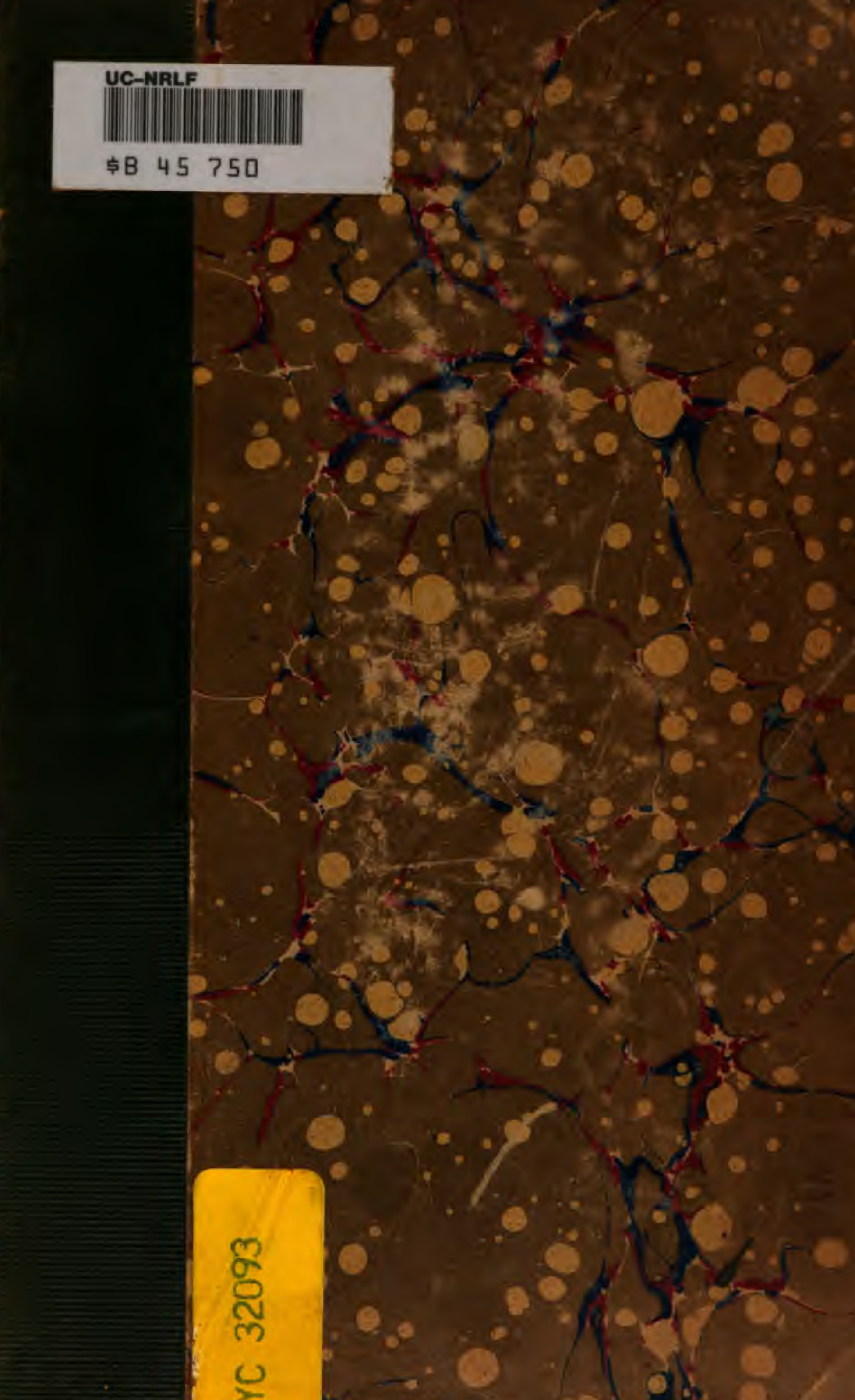
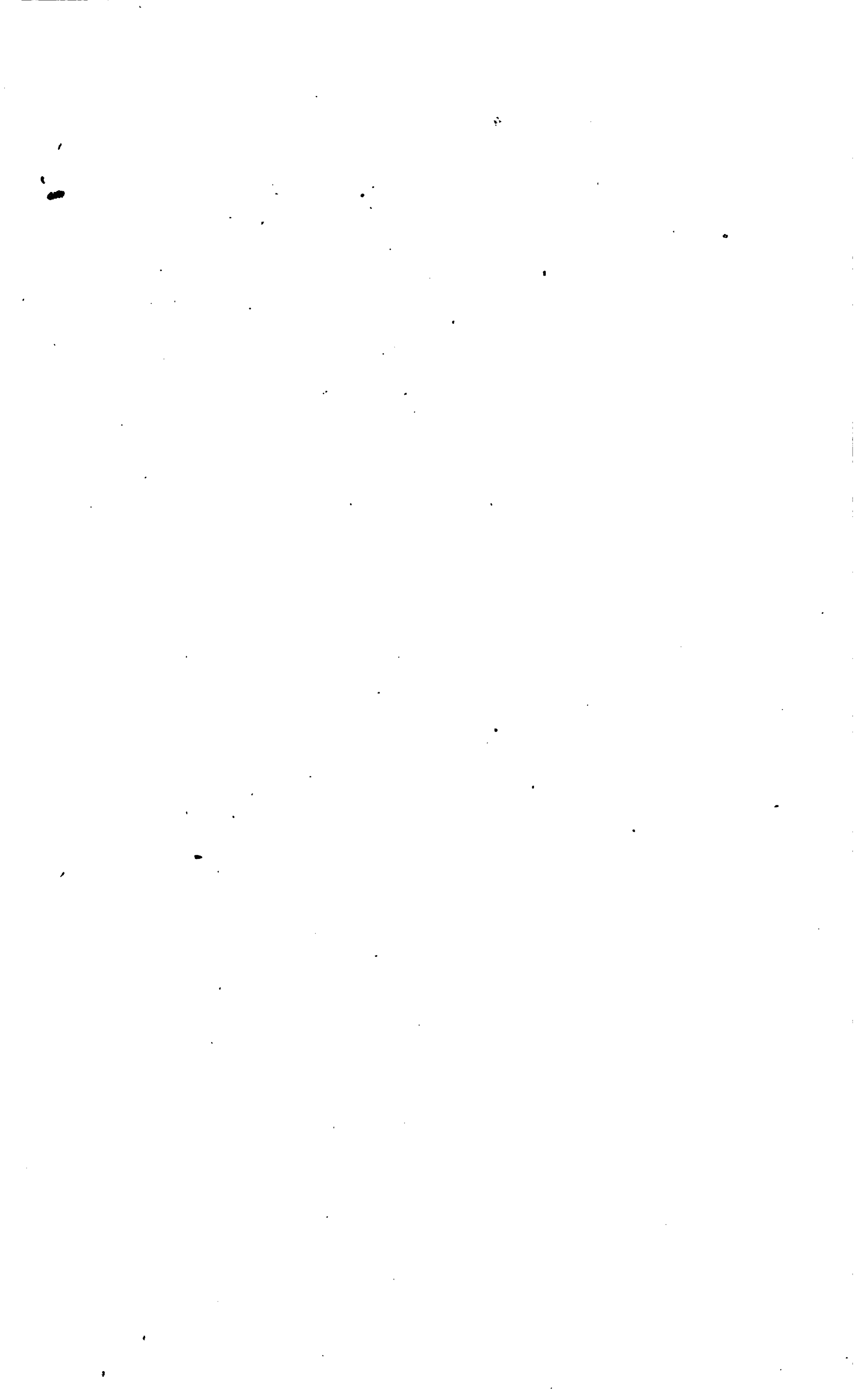
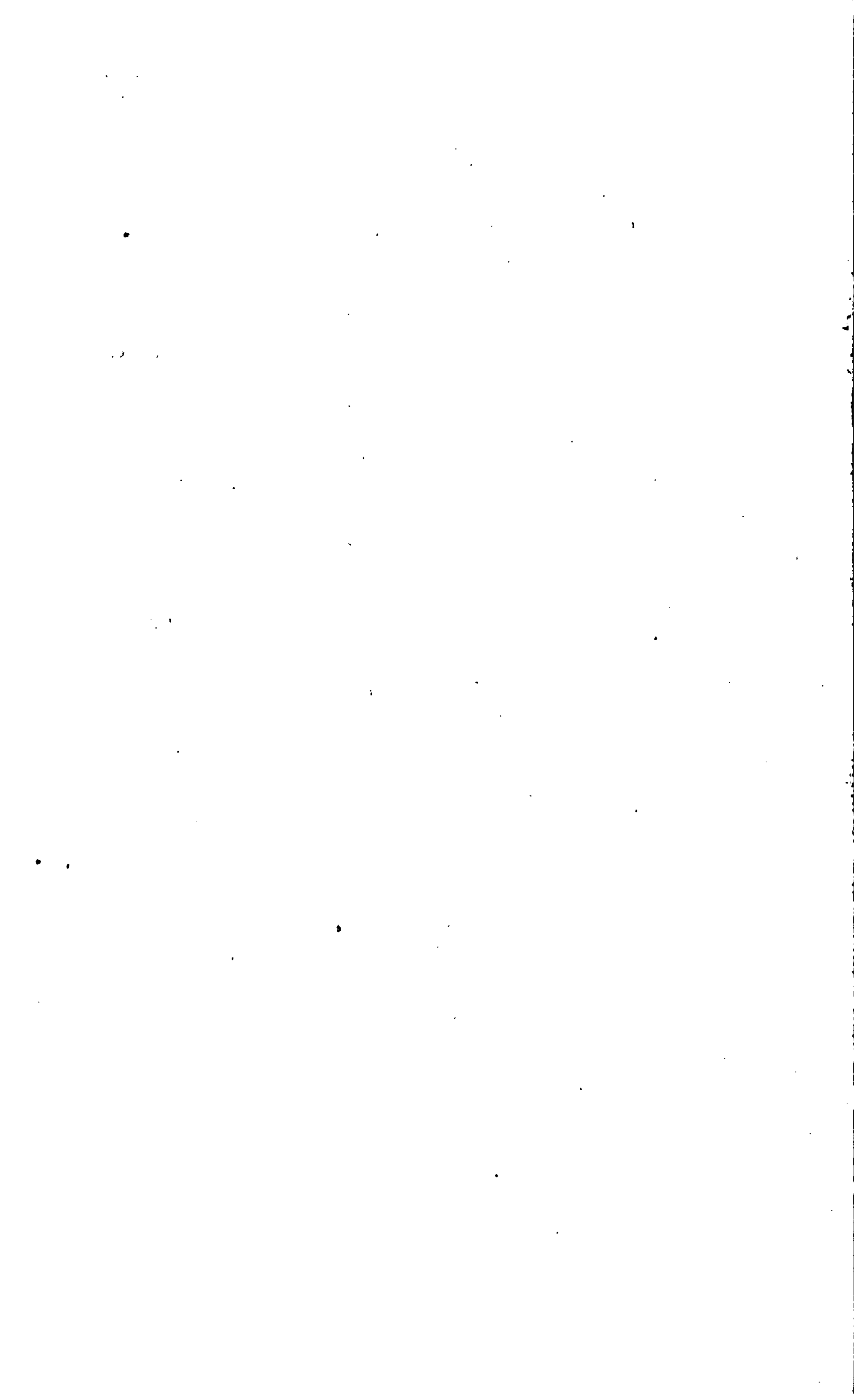
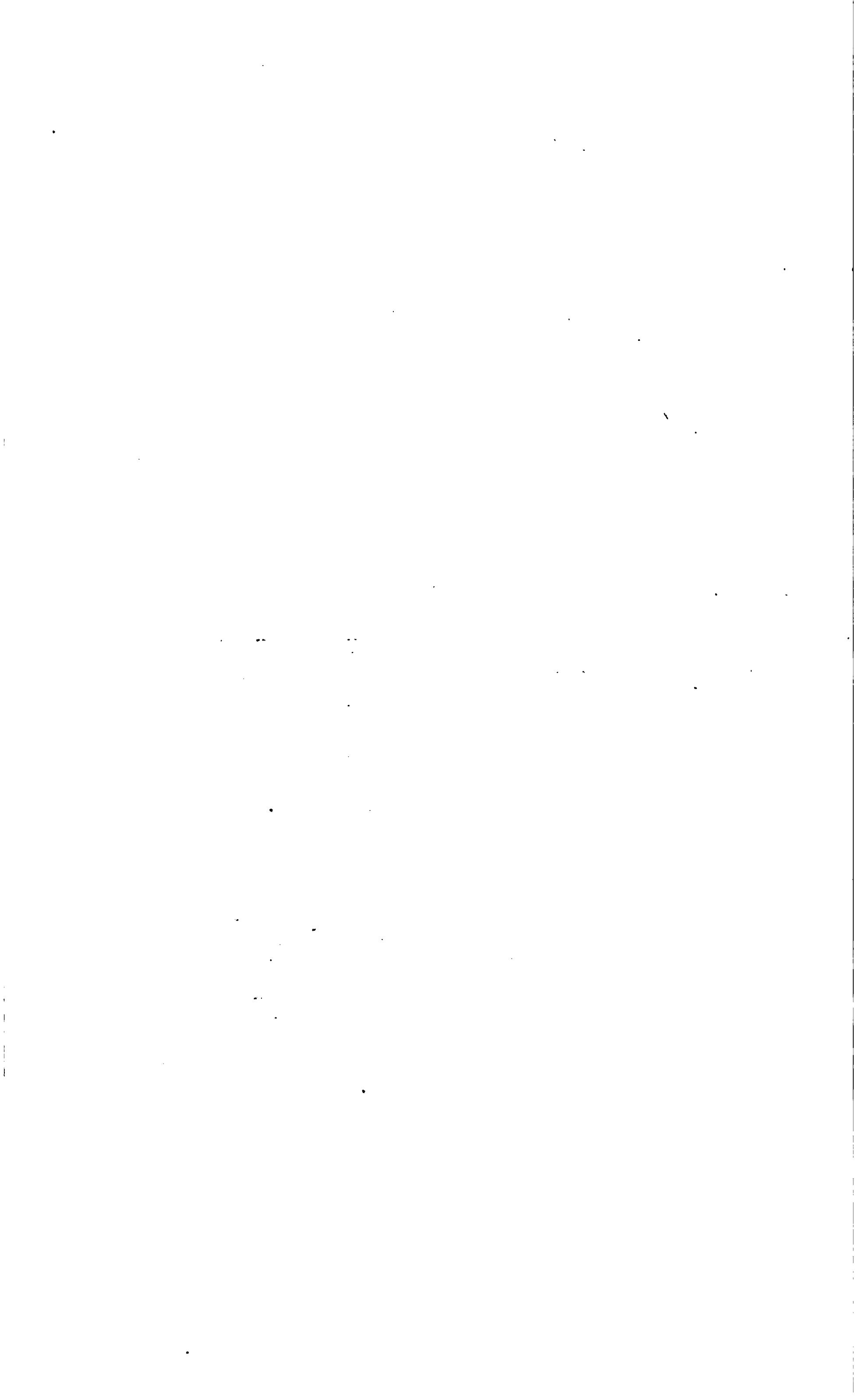

UC-NRLF
$B 45 750
YC 32093

HISTORIA
PHILOSOPHIAE GRAECAE.

HISTORIA
PHILOSOPHIAE GRAECAE.

TESTIMONIA AUCTORUM CONLEGERUNT NOTISQUE
INSTRUXERUNT

H. RITTER ET **L. PRELLER.**

PARS PRIMA SEPTIMUM EDITA.

PHYSICORUM DOCTRINAE RECOGNITAE A FR. SCHULTESS.

GOTHAE.
SUMPTIBUS FRIDR. ANDR. PERTHES.
1886.

PRAEFATIO.

Anno 1838 Ritteri et Prelleri liber fuerat primum in lucem editus. Quo duce postquam per hoc spatium tot milia discentium ad philosophiae graecae fontes accesserunt, postremo iam tempus fuit, praeceptorem ipsum, ne obsoleta traderet, ea quae recentior hominum aetas vel invenisset vel correxisset adsumere.

Totius operis habitum renovare et scientiae esset amplioris et otii liberioris. Itaque seorsum a ceteris prodeunt ii qui ante Socratem fuerunt philosophi. Nimirum sicut nullius partis cognitio interim magis promota est quam physicorum, ita aliquantum iis accrevit existimationis. Et est haec causa, cur, quod reliquis in partibus nec mihi neque aliis ignoscerem, hic de industria commiserim, ut volumen haud ita paucis foliis augerem.

Philosophiae graecae scriptori, doxographorum Simpliciique editori quantum lucis quantum praesidii debeat sapientiae antiquissimae memoria,

hic quoque liber testis est non invitus; in quo tanta est nominum Zeller et Diels frequentia, ut sua utrumque littera principali inducere saepe satis habuerim.

Quodsi in hac linguarum ac dialectorum permixtione, hac auctorum et locorum et inscriptionum turba tamen aut vitium aliquod aut discrepantia me fugerit, lectorum aeque iudicantium veniam mihi non defuturam confido.

Scr. Hamburgi Nonis Iuniis 1886.

INDEX.

Prolegomena.

---

1 Laert. Diog. I 1. Τὸ τῆς φιλοσοφίας ἔργον ἔνιοί φασιν ἀπὸ βαρβάρων ἄρξαι [a]. γεγενῆσθαι γὰρ παρὰ μὲν Πέρσαις Μάγους, παρὰ δὲ Βαβυλωνίοις ἢ Ἀσσυρίοις Χαλδαίους, καὶ Γυμνοσοφιστὰς παρ᾽ Ἰνδοῖς, παρά τε Κελτοῖς καὶ Γαλάταις τοὺς καλουμένους Δρυΐδας καὶ Σεμνοθέους [1], καθά φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Μαγικῷ [2] καὶ Σωτίων ἐν τῷ κγ [l. ιγ [3]] τῆς Διαδοχῆς. Φοίνικά τε γενέσθαι Μῶχον [4], καὶ Θρᾷκα Ζάμολξιν, καὶ Λίβυν Ἄτλαντα. Αἰγύπτιοι μὲν γὰρ Νείλου γενέσθαι παῖδα Ἥφαιστον, ὃν ἄρξαι φιλοσοφίας, ἧς τοὺς προεστῶτας ἱερέας εἶναι καὶ προφήτας.

origo externa.

a. Fr. Schaefer, quid Graeci de origine philosophiae a barbaris ducenda existimaverint, sec. Diogenis L. prooemium exponit, diss. Lips. 1877. Ex oriente ductam etiam recentiorum nonnulli statuerunt, veterum illi somnia repetentes; ut Roeth, *Gesch. unserer abendländischen Philos.*, I, 1846, 2. ed. 1862; II, 1858. Similiter Gladisch Pythagoreos et Chinenses (1841), Eleatas et Indos (1844), Empedoclem et Aegyptios (1858), Heraclitum et Zoroastrum (1859), Anaxagoram et Israelitas (1864) composuit. Adde Gladisch, *Religion u. Phil. in ihrer weltgesch. Entw.* (Breslau 1852).

2 Diog. I 3. Λανθάνουσι δ᾽ αὐτοὺς τὰ τῶν Ἑλλήνων κατορθώματα, ἀφ᾽ ὧν μὴ ὅτι γε φιλοσοφία ἀλλὰ καὶ γένος ἀνθρώπων

origo graeca.

---

1) Σαμαναίους cj. Röper *Philologus* I 652, coll. Clem. Strom. I 15, 71. p. 359 P. Prob. Nauck *Mél.* II 361. — 2) Fr. 30 R. Arist. V, 1479 a 28. — 3) De hoc numero Panzerbieter, *Seebode Jahrb.* V 218. Röper, *Philol.* III 25, Diels, Doxogr. 147 [1]. — 4) Traditum Ὦχον, sed cf. Zeller I [4] 765 n. Diels Dox. 350 [1].

ἦρξε, βαρβάροις προσάπτοντες. ἰδοὺ γοῦν παρὰ μὲν Ἀθηναίοις γέγονε Μουσαῖος, παρὰ δὲ Θηβαίοις Λίνος. — 4. καὶ ὧδε μὲν ἀφ' Ἑλλήνων ἦρξε φιλοσοφία, ἧς καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τὴν βάρβαρον ἀπέστραπται προσηγορίαν.

nomen. Diog. I 12. Φιλοσοφίαν δὲ πρῶτος ὠνόμασε Πυθαγόρας [a] καὶ ἑαυτὸν φιλόσοφον, ἐν Σικυῶνι διαλεγόμενος Λέοντι τῷ Σικυωνίων τυράννῳ ἢ Φλιασίων, καθά φησιν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ἐν τῇ περὶ τῆς ἄπνου. μηδένα γὰρ εἶναι σοφὸν ἄνθρωπον ἀλλ' ἢ θεόν. θᾶττον δὲ ἐκαλεῖτο σοφία [b], καὶ σοφὸς ὁ ταύτην ἐπαγγελλόμενος, ὃς εἴη ἂν κατ' ἀκρότητα ψυχῆς ἀπηκριβωμένος· φιλόσοφος [c] δὲ ὁ σοφίαν ἀσπαζόμενος. οἱ δὲ σοφοὶ καὶ σοφισταὶ ἐκαλοῦντο· καὶ οὐ μόνον <οὗτοι>, ἀλλὰ καὶ οἱ ποιηταὶ σοφισταί. — — 13. σοφοὶ [d] δὲ ἐνομίζοντο οἵδε· Θαλῆς Σόλων Περίανδρος Κλεόβουλος Χείλων Βίας Πιττακός.

a. Cf. Diog. VIII 8; Cic. Tusc. V 8; Quintilian. Inst. Orat. XII 1, 19. Clem. Strom. I 61 extr. p. 351 P.; IV 9, p. 567 P. In Pythagoram transtulit Heraclides quod erat Socraticae modestiae proprium; v. Plat. Apol. 20. 23. Phaedr. 278 D, cf. Wilamowitz, *Philol. Unters.* I 214.

b. Ut a Philolao ap. Stob. I 490, **RP** 68 A extr. Pythagoram ipsum Herodotus IV 95 m (vide **RP** 41) σοφιστὴν appellat. Xenophon Memor. I 1, 11 de veteribus physicis: σκοπῶν ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔφυ.

c. Compositi vocabuli primus qui quidem exstet auctor Herod. I 30 ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπῖκται πολλὸς καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης, ὡς φιλοσοφέων γῆν πολλὴν θεωρίης εἵνεκεν ἐπελήλυθας. Croesi verba cum Solone conloquentis.

septem sapientes. d. De septem sapientibus tenendum quod ait Dicaearchus ap. Diog. I 40 οὔτε σοφοὺς οὔτε φιλοσόφους αὐτοὺς γεγονέναι, συνετοὺς δέ τινας καὶ νομοθετικούς. Cic. Lael. 7 qui septem appellantur, eos, qui ista subtilius quaerunt, in numero sapientium non habent. Plut. Solon. 3 ὅλως ἔοικεν ἡ Θάλεω μόνου σοφία τότε περαιτέρω τῆς χρείας ἐξικέσθαι τῇ θεωρίᾳ· τοῖς δὲ ἄλλοις ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς τοὔνομα τῆς σοφίας ὑπῆρξε. Cf. Cic. Rep. I 12. Ac de quatuor nominibus, Thalete Biante Pittaco Solone, omnes consentiunt; dubitatur de tribus. Qua de re v. Diog. I 41. Dicaearchus quidem l. c. nominat Aristodemum Pamphilum Chilonem Cleobulum Anacharsim Periandrum. Adiciuntur ab Hermippo: Myson Acusilaus Epimenides Leophantus Pherecydes Lasus Anaxagoras Pythagoras. Sunt qui Pisistratum et Epicharmum huc referant; Hippobotus etiam Linum et Orpheum. Habes 22 nomina. Antiquissimus nominum index ap. Plat. Protag. 343 A. De convivio eorum, tum de tripode fabellam narrat Plut. Solon. 4. Plut. septem sap. conviv. Diog. I 27.

Primitias sapientiae Apollini Delphico dedicant: Plat. Prot. 343 A. B. Sententiae eorum: Demetr. Phal. ap. Stob. Flor. I 79. Diog. I 30. 33. 58. 63. 69. 85. 97. 103. 108. Septem sententiae hexametris inclusae: Anthol. Gr. IX 366. Solon unus scripta reliquisse putandus est, v. E. Hiller, *Litterarische Thätigkeit der 7 Weisen*, Mus. Rhen. 1878, 518.

4 Diog. I 13. *Φιλοσοφίας δὲ δύο γεγόνασιν ἀρχαί* [a], *ἥ τε ἀπὸ Ἀναξιμάνδρου καὶ ἡ ἀπὸ Πυθαγόρου, τοῦ μὲν Θαλοῦ διακηκοότος, Πυθαγόρου δὲ Φερεκύδης καθηγήσατο· καὶ ἐκαλεῖτο ἡ μὲν Ἰωνική, ὅτι Θαλῆς Ἴων ὤν, Μιλήσιος γάρ, καθηγήσατο Ἀναξιμάνδρου, ἡ δὲ Ἰταλικὴ ἀπὸ Πυθαγόρου, ὅτι τὰ πλεῖστα κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐφιλοσόφησε.* 14. *καταλήγει δὲ ἡ μὲν εἰς Κλειτόμαχον καὶ Χρύσιππον καὶ Θεόφραστον ἡ Ἰωνική, ἡ δὲ Ἰταλικὴ εἰς Ἐπίκουρον. Θαλοῦ μὲν γὰρ Ἀναξίμανδρος, οὗ Ἀναξιμένης, οὗ Ἀναξαγόρας, οὗ Ἀρχέλαος, οὗ Σωκράτης ὁ τὴν ἠθικὴν εἰσαγαγών, οὗ οἵ τε ἄλλοι Σωκρατικοὶ καὶ Πλάτων ὁ τὴν ἀρχαίαν Ἀκαδημίαν συστησάμενος, οὗ Σπεύσιππος καὶ Ξενοκράτης, οὗ Πολέμων, οὗ Κράντωρ καὶ Κράτης, οὗ Ἀρκεσίλαος ὁ τὴν μέσην Ἀκαδημίαν εἰσηγησάμενος, οὗ Λακύδης ὁ τὴν νέαν Ἀκαδημίαν φιλοσοφήσας, οὗ Καρνεάδης, οὗ Κλειτόμαχος. καὶ ὧδε μὲν εἰς Κλειτόμαχον.* 15. *εἰς δὲ Χρύσιππον οὕτω καταλήγει· Σωκράτους Ἀντισθένης, οὗ Διογένης ὁ κύων, οὗ Κράτης ὁ Θηβαῖος, οὗ Ζήνων ὁ Κιτιεύς, οὗ Κλεάνθης, οὗ Χρύσιππος. εἰς δὲ Θεόφραστον οὕτως· Πλάτωνος Ἀριστοτέλης, οὗ Θεόφραστος. καὶ ἡ μὲν Ἰωνικὴ τοῦτον καταλήγει τὸν τρόπον, ἡ δὲ Ἰταλικὴ οὕτω· Φερεκύδους Πυθαγόρας, οὗ Τηλαυγὴς ὁ υἱός, οὗ Ξενοφάνης, οὗ Παρμενίδης, οὗ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης, οὗ Λεύκιππος, οὗ Δημόκριτος, οὗ πολλοὶ μέν, ἐπ' ὀνόματος δὲ Ναυσιφάνης καὶ Ναυκύδης, ὧν Ἐπίκουρος* [b]. successio.

a. Primus scripsit *διαδοχὴν τῶν φιλοσόφων* (Diog. II 12) Sotion Alexandrinus, fortasse Peripateticus. Vixit inter Chrysippum et Heraclidem Lembum Ptolemaeo Philometori aequalem, qui librum eius in epitomen redegit (Diels*, Doxogr. 147). Cf. de eo Panzerbieter, *Seebode Jahrb.* V 211. Roeper, *Philologus* III 22. Alii successionum scriptores comme-

* Doxographi Graeci. Collegit recensuit prolegomenis indicibusque instruxit Herm. Diels, Berolini 1879. Placitorum scriptores insunt: Aetii de Placitis reliquiae (Plutarchi epitome, Stobaei excerpta), Arii Didymi epitomes fragmenta physica, Theophrasti physic. opinionum, de sensibus fr., Ciceronis ex l. I de deorum natura, Philodemi ex l. I de pietate, Hippolyti philosophumena, Plutarchi stromateon fr., Epiphanii varia excerpta, Galeni historia philosopha, Hermiae irrisio gentilium philosophorum.

morantur Antisthenes Sosicrates Alexander; qui suae aetatis more, ut philosophus alter alteri disciplinam scholamque traderet, ad prisca Thaletis et Pythagorae tempora translato plurimum valuerunt ad temporum rationem obscurandam. Zumpt, *Über den Bestand d. philosoph. Schulen in Athen u. die Succession der Scholarchen*, Commentat. Reg. Acad. Berol. a. 1842, Berl. 1844, 27—119.

b. Cf. Clementis conspectum, Strom. I 62, p. 352 P., de quo Diels, Doxogr. 244. E. Rohde, *Verh. d. 34. Phil. Vers. z. Trier* p. 82.

sententiarum divortium. Diog. I 16. *Τῶν δὲ φιλοσόφων οἱ μὲν γεγόνασι δογματικοί, οἱ δ' ἐφεκτικοί· δογματικοὶ μὲν ὅσοι περὶ τῶν πραγμάτων ἀποφαίνονται ὡς καταληπτῶν· ἐφεκτικοὶ δὲ ὅσοι ἐπέχουσι περὶ αὐτῶν ὡς ἀκαταλήπτων.* 5 A

litterae. Diog. I 16. *Καὶ οἱ μὲν αὐτῶν κατέλιπον ὑπομνήματα, οἱ δ' ὅλως οὐ συνέγραψαν, ὥσπερ κατά τινας Σωκράτης Στίλπων Φίλιππος*[1] *Μενέδημος Πύρρων Θεόδωρος Καρνεάδης Βρύσων· κατά τινας Πυθαγόρας, Ἀρίστων ὁ Χῖος, πλὴν ἐπιστολῶν ὀλίγων. οἱ δὲ ἀνὰ ἓν σύγγραμμα· Μέλισσος Παρμενίδης Ἀναξαγόρας. πολλὰ δὲ Ζήνων, πλείω Ξενοκράτης*[2]*, πλείω Ἀριστοτέλης, πλείω Δημόκριτος, πλείω Ἐπίκουρος, πλείω Χρύσιππος.* 5 B

appellatio. Diog. I 17. *Τῶν δὲ φιλοσόφων οἱ μὲν ἀπὸ πόλεων προςηγορεύθησαν, ὡς οἱ Ἠλιακοὶ καὶ Μεγαρικοὶ καὶ Ἐρετρικοὶ καὶ Κυρηναϊκοί· οἱ δὲ ἀπὸ τόπων, ὡς οἱ Ἀκαδημικοὶ καὶ Στωικοί· καὶ ἀπὸ συμπτωμάτων δέ, ὡς οἱ Περιπατητικοί· καὶ ἀπὸ σκωμμάτων, ὡς οἱ Κυνικοί· οἱ δὲ ἀπὸ διαθέσεων, ὡς οἱ Εὐδαιμονικοί· τινὲς ἀπὸ οἰήσεως, ὡς οἱ Φιλαλήθεις καὶ Ἐλεγκτικοὶ καὶ Ἀναλογητικοί· ἔνιοι δ' ἀπὸ τῶν διδασκάλων, ὡς οἱ Σωκρατικοὶ καὶ Ἐπικούρειοι, καὶ τὰ ὅμοια*[a]. 5 C

a. Simplic. in Categ. Arist. praef. 5 fol. 1v E. Bas. 1551. *Αἱ μὲν οὖν κατὰ φιλοσοφίαν αἱρέσεις ἑπταχῶς ὀνομάζονται· ἢ ἀπὸ τοῦ συστησαμένου τὴν αἵρεσιν, ὡς οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Πλατωνικοί· ἢ ἀπὸ τῆς τοῦ αἱρεσιάρχου πατρίδος, ὡς Κυρηναϊκοὶ οἱ ἀπὸ Ἀριστίππου καὶ Μεγαρικοὶ οἱ ἀπὸ Εὐκλείδου καὶ Ἐλεατικοὶ οἱ ἀπὸ Ξενοφάνους καὶ Παρμενίδου· ἢ ἀπὸ τοῦ τόπου ἐν ᾧ διέτριβον φιλοσοφοῦντες, ὡς Ἀκαδημαϊκοὶ καὶ Στωικοί· ἢ ἀπὸ συμβεβηκυίας ἐνεργείας, ὡς Περιπατητικοί· ἢ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ φιλοσοφεῖν κρίσεως, ὡς Ἐφεκτικοὶ οἱ ἀπὸ Πύρρωνος· ἢ ἀπὸ τοῦ τέλους ὃ προτίθενται τῆς ἑαυτῶν φιλοσοφίας, ὡς Ἡδονικοὶ οἱ Ἐπικούρειοι· ἢ ἀπὸ τοῦ εἴδους τῆς ζωῆς, ὡς οἱ Κυνικοί.*

---

1) Nomen suspectum. Nietsche *Ἀρίστιππος*, Röper *Φίλων*, v. *Philologus* 30, 560. — 2) Corr. Ritschl op. I 185. Traditum *Ξενοφάνης*.

Idem persequuntur Ammon. Herm. in Categ. Arist. AA. fol. 2 a. Ald.; Philop. et David in Schol. Arist. 34b; 22 b Brandis. Galen. Hist. phil. 4. Dox. 601, 19.

6 Diog. I 18. *Μέρη δὲ φιλοσοφίας τρία, φυσικὸν ἠθικὸν διαλεκτικόν· φυσικὸν μὲν τὸ περὶ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ· ἠθικὸν δὲ τὸ περὶ βίου καὶ τῶν πρὸς ἡμᾶς· διαλεκτικὸν δὲ τὸ ἀμφοτέρων τοὺς λόγους πρεσβεῦον. καὶ μέχρι μὲν Ἀρχελάου τὸ φυσικὸν ἦν εἶδος· ἀπὸ δὲ Σωκράτους, ὡς προείρηται, τὸ ἠθικόν*[a]*· ἀπὸ δὲ Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου τὸ διαλεκτικόν.* partes. tempora.

a. Cic. Tusc. V 10. Ab antiqua philosophia usque ad Socratem, qui Archelaum Anaxagorae discipulum audierat, numeri motusque tractabantur et unde omnia orerentur quove reciderent; studioseque ab iis siderum magnitudines, intervalla, cursus anquirebantur et cuncta caelestia. Socrates autem primus philosophiam devocavit e caelo et in urbibus conlocavit et in domus etiam introduxit et coegit de vita et moribus rebusque bonis et malis quaerere. 11. Cuius multiplex ratio disputandi rerumque varietas et ingenii magnitudo, Platonis memoria et litteris consecrata, plura genera effecit dissentientium philosophorum.

7 Diog. I 21. *Ἔτι δὲ πρὸ ὀλίγου*[a] *καὶ ἐκλεκτική τις αἵρεσις εἰσήχθη ὑπὸ Ποτάμωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως, ἐκλεξαμένου τὰ ἀρέσαντα ἐξ ἑκάστης τῶν αἱρέσεων*[b]. tempora novissima.

a. Diogenes auctoris sui [? Hippoboti, cf. Wilamowitz, *Philol. Unters.* IV 327[3].] tempora transtulit. De Potamone Diels, Dox. 81[4].

b. Clem. Strom. I 37, p. 338 P. *φιλοσοφίαν δὲ οὐ τὴν Στωικὴν λέγω οὐδὲ τὴν Πλατωνικὴν ἢ τὴν Ἐπικούρειόν τε καὶ Ἀριστοτελικήν, ἀλλ' ὅσα εἴρηται παρ' ἑκάστῃ τῶν αἱρέσεων τούτων καλῶς, δικαιοσύνην μετ' εὐσεβοῦς ἐπιστήμης ἐκδιδάσκοντα, τοῦτο σύμπαν τὸ ἐκλεκτικὸν φιλοσοφίαν φημί.* Numen. ap. Clem. Strom. I 150, p. 411 P. *τί γάρ ἐστι Πλάτων ἢ Μωυσῆς ἀττικίζων*; cf. Porphyr. Antr. Nymph. c. 10.

De neoplatonicae disciplinae origine dicit Hierocl. ap. Phot. cod. 251, p. 461[a] 24 Bekk. *Πολλοὶ τῶν ἀπὸ Πλάτωνος καὶ τῶν ἀπὸ Ἀριστοτέλους — μέχρι τούτου φιλονεικίας καὶ τόλμης ἤλασαν, ὡς καὶ τὰ συγγράμματα τῶν οἰκείων νοθεῦσαι διδασκάλων εἰς τὸ μᾶλλον ἐπιδεῖξαι τοὺς ἄνδρας ἀλλήλοις μαχομένους· καὶ διέμεινε τοῦτο τὸ πάθος ταῖς φιλοσόφοις διατριβαῖς ἐνσκῆψαν ἕως Ἀμμωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως τοῦ θεοδιδάκτου. οὗτος γὰρ πρῶτος ἐνθουσιάσας πρὸς τὸ τῆς φιλοσοφίας ἀληθινὸν καὶ τὰς τῶν πολλῶν δόξας ὑπεριδὼν τὰς ὄνειδος φιλοσοφίᾳ προστριβομένας, εἶδε καλῶς τὰ ἑκατέρου καὶ συνήγαγεν εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν νοῦν, καὶ ἀστασίαστον τὴν φιλοσοφίαν παραδέδωκε πᾶσι τοῖς αὐτοῦ γνωρίμοις, μάλιστα δὲ τοῖς ἀρίστοις τῶν αὐτῷ συγγεγονότων, Πλωτίνῳ καὶ Ὠριγένει καὶ τοῖς ἑξῆς ἀπὸ τούτων.*

Thales.

---

aetas. Diog. I 37. Φησὶ δ' Ἀπολλόδωρος* ἐν τοῖς Χρονικοῖς γεγενῆσθαι αὐτὸν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς τριακοστῆς πέμπτης [a] ὀλυμπιάδος. 38. ἐτελεύτησε δ' ἐτῶν ἑβδομήκοντα ὀκτώ (ἢ ὡς Σωσικράτης φησίν, ἐνενήκοντα)· τελευτῆσαι γὰρ ἐπὶ τῆς πεντηκοστῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος, γεγονότα κατὰ Κροῖσον, ᾧ καὶ τὸν Ἅλυν ὑποσχέσθαι ἄνευ γεφύρας περᾶσαι τὸ ῥεῖθρον παρατρέψαντα. 8 A

vita. Diog. I 22. Ἦν τοίνυν ὁ Θαλῆς, ὡς μὲν Ἡρόδοτος καὶ Δοῦρις καὶ Δημόκριτός φασι, πατρὸς μὲν Ἐξαμύου [b], μητρὸς δὲ Κλεοβουλίνης, ἐκ τῶν Θηλιδῶν [1], οἵ εἰσι Φοίνικες εὐγενέστατοι τῶν ἀπὸ Κάδμου καὶ Ἀγήνορος, καθὰ καὶ Πλάτων [2] φησί. καὶ πρῶτος σοφὸς ὠνομάσθη ἄρχοντος Ἀθήνησι Δαμασίου, καθ' ὃν καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοὶ ἐκλήθησαν, ὥς φησι Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐν τῇ τῶν ἀρχόντων ἀναγραφῇ. ἐπολιτογραφήθη [3] δὲ ἐν Μιλήτῳ, ὅτε ἦλθε [3] σὺν Νειλέῳ ἐκπεσόντι Φοινίκης· ὡς δ' οἱ πλείους φασίν, ἰθαγενὴς Μιλήσιος ἦν καὶ γένους λαμπροῦ [c]. 23. μετὰ δὲ τὰ πολιτικὰ τῆς φυσικῆς ἐγένετο θεωρίας, καὶ κατά τινας μὲν σύγγραμμα κατέλιπεν οὐδέν [d] — κατά τινας δὲ δύο μόνα συνέγραψε, περὶ τροπῆς καὶ ἰσημερίας. 8 B

a. Falsum esse aut hunc aut medium numerum, docet extremus. Diels [4] mus. rh. XXXI, 16 restituit ol. 39, 1. Solis defectum, quem

---

1) Non recte Meineke cj. Βηλιδῶν, Del. poet. anthol. gr. Berl. 1842 p. 210. — 2) Theaet. 174. Prot. 343. — 3) Roeper, *Philologus* 30, 563: ἐπολιτογραφήθησαν — ἦλθον (sc. Thelidae). Verba a sua sede dirempta, inde male intellecta. — 4) Aliter Unger, *Philologus* 41, 619—624, qui pro ol. 35, 1 scribit 35, 4 (Δ pro Α): ut inter ol. 35, 4 et 58, 2 (63⁷/₈—54⁷/₈ a. Chr.) intervallum nonaginta annorum efficiatur.

*) H. Diels, *Chronologische Untersuchungen über Apollodors Chronika*, in Mus. Rhen. vol. XXXI, 1876, p. 1 sqq.

Thales praedixit (Herod. I 74), Alyatte rege ol. 48, 4 factum esse testatur Plin. H. N. II 12, 53. Consentiunt astrologi recentiores cum alii (quorum comment. ap. Z. I[4]. 169 not., Ueberweg § 12, Diels p. 17) tum Zech, *Astronom. Unters.*, Lipsiae 1853; qui quidem in d. 28. mai. 585 eum incidisse statuunt. Cf. etiam Airy, *Philosoph. Transactions.* 143, p. 179. Apollodorus ipse quoque anno 58 $^5/_4$ hoc memorabile factum adscripsit; nam ob hanc certe causam ἀκμὴν eius, i. e. annum aetatis 40, eo rettulit. Mors Thaletis eidem anno atque Sardium excidium i. e. 546 adscripta est. Quod etiam Eusebius Hieronymus Cyrillus ol. 35 natum tradunt, nihil nos movet nisi ut errorem illum a Dielesio correctum (ΛΘ pro ΛΕ) iam in communi omnium fonte fuisse agnoscamus. Quo errore sublato si non veritatis memoria revocatur at chronographorum ratio constat: 624—546 = 78. De Damasiae (II) anno fluctuant hom. doctorum sententiae (58 $^6/_5$?). Marmor Par. anno 582 ol. 49, 3 illigat.

b. Scripsit de Thalete F. Decker, de Thal. Mil., dissert., Halle 1865. Cf. Krische, *Forschungen*, p. 34—42. C. A. Bretschneider, *Die Geometr. vor Euklid.* Lpz. 1870, p. 35. Th. Bergk, *Griech. Liter.-Gesch.* II 416.

c. Herod. I 170 χρηστὴ δὲ καὶ πρὶν ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνίην Θάλεω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο (sc. γνώμη) τὸ ἀνέκαθεν γένος ἐόντος Φοίνικος, ὃς ἐκέλευεν ἓν βουλευτήριον Ἴωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ.

Cadmeos Boeotos una cum Nelidis in Joniam transmigrasse testatur Herod. I 146; Prienensibus admixtos fuisse, Strabo XIV 1, 3 p. 633; 12 p. 636. Pausan. VII 2, 7. Hellanicus ap. Hesych. v. Καδμεῖοι. Ipse quibus praeterea consiliis publice bene meruerit, v. Herod. I 74. 75. Diog. 25. Notae sunt fabellae: meditantem ancilla Thracia irridet, Plat. Theaet. 174 A (respici Antisthenis matrem natione Thraciam exp. F. Dümmler, Antisthenica, Halle 1882, p. 13); vituperatus ob inutilitatem sapientiae suae oleo coempto lucrum facit, Arist. Polit. I 11. 1259 a 6. Cic. div. I 111.

d. Aristoteles cum de Thalete disputat semper aut quid alii de eo tradiderint aut quid ipse coniectando suspicetur commemorat. Ut Met. I 3 (RP 9) λαβὼν ἴσως τὴν ὑπόληψιν cet. De anima I 2. 405a 19 ἐξ ὧν ἀπομνημονεύουσι. De Caelo II 13. 294 a 28 τὸν λόγον ὅν φασιν εἰπεῖν Θαλῆν τὸν Μιλήσιον. Vel inde apparet libros qui ferebantur fuisse suppositos. Z. I[4] 174[1]. Nominatur praeter illos Ναυτικὴ ἀστρολογία, quem librum Diog. 23 Phoci Samii esse, Simpl. Phys. 6r; p. 23, 32 D unicum Thaletis haberi, Plut. Pyth. or. 18 versibus inclusum fuisse perhibet. Cf. Diog. 34 ἔπη. De inventis eius mathematicis et astrologicis Callimach. et Eudem. ap. Diog. I 23; Hieronym. ibid. 27. Proclus in Eucl. 79. Achilles* Isag. Arat. c. I, p. 123. Cic. Rep. I 22. 25. Eudemus in Astro-

libri.

---

*) „Ignotae aetatis Achilles, quem Suidae fraude decepti vulgo Statium vel Tatium appellitant. Diversus enim est a fabularum scriptore

logiae historia* ap. Theon. Smyrn. p. 198, 14 Hiller. Proclus in Eucl. 19: *Θαλῆς δὲ πρῶτον εἰς Αἴγυπτον ἐλθὼν μετήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν θεωρίαν ταύτην* (scil. *γεωμετρίαν*). *καὶ πολλὰ μὲν αὐτὸς εὗρε, πολλῶν δὲ τὰς ἀρχὰς τοῖς μετ' αὐτὸν ὑφηγήσατο, τοῖς μὲν καθολικώτερον ἐπιβάλλων, τοῖς δὲ αἰσθητικώτερον.*

principium aqua. Arist. Met. I 3. 983^b 6. *Τῶν δὴ πρώτων φιλοσοφησάντων οἱ πλεῖστοι τὰς ἐν ὕλης εἴδει* [a] *μόνας* [b] *ᾠήθησαν ἀρχὰς εἶναι πάντων· ἐξ οὗ γάρ ἐστιν ἅπαντα τὰ ὄντα καὶ ἐξ οὗ γίγνεται πρώτου καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης τοῖς δὲ πάθεσι μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην ἀρχήν φασιν εἶναι τῶν ὄντων.* 983^b 18. *τὸ μέντοι πλῆθος καὶ τὸ εἶδος τῆς τοιαύτης ἀρχῆς οὐ τὸ αὐτὸ πάντες λέγουσιν, ἀλλὰ Θαλῆς μὲν ὁ τῆς τοιαύτης* [c] *ἀρχηγὸς φιλοσοφίας ὕδωρ φησὶν εἶναι (διὸ καὶ τὴν γῆν ἐφ' ὕδατος ἀπεφήνατο εἶναι), λαβὼν* cur aqua. *ἴσως τὴν ὑπόληψιν ἐκ τοῦ πάντων ὁρᾶν τὴν τροφὴν ὑγρὰν οὖσαν καὶ αὐτὸ τὸ θερμὸν ἐκ τούτου γιγνόμενον καὶ τούτῳ ζῶν (τὸ δ' ἐξ οὗ γίγνεται, τοῦτ' ἔστιν ἀρχὴ πάντων), διά τε δὴ τοῦτο τὴν ὑπόληψιν λαβὼν ταύτην καὶ διὰ τὸ πάντων τὰ σπέρματα τὴν φύσιν ὑγρὰν ἔχειν, τὸ δ' ὕδωρ ἀρχὴν τῆς φύσεως εἶναι τοῖς ὑγροῖς. εἰσὶ δέ τινες οἳ καὶ τοὺς παμπαλαίους καὶ πολὺ πρὸ τῆς νῦν γενέσεως καὶ πρώτους θεολογήσαντας* [d] *οὕτως οἴονται περὶ τῆς φύσεως ὑπολαβεῖν· Ὠκεανόν τε γὰρ καὶ Τηθὺν ἐποίησαν τῆς γενέσεως πατέρας, καὶ τὸν ὅρκον τῶν θεῶν ὕδωρ, τὴν καλουμένην ὑπ' αὐτῶν Στύγα τῶν ποιητῶν. τιμιώτατον μὲν γὰρ τὸ πρεσβύτατον, ὅρκος δὲ τὸ τιμιώτατόν ἐστιν.* 9 A

De Caelo II 13. 294^a 28. *οἱ δ' ἐφ' ὕδατος κεῖσθαι* (sc. *φασὶ τὴν γῆν*). *τοῦτον γὰρ ἀρχαιότατον παρειλήφαμεν τὸν λόγον, ὅν φασιν εἰπεῖν Θαλῆν τὸν Μιλήσιον, ὡς διὰ τὸ πλωτὴν εἶναι μένουσαν ὥσπερ ξύλον ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον.* 9 B

Plac.** I 3. Dox. 276. *στοχάζεται δ' ἐκ τούτου πρῶτον ὅτι* 9 C

---

grammaticus, qui praeter etymologias et variam historiam commentarium in Aratum conscripsit, unde excerpta servavit cod. Laurentianus XXVIII 44." Diels, Dox. 18, 19. Deinceps addit, certe eum scripsisse ante IV saec. medium, videri autem vixisse non multo post II saec. exiens.

*) Ex hoc fonte derivata videntur quaecunque de geometricis Thaletis studiis cum alibi (praeter Theophrastum?) tum apud Proclum et Theonem inveniuntur, cf. Usener, Anal. Theophr. 17.

**) Sic breviter significamus ea quae falso inter Plutarchi Moralia

πάντων τῶν ζῴων ἡ γονὴ ἀρχή ἐστιν ὑγρὰ οὖσα. οὕτως εἰκὸς καὶ τὰ πάντα ἐξ ὑγροῦ τὴν ἀρχὴν ἔχειν. δεύτερον ὅτι πάντα τὰ φυτὰ ὑγρῷ τρέφεται καὶ καρποφορεῖ, ἀμοιροῦντα δὲ ξηραίνεται. τρίτον ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ τὸ τοῦ ἡλίου καὶ τὸ τῶν ἄστρων ταῖς τῶν ὑδάτων ἀναθυμιάσεσι τρέφεται, καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος [e].

a. „Subtilius hoc videtur dixisse Aristoteles quam si dixisset: *τὴν ὕλην μόνην ᾠήθησαν ἀρχὴν εἶναι πάντων.* Quae enim principia veteres posuerunt philosophi, maxime Ionici, ea materiae, qualem Aristoteles statuit, comparari quidem possunt ita, ut ad idem causarum genus videantur referenda esse, nec tamen ipsam referunt Aristotelicam materiae notionem. Aristoteli enim materia mera est potentia generandi, veterum autem principia materialia iam certa aliqua qualitate definita." Bonitz in comment. p. 62.

b. Enumerat antea 983ᵃ 27 quae ipse indagavit principiorum genera quatuor: *μίαν μὲν αἰτίαν φαμὲν εἶναι τὴν οὐσίαν καὶ τὸ τί ἦν εἶναι . . . . ἑτέραν δὲ τὴν ὕλην καὶ τὸ ὑποκείμενον, τρίτην δὲ ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, τετάρτην δὲ . . . . τὸ οὗ ἕνεκα καὶ τἀγαθόν.* Cf. quae sequuntur de posteriorum philosophorum hac in quaestione progressu: *προϊόντων δ' οὕτως αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὡδοποίησεν αὐτοῖς καὶ συνηνάγκασε ζητεῖν κτλ.* 984ᵃ 18.

c. Non universae philosophiae, sed eius quaestionis et investigationis, qua materialia principia quaerenda et ea pro principiis omnium rerum habenda esse primum statuerunt. Bonitz p. 63.

d. Cogitandum de Homero (Il. XIV 201; 246) fortasse etiam de Hesiodo et Orpheo. Cf. Plato Cratyl. 402, B.

e. Alias rationes, quibus Thales ductus esse videatur, ex suo ingenio recentiores afferunt; velut Simplic. Phys. 8v, p. 36 D. *Θαλῆς (ἀπεῖδεν) εἰς τὸ γόνιμον καὶ τρόφιμον καὶ συνεκτικὸν καὶ ζωτικὸν καὶ εὐτύπωτον τοῦ ὕδατος.* Heraclit. Allegor. Hom. 22, p. 45: *ἡ γὰρ ὑγρὰ φύσις εὐμαρῶς εἰς ἕκαστα μεταπλαττομένη πρὸς τὸ ποικίλον εἴωθε μορφοῦσθαι· τό τε γὰρ ἐξατμιζόμενον αὐτῆς ἀεροῦται, καὶ τὸ λεπτότατον ἀπὸ ἀέρος αἰθὴρ ἀνάπτεται, συνιζάνον τε τὸ ὕδωρ καὶ μεταβαλλόμενον εἰς ἰλὺν ἀπογαιοῦται· διὸ δὴ τῆς τετράδος τῶν στοιχείων ὥσπερ αἰτιώτατον Θαλῆς ἀπεφήνατο τὸ ὕδωρ.* Hippol.* Ref. I 1 Dox. 555. *οὗτος ἔφη ἀρχὴν τοῦ παν-*

aliae causae.

---

feruntur Placita philosophorum; de quibus Euseb. Praep. ev. 13, 9 *γράφει δὴ ἀθρόως ἁπάντων — — τὰς δόξας συναγαγὼν ὁ Πλούταρχος ἐν οἷς ἐπέγραψε· περὶ τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις φυσικῶν δογμάτων.* Compilavit Aetii similem librum (v. pag. 10) epitomator quidam circa medium saec. II. Christ. mem., ante annum 177, post mortem Plutarchi. Doxogr. 1—43; editur ibid. 273—444.

*) *Ἱππολύτου τοῦ κατὰ πασῶν αἱρέσεων ἐλέγχου βιβλίον ά. φιλοσοφούμενα.* In codicibus seorsum sub ficto Origenis nomine circumfertur. Adhibuit Hippolytus (c. 220 p. Chr.) Theophrasti Opiniones excerptas. Cf. Doxogr. 144, 153; editur ibid. 551—576.

τὸς εἶναι καὶ τέλος τὸ ὕδωρ. ἐκ γὰρ αὐτοῦ τὰ πάντα συνίστασθαι πηγνυμένου καὶ πάλιν διανιεμένου ἐπιφέρεσθαί τε αὐτῷ τὰ πάντα, ἀφ' οὗ καὶ σεισμοὺς καὶ πνευμάτων συστροφὰς καὶ ἄστρων κινήσεις γίνεσθαι. Quod Simpl. Phys. 39 r; 180, 14 D iam Thaletem (ut Anaximenem) μανώσει καὶ πυκνώσει τὴν γένεσιν ποιοῦντα facit, adversarium habet Theophrastum, v. RP 19b.

anima. Arist. de Anima I 5. 411ᵃ 7. Καὶ ἐν τῷ ὅλῳ [a] δέ τινες αὐτὴν (sc. τὴν ψυχὴν) μεμῖχθαί φασιν, ὅθεν ἴσως [b] καὶ Θαλῆς ᾠήθη πάντα πλήρη θεῶν εἶναι. 10 A

deus. Stob. ecl. I 56 Dox. 301: Θαλῆς νοῦν [c] τοῦ κόσμου τὸν θεόν, τὸ δὲ πᾶν ἔμψυχον ἅμα καὶ δαιμόνων πλῆρες [d]· διήκειν δὲ διὰ τοῦ στοιχειώδους ὑγροῦ δύναμιν θείαν κινητικὴν αὐτοῦ. 10 B

a. Arist. ibid. I 2. 405ᵃ 19. Ἔοικε δὲ καὶ Θαλῆς ἐξ ὧν ἀπομνημονεύουσι κινητικόν τι τὴν ψυχὴν ὑπολαβεῖν, εἴπερ τὸν λίθον ἔφη ψυχὴν ἔχειν, ὅτι τὸν σίδηρον κινεῖ. Diog. I 24. Ἀριστοτέλης δὲ καὶ Ἱππίας φασὶν αὐτὸν καὶ τοῖς ἀψύχοις διδόναι ψυχάς, τεκμαιρόμενον ἐκ τῆς λίθου τῆς μαγνήτιδος καὶ τοῦ ἠλέκτρου.

b. Aristotelis haec est interpretatio. Cavendum tamen ne quam de mundi anima doctrinam tam prisco philosopho imputemus. Vivam credidit materiam atque in naturae viribus deos eosdem, quos populus, praesentes. Pietatem Thaletis defendit Teichmüller, *Studien*, 567.

c. „Hanc sententiam si quis a Theophrasto repetierit, non hercle repugnabo. nam ut ille solet magistri verba repetere vel amplificare, Aristoteleam de Thalete coniecturam (ἴσως de an. I 5) fortasse amplexus est. unde posteri fortiter affirmarunt velut Laertius I 27 τὸν κόσμον ἔμψυχον καὶ δαιμόνων πλήρη. neque sententia Aetio* (Plac. I 7) alia subest. at oratio est Stoico colore fucata." Diels Doxogr. 128.

---

*) Theodoretus in Graecarum affectionum curatione IV 31 commemorat Ἀετίου τὴν περὶ ἀρεσκόντων ξυναγωγήν. Hunc placitorum collectorem H. Diels demonstravit communem esse fontem, unde tres quae exstant collectiones fluxerint: 1. Pseudo-Plutarchi placita philosophorum, 2. Stobaei eclogae, 3. Theodoreti libri IV cap. 5 sq. Verissimam Aetii imaginem reddi Plutarchea epitoma, nisi quod in formam multo angustiorem redacta sit. Vixisse Aetium sub finem saec. Christ. I vel initio saec. II ille eius sospitator conicit.

Nec tamen ipsum e Theophrasto videri sua hausisse, sed citra hunc latere propiorem quendam fontem, vetusta quae Diels appellat Placita, sub finem septimi a. U. saeculi conscripta eclecticorum aetate, tum cum stoicorum notiones usquequaque regnare coepissent. Nam recentia inesse multa et antiqua recenter tractata. Cf. Doxogr. 48. 100. 128. 201. De Theophrasto v. pag. 13.

In Thaletem tales de duplici principio opiniones et falso et sero esse translatas, cognoscitur ex Arist. Met. I 3. 984[a] 11—27. b, 15—18. *φανερῶς μὲν οὖν Ἀναξαγόραν ἴσμεν ἁψάμενον τούτων τῶν λόγων, αἰτίαν δ' ἔχει πρότερον Ἑρμότιμος ὁ Κλαζομένιος εἰπεῖν.* Perperam igitur Cicero Deor. nat. I 25 Thales . . . aquam dixit rerum initium, deum autem eam mentem, quae ex aqua cuncta fingeret. De fontibus loci Tulliani disp. A. B. Krische, *Forschungen,* p. 34. Hirzel, *Unters.* I. Diels, Doxogr. 121—127.

d. Thaletem describit Plato, de Leg. X 899 B: *ἄστρων δὲ δὴ πέρι πάντων καὶ σελήνης ἐνιαυτῶν τε καὶ μηνῶν καὶ πασῶν ὡρῶν πέρι τίνα ἄλλον λόγον ἐροῦμεν ἢ τὸν αὐτὸν τοῦτον, ὡς ἐπειδὴ ψυχὴ μὲν ἢ ψυχαὶ πάντων τούτων αἴτιαι ἐφάνησαν, ἀγαθαὶ δὲ πᾶσαν ἀρετήν, θεοὺς αὐτὰς εἶναι φήσομεν, εἴτε ἐν σώμασιν ἐνοῦσαι, ζῶα ὄντα, κοσμοῦσι πάντα οὐρανὸν εἴτε ὅπῃ τε καὶ ὅπως; ἔσθ' ὅστις ταῦτα ὁμολογῶν ὑπομενεῖ μὴ θεῶν εἶναι πλήρη πάντα;*

Anaximander.

vita. Diog. II 1. Ἀναξίμανδρος [a] Πραξιάδου Μιλήσιος. — — 11
εὗρε δὲ καὶ γνώμονα [b] πρῶτος καὶ ἔστησεν ἐπὶ τῶν σκιοθήρων ἐν Λακεδαίμονι, καθά φησι Φαβωρῖνος ἐν παντοδαπῇ ἱστορίᾳ, τροπάς τε καὶ ἰσημερίας σημαίνοντα, καὶ ὡροσκόπια κατεσκεύασε.
2. καὶ γῆς καὶ θαλάσσης περίμετρον πρῶτος ἔγραψεν· ἀλλὰ καὶ σφαῖραν κατεσκεύασε. τῶν δὲ ἀρεσκόντων αὐτῷ πεποίηται κεφαλαιώδη τὴν ἔκθεσιν, ᾗπερ περιέτυχε [c] καὶ Ἀπολλόδωρος [d] ὁ Ἀθηναῖος. ὅς καί φησιν αὐτὸν ἐν τοῖς Χρονικοῖς τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς πεντηκοστῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος ἐτῶν εἶναι ἑξήκοντα τεσσάρων, καὶ μετ' ὀλίγον τελευτῆσαι [e], ἀκμάσαντά πῃ μάλιστα κατὰ Πολυκράτην τὸν Σάμου τύραννον.

a. Scripserunt de Anaximandro: Schleiermacher, *Abh. Berl. Ak.* 1815. Op. Philos. II 171. Büsgen, *Das ἄπειρον An.*, progr. gy., Wiesbaden 1867. Krische, *Forschungen*, p. 42. Teichmüller, *Studien*, p. 1—70; 545—588. F. Luetze, *Das ἄπειρον An.*, Lips. 1878. H. Martin, *Mémoire sur les hypothèses astronom. des plus anciens philos. de la Grèce.* Paris 1878, p. 38. Tannery, *Revue Philosophique* V (1882), p. 50. Jos. Neuhaeuser, de An. Milesio, Bonn 1883. Natorp, *Philosoph. Monatshefte* 1884, p. 367.

inventa. b. Idem nostro ab Eus. Pr. Ev. X 14, 7, Anaximeni tribuitur a Plinio, Hist. N. II 76, 187; utrique nescio an iniuria, queniam Herodotus II 109 a Babyloniis inventum Graecos accepisse scribit; nisi si ab altero utro gnomona primum Spartae propositum esse conicias. Primam tabulam geographicam ab Anaximandro editam testatur Eratosthenes ap. Strab. I 1, 11, p. 7, cf. Agathem. Comp. Geogr. I 1. Primum quaesivisse de magnitudine siderum et intervallis dicit Eudemus ap. Simpl. de Caelo 212 r 12 ed. Karst.

c. Hinc apparet eum librum iam tum raro comparuisse, quare suo iure Brandis I 125 dicit ea quae Simplicius commemoret eius verba non ex ipsius libro hausta esse, sed e Theophrasti aliorumque testimoniis.

Themist. Orat. XXVI, p. 317 ἐθάρρησε πρῶτος, ὧν ἴσμεν, Ἑλλήνων λόγον ἐξενεγκεῖν περὶ φύσεως συγγεγραμμένον. Plures titulos ad eum refert Suid. v. Ἀναξίμανδρος, sed haud dubie commenticios.

d. Sane probabile, in ipso libro Anaximandri significatum fuisse, eum aetatis anno 64 a se scriptum esse; accessisse aliud indicium, ex quo Apollodorus ol. 58, 2 librum editum esse coniceret; inde annum natalem esse computatum. Cf. Diels mus. rh. XXXI 24.

e. Qui 610 (cf. Hippol. Ref. I 6 Dox. 560) natus erat, non potest dici Polycrate regnante floruisse, i. e. circiter annum 532. Diels mus. rh. 31, 25 coniectat Pythagorae esse illam ἀκμήν eamque confusis Apollodori verbis sive a Demetrio Magnete sive ab alio scriptore parum diligenti ad Anaximandrum translatam. Zeller I[4] 184[2] suspicatur nostri philosophi ἀκμήν ab Apollodoro fuisse cum initio (ol. 53, 3) dominationis Polycrateae coniunctam; quo ille tempore fere 44 annum agebat. Thaletis appellatur ἑταῖρος (Simpl. Plut.), διάδοχος (Simpl.), γνώριμος, μαθητής (Strab.), sodalis (Cic. Acad. II 118). Ceteros locos v. Zeller I[4] 183.

ἀκμή.

12 Simpl. Phys. 6r. 24, 13 D. Ἀναξίμανδρος — ἀρχήν τε καὶ στοιχεῖον εἴρηκε τῶν ὄντων τὸ ἄπειρον, πρῶτος τοῦτο [1] τοὔνομα κομίσας τῆς ἀρχῆς. λέγει δ' αὐτὴν μήτε ὕδωρ μήτε ἄλλο τι τῶν καλουμένων εἶναι στοιχείων, ἀλλ' ἑτέραν τινὰ φύσιν ἄπειρον, ἐξ ἧς ἅπαντας γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς κόσμους· ἐξ ὧν δὲ ἡ γένεσίς ἐστι τοῖς οὖσι, καὶ τὴν φθορὰν εἰς ταῦτα γίνεσθαι κατὰ τὸ χρεών· διδόναι γὰρ αὐτὰ δίκην καὶ τίσιν ἀλλήλοις τῆς ἀδικίας κατὰ τὴν τοῦ χρόνου τάξιν, ποιητικωτέροις οὕτως ὀνόμασιν αὐτὰ λέγων [a]. δῆλον δὲ ὅτι τὴν εἰς ἄλληλα μεταβολὴν τῶν τεττάρων στοιχείων οὗτος θεασάμενος οὐκ ἠξίωσεν ἕν τι τούτων ὑποκείμενον ποιῆσαι, ἀλλά τι ἄλλο παρὰ ταῦτα [b]. οὗτος δὲ οὐκ ἀλλοιουμένου τοῦ στοιχείου τὴν γένεσιν ποιεῖ, ἀλλ' ἀποκρινομένων τῶν ἐναντίων διὰ τῆς ἀϊδίου κινήσεως· διὸ καὶ τοῖς περὶ Ἀναξαγόραν τοῦτον ὁ Ἀριστοτέλης συνέταξεν [c]. (= Theophrasti* fr. 2, Doxogr. p. 476, 3.)

principium ἄπειρον.

---

1) πρῶτος αὐτό cj. Usener ex Simpl. 32v; p. 150, 23 D. πρῶτος αὐτὸς ἀρχὴν ὀνομάσας τὸ ὑποκείμενον.

*) „Theophrastus scripsit Φυσικῶν δοξῶν libros XVIII (Diog. V 46. 48). — Philosophorum a Thalete ad Platonem turbam ita recensuit, ut quid de singulis singuli capitibus statuerent non solum breviter indicaret, sed etiam quid male quid recte quid proprie cogitassent ad Aristoteleam normam diiudicaret. priusquam vero tam admirabile opus susciperet non solum Aristotelis iudicia collegit et anxie respexit, sed ipse

cur natura infinita.

a. Vides ex ipsius libro verba quaedam referri et hic et RP 13. Id ipsum quod singulae res per se quaeque exstitissent quasi iniuria quadam factum esse dicit, eiusque arrogantiae poenas dandas ipsarum interitu. Cur infinita natura putanda sit, addunt Plac. I 3. 3. Doxogr. 277. *Ἀναξίμανδρος δὲ ὁ Μιλήσιός φησι τῶν ὄντων τὴν ἀρχὴν εἶναι τὸ ἄπειρον. ἐκ γὰρ τούτου πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς τοῦτο πάντα φθείρεσθαι· διὸ καὶ γεννᾶσθαι ἀπείρους κόσμους καὶ πάλιν φθείρεσθαι εἰς τὸ ἐξ οὗ γίνεσθαι· λέγει γοῦν διότι ἀπέραντόν ἐστιν, ἵνα μηδὲν ἐλλείπῃ ἡ γένεσις ἡ ὑφισταμένη.* Ultima sententia est delibata ex Aristot. Phys. III 8. 208ª 8, qui quidem infitiatur, hac causa evinci id quod An. voluerit: *οὔτε γὰρ ἵνα ἡ γένεσις μὴ ἐπιλείπῃ, ἀναγκαῖον ἐνεργείᾳ ἄπειρον εἶναι σῶμα αἰσθητόν· ἐνδέχεται γὰρ τὴν θατέρου φθορὰν θατέρου εἶναι γένεσιν, πεπερασμένου ὄντος τοῦ παντός.* Cf. ibid. 203ᵇ 18.

nec medium nec mixtum

b. Simpl. ib. f. 32ʳ; p. 149, 13 D. *ὁ μέντοι Πορφύριος — σῶμα μὲν τὸ ὑποκείμενον ἀδιορίστως Ἀναξίμανδρον λέγειν φησὶν ἄπειρον, οὐ διορίσαντα τὸ εἶδος εἴτε πῦρ εἴτε ὕδωρ εἴτε ἀήρ.* Eos interpretes, qui tradunt infinitum Anaximandri esse medium inter aquam et aerem, refutat Schleiermacher Op. philos. II 174. Nam sane cum alii tum Alexander ad Metaph. 988ª 11. Schol. 553ᵇ 22: *τὴν Ἀναξιμάνδρου δόξαν, ὅς ἀρχὴν ἔθετο τὴν μεταξὺ φύσιν ἀέρος τε καὶ πυρός, ἢ ἀέρος τε καὶ ὕδατος· λέγεται γὰρ ἀμφοτέρως.* Appellatur etiam ipsius auctoritas Aristotelis, de Caelo III 5 *ἔνιοι γὰρ ἓν μόνον ὑποτίθενται καὶ τούτων οἱ μὲν ὕδωρ, οἱ δ' ἀέρα, οἱ δὲ πῦρ, οἱ δ' ὕδατος μὲν λεπτότερον, ἀέρος δὲ πυκνότερον, ὃ περιέχειν φασὶ πάντας τοὺς οὐρανοὺς ἄπειρον ὄν.* Est certe in his locus unus admodum similis verbis vere Anaximandreis, positis RP 13. Sed Aristoteles pergit *ὅσοι μὲν οὖν τὸ — ὕδατος μὲν λεπτότερον ἀέρος δὲ πυκνότερον, εἶτ' ἐκ τούτου πυκνότητι καὶ μανότητι τἆλλα γεννῶσιν.* Item Phys. I 4. Atqui diversam rationem (*ἐκ τοῦ ἑνὸς ἐνούσας τὰς ἐναντιότητας ἐκκρίνεσθαι*) Anaximandrum secutum ipse statim subicit Phys. I 4, cf. RP 12, c. Plura profert, plures redarguit Zeller I⁴ 196.

---

quoque ad fontes adiit et nobiliorum philosophorum ut Anaxagorae Anaximenis Archelai Diogenis Empedoclis Metrodori Platonis Xenocratis, copiosissime Democriti doctrinas peculiaribus libellis examinavit. — Huic materiae . . . superstruxit amplam Physicorum Opinionum syllogen, quae iam Alexandrinorum aetate in duorum librorum epitomen coacta est (Diog. V 46). Ex integro de Physicorum op. volumine excerpta esse videntur quae Aristotelis interpretes tradunt. inter quos plurima et gravissima fragmenta Simplicius sive ipse expressit sive excerpta ab Alexandro transtulit." Diels, Dox. 102—104. Fragm. ibid. 475—527. Cf. Usener, Analecta Theophrastea, Leipz. 1858. Zeller, *Ueber die Benutzung der aristotel. Metaphysik in den Schriften der älteren Peripatetiker*, Acad. Berlin. 1877, 150.

Contra disp. Kern, *Beitr. z. Darst. d. Phil. d. Xenophanes*, progr. gy., Danzig 1871. Neuhaeuser 60—273. At cf. Natorp l. c.

Ob id ipsum, quod infinitum neque unum ex elementis postea definitis neque inter duo sit medium quiddam, praetermitti Anaximandrum in Arist. Metaph. I cap. tertio, dicit Z. I^4 201. Ad eundem referendum esse Phys. III 5. 204^b 22: *ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἓν καὶ ἁπλοῦν εἶναι σῶμα ἄπειρον ἐνδέχεται, οὔτε ὥς λέγουσί τινες τὸ παρὰ τὰ στοιχεῖα, ἐξ οὗ ταῦτα γεννῶσιν, οὔθ᾽ ἁπλῶς. εἰσὶ γάρ τινες οἳ τοῦτο ποιοῦσι τὸ ἄπειρον, ἀλλ᾽ οὐκ ἀέρα ἢ ὕδωρ, ὡς μὴ τἆλλα φθείρηται ὑπὸ τοῦ ἀπείρου αὐτῶν· ἔχουσι γὰρ πρὸς ἄλληλα ἐναντίωσιν, οἷον ὁ μὲν ἀὴρ ψυχρός, τὸ δ᾽ ὕδωρ ὑγρόν, τὸ δὲ πῦρ θερμόν· ὧν εἰ ἦν ἓν ἄπειρον, ἔφθαρτο ἂν ἤδη τἆλλα· νῦν δ᾽ ἕτερον εἶναί φασιν ἐξ οὗ ταῦτα.*

Anaxagorae comparatur.

c. Cum Anaxagora ab Aristotele coniungitur Met. XII 2. 1069^b 18. *ὥστε οὐ μόνον κατὰ συμβεβηκὸς ἐνδέχεται γίγνεσθαι ἐκ μὴ ὄντος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὄντος γίγνεται πάντα, δυνάμει μέντοι ὄντος, ἐκ μὴ ὄντος δὲ ἐνεργείᾳ· καὶ τοῦτ᾽ ἔστι τὸ Ἀναξαγόρου ἓν (βέλτιον γὰρ ἢ ὁμοῦ πάντα) καὶ Ἐμπεδοκλέους τὸ μῖγμα καὶ Ἀναξιμάνδρου.* Laxiore iuncturae genere (zeugma grammatici vocant) Empedocli Anaximandrum adseruit, cuius *ἄπειρον* quod *μίγματι* illi propter unitatem simile quodam modo ponitur, non officit, ne materiae natura vehementer differant. Interpretatur hunc locum Zeller I^4 192^1. Quam Ritterus olim moverat quaestionem, essetne An. cum Thalete et Anaximene et Heraclito, quos *δυναμικούς* ipse appellat, coniungendus an cum Anaxagora inter *μηχανικούς* referendus, Zeller accurate pertractavit I^4 188—195. Altero loco Aristoteles quos coniungit eosdem evidenter distinxit, Phys. I 4. 187^a 12: *οἱ μὲν γὰρ ἓν ποιήσαντες τὸ ὂν σῶμα τὸ ὑποκείμενον — τἆλλα γεννῶσι πυκνότητι καὶ μανότητι πολλὰ ποιοῦντες.* — 20. *οἱ δ᾽ ἐκ τοῦ ἑνὸς ἐνούσας τὰς ἐναντιότητας ἐκκρίνεσθαι, ὥσπερ Ἀναξίμανδρός φησι καὶ ὅσοι δ᾽ ἓν καὶ πολλά φασιν εἶναι, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἀναξαγόρας· ἐκ τοῦ μίγματος γὰρ καὶ οὗτοι* [1] *ἐκκρίνουσι τἆλλα.*

differt ab eo.

Nec minus discrimen facit Theophr. ap. Simpl. 33^r; p. 154, 14 D. (de quo tamen loco cf. Neuhaeuser 145): *καὶ Θεόφραστος δὲ τὸν Ἀναξαγόραν εἰς τὸν Ἀναξίμανδρον συνωθῶν καὶ οὕτως ἐκλαμβάνει τὰ ὑπὸ Ἀναξαγόρου λεγόμενα, ὡς δύνασθαι μίαν αὐτὸν φύσιν λέγειν τὸ ὑποκείμενον. γράφει δέ οὕτως ἐν τῇ Φυσικῇ ἱστορίᾳ· „οὕτω μὲν οὖν λαμβανόντων δόξειεν ἂν ποιεῖν* (sc. Anaxagoras) *τὰς μὲν ὑλικὰς ἀρχὰς ἀπείρους, ὥσπερ εἴρηται, τὴν δὲ τῆς κινήσεως καὶ τῆς γενέσεως αἰτίαν μίαν* [2]. *εἰ δέ τις τὴν μῖξιν τῶν ἁπάντων ὑπολάβοι μίαν εἶναι φύσιν ἀόριστον καὶ κατ᾽ εἶδος καὶ κατὰ μέγεθος, ὅπερ ἂν δόξειε βούλεσθαι λέγειν, συμβαίνει δύο τὰς ἀρχὰς αὐτῷ λέγειν τήν τε τοῦ ἀπείρου φύσιν καὶ τὸν νοῦν, ὥστε πάντως φαίνεται τὰ σωματικὰ στοιχεῖα παραπλησίως ποιῶν*

---

1) v. *καὶ οὗτοι* Anaximandrum non complectuntur, sed opponunt ei ceteros, v. Z. I^4 191^1. Neuhaeuser Anax. 59 ea mavult omittere. — 2) 27, 19 add. Simpl. *τὸν νοῦν*.

Ἀναξιμάνδρῳ." Aristotelem (Met. I 8. 989 b 17) Theophrasto auctorem fuisse docet Zeller, *Abh. Berl. Ak. d. W.* h.-ph. 1877, p. 152. Recepit Theophrasti verba (fr. 4) Diels Dox. 479. Iterat ea paucis mutatis Simpl. 6 v; p. 27, 17; quo loco haec praemittit 27, 11. Dox. 479, 2: *καὶ ταῦτά φησιν ὁ Θεόφραστος παραπλησίως τῷ Ἀναξιμάνδρῳ λέγειν τὸν Ἀναξαγόραν· ἐκεῖνος* (scil. Anaxagoras) *γάρ φησιν ἐν τῇ διακρίσει τοῦ ἀπείρου τὰ συγγενῆ φέρεσθαι πρὸς ἄλληλα, καὶ ὅτι μὲν ἐν τῷ παντὶ χρυσὸς ἦν* [1], *γίνεσθαι χρυσόν, ὅτι δὲ γῆ, γῆν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ὡς οὐ γινομένων ἀλλ' ἐνυπαρχόντων πρότερον.* Cuius loci initio qui significatur *ἐκεῖνος*, vulgo Anaximander intellegebatur. Zeller I[4] 193[3] Anaxagoram significari putat et Simplicii hanc interpretationem esse, non Theophrasti; qui quidem adeo eos non confundit, ut aperte indicet, qua condicione, i. e. qua mutatione facta, recentioris philosophi mixta materia componi possit cum Anaximandri infinita natura.

ἄπειρον divinum

13 Arist. Phys. III 4. 203 b 7. Τοῦ δὲ ἀπείρου οὐκ ἔστιν ἀρχή· εἴη γὰρ ἂν αὐτοῦ πέρας. ἔτι δὲ καὶ ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον, ὡς ἀρχή τις οὖσα· τό τε γὰρ γενόμενον ἀνάγκη τέλος λαβεῖν, καὶ τελευτὴ πάσης ἐστὶ φθορᾶς. διό, καθάπερ λέγομεν, οὐ ταύτης ἀρχή, ἀλλ' αὕτη τῶν ἄλλων εἶναι δοκεῖ καὶ π ε ρ ι έ χ ε ι ν ἅ π α ν τ α κ α ὶ π ά ν τ α κ υ β ε ρ ν ᾶ ν, ὥς φασιν ὅσοι μὴ ποιοῦσι παρὰ τὸ ἄπειρον ἄλλας αἰτίας, οἷον νοῦν ἢ φιλίαν [a], καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ θεῖον [b]· ἀ θ ά ν α τ ο ν γ ὰ ρ κ α ὶ ἀ ν ώ λ ε θ ρ ο ν, ὥς φησιν ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν φυσιολόγων.

a. Anaxagoram dicit et Empedoclem. Quae distinximus verba ex Anaximandri libro deprompta videntur, nisi quod ille fortasse *ἀγήρω* scripsit, cf. Hippolyt. Ref. Haer. I 6. Doxogr. 559, 16. *Ἀναξίμανδρος — ἀρχὴν ἔφη τῶν ὄντων φύσιν τινὰ τοῦ ἀπείρου, ἐξ ἧς γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς κόσμους· ταύτην δ' ἀΐδιον εἶναι καὶ ἀγήρω. ἣν καὶ πάντας περιέχειν τοὺς κόσμους. λέγει δὲ χρόνον ὡς ὡρισμένης τῆς γενέσεως καὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς φθορᾶς. — πρὸς δὲ τούτῳ κίνησιν ἀΐδιον εἶναι, ἐν ᾗ συμβαίνειν γίνεσθαι τοὺς οὐρανούς.*

b. Simpl. 107 r; p. 465, 13 D. *θεῖον δὲ τὸ αἴτιον καὶ ὡς ἀρχὴν λέγουσι καὶ ὡς ἀγένητόν τε καὶ ἄφθαρτον· τοιοῦτον Ἀναξίμανδρος τὸ μεταξὺ πυρὸς καὶ ἀέρος* (notus error, v. **RP** 12 b) *ἄπειρον ἀρχὴν ἐτίθει.*

contraria secernuntur.

14 A Simpl. Phys. 32 v. 150, 20 D. Ἕτερος δὲ τρόπος καθ' ὃν οὐκέτι τὴν μεταβολὴν τῆς ὕλης αἰτιῶνται οὐδὲ κατὰ ἀλλοίωσιν τοῦ ὑποκειμένου τὰς γενέσεις ἀποδιδόασιν, ἀλλὰ κατὰ ἔκκρισιν· ἐνούσας γὰρ τὰς ἐναντιότητας ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, ἀπείρῳ ὄντι

---

1) *ἐνῆν* Usener.

σώματι [1], ἐκκρίνεσθαί φησιν Ἀναξίμανδρος, πρῶτος αὐτὸς ἀρχὴν ὀνομάσας τὸ ὑποκείμενον [a]. ἐναντιότητες δέ εἰσι θερμὸν ψυχρόν, ξηρὸν ὑγρὸν καὶ τὰ ἄλλα.

14 B Plutarchus* ap. Euseb. Pr. Ev. I 8. (Strom. fr. 2. Dox. 579, 13). φησὶ δὲ τὸ ἐκ τοῦ ἀϊδίου γόνιμον [2] θερμοῦ τε καὶ ψυχροῦ κατὰ τὴν γένεσιν τοῦδε τοῦ κόσμου ἀποκριθῆναι καί τινα ἐκ τούτου φλογὸς σφαῖραν περιφυῆναι τῷ περὶ τὴν γῆν ἀέρι ὡς τῷ δένδρῳ φλοιόν· ἧστινος ἀπορραγείσης καὶ εἴς τινας ἀποκλεισθείσης κύκλους ὑποστῆναι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας [b]. terra.

14 C Hippolyt. Ref. I 6. Doxogr. 559, 22. τὴν δὲ γῆν εἶναι μετέωρον ὑπὸ μηδενὸς κρατουμένην, μένουσαν δὲ διὰ τὴν ὁμοίαν πάντων ἀπόστασιν· τὸ δὲ σχῆμα αὐτῆς γυρὸν [3] στρογγύλον, † κίονι λίθῳ παραπλήσιον [c]. τῶν δὲ ἐπιπέδων ᾧ μὲν ἐπιβεβήκαμεν, ὃ δὲ ἀντίθετον ὑπάρχει. τὰ δὲ ἄστρα γίνεσθαι κύκλον πυρός, ἀποκριθέντα τοῦ κατὰ τὸν κόσμον πυρός, περιληφθέντα δ' ὑπὸ ἀέρος. ἐκπνοὰς δ' ὑπάρξαι πόρους [4] τινὰς αὐλώδεις [4], καθ' οὓς φαίνεται τὰ ἄστρα· διὸ καὶ ἐπιφρασσομένων τῶν ἐκπνοῶν τὰς ἐκλείψεις γίνεσθαι. τὴν δὲ σελήνην ποτὲ μὲν πληρουμένην φαίνεσθαι, ποτὲ δὲ μειουμένην παρὰ τὴν τῶν πόρων ἐπίφραξιν ἢ ἄνοιξιν. εἶναι δὲ τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου ἑπτακαιεικοσιπλασίονα τῆς σελήνης [d], καὶ ἀνωτάτω [e] μὲν εἶναι τὸν ἥλιον, κατωτάτω δὲ τοὺς τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων κύκλους. caelestia.

---

1) σώματι quod postulaverat Schleiermacher (p. 178), exhibent codices, ἀσώματι interpolaverat Ald. De sententia Z. I[4] 185[5]. — 2) γονίμου θερμόν τε καὶ ψυχρόν Mullach FPG. I 238, 12. — 3) Cod. ὑγρὸν στρογγύλον. Corr. Roeper *Philol.* VII 607. Idem commendat ἑπτακοσιεικοσαπλασίονα. De vitio κίονι λίθῳ, quod ipso Aetio antiquius est, cf. Diels, Dox. 218. Teichmüller: κίονος λίθῳ. Recte κυλίνδρῳ Zeller, *Deutsche Litt.-Z.*, 1883, p. 1499—1502, coll. Plut. Strom. fr. 2, RP 14 c. — 4) Restituit Diels Dox. 156 pro τόπους-ἀερώδεις.

*) Stromateon fragmentum, ex Eus. Praepar. evang. I 8 seorsum expressum ap. Diels Dox. 579, nobilissimi scriptoris nomen ementitur. Scriptus non multo post eius mortem. Circa medium alterum saeculum fraus grammaticorum maxime in Plutarchi nomen grassata est. Sucus et sanguis est Theophrasteus. Ut Hippolyti excerpta Theophrastei corporis totum quasi orbem percurrunt excerpendo, ita Plutarchus in ternis plerumque capitibus, de principio mundo astris, se cohibet. Haec et plura Diels, Dox. 156—158.

a. Repeti aliis verbis Theophr. Phys. op. fr. 2 (RP 12) adnotat Diels, Doxogr. 476 n a 10. Reicienda est Neuhaeuseri interpretatio, qui ἀρχήν obiectum esse, τὸ ὑποκείμενον praedicatum putat. Anaximandrum ait a notione summi cuiusdam principii profectum ipso τοῦ ὑποκειμένου nomine id appellasse. At id est Aristoteleum vocabulum. Praeter librum Neuh. cf. eiusdem progr. Bonn 1879 de An. Mil. natura infinita, p. 12.

b. De stellis Stob. I 510 Doxogr. 342 et 345. Ἀναξίμανδρος (τοὺς ἀστέρας ἔφησεν εἶναι) πιλήματα ἀέρος τροχοειδῆ, πυρὸς ἔμπλεα, κατά τι μέρος ἀπὸ στομίων ἐκπνέοντα φλόγας. καὶ ἀνωτάτω μὲν πάντων τὸν ἥλιον τετάχθαι, μετ' αὐτὸν δὲ τὴν σελήνην· ὑπὸ δὲ αὐτοὺς τὰ ἀπλανῆ τῶν ἄστρων καὶ τοὺς πλανήτας. De motu planetarum v. Plac. II 16, 5. Doxogr. 345. Ἀναξίμανδρος ὑπὸ τῶν κύκλων καὶ τῶν σφαιρῶν, ἐφ' ὧν ἕκαστος βέβηκε, φέρεσθαι. De sole Plac. II 20. Doxogr. 348. Ἀναξίμανδρος κύκλον εἶναι ὀκτωκαιεικοσαπλασίονα τῆς γῆς, ἁρματείῳ τροχῷ παραπλήσιον, τὴν ἀψῖδα ἔχοντα κοίλην, πλήρη πυρός, κατά τι μέρος ἐκφαίνουσαν διὰ στομίου τὸ πῦρ ὥσπερ διὰ πρηστῆρος αὐλοῦ· καὶ τοῦτ' εἶναι τὸν ἥλιον. Haec Achilles Isag. Phaen. Arat. c. 19, p. 138 Pet. „ventosa paraphrasi in meras ineptias detorsit; immo πρηστήρ est follis fabrorum, cuius fistula in ignem immissa flammas sursum eiaculatur". Diels, Dox. 25. 26.

c. Plut. Strom. l. c. Doxogr. 579. ὑπάρχειν δέ φησι τῷ μὲν σχήματι τὴν γῆν κυλινδροειδῆ, ἔχειν δὲ τοσοῦτον βάθος, ὅσον ἂν εἴη τρίτον πρὸς τὸ πλάτος. De mari Plac. III 16, 1. Doxogr. 381. Ἀναξίμανδρος τὴν θάλασσάν φησιν εἶναι τῆς πρώτης ὑγρασίας λείψανον, ἧς τὸ μὲν πλεῖον μέρος ἀνεξήραινε τὸ πῦρ, τὸ δὲ ὑπολειφθὲν διὰ τὴν ἔκκαυσιν μετέβαλεν (scil. εἰς πικρόν). Cf. Arist. Meteor. II 1. 353 b 6. Id. ibid. 2. 355 a 21. τὸ δ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ τούτοις ἄλογον καὶ τοῖς φάσκουσι τὸ πρῶτον ὑγρᾶς οὔσης καὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ κόσμου τοῦ περὶ τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ ἡλίου θερμαινομένου ἀέρα γενέσθαι καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν αὐξηθῆναι καὶ τοῦτον πνεύματά τε παρέχεσθαι καὶ τὰς τροπὰς αὐτοῦ ποιεῖν. Haec postquam similibus verbis rettulit, Alexander f. 91r subicit: ταύτης τῆς δόξης ἐγένοντο, ὡς ἱστορεῖ ὁ Θεόφραστος, Ἀναξίμανδρός τε καὶ Διογένης. Doxogr. 494, 11.

d. Plac. II 25, 1. Doxogr. 355. Ἀναξίμανδρος κύκλον εἶναι (τὴν σελήνην) ἐννεακαιδεκαπλασίονα τῆς γῆς, ὥσπερ τὸν τοῦ ἡλίου πυρός. De horum numerorum ratione v. Röper, *Zeitschr. f. Alterth.* 1852, p. 442, Zeller I[4] 207, Teichm. stud. p. 16. Diels, Doxogr. 68.

e. Extrema accuratius Plac. II 15, 6. Doxogr. 345.

de dis. Cic. Deor. Nat. I 25. Dox. 531. Anaximandri autem opinio est nativos esse deos [a], longis intervallis orientes occidentesque, eosque innumerabiles esse mundos [b]. 15

a. Sive Philodemum sequitur, sive Phaedrum, miscet ipse diversa. Plac. I 7, 12. Dox. 302. Ἀναξίμανδρος τοὺς ἀπείρους οὐρανοὺς θεούς.

Correxit Diels Dox. p. 11 e Stobaeo id quod falso traditum erat: *ἀστέρας οὐρανίους*.

b. Mundi non sunt plures uno tempore sed alius ex alio nascitur. Z. I[4] 212. Plut. Strom. fr. 2. Doxogr. 579. *Μεθ᾽ ὃν Ἀναξίμανδρον Θάλητος ἑταῖρον γενόμενον τὸ ἄπειρον φάναι τὴν πᾶσαν αἰτίαν ἔχειν τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως τε καὶ φθορᾶς, ἐξ οὗ δή φησι τούς τε οὐρανοὺς ἀποκεκρίσθαι καὶ καθόλου τοὺς ἅπαντας ἀπείρους ὄντας κόσμους. ἀπεφήνατο δὲ τὴν φθορὰν γίνεσθαι καὶ πολὺ πρότερον τὴν γένεσιν ἐξ ἀπείρου αἰῶνος ἀνακυκλουμένων πάντων αὐτῶν.* Eodem refer locum **RP** 13 a, cf. Stobaei* I 416. Dox. 331. *Ἀναξίμανδρος . . . φθαρτὸν τὸν κόσμον.* Sunt tamen qui diversa tradant. Simpl. Phys. 257 v: *οἱ μὲν γὰρ ἀπείρους τῷ πλήθει τοὺς κόσμους ὑποθέμενοι, ὡς οἱ περὶ Ἀναξίμανδρον καὶ Λεύκιππον καὶ Δημόκριτον καὶ ὕστερον οἱ περὶ Ἐπίκουρον, γινομένους αὐτοὺς καὶ φθειρομένους ὑπέθεντο ἐπ᾽ ἄπειρον, ἄλλων μὲν ἀεὶ γινομένων ἄλλων δὲ φθειρομένων.* Sed aliis locis idem dubitanter, v. Z. I[4] 215[4]. At auctore non nominato Augustinus civ. VIII 2.

mundi.

16 Plac. V 19, 1. Dox. 430, 15. *Ἀναξίμανδρος ἐν ὑγρῷ*[a] *γεννηθῆναι τὰ πρῶτα ζῷα, φλοιοῖς περιεχόμενα ἀκανθώδεσι, προβαινούσης δὲ τῆς ἡλικίας ἀποβαίνειν ἐπὶ τὸ ξηρότερον καὶ περιρρηγνυμένου τοῦ φλοιοῦ ἐπ᾽ ὀλίγον χρόνον μεταβιῶναι.* Plut. Strom. l. c. Dox. 579, 17. *Ἔτι φησίν, ὅτι κατ᾽ ἀρχὰς ἐξ ἀλλοειδῶν ζῴων ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη, ἐκ τοῦ τὰ μὲν ἄλλα δι᾽ ἑαυτῶν ταχὺ νέμεσθαι, μόνον δὲ τὸν ἄνθρωπον πολυχρονίου δεῖσθαι τιθηνήσεως· διὸ καὶ κατ᾽ ἀρχὰς οὐκ ἄν ποτε τοιοῦτον ὄντα διασωθῆναι.* Plut. Symp. Quaest. VIII 8, 4. *ἐν ἰχθύσιν ἐγγενέσθαι τὸ πρῶτον ἀνθρώπους ἀποφαίνεται καὶ τραφέντας ὥσπερ οἱ παλαιοὶ*[1] *καὶ γενομένους ἱκανοὺς ἑαυτοῖς βοηθεῖν ἐκβληθῆναι τηνικαῦτα καὶ γῆς λαβέσθαι*[b].

animalia

a. Hippolyt. Ref. I 6. Doxogr. 560. *τὰ δὲ ζῷα γίνεσθαι ἐξ ὑγροῦ*[2] *ἐξατμιζομένου ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἑτέρῳ ζῴῳ γεγονέναι, τούτεστιν ἰχθύϊ, παραπλήσιον κατ᾽ ἀρχάς.*

b. Hanc doctrinam cum Syrorum religione comparat Plut., cf. Ranke, *Weltgesch.* I 2[3], 5[1].

---

1) Ritter *πηλαῖοι*, recte *γαλεοί* Doehner, Qu. Plut. III 34, collato ipso Plut. de soll. anim. p. 982 a.. — 2) Pro verbis corruptis posui ea quae Diels, partim ille quidem dubitanter, suasit p. 560 n.

*) De Ioanne Stobensi, praeter Diels, Doxogr. 43, cf. C. Wachsmuth, *Io. Stobaei anthologii l. duo priores, qui inscribi solent eclogae physicae et ethicae.* Quatuor librorum corpus integrum accurate descripsit Photius bibl. cod. 167. Posteriorum librorum nunc peculiare est nomen Florilegium.

Anaximenes.

---

vita Diog. II 3. Ἀναξιμένης Εὐρυστράτου Μιλήσιος ἤκουσεν Ἀναξιμάνδρου. ἔνιοι δὲ καὶ Παρμενίδου [a] φασὶν ἀκοῦσαι αὐτόν. — — κέχρηταί τε γλώσσῃ Ἰάδι ἁπλῇ καὶ ἀπερίττῳ [b]. καὶ γεγένηται μέν, καθά φησιν Ἀπολλόδωρος, περὶ τὴν Σάρδεων ἅλωσιν [c], ἐτελεύτησε δὲ τῇ ἑξηκοστῇ τρίτῃ Ὀλυμπιάδι [d]. 17 A

Hippol. I 7. Dox. 561. οὗτος ἤκμασε περὶ ἔτος πρῶτον [e] τῆς πεντηκοστῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος. 17 B

a. Parmenidem ab Anaximene auditum esse aperte falsum est, Anaximandrum verisimile.

b. Similiter de Hecataei Milesii dialecto Hermogenes de Gen. Dic. II 12, 6. τῇ διαλέκτῳ δὲ ἀκράτῳ Ἰάδι καὶ οὐ μεμιγμένῃ χρησάμενος οὐδὲ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ποικίλῃ. Scripserat de eo Theophrastus, v. Diog. V 42. Hoc saeculo Krische, *Forschungen*, 52; Teichmüller, *Studien*, 71.

c. Suidas s. v. γέγονε [ἐν τῇ νε' ὀλ. interpol. ex Eusebio] ἐν τῇ Σάρδεων ἁλώσει ὅτε Κῦρος ὁ Πέρσης Κροῖσον καθεῖλεν.

d. Libri Ἀπολλόδωρος, τῇ ἑξηκοστῇ τρίτῃ ὀλ., ἐτελεύτησε δὲ περὶ τὴν Σάρδεων ἅλωσιν, quae verba transposuit Diels, Mus. Rh. XXXI 27. Sardes a Cyro captae ol. 58, 3 = 546. Nam quod iterum sunt ab Ionibus expugnatae 499, nihil ad hunc locum. Ceterum hinc apparet, voc. γεγένηται non ad natales pertinere, sed ad mediam aetatem (ἀκμήν). — Priorum sententias v. ap. Clinton F. H. a. 548. 540; ibid. append. p. 376 ed. Kr. C. F. Hermann, de philos. Ionicorum aetatibus, Gotting. 1849. Aliam viam ingreditur E. Rohde, Mus. Rh. XXXIII 206.

e. Debuit scribere τρίτον, sed nimirum Apollodorus solum olympiadis numerum, anno non adiecto, posuerat.

principium Plac. I 3, 4. Dox. 278. Ἀναξιμένης δὲ ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ὄντων ἀέρα [a] ἀπεφήνατο, ἐκ γὰρ τούτου πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς αὐτὸν πάλιν ἀναλύεσθαι. οἷον ἡ ψυχή, φησίν, ἡ ἡμετέρα ἀὴρ οὖσα συγκρατεῖ ἡμᾶς, καὶ ὅλον τὸν κόσμον πνεῦμα καὶ ἀὴρ περιέχει. 18

a. Cf. Arist. Met. I 3. 984a 5. Indidem deprompta sunt arma quibus Aetius deinceps Anaximenem impugnat; v. 984a 16. 21. Krische p. 54.

19 A Plut. ap. Euseb. Pr. Ev. I 8 (Strom. fr. 3. Dox. 579). *densatio, extenuatio*
Ἀναξιμένην δέ φασι τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν τὸν ἀέρα εἰπεῖν, καὶ τοῦτον εἶναι τῷ μὲν μεγέθει ἄπειρον, ταῖς δὲ περὶ αὐτὸν ποιότησιν ὡρισμένον· γεννᾶσθαί τε πάντα κατά τινα πύκνωσιν τούτου καὶ πάλιν ἀραίωσιν. τήν γε μὴν κίνησιν ἐξ αἰῶνος ὑπάρχειν. πιλουμένου δὲ τοῦ ἀέρος πρώτην γεγενῆσθαι λέγει τὴν γῆν πλατεῖαν μάλα· διὸ καὶ κατὰ λόγον αὐτὴν ἐποχεῖσθαι τῷ ἀέρι· καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως ἐκ γῆς ἔχειν· ἀποφαίνεται γοῦν τὸν ἥλιον γῆν, διὰ δὲ τὴν ὀξεῖαν κίνησιν καὶ μάλ' ἱκανῶς θερμότητα[1] *[κίνησιν] λαβεῖν.*

19 B Simplic. Phys. 6r. 24, 26 D. (Theophr. fr. 2. Dox. 476, 16.)
Ἀναξιμένης δὲ Εὐρυστράτου Μιλήσιος, ἑταῖρος γεγονὼς Ἀναξιμάνδρου, μίαν μὲν καὶ αὐτὸς τὴν ὑποκειμένην φύσιν καὶ ἄπειρόν φησιν ὥσπερ ἐκεῖνος, οὐκ ἀόριστον δὲ ὥσπερ ἐκεῖνος, ἀλλὰ ὡρισμένην, ἀέρα[a] *λέγων αὐτήν· διαφέρειν δὲ μανότητι καὶ πυκνότητι*[b] *κατὰ τὰς οὐσίας. καὶ ἀραιούμενον μὲν πῦρ γίνεσθαι, πυκνούμενον δὲ ἄνεμον, εἶτα νέφος, ἔτι δὲ μᾶλλον ὕδωρ, εἶτα γῆν, εἶτα λίθους, τὰ δὲ ἄλλα ἐκ τούτων. κίνησιν δὲ καὶ οὗτος ἀίδιον ποιεῖ, δι' ἣν καὶ τὴν μεταβολὴν γίνεσθαι.*

a. Simpl. de Cael. 273b 45. Schol. Arist. 514a 33: *ἄπειρον μὲν καὶ αὐτὸς ὑπέθετο τὴν ἀρχήν, οὐ μὴν ἔτι ἀόριστον, ἀέρα γὰρ ἔλεγεν εἶναι, οἰόμενος ἀρκεῖν τὸ τοῦ ἀέρος εὐαλλοίωτον πρὸς μεταβολήν.*

b. Simili loco, Phys. 32r. 149, 32 D., Simplicius adicit: *ἐπὶ γὰρ τούτου μόνου*[2] *Θεόφραστος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τὴν μάνωσιν εἴρηκε καὶ πύκνωσιν. δῆλον δὲ ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι τῇ μανότητι καὶ πυκνότητι ἐχρῶντο.*

20 c Plut. Prim. Frig. c. 7, 3. p. 947. *Καθάπερ Ἀναξιμένης παλαιὸς ᾤετο, μήτε τὸ ψυχρὸν ἐν οὐσίᾳ μήτε τὸ θερμὸν ἀπολείπωμεν, ἀλλὰ πάθη κοινὰ τῆς ὕλης ἐπιγινόμενα ταῖς μεταβολαῖς. τὸ γὰρ συστελλόμενον αὐτῆς καὶ πυκνούμενον ψυχρὸν εἶναί φησι, τὸ δὲ ἀραιὸν καὶ τὸ χαλαρόν, οὕτω πως ὀνομάσας καὶ τῷ ῥήματι, θερμόν*[a]*. ὅθεν οὐκ ἀπεικότως λέγεσθαι τὸ καὶ θερμὰ* *frigidum calidum.*

---

1) *κίνησιν* del. Z. I[4] 226[2]. *θερμότητος* Usener. *θερμοτάτην* cod. pler. — 2) Usener *πρώτου*, v. Diels, Dox. 164[2]. Z. I[4] 180[4]. Ad Diogenem quidem easdem notiones Theophrastus rettulerat, v. RP 159.

τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ στόματος καὶ ψυχρὰ μεθιέναι· ψύχεται γὰρ ἡ πνοὴ πιεσθεῖσα καὶ πυκνωθεῖσα τοῖς χείλεσιν, ἀνειμένου δὲ τοῦ στόματος ἐκπίπτουσα γίγνεται θερμὸν ὑπὸ μανότητος.

a. Similis Anaximandri doctrina, RP 14.

ex aere omnia. Hippol. Ref. I 7. Dox. 560. 1. Ἀναξιμένης — ἀέρα ἄπειρον ἔφη τὴν ἀρχὴν εἶναι, ἐξ οὗ τὰ γινόμενα καὶ τὰ γεγονότα καὶ τὰ ἐσόμενα καὶ θεοὺς [a] καὶ θεῖα [b] γίνεσθαι, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ τῶν τούτου ἀπογόνων. 2. τὸ δὲ εἶδος τοῦ ἀέρος τοιοῦτον· ὅταν μὲν ὁμαλώτατος ᾖ, ὄψει ἄδηλον, δηλοῦσθαι δὲ τῷ ψυχρῷ καὶ τῷ θερμῷ καὶ τῷ νοτερῷ καὶ τῷ κινουμένῳ. κινεῖσθαι δὲ ἀεί· οὐ γὰρ μεταβάλλειν ὅσα μεταβάλλει, εἰ μὴ κινοῖτο. 3. πυκνούμενον γὰρ καὶ ἀραιούμενον διάφορον φαίνεσθαι· ὅταν γὰρ εἰς τὸ ἀραιότερον διαχυθῇ, πῦρ γίνεσθαι, ἀνέμους δὲ πάλιν εἶναι ἀέρα πυκνούμενον, ἐξ ἀέρος δὲ νέφος ἀποτελεῖσθαι κατὰ τὴν πίλησιν, ἔτι δὲ μᾶλλον ὕδωρ, ἐπὶ πλεῖον δὲ πυκνωθέντα γῆν καὶ εἰς τὸ μάλιστα λίθους. ὥστε τὰ κυριώτατα τῆς γενέσεως ἐναντία εἶναι θερμόν τε καὶ ψυχρόν. 4. τὴν δὲ γῆν πλατεῖαν εἶναι

caelestia ἐπ᾽ ἀέρος ὀχουμένην, ὁμοίως δὲ καὶ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα πάντα πύρινα ὄντα ἐποχεῖσθαι τῷ ἀέρι διὰ πλάτος. 5. γεγονέναι δὲ τὰ ἄστρα ἐκ γῆς διὰ τὸ τὴν ἰκμάδα ἐκ ταύτης ἀνίστασθαι, ἧς ἀραιουμένης τὸ πῦρ γίνεσθαι, ἐκ δὲ τοῦ πυρὸς μετεωριζομένου τοὺς ἀστέρας συνίστασθαι. εἶναι δὲ καὶ γεώδεις φύσεις ἐν τῷ τόπῳ τῶν ἀστέρων συμπεριφερομένας ἐκείνοις. 6. οὐ κινεῖσθαι δὲ ὑπὸ [c] γῆν τὰ ἄστρα λέγει, καθὼς ἕτεροι ὑπειλήφασιν, ἀλλὰ περὶ γῆν, ὡσπερεὶ περὶ τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν στρέφεται τὸ πιλίον. κρύπτεσθαί τε τὸν ἥλιον [d] οὐχ ὑπὸ γῆν γενόμενον, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῶν τῆς γῆς ὑψηλοτέρων μερῶν σκεπόμενον καὶ διὰ τὴν πλείονα ἡμῶν αὐτοῦ γενομένην ἀπόστασιν. τὰ δὲ ἄστρα μὴ θερμαίνειν διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως.

21

a. Stob. I 56 Dox. 302. *Ἀναξιμένης τὸν ἀέρα (θεὸν ἀπεφήνατο). δεῖ δ᾽ ὑπακούειν ἐπὶ τῶν οὕτως λεγομένων τὰς ἐνδιηκούσας τοῖς στοιχείοις ἢ τοῖς σώμασι δυνάμεις.* Mundum putavit interire, v. Stob. I 416. Alium semper subnasci, v. Simplic. Phys. 257 v. *ὅσοι ἀεὶ μὲν φασιν εἶναι κόσμον, οὐ μὴν τὸν αὐτὸν ἀεί, ἀλλὰ ἄλλοτε ἄλλον γινόμενον κατά τινας χρόνων περιόδους, ὡς Ἀναξιμένης τε καὶ Ἡράκλειτος καὶ Διογένης.*

b. Ex his vel horum similibus temere conflata videntur, quae sunt ap. Cic. Deor. Nat. I 25. *Anaximenes aera deum statuit, eumque gigni esseque immensum et infinitum et semper in motu.* Cf. Diels, Dox. 531

not. et 123. Augustin. Civ. D. VIII, 2. *Omnes rerum causas infinito aeri dedit, nec deos negavit aut tacuit, non tamen ab ipsis aerem factum sed ipsos ex aere ortos credidit.*

c. Respicit hanc opinionem Arist. Meteor. II 1. 354ª 28. *τὸ πολλοὺς πεισθῆναι τῶν ἀρχαίων μετεωρολόγων, τὸν ἥλιον μὴ φέρεσθαι ὑπὸ γῆν ἀλλὰ περὶ τὴν γῆν καὶ τὸν τόπον τοῦτον, ἀφανίζεσθαι δὲ καὶ ποιεῖν νύκτα διὰ τὸ ὑψηλὴν εἶναι πρὸς ἄρκτον τὴν γῆν.* Plac. II 16, 4. Dox. 346, 1 nunc restitutum est *οὐχ*[1] *ὑπὸ τὴν γῆν, περὶ αὐτὴν δὲ στρέφεσθαι τοὺς ἀστέρας.*

d. Plac. II 23, 1. Dox. 352 sub titulo *περὶ τροπῶν ἡλίου. Ἀν. ὑπὸ πεπυκνωμένου ἀέρος καὶ ἀντιτύπου ἐξωθεῖσθαι τὰ ἄστρα.* Cf. Z. I⁴ 228¹. Eudemus ap. Theonem Smyrn., Hilleri p. 188, 19, *Ἀναξιμένης δὲ ὅτι ἡ σελήνη ἐκ τοῦ ἡλίου ἔχει τὸ φῶς καὶ τίνα ἐκλείπει τρόπον.*

---

1) *ὁμοίως* (A)BC. Qua lectione usus erat Teichmüller p. 98, cf. Z. I⁴ 227¹ extr. (228).

Heraclitus.

---

aetas

Diog. IX 1. Ἡράκλειτος[a] Βλύσωνος — Ἐφέσιος. οὗτος ἤκμαζε[b] κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ ἑξηκοστὴν Ὀλυμπιάδα (504/1)[c].

a. Scripserunt de Heraclito: Schleiermacher (1807) in Wolfii et Buttmanni *Mus. d. Alterthumsw.* I 313—533; eadem commentatio nunc in Op. Philos. II 1—146. Jac. Bernays, Heraclitea, Bonn 1848. Bernays, *Herakl. Stud.*, Mus. Rh. 1850, VII 90; *Neue Bruchstücke des H.* Mus. Rh. 1854, IX 241. Eaedem tres commentationes nunc collectae in *Ges. Abh. v. I. Bernays*, ed. H. Usener I, p. 1, 37, 74. Bernays, *Die Herakllt. Briefe*, Berlin 1869. Lassalle, *Die Philosophie Herakleitos d. Dunkeln.* 2 vol. Berlin 1858. P. Schuster, *Heraklit v. Eph.*, in Actis soc. phil. Lips. ed. Fr. Ritschelius 1873, III 1—397. Teichmüller *Neue Stud. z. Gesch. d. Begr.*, fasc. I, Gotha 1876. fasc. II, 1878. Bywater, Her. Eph. reliquiae, Oxf. 1877. Neumann *Heraclitea, Hermes* XV 605. XVI 159.

Nostro in libro fragmentorum prior numerus Bywateri, posterior Schusteri contextum indicat.

aequales

b. Hoc ex Apollodoro haustum, cf. Diels, Mus. Rh. XXXI 33. Suidas v. Ἡράκλειτος adicit: ἐπὶ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου. Aristoteles ap. Diog. VIII 52 sexagenarium obisse dicit Empedoclem. Quod adiectum legebatur ἔτι δ' Ἡρακλείτου, pridem correctum est ἔτι δ' Ἡρακλείδης, scil. Ponticus, v. Diels l. c. 38. — Diog. IX 2 καθάπτεται δὲ καὶ τῶν Ἐφεσίων ἐπὶ τῷ τὸν ἑταῖρον ἐκβαλεῖν Ἑρμόδωρον. Heracl. fr. 114 (40) ap. Strabon. XIV 25, p. 642: ἄνδρες δ' ἀξιόλογοι γεγόνασιν ἐν αὐτῇ τῶν μὲν παλαιῶν Ἡράκλειτός τε ὁ σκοτεινὸς καλούμενος καὶ Ἑρμόδωρος, περὶ οὗ ὁ αὐτὸς οὗτός φησιν· Ἄξιον Ἐφεσίοις ἡβηδὸν ἀπάγξασθαι, οἵτινες Ἑρμόδωρον ἄνδρα ἑωυτῶν ὀνήιστον ἐξέβαλον φάντες· ἡμέων μηδὲ εἷς ὀνήιστος ἔστω, εἰ δὲ μή, ἄλλῃ τε καὶ μετ' ἄλλων. δοκεῖ δ' οὗτος ὁ ἀνὴρ νόμους τινὰς Ῥωμαίοις συγγράψαι. Cf. Cic. Tusc. V 105. Plin. H. N. XXXIV 5, 21. Darei I aequalem Her. habitum esse testantur etiam epistulae utriusque nomine fictae, Diog. IX 13.

cuius sit auditor

c. Diog. IX 5. ἤκουσέ τε οὐδενός, ἀλλ' αὑτὸν ἔφη διζήσασθαι καὶ μαθεῖν πάντα παρ' ἑαυτοῦ. (Male interpretatur ipsius verba posita RP 40 A.) Σωτίων δέ φησιν εἰρηκέναι τινὰς Ξενοφάνους αὐτὸν ἀκηκοέναι. Ne hoc quidem probabile est. Hippasi vero auditorem quod Suid. v. Ἡράκλειτος eum appellat, fictum videtur ex Arist. Met. I 3. 984a 7.

23 Diog. IX 5. *Τὸ δὲ φερόμενον αὐτοῦ βιβλίον ἐστὶ μὲν ἀπὸ τοῦ συνέχοντος περὶ φύσεως, διῄρηται δὲ εἰς τρεῖς λόγους, εἴς τε τὸν περὶ τοῦ παντὸς καὶ πολιτικὸν καὶ θεολογικόν.* 6. *ἀνέθηκε δ' αὐτὸ εἰς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερόν, ὡς μέν τινες, ἐπιτηδεύσας ἀσαφέστερον γράψαι, ὅπως οἱ δυνάμενοι προσίοιεν αὐτῷ καὶ μὴ ἐκ τοῦ δημώδους εὐκαταφρόνητον εἴη* [a]. — *τοσαύτην δὲ δόξαν ἔσχε τὸ σύγγραμμα* [b] *ὡς καὶ αἱρετιστὰς ἀπ' αὐτοῦ γενέσθαι τοὺς κληθέντας Ἡρακλειτείους* [c]. — de libro eius

a. Cognomen *ὁ σκοτεινός* legitur apud Cic. fin. II 15, Strabon. (RP 22 b), Ps.-Arist.* de Mundo 5; sed est antiquius, cf. Liv. XXIII 39. Consulto eum obscurius scripsisse, ne ab omnibus intellegeretur, etiam Cicero putat, D. Nat. III 35; item Schuster p. 73 sq., quod *ἀσεβείας δίκην* vitare voluerit; atque huc ille refert dubiae fidei fr. 37 Sch., ap. Clem. Strom. V 13 p. 699 P. *ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς γνώσεως βάθη κρύπτειν ἀπιστίη ἀγαθὴ καθ' Ἡράκλειτον, ἀπιστίη γὰρ διαφυγγάνει μὴ γιγνώσκεσθαι.* Verba illa *γνώσεως βάθη* christiana putat Zeller I[4] 574[2]. Alii brevitatem incusant vel quod multa per similitudinem dixerit, v. Clem. Strom. V 8 p. 676 P.; alii solutiorem constructionem verborum, velut Arist. Rhet. III 5. 1407[b] 15: *τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι ἔργον διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὕστερον ἢ τῷ πρότερον, οἷον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος. φησὶ γάρ·* [RP 25] *Τοῦ λόγου τοῦδ' ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίνονται. ἄδηλον γὰρ τὸ αἰεὶ πρὸς ὁποτέρῳ διαστίξαι.* Demetr. de elocut. 192. *ἄδηλος γὰρ ἡ ἑκάστου κώλου ἀρχὴ διὰ τὴν λύσιν, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου· καὶ γὰρ ταῦτα σκοτεινὰ ποιεῖ τὸ πλεῖστον ἡ λύσις.* Huc accedit quod et omnis illorum temporum oratio philosophiae difficiles aditus praebebat et ille proponere malebat quae sentiret quam exponere. Nonnunquam tamen splendide scribit et dilucide, v. Diog. IX 7: *λαμπρῶς τε ἐνίοτε ἐν τῷ συγγράμματι καὶ σαφῶς ἐκβάλλει, ὥστε καὶ τὸν νωθέστατον ῥᾳδίως γνῶναι καὶ δίαρμα ψυχῆς λαβεῖν· ἥ τε βραχύτης καὶ τὸ βάρος τῆς ἑρμηνείας ἀσύγκριτον.* Ipse gravitatem suae orationis cum oraculis comparat, si recte interpretamur fr. 11 (38) *ὁ ἄναξ οὗ τὸ μαντήιόν ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει ἀλλὰ σημαίνει,* et alterum fr. 12 (39) *Σίβυλλα δὲ μαινομένῳ στόματι ἀγέλαστα καὶ ἀκαλλώπιστα καὶ ἀμύριστα φθεγγομένη χιλίων ἐτέων ἐξικνεῖται τῇ φωνῇ διὰ τὸν θεόν.* Cf. Lucian. vit. auct. 14, Schuster p. 73. Nimiam fiduciam eius tangit Arist. Eth. Nic. VII 4. 1146[b] 29. Cf. Heracl. fr. (137) *λέγω τοῦτο καὶ παρὰ Περσεφόνῃ ἐών.* — obscurus

b. Diog. IX 12. *ἐπιγράφουσι δ' αὐτὸ οἱ μὲν Μούσας, οἱ δὲ Περὶ φύσεως, Διόδοτος δὲ Ἀκριβὲς οἰάκισμα πρὸς στάθμην βίου, ἄλλοι Γνώμην ἠθῶν τρόπου κόσμον ἑνὸς τῶν συμπάντων* [1]. Musas quod in- — inscriptio

---

1) Küster: *γνώμον' ἠθῶν κόσμον τρόπων* (*κόσμον ἐπῶν* ex Suida?) *ἕνα ἀντὶ σ.* Bernays: *γνώμην ἤτοι τρόπον κόσμου Heracl.* p. 8. *Ges. Abh.* I 8 et 9 cum notis. — *) Liber primo circiter p. Chr. saec. scriptus.

scripsisse traditur, licet suspicari fictum esse e Platonis Soph. 242 D, ubi *Ἰάδες καὶ Σικελικαί τινες Μοῦσαι* sunt pro Heraclito et Empedocle, cf. Clem. Strom. V 9 p. 682 P. Bernays, Heracl. p. 9[3], tum Schuster p. 57 et 329[2] eum titulum non plane abiciendum putant sed intellegendas Musas tres antiquiores, Meleten Mnemen Aoeden, cf. Preller Myth. Gr. I[3] 405. Z. I[4] 566[2] suspicatur scriptum esse librum post 478, quia Hermodori fuga commemoretur, eundem circa 470 Epicharmo iam notum fuisse. Respicit Heraclitus Pythagoram, Xenophanem, Hecataeum; v. fr. 16, positum **RP** 24.

c. De Heracliteis cf. Cratylum Platonis et Theaetetum (179). De interpretibus v. Diog. IX 15 *πλεῖστοί τέ εἰσιν ὅσοι ἐξήγηνται αὐτοῦ τὸ σύγγραμμα· καὶ γὰρ Ἀντισθένης* (non Cynicus ille, v. Z. I[4] 675[2]) *καὶ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς Κλεάνθης τε καὶ Σφαῖρος ὁ στωικός, πρὸς δὲ Παυσανίας ὁ κληθεὶς Ἡρακλειτιστής, Νικομήδης τε καὶ Διονύσιος· τῶν δὲ γραμματικῶν Διόδοτος, ὅς οὔ φησι περὶ φύσεως εἶναι τὸ σύγγραμμα ἀλλὰ περὶ πολιτείας, τὸ δὲ περὶ φύσεως ἐν παραδείγματος εἴδει κεῖσθαι.*

μεγαλόφρων

Diog. IX 1. *Μεγαλόφρων δὲ γέγονε παρ' ὁντινοῦν καὶ ὑπερόπτης, ὡς καὶ ἐκ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ δῆλον, ἐν ᾧ φησι·* [fr. 16 By. 23 Sch.] *„Πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει*[1]. *Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην, αὖτίς τε Ξενοφάνεα καὶ Ἑκαταῖον." τόν θ' Ὅμηρον ἔφασκεν ἄξιον ἐκ τῶν ἀγώνων ἐκβάλλεσθαι καὶ ῥαπίζεσθαι καὶ Ἀρχίλοχον ὁμοίως*[a]. 6. *Θεόφραστος δέ φησιν ὑπὸ μελαγχολίας τὰ μὲν ἡμιτελῆ τὰ δὲ ἄλλοτε ἄλλως ἔχοντα γράψαι. σημεῖον δ' αὐτοῦ τῆς μεγαλοφροσύνης Ἀντισθένης φησὶν ἐν διαδοχαῖς· ἐκχωρῆσαι γὰρ τἀδελφῷ τῆς βασιλείας*[b]. 24

antiquiores exagitat

a. Eodem spectat Heracl. fr. 111 (26), cf. Bernays Heracl. 34, qui prima e Procl. in Alc. p. 255 Creuz., extrema e Clem. Strom. V 9 p. 682 P. restituit: *τίς γὰρ αὐτῶν νόος ἢ φρήν; δήμων*[2] *ἀοιδοῖσιν ἕπονται καὶ διδασκάλῳ χρέονται ὁμίλῳ, οὐκ εἰδότες ὅτι πολλοὶ κακοὶ ὀλίγοι δὲ ἀγαθοί. αἱρεῦνται γὰρ ἓν ἀντία πάντων οἱ ἄριστοι, κλέος ἀέναον θνητῶν, οἱ δὲ πολλοὶ κεκόρηνται ὅκωσπερ κτήνεα.* De Hesiodo quomodo iudicet, v. **RP** 31, b. Her. fr. 17 (22), ap. Diog. VIII 6 *Πυθαγόρης Μνησάρχου ἱστορίην ἤσκησεν ἀνθρώπων μάλιστα πάντων. καὶ ἐκλεξάμενος ταύτας τὰς συγγραφὰς ἐποίησεν ἑωυτοῦ σοφίην, πολυμαθίην, κακοτεχνίην.* Odium ignorantiae hominum: fr. 113 (30). *εἷς ἐμοὶ μύριοι ἢν ἄριστος ᾖ*, cf. Bernays, Her. 35; fr. 3 (5), ap. Clem. Strom. V 14 p. 718 P., *ἀσύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖσιν οἴκασι· φάτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ παρεόντας ἀπεῖναι.* Fortasse etiam fr. 51 (28), ap. Arist. Eth. N. X 5. 1176[a] 6 *ὄνοι σύρματ' ἂν ἕλοιντο μᾶλλον ἢ χρυσόν*; et fr. 115 (36) *κύνες καὶ βαΰζουσιν ὃν ἂν μὴ γινώσκωσι* ap. Plut. An seni ger. resp. VII p. 787.

---

1) Procl. in Tim. 31 F. *φύει*, quod praefert Schleiermacher, ad fragm. 13. — 2) *φρὴν δαήμων* Bergk. *δήμων* seclusit Byw. quasi adiectum ad explicandum v. *αὐτῶν*.

b. Strabo XIV 633, ubi de Androclo Codri filio conditore Ephesi dixit, *καὶ ἔτι νῦν οἱ ἐκ τοῦ γένους ὀνομάζονται βασιλεῖς ἔχοντές τινας τιμάς, προεδρίαν τε ἐν ἀγῶσι καὶ πορφύραν ἐπίσημον τοῦ βασιλικοῦ γένους, σκίπωνα ἀντὶ σκήπτρου καὶ τὰ ἱερὰ τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος.* Cf. Bernays Her. 32. *Ges. Abh.* I 30[2]. — regia dignitas

25 Heracl. fr. 2 (3 et 3b). *Τοῦ λόγου*[a] *τοῦδ', ἐόντος*[1] *αἰεί, ἀσύνετοι γίνονται ἄνθρωποι καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον· γινομένων γὰρ πάντων κατὰ τὸν λόγον τόνδε ἀπείροισιν οἴκασι πειρώμενοι καὶ ἐπέων καὶ ἔργων τοιούτων ὁκοίων ἐγὼ διηγεῦμαι, διαιρέων κατὰ φύσιν καὶ φράζων ὅκως ἔχει. τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει ὁκόσα ἐγερθέντες ποιοῦσιν, ὅκωςπερ ὁκόσα εὕδοντες ἐπιλανθάνονται*[b]. Ex Hippolyt. Ref. Haer. IX 9. Sext. Math. VII 132. Arist. Rhet. III 5. Clem. Strom. V 14 p. 716 P. — ratio

a. Aristoteles, v. RP 23 a, addit: *ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος.* Sextus praemittit: *ἐναρχόμενος τῶν περὶ φύσεως — καὶ τρόπον τινὰ δεικνὺς τὸ περιέχον.* Iungenda *ἀεὶ* et *ἐόντος.* Quid sit *λόγος,* v. M. Heinze, *Lehre vom Logos*, 1872, p. 1—57: lex naturae, aeterna lex ordinis rerum; Schuster p. 18 sq.: quod natura voce divina nobis aperit; Z. I[4] 573: mea oratio mea ratio, aeterno rerum ordini congrua.

b. Marc. Aurel. IV 46 *μεμνῆσθαι* (scil. *τοῦ Ἡρακλειτείου*) *ὅτι „ᾧ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ", τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, „τούτῳ διαφέρονται, καὶ οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται", καὶ ὅτι „οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν".* Insunt fr. 93 (2) et 94 (6), sed non de scripto haec transfert Antoninus. Licet hoc loco ponere verba obscuriora fr. 18 (13), e Stob. Flor. III 81 *Ὁκόσων λόγους ἤκουσα οὐδεὶς ἀφικνεῖται ἐς τοῦτο, ὥστε γινώσκειν ὅτι σοφόν ἐστι πάντων κεχωρισμένον,* de quibus v. Schuster p. 42, Z. I[4] 572[1] (Lassalle I 344).

26 Plat. Cratyl. 402 A. *Λέγει που Ἡράκλειτος ὅτι πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει, καὶ ποταμοῦ ῥοῇ ἀπεικάζων τὰ ὄντα λέγει*[a] *ὡς δὶς ἐς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης.* Fr. 41 (41). — fluunt omnia

a. Plut. Qu. Nat. 2, 3. p. 912 haec subicit: *ἕτερα γὰρ ἐπιρρεῖ ὕδατα.* Plut. de *Ei* Delph. 18 p. 392 *ποταμῷ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δὶς τῷ αὐτῷ, καθ' Ἡράκλειτον, οὐδὲ θνητῆς οὐσίας δὶς ἅψασθαι κατὰ ἕξιν· ἀλλ' ὀξύτητι καὶ τάχει μεταβολῆς σκίδνησι καὶ πάλιν συνάγει, μᾶλλον δὲ οὐδὲ πάλιν οὐδὲ ὕστερον, ἀλλ' ἅμα συνίσταται καὶ ἀπολείπει, πρόσεισι καὶ ἄπεισι.* In quibus quae Heraclitea sint, quae admixta, docent Z. I[4] 576[2], Bernays, *Herakl. Briefe,* 55. Cf. etiam Bywater fr. 42 de Cleanthis

---

1) Arist. Clem. Hippol. codices falso *τοῦ δέοντος.*

sive Zenonis testimonio ap. Euseb. Pr. Ev. XV 20. Heraclitus ap. Heraclit. Alleg. Hom. 24, p. 51 M. *Ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαίνομέν τε καὶ οὐκ ἐμβαίνομεν, εἶμέν τε καὶ οὐκ εἶμεν.* Plac. I 23. Dox. 320. *Ἡράκλειτος ἠρεμίαν μὲν καὶ στάσιν ἐκ τῶν ὅλων ἀνῄρει. ἔστι γὰρ τοῦτο τῶν νεκρῶν.* Abusos hoc magistri decreto Heracliteos irridet Plato Theaet. 179 D, E, ubi eos appellat *τοὺς ῥέοντας*, cf. Cratyl. 440. Arist. Met. IV 5. 1010 a 13 *ἐκ γὰρ ταύτης τῆς ὑπολήψεως ἐξήνθησεν ἡ ἀκροτάτη δόξα τῶν εἰρημένων, ἡ τῶν φασκόντων ἡρακλειτίζειν, καὶ οἵαν Κρατύλος εἶχεν, ὃς τὸ τελευταῖον οὐδὲν ᾤετο δεῖν λέγειν, ἀλλὰ τὸν δάκτυλον ἐκίνει μόνον, καὶ Ἡρακλείτῳ ἐπετίμα εἰπόντι ὅτι δὶς τῷ αὐτῷ ποταμῷ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι· αὐτὸς γὰρ ᾤετο οὐδ' ἅπαξ.*

ἁρμονία 27

Aristot. Eth. Nic. VIII 2. 1155 b 4. *Ἡράκλειτος τὸ ἀντίξουν συμφέρον καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν καὶ πάντα κατ' ἔριν γίνεσθαι.* Fr. 45 (80) ap. Hippol. Refut. IX 9. *οὐ συνίασιν ὅκως διαφερόμενον* [a] *ἑωυτῷ ὁμολογεῖ· παλίντροπος* [b] *ἁρμονίη ὅκωςπερ τόξου καὶ λύρης* [c]. Fr. 44 (75) ibid.

certatio

IX 9. *πόλεμος* [d] *πάντων μὲν πατήρ ἐστι πάντων δὲ βασιλεύς* [e], *καὶ τοὺς μὲν θεοὺς ἔδεξε τοὺς δὲ ἀνθρώπους, τοὺς μὲν δούλους ἐποίησε τοὺς δὲ ἐλευθέρους.* Fr. 43. Eudem. Eth. VII 1 1235 a 26. *καὶ Ἡράκλειτος ἐπιτιμᾷ τῷ ποιήσαντι· ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἀπόλοιτο· οὐ γὰρ ἂν εἶναι ἁρμονίαν μὴ ὄντος ὀξέος καὶ βαρέος, οὐδὲ τὰ ζῷα ἄνευ θήλεος καὶ ἄρρενος, ἐναντίων ὄντων.* Fr. 47 (8) ap. Plut. Anim. procr. 27 et Hippol. IX 9 et 10: *ἔστι γάρ, φησίν, ἁρμονίη*[1] *ἀφανὴς φανερῆς κρέσσων* [f].

a. Fr. 59 (98). Ps.-Arist. de Mundo 5, 396 b 12. *συνάψειας οὖλα καὶ οὐχὶ οὖλα, συμφερόμενον καὶ διαφερόμενον, συνᾷδον καὶ διᾷδον· καὶ ἐκ πάντων ἓν καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα.*

b. Plut. de Iside 45. *παλίντονος γὰρ ἁρμονίη κόσμου ὅκωσπερ λύρης καὶ τόξου καθ' Ἡράκλειτον.*

c. Plato Sympos. 187 A. *τὸ ἓν γάρ φησι διαφερόμενον αὐτὸ αὑτῷ ξυμφέρεσθαι ὥσπερ ἁρμονίαν τόξου τε καὶ λύρας* [2]. Cf. de hac similitudine Bernays *Herakl. Stud.* Mus. Rh. VII 94. *Ges. Abh.* I 41.

d. Plut. de Iside 48. *Ἡράκλειτος μὲν γὰρ ἄντικρυς Πόλεμον ὀνομάζει πατέρα καὶ βασιλέα καὶ κύριον πάντων, καὶ τὸν Ὅμηρον εὐχόμενον „Ἔκ τε θεῶν ἔριν ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπολέσθαι" λανθάνειν φησὶ τῇ πάντων γενέσει καταρώμενον, ἐκ μάχης καὶ ἀντιπαθείας τὴν γένεσιν ἐχόντων.*

---

1) Schuster p. 24, 1 verba sic dirimit: *ἐς τί γάρ, φησίν, ἁρμονίη ἀφ. φ. κρείσσων;* — 2) Bast et Gladisch pro *λύρης* v. *βαρέος*, pro *τόξου* v. *ὀξέος*. Bergk *τόξου καὶ νευρῆς*.

e. Eodem Iovis nomen rettulit, v. Chrysipp. ap. Philodem. π. εὐσεβείας VII 81 Gomperz: τὸν Πόλεμον καὶ τὸν Δία τὸν αὐτὸν εἶναι, καθάπερ καὶ Ἡράκλειτον λέγειν. Ceterum cf. Philo Rer. Div. Her. 43. ἓν γὰρ τὸ ἐξ ἀμφοῖν τῶν ἐναντίων, οὗ τμηθέντος γνώριμα τὰ ἐναντία· οὐ τοῦτ᾽ ἔστιν ὅ φασιν Ἕλληνες τὸν μέγαν καὶ ἀοίδιμον παρ᾽ αὐτοῖς Ἡράκλειτον κεφάλαιον τῆς αὐτοῦ προστησάμενον φιλοσοφίας αὐχεῖν ὡς ἐφ᾽ εὑρέσει καινῇ;

f. Intima illa et legitima quae latet in natura rerum aequabilitas, omni sonorum concentu praestantior. Themist. or. V 69, b: φύσις καθ᾽ Ἡράκλειτον κρύπτεσθαι φιλεῖ.

28 Heracl. fr. 20 (46) ap. Clem. Strom. V 14 p. 711 P. Κόσμον τὸν αὐτὸν ἁπάντων [a] οὔτε τις θεῶν οὔτε ἀνθρώπων ἐποίησεν, ἀλλ᾽ ἦν αἰεὶ καὶ ἔστιν καὶ ἔσται πῦρ [b] αἰείζωον [c], ἁπτόμενον μέτρα καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρα. Fr. 22 (57) ap. Plut. de Eἰ Delph. 8. Πυρός τ᾽ ἀνταμείβεσθαι πάντα φησὶν ὁ Ἡράκλειτος καὶ πῦρ ἁπάντων, ὥσπερ χρυσοῦ χρήματα καὶ χρημάτων χρυσός. *ignis primarius*

a. Mundum communem omnium nemo ex iis, qui ipsi quoque eo continentur, fecit. Verba τὸν αὐτὸν ἁπάντων ap. Plut. Anim. procr. 5 et Simpl. Arist. de Cael. 132 omittuntur.

b. Aliud nomen eadem res in fr. 28 (68) ap. Hippolyt. Ref. IX 10. τὰ δὲ πάντα οἰακίζει κεραυνός, cf. Cleanthis hymn. v. 10. Philodem. de pict. p. 70 c. 6ᵃ (*Hermes* XIII 2). Idem significat ὁ πρηστήρ in fr. 21 (47) ap. Clem. Strom. V 14 p. 712: πυρὸς τροπαὶ πρῶτον θάλασσα· θαλάσσης δὲ τὸ μὲν ἥμισυ γῆ, τὸ δὲ ἥμισυ πρηστήρ. Quem locum ad mundi generationem Clemens refert, v. Schuster p. 148.

c. Igni cur eam vim tribuat, v. Simpl. Phys. 6ʳ. 24, 6 D. δῆλον ὅτι καὶ οὗτοι τὸ ζῳογόνον καὶ δημιουργικὸν καὶ πεπτικὸν καὶ διὰ πάντων χωροῦν καὶ πάντων ἀλλοιωτικὸν τῆς θερμότητος θεασάμενοι ταύτην ἔσχον τὴν δόξαν. Cf. Plat. Cratyl. 412 C—413 C.

29 Diog. IX 7. Ἐκ πυρὸς τὰ πάντα συνεστάναι καὶ εἰς τοῦτο ἀναλύεσθαι [a]· πάντα τε γίνεσθαι καθ᾽ εἱμαρμένην [b], καὶ διὰ τῆς ἐναντιοτροπίας ἡρμόσθαι τὰ ὄντα. — 8. πῦρ εἶναι στοιχεῖον καὶ πυρὸς ἀμοιβὴν τὰ πάντα, ἀραιώσει καὶ πυκνώσει [c] γινόμενα. σαφῶς δὲ οὐδὲν ἐκτίθεται. — τῶν δὲ ἐναντίων τὸ μὲν ἐπὶ τὴν γένεσιν ἄγον καλεῖσθαι πόλεμον καὶ ἔριν, τὸ δ᾽ ἐπὶ τὴν ἐκπύρωσιν ὁμολογίαν καὶ εἰρήνην, καὶ τὴν μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω κάτω, τόν τε κόσμον γίνεσθαι κατὰ ταύτην. 9. πυκνούμενον [c] γὰρ τὸ πῦρ ἐξυγραίνεσθαι συνιστάμενόν τε γίνεσθαι ὕδωρ, πηγνύμενον δὲ τὸ ὕδωρ εἰς γῆν τρέπεσθαι· καὶ ταύτην ὁδὸν ἐπὶ τὸ κάτω εἶναι λέγει. πάλιν τε αὖ τὴν γῆν χεῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι, ἐκ δὲ τούτου τὰ λοιπά, σχεδὸν πάντα ἐπὶ τὴν ἀναθυμίασιν *ignium conversiones* *sursum deorsum*

ἀνάγων τὴν ἀπ' τῆς θαλάττης. αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδός d.

ἐκπύρωσις

a. In ignem universa absolutum iri Heraclitus docuit, etsi docuisse eum negant Schleierm. 94, Lassalle 126. Testis est Aristoteles Phys. III 5, 205^{a} 3. *Ἡρ. φησὶν ἅπαντα γίνεσθαί ποτε πῦρ.* Item Metaph. XI 10. De Caelo I 10, 279^{b} 16, cf. Diog. IX 8. *γεννᾶσθαί τ' αὐτὸν (τὸν κόσμον) ἐκ πυρὸς καὶ πάλιν ἐκπυροῦσθαι κατά τινας περιόδους ἐναλλὰξ τὸν σύμπαντα αἰῶνα· τοῦτο δὲ γίγνεσθαι καθ' εἱμαρμένην.* Talium conversionum tempora definivit; v. Theophr. ap. Simpl. Phys. 6^{r}. 24, 4 D. (Dox. 476). *ποιεῖ δὲ καὶ τάξιν τινὰ καὶ χρόνον ὡρισμένον τῆς τοῦ κόσμου μεταβολῆς κατά τινα εἱμαρμένην ἀνάγκην* [1]. De magno anno Plac. II 32 (Dox. 364) *Ἡρ. ἐκ μυρίων ὀκτακισχιλίων ἡλιακῶν.* Multitudo rerum quod simplicem illum ignis genitalis statum adfectat, indigentia appellatur; cum per *ἐκπύρωσιν* eo pervenit, satietas. Cf. Philo Alleg. Leg. III 3, p. 88, Plut. de *Εἰ* 9 (non nominat Heraclitum), Hippolyt. Refut. IX 10. *καλεῖ δὲ αὐτὸ (τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον) χρησμοσύνην καὶ κόρον· χρησμοσύνη δέ ἐστιν ἡ διακόσμησις κατ' αὐτόν, ἡ δὲ ἐκπύρωσις κόρος. πάντα γάρ, φησί, τὸ πῦρ ἐπελθὸν κρινεῖ καὶ καταλήψεται.* Fr. 24 Byw.

necessitas

b. *Εἱμαρμένην* dicit supremam potentiam divinam, per quam contrarii motus, de quibus v. RP 27, temperentur; v. Stob. Ecl. I 58. Dox. 303. *Ἡρ. τὸ περιοδικὸν πῦρ ἀΐδιον, εἱμαρμένην δὲ λόγον ἐκ τῆς ἐναντιοδρομίας δημιουργὸν τῶν ὄντων.* Stoica admiscet Stob. I 178, Dox. 323. Plut. An. procr. 27, p. 1026: *ἣν* (sc. *ἀνάγκην*) *εἱμαρμένην οἱ πολλοὶ καλοῦσιν· — Ἡράκλειτος δὲ παλίντροπον ἁρμονίην κόσμου, ὅκωσπερ λύρας καὶ τόξου.* Cf. RP 32 et 35. Z. I^{4} 606^{8}.

πύκνωσις μάνωσις

c. Simpl. Phys. 6^{r}. 23, 33 D. (Dox. 475 inter Theophr. fr.) *Ἵππασος — καὶ Ἡράκλειτος — ἓν καὶ οὗτοι καὶ κινούμενον καὶ πεπερασμένον, ἀλλὰ πῦρ ἐποίησαν τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκ πυρὸς ποιοῦσι τὰ ὄντα πυκνώσει καὶ μανώσει καὶ διαλύουσι πάλιν εἰς πῦρ ὡς ταύτης μιᾶς οὔσης φύσεως τῆς ὑποκειμένης· πυρὸς γὰρ ἀμοιβὴν εἶναί φησιν Ἡρ. πάντα.* De hoc et Laertii loco disp. Diels, Dox. 163. Quod Heraclito *πύκνωσις καὶ μάνωσις* tribuitur, Theophrasti est coniectura agnoscenda, quae „sive vera est [cf. Schuster p. 261 [1]] sive falsa [Zeller I^{4} 593] suo iure nitebatur Aristotelis locis phys. I 6, 189^{b} 8 metaph. I 7, 988^{b} 34." Diels ib. 165.

d. Per eosdem gradus in utramque partem feruntur, v. fr. 69 (88) ap. Hippolyt. IX 10. *ὁδὸς ἄνω καὶ κάτω μία καὶ ὡυτή,* cf. Plat. Phileb. 43 A. *ἀεὶ ἅπαντα ἄνω τε καὶ κάτω ῥεῖ.* Cum natura elementorum videntur etiam loca mutari. Ignis superiora obtinet, v. Stob. Ecl. I 23 (Dox. 340) *πύρινον εἶναι τὸν οὐρανόν.* Z. I^{4} 618 contra Lassalle II 241—260.

orbis vicissitudinum

30 A

Heracl. fr. 67 et 25 ap. Maxim. Tyr. XLI 4. *μεταβολὴν ὁρᾷς σωμάτων καὶ γενέσεως ἀλλαγήν, ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω,*

---

1) *ἀνάγκην* gloss. putat Usener.

κατὰ τὸν Ἡράκλειτον· καὶ αὖθις αὖ· ζῶντας μὲν τὸν ἐκείνων θάνατον, ἀποθνήσκοντας δὲ τὴν ἐκείνων ζωήν. ζῇ πῦρ τὸν γῆς θάνατον καὶ ἀὴρ ζῇ τὸν πυρὸς θάνατον· ὕδωρ ζῇ τὸν ἀέρος θάνατον, γῆ τὸν ὕδατος [a].

30 B Fr. 68 (89) ap. Clem. Strom. VI 2 p. 746 P.: *ψυχῇσι* [b] *γὰρ θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, ὕδατι δὲ θάνατος γῆν γενέσθαι. ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχή.* anima

30 C Arist. de Anima I 2. 405 a 25. *καὶ Ἡράκλειτος δὲ τὴν ἀρχὴν εἶναί φησι ψυχήν, εἴπερ τὴν ἀναθυμίασιν, ἐξ ἧς τἆλλα συνίστησιν· καὶ ἀσωματώτατόν τε καὶ ῥέον ἀεί* [c]. *τὸ δὲ κινούμενον κινουμένῳ γινώσκεσθαι.*

a. Ultima sintne Heracliti verba, ambigitur. Ubi ipse loquens inducitur, tres gradus distinguuntur, ignis mare terra; neque Diog. IX 9 plura enumerat. Cf. RP 30 B et C.

b. Nimirum pro igne non solum fulgur, sed etiam calorem, vaporem, animam Her. dixerat. Animae spirantis notio cum proxime accedat ad aeris notionem, alii *ψυχὴν* in hunc modum interpretantur. Velut Philo de Mundi Incorrupt., p. 509 M. 261, 12 Bern.: *ψυχὴν γὰρ οἰόμενος εἶναι τὸ πνεῦμα, τὴν μὲν ἀέρος τελευτὴν γένεσιν ὕδατος, τὴν δὲ ὕδατος γῆς πάλιν γένεσιν αἰνίττεται, θάνατον οὐ τὴν εἰς ἅπαν ἀναίρεσιν ονομάζων ἀλλὰ τὴν εἰς ἕτερον στοιχεῖον μεταβολήν.* Nec Plutarchus accurate, de *Εἰ* Delph. 18, p. 392: *πυρὸς θάνατος ἀέρι γένεσις καὶ ἀέρος θάνατος ὕδατι γένεσις.* Hinc intellegitur quid sit quod Aenesidemus Heraclitum aerem rerum principium statuisse tradat, v. Sext. Math. IX 360; X 233.

c. Recte hunc locum explicat Philoponus (C, 7): *πῦρ δὲ οὐ τὴν φλόγα· — ἀλλὰ πῦρ ἔλεγε τὴν ξηρὰν ἀναθυμίασιν· ἐκ ταύτης οὖν εἶναι καὶ τὴν ψυχήν.*

31 Heracl. fr. 23 (48) ap. Clem. Strom. V 14 p. 712 P. *Ὅπως δὲ πάλιν ἀναλαμβάνεται καὶ ἐκπυροῦται* (sc. *ὁ κόσμος*), *σαφῶς διὰ τούτων δηλοῖ· θάλασσα διαχέεται καὶ μετρέεται ἐς τὸν αὐτὸν λόγον* [a], *ὁκοῖος πρόσθεν ἦν ἢ γενέσθαι γῆ* [1]. Fr. 29 (64) ap. Plut. de Exil. 11. *Ἥλιος οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα· εἰ δὲ μή, Ἐρινύες μιν Δίκης ἐπίκουροι ἐξευρήσουσιν* [b]. statae conversiones

a. Zeller I[4] 628[3] haec refert ad terram in mare mutandam, unde sit ipsa orta. Idem v. *ἐς τὸν αὐτὸν λόγον* interpretatur: ad eandem magnitudinis rationem. Lassalle II 61: secundum eandem legem. Heinze, *Lehre vom Logos*, 25: mutatur mare in idem principium, i. e. ignem cet.

b. Cf. Plut. de Iside 48, ubi scr. *Κλωθὰς μιν δίκης ἐπικούρους ἐξευρήσειν*, v. Schuster 184; Z. I[4] 606[2]. Sol est ipse mutabilis, *νέος ἐπ' ἡμέρῃ*, fr. 32 ap. Arist. Meteor. II 2. 355 a 12, i. e. *καθ' ἑκάστην ἡμέ-*

1) *γῆ* om. cod. ap. Eus. Pr. Ev. XIII 13, 33; item Heinze; *γῆν* Schuster.

ραν ἄλλος ἐξαπτόμενος, τοῦ πρώτου ἐν τῇ δύσει σβεννυμένου (Alex. ad illum locum). Cf. Plat. Rep. VI 498 A. Explicatius haec persequitur Diog. IX 9. γίνεσθαι δὲ ἀναθυμιάσεις ἀπό τε γῆς καὶ θαλάττης, ἃς μὲν λαμπρὰς καὶ καθαράς, ἃς δὲ σκοτεινάς. αὔξεσθαι δὲ τὸ μὲν πῦρ ὑπὸ τῶν λαμπρῶν, τὸ δὲ ὑγρὸν ὑπὸ τῶν ἑτέρων. τὸ δὲ περιέχον ὁποῖόν ἐστιν οὐ δηλοῖ· εἶναι μέντοι ἐν αὐτῷ σκάφας ἐπεστραμμένας κατὰ κοῖλον πρὸς ἡμᾶς, ἐν αἷς ἀθροιζομένας τὰς λαμπρὰς ἀναθυμιάσεις ἀποτελεῖν φλόγας, ἃς εἶναι τὰ ἄστρα. (10) Solis flammam lucidissimam et calidissimam, cetera astra nimis a terra remota esse; τὴν δὲ σελήνην προσγειοτέραν οὖσαν μὴ διὰ τοῦ καθαροῦ φέρεσθαι τόπου. — ἡμέραν τε καὶ νύκτα γίνεσθαι καὶ μῆνας καὶ ὥρας ἐτείους καὶ ἐνιαυτοὺς ὑετούς τε καὶ πνεύματα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια κατὰ τὰς διαφόρους ἀναθυμιάσεις. (11) τὴν μὲν γὰρ λαμπρὰν ἀναθυμίασιν φλογωθεῖσαν ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ἡλίου ἡμέραν ποιεῖν, τὴν δ' ἐναντίαν ἐπικρατήσασαν νύκτα ἀποτελεῖν, καὶ ἐκ μὲν τοῦ λαμπροῦ τὸ θερμὸν αὐξανόμενον θέρος ποιεῖν, ἐκ δὲ τοῦ σκοτεινοῦ τὸ ὑγρὸν πλεονάζον χειμῶνα ἀπεργάζεσθαι. Hesiodum vituperat quod in Theog. 124 Diem Noctis filiam appellaverit, fr. 35 (25) ap. Hippolyt. IX 10. διδάσκαλος δὲ πλείστων Ἡσίοδος· τοῦτον ἐπίστανται πλεῖστα εἰδέναι, ὅστις ἡμέρην καὶ εὐφρόνην οὐκ ἐγίνωσκεν· ἔστι γὰρ ἕν. Quod quale senserit, declarat fr. 36 (67) ap. Hippol. IX 10. ὁ θεὸς ἡμέρη εὐφρόνη, χειμὼν θέρος, πόλεμος εἰρήνη, κόρος λιμός· ἀλλοιοῦται δὲ ὅκωσπερ ⟨πῦρ⟩ ὁκόταν συμμιγῇ θυώμασι [1]· ὀνομάζεται κατ' ἡδονὴν ἑκάστου.

caelestia

σοφόν

Heracl. fr. 65 (140) ap. Clem. Strom. V 14 p. 718 P. Ἓν τὸ σοφὸν μοῦνον λέγεσθαι οὐκ ἐθέλει καὶ ἐθέλει, Ζηνὸς [a] οὔνομα. Diog. IX 1. εἶναι γὰρ ἓν τὸ σοφόν, ἐπίστασθαι γνώμην ᾗ οἴη τε [2] κυβερνῆσαι [b] πάντα διὰ πάντων. Fr. 1 (79) ap. Hippol. Ref. IX 9. οὐκ ἐμεῦ, ἀλλὰ τοῦ λόγου [3] ἀκούσαντας [c] ὁμολογεῖν σοφόν ἐστιν, ἓν πάντα εἰδέναι [c]. 32

a. Ζηνὸς non Διός, fortasse Pherecydem Syrium secutus, quia illam formam Graeci plerumque a verbo ζῆν ducunt. Unum illud principium mundi est materia causa lex regimen. Ζεύς, Δίκη, σοφόν, λόγος: varia nomina, res non diversa. Idem significat illud quod RP 28 dicitur πῦρ αἰείζωον, unde manat omnis motus, omnis vita, omnis intellectus, cf. Hippol. IX 10. λέγει δὲ καὶ φρόνιμον τοῦτο εἶναι τὸ πῦρ καὶ τῆς διοικήσεως τῶν ὅλων αἴτιον, et RP 33, a. Adde nomen αἰών ex

1) Πῦρ intercidisse putat Diels cl. Crameri A. Par. I 167, 17. Bernays post συμμιγῇ inserit θύωμα. Bergk pro θύωμα adicit οἶνος, Zeller ἀήρ, v. Byw. p. 15. — 2) Verba incerta. Byw. p. 55 ᾗ οἴεται (Heracl.) κυβερνᾶσθαι. Steph. ἥτε οἱ ἐγκυβερνήσει, libri ὅτ' ἐγκυβερνῆσαι, nisi quod Burb. (optimus) ὅτε ᾗ κυβερνῆσαι. Schleierm. ἥτε οἴη κυβερνήσει. Schuster οἴη κυβερνῆσαι. In vetustis libris fuisse ἥτε οἰακίζει, postea superscriptum esse κυβερνᾷ existimat Bernays Mus. Rh. IX 254. *Ges. Abh.* I 85. — 3) Bernays λόγου, libri δόγματος.

fr. 79 (49) ap. Hippol. Ref. IX 9: *αἰὼν παῖς ἐστι παίζων πεσσεύων· παιδὸς ἡ βασιληίη*, quem locum Bernays Mus. Rh. VII 108 (*Ges. Abh.* I 56) explicat coll. Hom. Il. XV 360. Philon. incorrupt. mundi p. 500 M. 234, 4 B.

b. Heracliti fr. 19 (24). Cf. Plutarch. de Iside 76. *ἡ δὲ ζῶσα καὶ βλέπουσα καὶ κινήσεως ἀρχὴν ἐξ αὐτῆς ἔχουσα καὶ γνῶσιν οἰκείων καὶ ἀλλοτρίων φύσις ἀμυστὶ* [1] *ἔσπακεν ἀπορροὴν καὶ μοῖραν ἐκ τοῦ φρονοῦντος ὅπως κυβερνᾶται τὸ σύμπαν, καθ' Ἡράκλειτον.*

c. Unum illud, quod omnia novit et perspicit, intellectus divinus et vera ratio, ap. Sext. Math. VII 129 *ὁ θεῖος λόγος*. Quamquam quid sit *λόγος*, hoc quidem loco ambiguum. Licet enim interpretari: non homini sed rationibus allatis concedendum est. Diversum est fr. 92 (7) Sext. Math. VII 133 *τοῦ λόγου δ' ἐόντος ξυνοῦ, ζώουσιν οἱ πολλοὶ ὡς ἰδίην ἔχοντες φρόνησιν.* Plura Heinze *Lehre vom Logos*, p. 9 etc. Teichmüller, *Neue Studien* I 167.

33 Sext. Math. VII 127. *Ἀρέσκει γὰρ τῷ φυσικῷ τὸ περιέχον* περιέχον *ἡμᾶς λογικόν τε ὂν καὶ φρενῆρες* [a]. (129) *τοῦτον δὴ τὸν θεῖον λόγον καθ' Ἡράκλειτον δι' ἀναπνοῆς σπάσαντες νοεροὶ γινόμεθα, καὶ ἐν μὲν ὕπνοις ληθαῖοι, κατὰ δὲ ἔγερσιν πάλιν ἔμφρονες. ἐν γὰρ τοῖς ὕπνοις μυσάντων τῶν αἰσθητικῶν πόρων χωρίζεται τῆς πρὸς τὸ περιέχον* [b] *συμφυΐας ὁ ἐν ἡμῖν νοῦς, μόνης τῆς κατὰ ἀναπνοὴν προσφύσεως σῳζομένης οἱονεί τινος ῥίζης, χωρισθείς τε ἀποβάλλει ἣν πρότερον εἶχε μνημονικὴν δύναμιν.* 130. *ἐν δὲ ἐγρηγορόσι πάλιν διὰ τῶν αἰσθητικῶν πόρων ὥσπερ διά τινων θυρίδων προκύψας* [c] *καὶ τῷ περιέχοντι συμβαλὼν λογικὴν ἐνδύεται δύναμιν. ὅνπερ οὖν τρόπον οἱ ἄνθρακες πλησιάσαντες τῷ πυρὶ κατ' ἀλλοίωσιν διάπυροι γίνονται, χωρισθέντες δὲ σβέννυνται, οὕτω καὶ ἡ ἐπιξενωθεῖσα τοῖς ἡμετέροις σώμασιν ἀπὸ τοῦ περιέχοντος μοῖρα κατὰ μὲν τὸν χωρισμὸν ἄλογος γίνεται, κατὰ δὲ τὴν διὰ τῶν πλείστων πόρων σύμφυσιν ὁμοιοειδὴς τῷ ὅλῳ καθίσταται* [d].

a. Uti supra RP 32 a ignis quoque *φρόνιμος* habetur.

b. „Aenesidemo haec deberi eo maxime intellegitur, quod *τὸ περιέχον* (ab Heraclito eadem obscuritate qua ab Anaxagora fr. 2 dictum), quasi *τὸν περιέχοντα* [sc. *ἀέρα*] vulgari consuetudine dixisset, explicavit. nam aera in istius commentario intellegendum esse patet.“ Diels, Dox. 210. Significari aera circumfusum, sed eum quidem utrum *τὸ περιέχον* Her. ipse dixerit necne, dubitandum esse exponit Z. I⁴ 645 [1]. Accurate has quaestiones examinat Natorp, *Forschungen* Berl. 1884, p. 103.

c. Coniectura est, non memoria, quod Sextus habet VII 349. *τὴν διάνοιαν οἱ μὲν ἐκτὸς τοῦ σώματος εἶναι ἔλεξαν, ὡς Αἰνησίδημος κατὰ*

1) Vulgo *ἄλλως τε*. Corr. Bernays Mus. Rh. XI 255.

Ἡράκλειτον —, οἱ δὲ αὐτὴν εἶναι τὰς αἰσθήσεις καθάπερ διά τινων ὀπῶν τῶν αἰσθητηρίων προκύπτουσαν, ἧς στάσεως ἦρξε Στράτων τε ὁ φυσικὸς καὶ Αἰνησίδημος. A Sexto et Aenesidemo secundum suam philosophandi rationem disputata, non ipsius Heracliti verba.

anima **d.** Anima scintilla stellaris essentiae, Macr. Somn. I 14; cf. Plut. de Iside 76, RP 32 b. Sed vis ignea, ut in universo, ita in singulis animalibus ad humidam substantiam depressa inde velut flatu sursum evaporatur, v. RP 30 c et Nemes. Nat. Hom. 2. Ἡράκλειτος δὲ τὴν μὲν τοῦ παντὸς ψυχὴν (verba nimirum non Heraclitea) ἀναθυμίασιν ἐκ τῶν ὑγρῶν, τὴν δὲ ἐν τοῖς ζῴοις ἀπό τε τῆς ἐκτὸς καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀναθυμιάσεως ὁμογενῆ πεφυκέναι, cf. Plac. IV 3, Dox. 389. Illud posteriores ei imputant, animam esse aerem et ἄλογον, v. Tertullian. de Anima 9, Sext. VIII 286. καὶ μὴν ῥητῶς ὁ Ἡράκλειτός φησι τὸ μὴ εἶναι λογικὸν τὸν ἄνθρωπον, μόνον δ' ὑπάρχειν φρενῆρες τὸ περιέχον, cf. Apollon. ep. 18. Ipse, quibus finibus sit anima circumscripta, difficillimum inventu dicit fr. 71 (90) ap. Diog. IX 7. ψυχῆς πείρατα οὐκ ἂν ἐξεύροιο πᾶσαν ἐπιπορευόμενος ὁδόν· οὕτω βαθὺν λόγον ἔχει.

animus, sensus Heracl. fr. 4 (11) ap. Sext. Math. VII 126. Κακοὶ μάρτυρες ἀνθρώποισιν ὀφθαλμοὶ καὶ ὦτα βαρβάρους [1] ψυχὰς ἐχόντων [a]. Fr. 74 (54) ap. Galen. de Animi Moribus 5. Αὔη [2] ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη [b]. Fr. 73 (53) ap. Stob. Floril. V 120. Ἀνὴρ ὁκότ' ἂν μεθυσθῇ, ἄγεται ὑπὸ παιδὸς ἀνήβου σφαλλόμενος, οὐκ ἐπαΐων ὅκῃ βαίνει, ὑγρὴν τὴν ψυχὴν ἔχων. αὔη ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη. Fr. 13 (8 b) ap. Hippolyt. IX 10 ὅσων ὄψις ἀκοὴ μάθησις, ταῦτα ἐγὼ προτιμέω. 34

a. Nihil interest audire, si quae aures dicta acceperint animus non intellegat. Barbarus enim, qui sermonem communem non intellegit, v. Z. I[4] 652[4]; Schuster 26, 2. Sed praestat Bernaysii coniectura.

b. Cf. Plut. de Esu Carn. I 6. Stob. Flor. 17, 43; ceteras eius sententiae formas ap. Bywater, fr. 74—76. Adpono unam, Philonis, ap. Eus. Pr. Ev. VIII 14, 53: οὗ γῆ ξηρή, ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη.

Animus quo magis refert naturam ignis divini (v. s. τὸ φρόνιμον), eo magis excellit sapientia et virtute; quo magis praevalet τὸ ὑγρόν, eo pinguior est et hebetior. Sensuum fides dubia. Oculi auribus praestant, ὀφθαλμοὶ γὰρ τῶν ὤτων ἀκριβέστεροι μάρτυρες fr. 15 (9) ap. Polyb. XII 27. Tamen etiam hos fugit sempiterna rerum conversio, cf. Arist.

---

1) βορβόρου ψυχὰς ἔχοντος, i. e. limo animos obducente, Bernays M. Rh. IX 262; *Ges. Abh.* I 94—96, ubi Usener apte comparat Platon. Republ. VII 533 D. — 2) Libri αὐγή, unde Schuster 139, 3: (ubi) αὐγὴ ξηρή, (ibi) ψυχὴ σοφωτάτη. Contra disp. Z. I[4] 643[2], qui haec fere supplet: [αὔη ψυχὴ διίπταται τοῦ σώματος, ὅκως νέφεος] αὐγή· ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη. Confert Plut. Romul. 28 et Clem. Paedag. II 2 p. 184 P. Memorabilis est Stephani coniectura αὔη [ξηρὴ] ψυχὴ σοφωτάτη.

Phys. VIII 3. 253 b 9. *καί φασί τινες κινεῖσθαι τῶν ὄντων οὐ τὰ μὲν τὰ δ' οὔ, ἀλλὰ πάντα καὶ ἀεί, ἀλλὰ λανθάνειν τοῦτο τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν.* Mortua et inmota (**RP** 26 a) nobis repraesentant oculi ea quae re vera vigent ac moventur, fr. 64 (95) ap. Clem. Strom. III 3 p. 520 P. *θάνατός ἐστιν ὁκόσα ἐγερθέντες ὁρέομεν, ὁκόσα δ' εὕδοντες ὕπνος.* Cf. Schleierm. 472; aliter Schuster 274. Huc refer Diog. IX 7. *τήν τε οἴησιν ἱερὰν νόσον ἔλεγε καὶ τὴν ὅρασιν ψεύδεσθαι.*

35 Heracl. fr. 91 (123) ap. Stob. Floril. III 84. *Ξυνόν* [a] *ἐστι πᾶσι τὸ φρονεῖν· ξὺν νόῳ λέγοντας ἰσχυρίζεσθαι χρὴ τῷ ξυνῷ πάντων ⟨λόγῳ* [1]*⟩, ὅκωσπερ νόμῳ* [b] *πόλις καὶ πολὺ* [2] *ἰσχυροτέρως. τρέφονται γὰρ πάντες οἱ ἀνθρώπειοι νόμοι ὑπὸ ἑνὸς τοῦ θείου· κρατεῖ γὰρ τοσοῦτον ὁκόσον ἐθέλει καὶ ἐξαρκεῖ πᾶσι καὶ περιγίνεται.*

ratio communis

a. Rationem communem omnium, quae leges continet rerum universarum, oportet eos qui sapienter disserant pertinaciter sequi, ut civitatem leges, atque adeo pertinacius, quia omnes leges civiles derivantur ab una illa divina, quae semper valet semper abundat.

b. Fr. 100 (125) ap. Diog. IX 2. *μάχεσθαι χρὴ τὸν δῆμον ὑπὲρ τοῦ νόμου ὅκως ὑπὲρ τείχεος.*

36 Heracl. ap. Sext. Math. VII 133. *Διὸ* [a] *δεῖ ἕπεσθαι τῷ ξυνῷ· — τοῦ λόγου δὲ ἐόντος ξυνοῦ ζώουσιν οἱ πολλοὶ* [b] *ὡς ἰδίην ἔχοντες φρόνησιν. ἡ δ' ἐστὶν οὐκ ἄλλο τι ἀλλ' ἐξήγησις τοῦ τρόπου τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως. διὸ καθότι ἂν αὐτοῦ τῆς μνήμης κοινωνήσωμεν, ἀληθεύομεν, ἃ δὲ ἂν ἰδιάσωμεν, ψευδόμεθα.*

veritas error

a. Horum maximam partem non ipsius Ephesii sed interpretis nescio cuius a Sexto male intellecti esse arbitratur Byw. ad fr. 92, ipsique Her. tribuit verba *τοῦ λόγου — φρόνησιν.* Cf. **RP** 33 c. Sententiam eius attingit Sext. Math. VII 126. *τὴν αἴσθησιν . . . ἄπιστον εἶναι νενόμικε, τὸν δὲ λόγον ὑποτίθεται κριτήριον . . . τὸν κοινὸν λόγον καὶ θεῖον καὶ οὗ κατὰ μετοχὴν γινόμεθα λογικοὶ κριτήριον ἀληθείας φησίν.* Plura v. ap. Natorp *Forschungen* p. 107.

b. Similia reprehendit fr. 117 (35) ap. Plut. aud. poet. 7, 41: *βλὰξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπτοῆσθαι φιλεῖ.* Poetas petere videtur fr. 118 (136) ap. Clem. Strom. V 1, p. 649 P.: *δοκεόντων ὁ δοκιμώτατος γινώσκει πλάσσειν* [3]*. καὶ μέντοι καὶ δίκη καταλήψεται ψευδέων τέκτονας καὶ μάρτυρας.* Fr. 8 (19) ap. Clem. Strom. IV 2, p. 565 P.: *χρυσὸν οἱ διζήμενοι γῆν πολλὴν ὀρύσσουσι καὶ εὑρίσκουσιν ὀλίγον.*

---

1) Reposuerim *λόγῳ* ad complendam verborum figuram. — 2) Vulgo *πόλις.* Schleierm. *πολύ.* Preller *πόλιος.* Jacobs *καὶ πόλος ἔτ' ἰσχυροτέρῳ* (scil. *ἰσχυρίζεται*). — 3) Vulg. *φυλάσσειν.* Bergk *φλυάσσειν.* Bernays, Her. 38. *πλάσσειν. πλάσιν?* Schleierm. *δοκέοντα γινώσκειν φυλάσσει.* Schuster *ὁ δοκιμώτατον γίνεται γινώσκει φυλάσσειν.*

dei intellegentia

Heracl. fr. 96 (12) ap. Orig. c. Cels. VI 12. *Ἦθος γὰρ ἀνθρώπειον μὲν οὐκ ἔχει γνώμας* [a], *θεῖον δὲ ἔχει.* Fr. 97 (138). *ἀνὴρ [νήπιος] ἤκουσε* [b] *πρὸς δαίμονος* [1] *ὅκωσπερ παῖς πρὸς ἀνδρός.* Schol. B. in Il. IV 4, p. 120 Bk. *συντελεῖ ἅπαντα ὁ θεὸς πρὸς ἁρμονίαν τῶν ὅλων, οἰκονομῶν τὰ συμφέροντα· ὅπερ καὶ Ἡράκλειτος λέγει, ὡς τῷ μὲν θεῷ καλὰ πάντα καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια, ἄνθρωποι δὲ ἃ μὲν ἄδικα ὑπειλήφασιν, ἃ δὲ δίκαια* [c]. Fr. 61 Byw. 37

a. *Γνῶμαι* sunt verae rationes s. notiones; cf. Ion Chius ap. Diog. I 120. *εἴπερ Πυθαγόρης ἐτύμως, ὁ σοφὸς περὶ πάντων ἀνθρώπων, γνώμας εἶδε καὶ ἐξέμαθεν.*

b. „Appellari sive haberi solet.“ Hoc dicit: hominem adultum deo (comparatum) esse infantium et imperitorum in numero, quo loco ab adultis pueri habeantur. Simile quiddam Her. dictum, fr. 98 et 99 (15), est ap. Plat. Hipp. mai. 289 B: *ἀνθρώπων ὁ σοφώτατος πρὸς θεὸν πίθηκος φανεῖται καὶ σοφίᾳ καὶ κάλλει καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν.* Ibid. 289 A *πιθήκων ὁ κάλλιστος αἰσχρὸς ἄλλῳ γένει συμβάλλειν.* Aliter Schuster p. 342 illud fr. 97 (138) interpretatur: genus humanum cum recens ab ortu esset et puerili quasi aetate, loqui didicisse a deo, uti nunc a viro infantem.

c. Respicit haec Hippocr. de Diaeta I 11 (Bernays Her. 22): *τὰ μὲν οὖν ἄνθρωποι διέθεσαν οὐδέκοτε κατὰ τωὐτὸ ἔχει, οὔτε ὀρθῶς οὔτε μὴ ὀρθῶς· ὁκόσα δὲ θεοὶ διέθεσαν ἀεὶ ὀρθῶς ἔχει, καὶ τὰ ὀρθὰ καὶ τὰ μὴ ὀρθά. τοσοῦτον διαφέρει.*

vita mors

Sext. Pyrrh. III 230. *Ὁ δὲ Ἡράκλειτός φησιν ὅτι καὶ τὸ ζῆν καὶ τὸ ἀποθανεῖν καὶ ἐν τῷ ζῆν ἡμᾶς ἐστι καὶ ἐν τῷ τεθνάναι· ὅτε μὲν γὰρ ἡμεῖς ζῶμεν, τὰς ψυχὰς ἡμῶν τεθνάναι καὶ ἐν ἡμῖν τεθάφθαι* [a], *ὅτε δὲ ἡμεῖς ἀποθνήσκομεν, τὰς ψυχὰς ἀναβιοῦν καὶ ζῆν* [b]. Fr. 67 (60) ap. Hippolyt. IX 10. *Ἀθάνατοι* [c] *θνητοί, θνητοὶ ἀθάνατοι, ζῶντες τὸν ἐκείνων θάνατον, τὸν δὲ ἐκείνων βίον τεθνεῶτες* [d]. 38

a. Cf. Philo L. alleg. 60, C. Sed quod aiunt *σῶμα* esse quasi *σῆμα*, non est ab Her. inventum.

b. Quomodo anima in corpus descenderit. Fr. 83 (72[a]) et 82 (72[b]) ap. Plotin. IV 8, p. 468: *Ἡρ. ἀμοιβάς τε ἀναγκαίας τιθέμενος ἐκ τῶν ἐναντίων, ὁδόν τε ἄνω καὶ κάτω εἰπών, καὶ Μεταβάλλον ἀναπαύεται καὶ Κάματός ἐστι τοῖς αὐτοῖς μοχθεῖν καὶ ἄρχεσθαι, εἰκάζειν ἔδωκεν, ἀμελήσας σαφῆ ἡμῖν ποιῆσαι τὸν λόγον.* Extrema interpr. Iambl. ap. Stob. Ecl. I 41, p. 906. *καὶ τὸ μὲν τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένειν κάματον εἶναι, τὸ δὲ μεταβάλλειν φέρειν ἀνάπαυσιν.* Obscurius fr. 72 (71), Numen. ap.

---

1) Bernays, Her. 15, *δαήμονος*. Byw. opponit Plat. Crat. 398 B. Adiectivum *νήπιος*, quo loco traditur, ineptum est, at idem optimum, si post v. *παῖς* ponatur. Sed cf. Petersen, *Hermes* XIV 304.

Porphyr. Antr. nymph. 10 ὅθεν καὶ Ἡράκλειτον ψυχῇσι φάναι τέρψιν (μὴ θάνατον) ὑγρῇσι γενέσθαι· (τέρψιν δὲ εἶναι αὐτοῖς τὴν εἰς τὴν γένεσιν πτῶσιν.) Quae uncis circumscripsimus, Numenii sunt. Quaerendum tamen rectene ille ad introitum ea rettulerit an debuerit ad exitum, v. Schuster 191, 1 et Z. I⁴ 647 [3].

c. Heraclitus Alleg. Hom. 24, p. 51 M. eam sententiam sic expromit: θεοὶ θνητοί τ' ἄνθρωποι ἀθάνατοι, ζῶντες τὸν ἐκείνων θάνατον, θνήσκοντες τὴν ἐκείνων ζωήν.

d. Ad vitam post obitum futuram pertinet fr. 122 (69) ap. Clem. Strom. IV p. 630 P. ἀνθρώπους μένει τελευτήσαντας ἅσσα οὐκ ἔλπονται οὐδὲ δοκέουσι. Eodem fr. 38 (70) ap. Plut. fac. lun. 28, p. 943. αἱ ψυχαὶ ὀσμῶνται κατ' ᾅδην (Schuster 190 interpretatur animas odoratu quasi captare Orcum). Fr. 123 (61) ap. Hippol. IX 10 λέγει δὲ καὶ σαρκὸς ἀνάστασιν (mire) ταύτης φανερᾶς ἐν ᾗ γεγενήμεθα· καὶ τὸν θεὸν οἶδε ταύτης τῆς ἀναστάσεως αἴτιον οὕτως λέγων· ἐνθάδε ἐόντι [1] ἐπανίστασθαι καὶ φύλακας γίνεσθαι ἐγερτὶ ζώντων [1] καὶ νεκρῶν. Daemones videtur cogitare hominibus praepositos, cf. Hesiod. Op. 120. 123. 250. Ap. Diog. IX 7 narratur dixisse πάντα ψυχῶν εἶναι καὶ δαιμόνων πλήρη, cf. Schleierm. 495.

39 Heracl. fr. 78 (59) ap. Plut. Consol. ad Apoll. 10, p. 106. *contraria in unum coeunt*
Καὶ ᾗ φησιν Ἡράκλειτος [a], ταὔτ' εἶναι [2] ζῶν καὶ τεθνηκός, καὶ τὸ ἐγρηγορὸς καὶ τὸ καθεῦδον, καὶ νέον καὶ γηραιόν· τάδε γὰρ μεταπεσόντα ἐκεῖνά ἐστι κἀκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα ταῦτα [b].
Fr. 57 (Byw.) ap. Simplic. Phys. 11r. 50, 10 D. Ἡράκλειτος — τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν εἰς ταὐτὸν λέγων συνιέναι δίκην τόξου καὶ λύρας [c].

a. Quae sq. ap. Plut. § 11, ipsa quoque, si non verba sed sententiam respicimus, sunt Heraclitea. Deinceps cf. Hippocr. de Diaeta I 5: φάος Ζηνί, σκότος Ἅιδῃ, φάος Ἅιδῃ, σκότος Ζηνί· φοιτᾷ καὶ μετακινεῖται κεῖνα ὧδε καὶ τάδε κεῖσε πᾶσαν ὥρην, διαπρησσόμενα κεῖνά τε τὰ τῶνδε, τάδε τ' αὖ τὰ κείνων: quae ex Her. derivata demonstrat Bernays Heracl. p. 10. Globosam ab eo fingi terrae formam, non licet ex hoc l. colligere, v. Z. I⁴ 625 [1]. De libello illo, qui falso adscribitur Hippocrati, cf. Bernays Heracl. p. 2. Schuster p. 99. Teichm., *Neue Stud.* I 249. Zeller I⁴ 631—636. Patin, *Festschr. f. Urlichs*. Weygoldt, *Neue Jahrb. f. Ph.* 1882, p. 161. Quae ad Heraclitum pertinent, Bywater p. 61—67 exhibet. Cf. singulos locos in Bernays *Ges. Abh.* I 9—34.

---

1) Bernays ἐνθάδε ἐόντας. Sauppe ἔνθα θεὸν δεῖ et φύλακα. Postea ἐγερτιζόντων codex, ἐγερτὶ ζώντων Bern. M. Rh. IX 244; ἐγερτί, ζῶντας ἐκ νεκρῶν Bernays epist. Heracl. 38. ἔθνεσι ζωόντων κ. ν. susp. Bywater. Aliter Schuster p. 176. Fortasse: ἐν ᾅδῃ ἐόντας (εὕδοντας?) ἀνίστασθαι καὶ φύλακας γίνεσθαι ἐγείρει ζ. κ. ν.? — 2) Vulg. ταὐτό τ' ἔνι. Schleierm. ταὐτό τ' ἐστι. Bern. ταὐτῷ τ' ἔνι. Zeller ταὐτὸ τό.

b. Lucianus, Vit. Auct. 14, Heraclitum haec loquentem inducit: *ταῦτα ὀδύρομαι, καὶ ὅτι ἔμπεδον οὐδέν, ἀλλά κως ἐς κυκεῶνα τὰ πάντα συνειλέονται, καί ἐστι τωὐτὸ τέρψις ἀτερψίη, γνῶσις ἀγνωσίη, μέγα μικρόν, ἄνω κάτω περιχωρεῦντα καὶ ἀμειβόμενα ἐν τῇ τοῦ αἰῶνος παιδιῇ.* Cf. Hippol. IX 9. RP 32 a. Adde Clem. Paedag. I 5, p. 111 P. Procl. in Tim. 101 F. Bernays Mus. Rh. VII 109. Similia Byw. ad fr. 78 et 79 collegit.

quae bona eadem mala c. Inde concludit Aristoteles Heraclitum etiam bonum et malum, quod ad mores pertineat, eodem revocasse, Top. VIII 5. 159ᵇ 30; Phys. I 2, 185ᵇ 19. *ἀλλὰ μὴν εἰ τῷ λόγῳ ἓν τὰ ὄντα πάντα, ὡς λώπιον καὶ ἱμάτιον, τὸν Ἡρακλείτου λόγον συμβαίνει λέγειν αὐτοῖς· ταὐτὸν γὰρ ἔσται ἀγαθῷ καὶ κακῷ εἶναι καὶ μὴ ἀγαθῷ καὶ ἀγαθῷ.* At Her. statuit eandem rem pro usu atque condicione rerum humanarum modo bonam modo malam existimari, dis omnia bona esse, v. RP 37 et fr. 52 (83) ap. Hippol. IX 10. *Θάλασσα ὕδωρ καθαρώτατον καὶ μιαρώτατον, ἰχθύσι μὲν πότιμον καὶ σωτήριον, ἀνθρώποις δὲ ἄποτον καὶ ὀλέθριον*, et ibid. fr. 58 (81): *καὶ ἀγαθὸν καὶ κακόν* (sc. *ἕν ἐστι*)· *οἱ γοῦν ἰατροὶ τάμνοντες καίοντες πάντῃ βασανίζοντες κακῶς τοὺς ἀρρωστοῦντας, ἐπαιτέονται* [1] *μηδὲν ἄξιοι μισθὸν λαμβάνειν παρὰ τῶν ἀρρωστούντων, τωὐτὰ ἐργαζόμενοι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς νόσους.* „Medici cum aegrotos ferro ignique aggrediuntur, mercedem insuper flagitant. Atqui nihil praemii meruerunt quippe qui bona ista cum morbis adaequent i. e. aeque ac morbi in aegrotos saeviant.“

moralia Heracl. fr. 80 (20). Plut. adv. Colot. 20. *Ὁ δὲ Ἡράκλειτος, ὡς μέγα τι καὶ σεμνὸν διαπεπραγμένος, ἐδιζησάμην, φησίν, ἐμεωυτόν* [a]. Clem. Strom. II 21, p. 497 P. *Ἀναξαγόραν — τὴν θεωρίαν φάναι τοῦ βίου τέλος εἶναι καὶ τὴν ἀπὸ ταύτης ἐλευθερίαν λέγουσιν, Ἡράκλειτον δὲ — τὴν εὐαρέστησιν* [b]. Fr. 125 (133) ap. Clem. Protrept. 2, p. 19. *τὰ νομιζόμενα κατ᾽ ἀνθρώπους μυστήρια ἀνιερωστὶ μυεῦνται* [c]. Fr. 100 (125) ap. Diog. IX 2. *μάχεσθαι χρὴ τὸν δῆμον ὑπὲρ τοῦ νόμου ὅκως ὑπὲρ τείχεος* [d]. 40

a. Plut. haec subicit: *καὶ τῶν ἐν Δελφοῖς γραμμάτων θειότατον ἐδόκει τὸ Γνῶθι σαυτόν.* Aliter Diog. IX 5, RP 22. Dio Chrys. Or. 55. p. 282 R. *Ἡράκλ. ἔτι γενναιότερον αὐτὸς ἐξευρεῖν τὴν τοῦ παντὸς φύσιν ὁποία τυγχάνει οὖσα μηδενὸς διδάξαντος καὶ γενέσθαι παρ᾽ αὐτοῦ σοφός.* Tatian. or. ad Graec. 3. *ἐμαυτὸν ἐδιδαξάμην.*

---

1) Bernays pro *ἐπαιτιῶνται.* Idem *μηδὲν ἄξιοι μισθῶν.* Byw. *μηδέν᾽.* Vulgo *ἄξιον.* Petersen *κατὰ τὰς νόσους.* Byw. susp. *καὶ βασάνους.* Sauppe *ταὐτὰ ἐργ. τὰ ἀγαθὰ καὶ* <*τὰ κακὰ*> *τὰς νόσους.* Vulgo *ταῦτα.*

b. Fr. 121 (92) ap. Plut. Qu. Plat. I 2, 999. *ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων.* Cf. Theodoret. Therap. XI 152; praeterea fr. 104 (84) ap. Stob. Floril. III 83, 84. *Ἀνθρώποισι γίνεσθαι ὁκόσα θέλουσιν οὐκ ἄμεινον· νοῦσος ὑγίειαν ἐποίησεν ἡδὺ καὶ ἀγαθόν, λιμὸς κόρον, κάματος ἀνάπαυσιν.* Bywater, *Journal of philology* IX (1880) 230. Albertus M. de Vegetab. VI 401 (p. 545 Meyer): Heraclitus dixit quod si felicitas esset in delectationibus corporis boves felices diceremus, cum inveniant orobum ad comedendum. De summa virtute: fr. 107 (124) ibid. III 84. *σωφρονεῖν ἀρετὴ μεγίστη· καὶ σοφίη ἀληθέα λέγειν καὶ ποιεῖν κατὰ φύσιν ἐπαΐοντας.*

c. Fr. 127 (132) ap. Clem. Protr. 2, p. 30. *Εἰ μὴ γὰρ Διονύσῳ πομπὴν ἐποιεῦντο καὶ ὕμνεον ᾆσμα αἰδοίοισιν, ἀναιδέστατα εἴργαστ' ἄν· ωὑτὸς δὲ Ἀίδης καὶ Διόνυσος, ὅτεῳ μαίνονται καὶ ληναΐζουσι.* Cf. Herodot. II 48. De simulacris: fr. 126 (129) ibid. 4, p. 44. *καὶ τοῖς ἀγάλμασι τουτοισιν εὔχονται, ὁκοῖον εἴ τις τοῖς δόμοισι λεσχηνεύοιτο, οὔ τι γινώσκων θεοὺς οὐδ' ἥρωας, οἵ τινές εἰσι*[1]. De sacrificiis fr. 130 (131) ap. Eliam Cret. in Greg. Naz. or. 25. *καθαίρονται αἵματι μιαινόμενοι ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐς πηλὸν ἐμβὰς πηλῷ ἀπονίζοιτο*[1]. De superstitione: Plut. Camill. 19. *Ἡρ. ἐπέπληξεν Ἡσιόδῳ τὰς μὲν (ἡμέρας) ἀγαθὰς ποιουμένῳ τὰς δὲ φαύλας, ὡς ἀγνοοῦντι φύσιν ἡμέρας ἁπάσης μίαν οὖσαν.* (Fr. 120 By.)

religiones

d. Ibidem simile fr. 103 (126) *ὕβριν χρὴ σβεννύειν μᾶλλον ἢ πυρκαϊήν.* Fr. 115 (128) ap. Arist. Eth. Nic. II 2. 1105ᵃ 8 *θυμῷ μάχεσθαι χαλεπόν· ὅ τι γὰρ ἂν χρηίζῃ γίνεσθαι, ψυχῆς ὠνεῖται.* Fr. 110 (127) ap. Clem. Strom. V 14, p. 718 P. *νόμος καὶ βουλῇ πείθεσθαι ἑνός.* Fr. 102 (119) ibid. IV 4, p. 571 P. *ἀρηιφάτους θεοὶ τιμῶσι καὶ ἄνθρωποι.* Fr. 101 (120) ibid. IV 7, p. 586 P. *μόροι γὰρ μέζονες μέζονας μοίρας*[2] *λαγχάνουσι.*

---

1) Fr. 126 et 130 K. J. Neumann, *Hermes* XV 605, excerptis usus ex anonymi christiani theosophia, conexa et aucta edidit: *καθαίρονται — ἀπονίζοιτο. μαίνεσθαι δ' ἂν δοκοίη, εἴ τις αὐτὸν ἀνθρώπων ἐπιφράσαιτο οὕτω ποιέοντα. καὶ τοῖς ἀγάλμασι — οἵτινές εἰσιν, οὐκ ἀκούουσιν, ὥσπερ ἀκούοιεν, οὐκ ἀποδιδοῦσιν, ὥσπερ οὐκ ἀπαιτέοιεν.* — 2) Similis verborum figura fr. 66 (139) ap. Eustath. in Il. I 46 *τοῦ βιοῦ οὔνομα βίος, ἔργον δὲ θάνατος.* Cf. *Ζηνὸς — ζῆν* RP 32 a, *ξὺν νόῳ — ξυνῷ* RP 35.

Pythagoras et Pythagorei.

---

origo Herod. IV 95 in. Ὡς δὲ ἐγὼ πυνθάνομαι — — τὸν Ζάμολξιν τοῦτον, ἐόντα ἄνθρωπον, δουλεῦσαι ἐν Σάμῳ, δουλεῦσαι δὲ Πυθαγόρῃ τῷ Μνησάρχου. 95 m. ὁμιλήσαντα καὶ Ἑλλήνων οὐ τῷ ἀσθενεστάτῳ σοφιστῇ Πυθαγόρῃ [a]. 40

Diog. VIII 1. Πυθαγόρας Μνησάρχου δακτυλιογλύφου, ὥς φησιν Ἕρμιππος, Σάμιος [b] ἤ, ὡ Ἀριστόξενος, Τυῤῥηνὸς ἀπὸ μιᾶς τῶν νήσων ἃς κατέσχον Ἀθηναῖοι Τυῤῥηνοὺς ἐκβαλόντες. 41 B

a. Rerum Pythagoricarum notitia ut appareat quomodo a factorum memoria paulatim ad fabulae inventa defluxerit, quinque placet genera auctorum qui de iis scripserint distincta vel aetate vel animo vel scientia proponere. I. Aristoteles περὶ τῶν Πυθαγορείων, π. τ. Ἀρχύτου φιλοσοφίας cet. Theophrastus Eudemus Aristoxenus Dicaearchus Eudoxus. II. Heraclides. III. Epicurus Timaeus Neanthes Hermippus Hieronymus Hippobotus. IV. Apollonius Tyanensis, Moderatus, Nicomachus Gerasenus. V. Porphyrius, Iamblichus.

b. Clem. Strom. I 14, p. 352 P. Πυθαγόρας — — Σάμιος, ὥς φησιν Ἱππόβοτος, ὡς δ' Ἀριστόξενος ἐν τῷ Πυθαγόρου βίῳ καὶ Ἀρίσταρχος καὶ Θεόπομπος, Τυῤῥηνὸς ἦν, ὡς δὲ Νεάνθης, Σύριος ἢ Τύριος. De Neanthe Cyziceno, cuius nomen pro Cleanthe restituendum ap. Porphyr. Vit. Pyth. 1, v. Car. Mueller, FHG III 2—11. Is igitur vocabulorum similitudine deceptus Mnesarchum Syrium vel Tyrium vocaverat. Insulam Syrum dici putat Ritter. Proavum Pythagorae Hippasum Phliunte Samum commigrasse testatur Lycus ap. Porph. 5. Paus. II 13, 1. 2. Diog. VIII 1; cf. Porphyr. 2 et 10. Gentis igitur Tyrrhenae Pelasgorum fuit, olim Phliasiae tum Samiae; cf. O. Mueller, *Gesch. d. hellen. St. u. St.* II b, 393.

magistri Diog. VIII 2. Ἤκουσε [a] μὲν — Φερεκύδου [b] τοῦ Συρίου· μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἧκεν εἰς Σάμον καὶ ἤκουσεν Ἑρμοδάμαντος [c] τοῦ ἀπογόνου Κρεωφύλου, ἤδη πρεσβυτέρου. 42

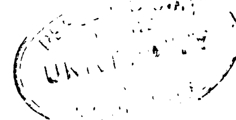
a. Pherecydi eum devinctum fuisse confirmat Aristoxenus ap Diog. I 118; Satyrus ap. Diog. VIII 40; Dicaearchus ap. Porph. vit. Pyth. 55. Duris in elogiis ap Diog. I 120. Cf. Iambl. de Pyth. vita 9. 11. 184. 252. Quo tempore quove loco sit cum eo congressus (Lesbi an Sami an Syri an Deli), variant auctores. Res ipsa per se non incredibilis. Etsi fingi potuit, quoniam Pherecydes quoque, is qui primus soluta oratione usus est, migrare animos docuisse tradebatur, cf. Ionis Chii epigr. [RP 37 a] — Pherecydes

b. De Pherecyde scr. Sturz, Lipsiae 1824. Preller, Mus. Rhen. 1846, p. 377 (*ausgew. Aufs.* p. 350). Io. Conrad de Pherecydis aetate atque cosmol. dissert. Confluent. 1856. Plures v. ap. Ueberweg I[6] § 8, p. 28. Aristoteles Met. XIV 4. 1091 b 8 (postquam de theologis et poetis vetustioribus disputavit): *οἱ μεμιγμένοι αὐτῶν τῷ μὴ μυθικῶς ἅπαντα λέγειν, οἷον Φερεκύδης καὶ ἕτεροί τινες, τὸ γεννῆσαν πρῶτον ἄριστον τιθέασιν.*

c. De Hermodamante cf. Porphyr. Vit. 1. 2. 55. Iamblich. Vit. 11. Apollonius Tyanensis ap. Porphyr. 2 etiam Anaximandrum a Pythagora auditum narrat, alii Thaletem Epimenidem alios, cf. Diog. VIII 3. 8. Porph. 17. Apul. Flor. 130.

43 Isocrat. Busir. 11, 28. *Πυθαγόρας ὁ Σάμιος — ἀφικόμενος εἰς Αἴγυπτον* [a] *καὶ μαθητὴς ἐκείνων* (sc. *τῶν ἱερέων*) *γενόμενος τήν τ' ἄλλην φιλοσοφίαν πρῶτος εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐκόμισε καὶ τὰ περὶ τὰς θυσίας* [b] *καὶ τὰς ἁγιστείας τὰς ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐπιφανέστερον τῶν ἄλλων ἐσπούδασεν.* — Aegyptum adit

a. Antiquissimum hoc est de itinere Aegyptio testimonium, sed, ut ex ipsius Isocratis verbis 12, 33 apparet, nullius paene fidei. Apud Herodotum quae duobus locis scripta videmus, nec adfirmantis sunt nec refutantis; nam II 81 postquam de linteis bracis sacerdotum Aegyptiorum dixit, haec subicit: *ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσιν Ὀρφικοῖσι καλεομένοισι καὶ Βακχικοῖσιν, ἐοῦσι δὲ Αἰγυπτίοισι, καὶ Πυθαγορείοισι.* Idem II 123: *Αἰγύπτιοί εἰσιν οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατός ἐστιν, τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος ἐς ἄλλο ζῷον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται. — τούτῳ δὲ λόγῳ εἰσὶν οἳ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἑωυτῶν ἐόντι· τῶν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω* (praeter Pythagoram respici putandus est Melampus, propter II 49). De mathematicis disciplinis Callimachus ap. Diod. Exc. Vat. VII—X 35. *ὅτι Καλλίμαχος εἶπε περὶ Πυθαγόρου διότι τῶν ἐν γεωμετρίᾳ προβλημάτων τὰ μὲν εὗρε τὰ δὲ ἐκ τῆς Αἰγύπτου πρῶτος εἰς τοὺς Ἕλληνας ἤνεγκεν.* Cf. Aristot. Met. I 1. 981 b 23. *περὶ Αἴγυπτον αἱ μαθηματικαὶ πρῶτον τέχναι συνέστησαν· ἐκεῖ γὰρ ἀφείθη σχολάζειν τὸ τῶν ἱερέων ἔθνος.* Babylonem adicit Strabo XIV 1, 16. p. 638. *ἐπὶ τούτου* (*Πολυκράτους*) *Πυθαγόραν ἱστοροῦσιν ἰδόντα φυομένην τὴν τυραννίδα ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν καὶ ἀπελθεῖν εἰς Αἴγυπτον καὶ Βαβυλῶνα φιλομαθείας χάριν. ἐπανιόντα δ' ἐκεῖθεν, ὁρῶντα ἔτι συμμένουσαν τὴν τυραννίδα, πλεύσαντα εἰς Ἰταλίαν ἐκεῖ διατελέσαι τὸν βίον.* Alii vero etiam de Phoe-

nicibus Arabibus Magis Indis fabulantur. Hippol. Ref. I 2: *Διόδωρος ὁ Ἐρετριεὺς καὶ Ἀριστόξενος ὁ μουσικός φασι πρὸς Ζαράταν τὸν Χαλδαῖον ἐληλυθέναι Πυθαγόραν.*

b. Variae sunt fabellae. Velut in Iovis Cretensis antrum una cum Epimenide descendit, Porphyr. Vit. 17; Diog. VIII 3; eidem praecepta traduntur a Themistoclea sacerdote Delphica, v. Diog. 8; incruenta sacrificia instituit Delii Apollinis religionem secutus, v. Diog. 13.

Samum redit — abit Crotonem

44 Diog. VIII 3. *Εἶτα ἐπανῆλθεν εἰς Σάμον καὶ εὑρὼν τὴν πατρίδα τυραννουμένην*[a] *ὑπὸ Πολυκράτους ἀπῆρεν εἰς Κρότωνα τῆς Ἰταλίας, κἀκεῖ νόμους θεὶς τοῖς Ἰταλιώταις ἐδοξάσθη*[b] *σὺν τοῖς μαθηταῖς, οἳ περὶ τοὺς τριακοσίους ὄντες ᾠκονόμουν ἄριστα τὰ πολιτικά, ὥστε σχεδὸν ἀριστοκρατίαν εἶναι τὴν πολιτείαν.*

a. Aristoxenus ap. Porph. Vit. 9 (cf. 22): *γεγονότα δ' ἐτῶν τεσσαράκοντα καὶ ὁρῶντα τὴν τοῦ Πολυκράτους τυραννίδα συντονωτέραν οὖσαν, ὥστε καλῶς ἔχειν ἐλευθέρῳ ἀνδρὶ τὴν ἐπιστασίαν τε καὶ δεσποτίαν μὴ ὑπομένειν, οὕτως δὴ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἔπαρσιν ποιήσασθαι.* De ea re cf. Krische, Soc. Pythag. (RP 47 a) p. 15.

b. Incredibilia tradit Dicaearchus ap. Porph. 18, cf. Iamblich. 33.

annus

45 Cic. Republ. II 28. Quartum iam annum regnante Lucio Tarquinio Superbo Sybarim et Crotonem et in eas Italiae partes Pythagoras venisse reperitur. Olympias enim secunda et sexagesima eadem Superbi regni initium et Pythagorae declarat adventum[a].

a. Ad hunc annum, 532, Apollodorus *ἀκμὴν* eius rettulerat, cf. E. Rohde, *Quellen d. Iambl. in s. Biogr. d. Pyth.*, Mus. Rh. XXVI 565 sqq. et H. Diels, Mus. Rh. XXXI 25. Unde conicias natum c. 572, mortuum c. finem eius saeculi. — Falsa est Eratosthenis, qui cognominem luctatorem cum hoc confundit, computatio ap. Diog. VIII 47: *τοῦτον εἶναι τὸν πρῶτον ἐντέχνως πυκτεύσαντα, ἐπὶ τῆς ὀγδόης καὶ τετταρακοστῆς ὀλυμπιάδος* (588), *κομήτην καὶ ἁλουργίδα φοροῦντα· ἐκριφθῆναί τε ἐκ τῶν παίδων καὶ χλευασθέντα αὐτίκα προςβῆναι τοὺς ἄνδρας καὶ νικῆσαι.* Antilochus ap. Clem. Strom. I 16 p. 366 P. dicit Pyth. aetatem (*ἡλικίαν*) 312 annis antecedere mortem Epicuri (a. Chr. 272). Nomen eius ut mortui primum reperitur apud Xenophanem et Heraclitum Diog. VIII 6; 36; IX 1. RP 24 a.

praecepta

46 Porphyr. Vit. Pyth. 19. *Ἃ μὲν οὖν ἔλεγε τοῖς συνοῦσιν οὐδὲ εἷς ἔχει φράσαι βεβαίως· καὶ γὰρ οὐδ' ἡ τυχοῦσα ἦν παρ' αὐτοῖς σιωπή*[a]. *μάλιστα μέντοι γνώριμα παρὰ πᾶσιν ἐγένετο πρῶτον μὲν ὡς ἀθάνατον εἶναί φησι τὴν ψυχήν, εἶτα μεταβάλλουσαν εἰς ἄλλα γένη ζῴων, πρὸς δὲ τούτοις ὅτι κατὰ περιόδους*

τινὰς τὰ γιγνόμενά ποτε [b] πάλιν γίγνεται, νέον δ' οὐδὲν ἁπλῶς ἐστι, καὶ ὅτι πάντα τὰ γιγνόμενα ἔμψυχα ὁμογενῆ δεῖ νομίζειν. φαίνεται γὰρ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ δόγματα πρῶτος κομίσαι ταῦτα Πυθαγόρας.

silentium

a. Gellius I 9 *iam a principio adulescentes qui sese ad discendum obtulerant* *ἐφυσιογνωμόνει*. Cet. v. **RP** 47 b. Silentium Pythagoricum in proverbium abiit. Est autem duplex. Primum ἡ *ἐχεμυθία*, v. Iambl. vit. 94 *ἐν τῷ λαμβάνειν τὴν διάπειραν ἐσκόπει, εἰ δύνανται ἐχεμυθεῖν, τούτῳ γὰρ δὴ καὶ ἐχρῆτο τῷ ὀνόματι*. Cf. ibid. 71. De altero genere (*ἡ μυστικὴ σιωπή*) v. Diog. VIII 15. *ἔλεγον — Πυθαγόρειοι μὴ εἶναι πρὸς πάντας πάντα ῥητά, ὥς φησιν Ἀριστόξενος ἐν δεκάτῃ παιδευτικῶν νόμων*. Cf. Aristot. in Iambl. vit. 31 et Lobeck Aglaoph. p. 67.

b. Diog. VIII 4. *Τοῦτόν φησιν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς περὶ αὐτοῦ τάδε λέγειν, ὡς εἴη ποτὲ γεγονὼς Αἰθαλίδης καὶ Ἑρμοῦ υἱὸς νομισθείη. — χρόνῳ δ' ὕστερον εἰς Εὔφορβον ἐλθεῖν καὶ ὑπὸ Μενέλεω τρωθῆναι.* Continuatur ea migratio ibid. § 5; cf. Diodor. Exc. Vat. VII—X 35. Hor. carm. I 28.

47 Iambl. Vit. Pyth. 81. Τῶν μὲν οὖν Πυθαγορείων κοινὴν [a] εἶναι τὴν οὐσίαν διέταξε καὶ τὴν συμβίωσιν ἅμα διὰ παντὸς τοῦ χρόνου διατελεῖν. τοὺς δὲ ἑτέρους ἰδίας μὲν κτήσεις ἔχειν ἐκέλευσε, συνιόντας δὲ εἰς ταὐτὸ συσχολάζειν ἀλλήλοις· καὶ οὕτω τὴν διαδοχὴν ταύτην ἀπὸ Πυθαγόρου κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους συστῆναι. κατ' ἄλλον δὲ αὖ τρόπον δύο ἦν εἴδη τῆς φιλοσοφίας· δύο γὰρ ἦν γένη καὶ τῶν μεταχειριζομένων αὐτήν, οἱ μὲν Ἀκουσματικοὶ οἱ δὲ Μαθηματικοί [b]. τουτωνὶ δὲ οἱ μὲν Μαθηματικοὶ ὡμολογοῦντο Πυθαγόρειοι εἶναι ὑπὸ τῶν ἑτέρων, τοὺς δὲ Ἀκουσματικοὺς οὗτοι οὐχ ὡμολόγουν, οὔτε τὴν πραγματείαν αὐτῶν εἶναι Πυθαγόρου, ἀλλ' Ἱππάσου· τὸν δὲ Ἵππασον οἱ μὲν Κροτωνιάτην φασὶν οἱ δὲ Μεταποντῖνον [c].

convictus

amicitia

a. Ad communionem bonorum, dubium quo iure, multi referunt illud *κοινὰ τὰ τῶν φίλων εἶναι, τὸν δὲ φίλον ἄλλον ἑαυτόν*, ap. Porphyr. 33, cf. Diog. VIII 10. Amicorum par illud nobile Damon et Phintias sunt Pythagorei, de quibus Aristoxenus ap. Porphyr. 59 — 61. Iamblich. 233—236 (*Ἀριστόξενος ἐν τῷ περὶ Πυθαγορικοῦ βίου αὐτὸς διακηκοέναι φησὶ Διονυσίου τ. Σικελ. τυρ.*) Cic. Off. III 45. *Περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἃ παρέδωκε δι' ὅλης ἡμέρας τοῖς ἑταίροις*, exposuit Iamblich. 96 sqq. Cf. A. B. Krische, *de societatis a Pythagora in urbe Crotoniatarum conditae scopo politico*, Gott. 1830.

disciplina

b. Porph. 27. *διττὸν γὰρ ἦν αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας τὸ σχῆμα, καὶ τῶν προσιόντων οἱ μὲν ἐκαλοῦντο Μαθηματικοὶ οἱ δ' Ἀκουσματικοί, καὶ Μαθηματικοὶ μὲν οἱ τὸν περιττότερον καὶ πρὸς ἀκρίβειαν δια-*

πεπονημένον τῆς ἐπιστήμης λόγον ἐκμεμαθηκότες, Ἀκουσματικοὶ δ' οἱ μόνας τὰς κεφαλαιώδεις ὑποθήκας τῶν γραμμάτων ἄνευ ἀκριβεστέρας διηγήσεως ἀκηκοότες. Cf. Taurus ap. Gellium N. A. I 9, ubi recepti primum tempus certum (non minus quam biennium) tacuisse narrantur. „*Hi prorsus appellabantur intra tempus tacendi audiendique ἀκουστικοί. Ast ubi res didicerant rerum omnium difficillimas, tacere audireque, atque esse iam coeperant silentio eruditi, cui erat nomen ἐχεμυθία, tum verba facere et quaerere quaeque audissent scribere et quae ipsi opinarentur expromere potestas erat. Hi dicebantur in eo tempore μαθηματικοί, ab his scilicet artibus, quas iam discere atque meditari inceptaverant, quoniam geometriam et gnomonicam, musicam ceterasque item disciplinas altiores μαθήματα veteres Graeci appellabant. — Exinde his scientiae studiis ornati ad perspicienda mundi opera et principia naturae procedebant ac tunc denique nominabantur φυσικοί.*"

c. Aristot. Met. I 3. 984a 7. *Ἵππασος δὲ πῦρ* (*ἀρχὴν τίθησιν*) *ὁ Μεταποντῖνος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος.* Cf. de eo Diog. 84. Sed ne antiquis quidem satis notus fuit. Fertur *Μυστικὸν λόγον* scripsisse *ἐπὶ διαβολῇ Πυθαγόρου*, Diog. VIII 7; mari periisse quod arcana doctrinae vulgaverit, Iambl. 88.

Acusmatici a recentioribus dicuntur qui numerum *παράδειγμα πρῶτον κοσμοποιίας* et *κριτικὸν κοσμουργοῦ θεοῦ ὄργανον* esse concedant, principium rerum esse negent, v. Iamblich. in Nicom. p. 11; Syrian. Schol. 902a, 24; Simplic. Phys. 104v. 453, 13 D.

familia auditores

Diog. VIII 42. *Ἦν δὲ τῷ Πυθαγόρᾳ καὶ γυνή, Θεανὼ* [a] *ὄνομα, Βροντίνου τοῦ Κροτωνιάτου θυγάτηρ· οἱ δέ, γυναῖκα μὲν εἶναι Βροντίνου, μαθήτριαν δὲ Πυθαγόρου.* 43. *ἦν δὲ καὶ Τηλαύγης υἱὸς αὐτοῦ, ὃς καὶ διεδέξατο τὸν πατέρα καὶ κατά τινας Ἐμπεδοκλέους καθηγήσατο. Ἱππόβοτός γέ τοί φησι λέγειν Ἐμπεδοκλέα·* (48 A)

Τήλαυγες, κλυτὲ κοῦρε Θεανοῦς Πυθαγόρεώ τε [b].

mors

44. *ὡς μὲν Ἡρακλείδης φησὶν ὁ Σαραπίωνος, ὀγδοηκοντούτης ἐτελεύτα, — ὡς δ' οἱ πλείους, ἔτη βιοὺς ἐνενήκοντα* [c].

Diog. VIII 78. *Ἐπίχαρμος Ἡλοθαλοῦς Κῷος. καὶ οὗτος ἤκουσε Πυθαγόρου* [d]. — *οὗτος ὑπομνήματα καταλέλοιπεν ἐν οἷς φυσιολογεῖ γνωμολογεῖ ἰατρολογεῖ.* (48 B)

a. Nomen longe clarissimum inter matronas pythagoricae vitae ac disciplinae deditas; nam constat etiam feminas in sodalicium receptas fuisse, v. Porphyr. 19; nomina ap. Iamblich. 267 extr.

b. Versus suspectus, res dubia. Neanthes ap. Diog. VIII 55 non indicat, quem audierit Emped., *τὴν γὰρ περιφερομένην πρὸς Τηλαύγους ἐπιστολήν, ὅτι μετέσχεν Ἱππάσου καὶ Βροντίνου, μὴ εἶναι ἀξιόπιστον.* RP 129 d. Diog. 56. *Ἀλκιδάμας δ' ἐν τῷ φυσικῷ φησι* (Empedoclem)

Ἀναξαγόρου διακοῦσαι καὶ Πυθαγόρου· καὶ τοῦ μὲν τὴν σεμνότητα ζηλῶσαι τοῦ τε βίου καὶ τοῦ σχήματος, τοῦ δὲ τὴν φυσιολογίαν. Ad Pythagoram hi versus Empedoclei (415 St.) vulgo referebantur (Porphyr. 30, Iamblich. 67):

> *ἦν δέ τις ἐν κείνοισιν ἀνὴρ περιώσια εἰδώς,*
> *ὃς δὴ μήκιστον πραπίδων ἐκτήσατο πλοῦτον,*
> *παντοίων τε μάλιστα σοφῶν ἐπιήρανος ἔργων.*
> *ὁππότε γὰρ πάσῃσιν ὀρέξαιτο πραπίδεσσι,*
> *ῥεῖά γε τῶν ὄντων πάντων λεύσσεσκεν ἕκαστον,*
> *καί τε δέκ' ἀνθρώπων καὶ ἐείκοσιν αἰώνεσσιν,*

Quamquam non deerant, qui pertinere eos putarent ad Parmenidem, v. Diog. VIII 54.

c. Aristoxen. ap. Iambl. 249 *διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν* (Cylonis inimicitias) *ἀπῆλθεν εἰς Μεταπόντιον κἀκεῖ λέγεται καταστρέψαι τὸν βίον.* Ibi memoria eius prope divinis honoribus propagabatur, v. Cic. Fin. V 4, Iustin. XX 4; Diog. VIII 15. Reliquae de morte eius fabulae ea re turbatae sunt, quod fata Pythagoreorum cum ipsius fatis confundebantur, v. RP 49.

d. *Epicharmus*, comicus ille Siculus *τριμηνιαῖος ὑπάρχων ἀπηνέχθη τῆς Σικελίας εἰς Μέγαρα, ἐντεῦθεν δ' εἰς Συρακούσας*, Diog. VIII 78. Fuit inter ol. 56 et 79, annos 556—460. In comoediarum eius reliquiis sunt quae Pythagoream sapientiam redoleant, sunt tamen etiam Heraclitea et Xenophanea, sunt quae nihil declarent amplius quam studia ab eo posita in rerum divinarum humanarumque contemplatione. Multa etiam Alexandrina aetate ficta sunt.

Epicharmus

Mullach v. 295. *εὐσεβὴς τὸν νοῦν πεφυκὼς οὐ πάθοις γ' οὐδὲν κακὸν κατθανών· ἄνω τὸ πνεῦμα διαμένει κατ' οὐρανόν.*

306. *εὐσεβὴς βίος μέγιστον ἐφόδιον θνητοῖς ἔνι.*

297. *οὐδὲν ἐκφεύγει τὸ θεῖον, τοῦτο γινώσκειν σε δεῖ· αὐτὸς ἔσθ' ἁμῶν ἐπόπτας· ἀδυνατεῖ δ' οὐδὲν θεός.*

253. *νοῦς ὁρῇ καὶ νοῦς ἀκούει· τἄλλα κωφὰ καὶ τυφλά.*

255. *νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.*

Quattuor eius genuina fragmenta Diog. posuit III 9—17, quibus Alcimus testimoniis usus evincere aggressus sit, Platonem multa ex Epicharmo deprompsisse, cf. Steinhart, *Platos Leben* 13 sq. 264 sq. Fragmenta coll. H. Polman-Kruseman, Harlem 1834. 1847. Grysar de Doriens. Com. p. 84. Welcker *Kleine Schriften* I 271; Leop. Schmidt, quaest. Epicharm. Bonnae 1846; id. *Gött. Gel. Anz.* 1865, p. 931; Bernays Mus. Rhen. 1853, p. 280. Lorenz, *Leben u. Schriften des Koers Epich.*, Berlin 1864. Epicharmi nomine deinde Ennius carmen quoddam, quo praecepta decretaque pythagorea suis hominibus commendabat, inscripsit, v. Io. Vahlen Ennianae Poesis Reliq. p. XCII; 167; Luc. Müller, *Quintus Ennius* p. 111. 112; Enni carm. rel. p. 77. 78.

motus populares

Polyb. Histor. II 39. *Καθ᾽ οὓς γὰρ καιροὺς ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τόποις, κατὰ τὴν μεγάλην Ἑλλάδα τότε προσαγορευομένην, ἐνέπρησαν*[a] *τὰ συνέδρια τῶν Πυθαγορείων*[b], *μετὰ ταῦτα δὲ γινομένου κινήματος ὁλοσχεροῦς περὶ τὰς πολιτείας (ὅπερ εἰκός, ὡς ἂν τῶν πρώτων ἀνδρῶν ἐξ ἑκάστης πόλεως οὕτω παραλόγως διαφθαρέντων), συνέβη τὰς κατ᾽ ἐκείνους τοὺς τόπους Ἑλληνικὰς πόλεις ἀναπλησθῆναι φόνου καὶ στάσεως καὶ παντοδαπῆς ταραχῆς. ἐν οἷς καιροῖς ἀπὸ τῶν πλείστων μερῶν τῆς Ἑλλάδος πρεσβευόντων ἐπὶ τὰς διαλύσεις Ἀχαιοῖς καὶ τῇ τούτων πίστει συνεχρήσαντο πρὸς τὴν τῶν παρόντων κακῶν ἐξαγωγήν.* 49

a. Causa erat quod Pythagorei cum optimatibus sentiebant eamque factionem sodaliciis suis maximopere firmabant. Singula parum explorate narrantur. Nam eadem seditione et Pythagoras senex et Philolaus atque Lysis iuvenes petiti esse traduntur, Plutarch. de Genio Socr. 13. Alii Pythagoram ipsum ea clade perisse dicunt, pars crematum in domo Milonis, pars in fuga interceptum; v. Plut. de Stoic. Repugn. 37, 3. Athenag. Supplic. c. 31. Hippol. Refut. I 2 extr. Arnob. adv. gent. I 40. Schol. in Plat. p. 420 Bk. Diog. VIII 39. Alii discipulos praeter Archippum et Lysim necatos, ipsum servatum, sive quod afuerit (Deli) sive quod perfugerit Metapontum. Ibi mortuum esse narrant, pars fame pars senectute; cf. Iustin. Hist. XX 4; Dicaearchum et Neanthem ap. Porph. 54—57; Satyrum et Heraclidem ap. Diog. VIII 40; Nicomachum ap. Iambl. 251. Prorsus incredibilia Hermippus ap. Diog. VIII 40. Potiores sunt testes Aristoxenus et Apollonius ap. Iambl. 248—262. Unde haec fere colligas: ipsi iam Pythagorae partem Crotoniatarum Cylone duce vehementer adversatam esse; quare illum se Metapontum transtulisse, ubi non lacessitus vitam finierit. Inde variis temporibus per oppida Magnae Graeciae perturbatas popularium partium studiis respublicas. Postremo a. 440—430 fere *συνέδριον* illud cum ipsis Pythagoreis a Crotoniatis esse combustum; quo quasi signo dato per complures colonias graecas tumultus propagatos. Et esse multos necatos, alios eiectos venisse in Graeciam. — Nec vero aut omnino aut omnibus locis tum extincti sunt. Ut Platonis aetate Tarenti eos auctoritate et litterarum studio floruisse, Archytas et Aristoxenus sunt documento.

Lysis

b. Iambl. 250 (sec. Aristoxenum): *τῶν δύο τῶν περισωθέντων, ἀμφοτέρων Ταραντίνων ὄντων, ὁ μὲν Ἄρχιππος ἀνεχώρησεν εἰς Τάραντα, ὁ δὲ Λύσις μισήσας τὴν ὀλιγωρίαν ἀπῆρεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐν Ἀχαΐᾳ διέτριβε τῇ Πελοποννησιακῇ, ἔπειτα εἰς Θήβας μετῳκίσατο σπουδῆς τινος γενομένης, οὗπερ ἐγένετο Ἐπαμινώνδας ἀκροατὴς καὶ πατέρα τὸν Λύσιν ἐκάλεσεν.* Cf. Cornel. Nep. Epamin. c. 2. Fabella de Lyside ap. Iambl. 185; ibid. 75 et Diog. VIII 42 epistola qua vulgari doctrinam vetuisse fertur. Adde Diog. VIII 7 *τὸ δὲ φερόμενον ὡς Πυθαγόρου Λύσιδός ἐστι.*

Qui liber dicatur, incertum; Mullach FPG I 413 carmen aureum putat significari quod multo inferioris est aetatis, cf. Nauck in Jamblicho de V. Pyth. p. 201. Petrop. 1884.

50 A Diog. VIII 15. *Μέχρι δὲ Φιλολάου* [a] *οὐκ ἦν τι γνῶναι Πυθαγόρειον* [b] *δόγμα. οὗτος δὲ μόνος ἐξήνεγκε τὰ διαβόητα τρία βιβλία* [c], *ἃ Πλάτων ἐπέστειλεν ἑκατὸν μνῶν ὠνηθῆναι.* Philolaus

50 B Strabo VI 3, 4. p. 280. *Ἀπεδέξαντο δὲ καὶ τὴν Πυθαγόρειον φιλοσοφίαν (οἱ Ταραντῖνοι), διαφερόντως δ' Ἀρχύτας* [d], *ὃς καὶ προέστη τῆς πόλεως πολὺν χρόνον.* Diog. VIII 79. *Ἀρχύτας Μνησαγόρου Ταραντῖνος. — οὗτός ἐστιν ὁ Πλάτωνα ῥυσάμενος δι' ἐπιστολῆς παρὰ Διονυσίου μέλλοντ' ἀναιρεῖσθαι. ἐθαυμάζετο δὲ καὶ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐπὶ πάσῃ ἀρετῇ· καὶ δὴ ἑπτάκις τῶν πολιτῶν ἐστρατήγησε.* 83. *οὗτος πρῶτος τὰ μηχανικὰ ταῖς μαθηματικαῖς προσχρησάμενος ἀρχαῖς μεθώδευσε καὶ πρῶτος κίνησιν ὀργανικὴν διαγράμματι γεωμετρικῷ προσήγαγε διὰ τῆς τομῆς τοῦ ἡμικυλίνδρου δύο μέσας ἀνὰ λόγον λαβεῖν ζητῶν εἰς τὸν τοῦ κύβου διπλασιασμόν. καὶ ἐν γεωμετρίᾳ πρῶτος κύβον εὗρεν.* Archytas

a. *Philolaus* a Diog. VIII 84 Crotoniates, a ceteris dicitur fuisse Tarentinus. De aetate v. Plat. Phaedon. 61 D et E, ubi Simmias Thebanus narrat: *Φιλολάου ἤκουσα ὅτε παρ' ἡμῖν διῃτᾶτο.* — Democriti aequalis, v. RP 145 b. De morte eius Diog. VIII 84 *ἐτελεύτα δὲ νομισθεὶς ἐπιτίθεσθαι τυραννίδι* (Crotonis). De libro a. Platone empto Diog. VIII 85; Gellius III 17, ubi Timonis sillographi hi sunt versus:

πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξαο βίβλον
ἔνθεν ἀπαρχόμενος τιμαιογραφεῖν ἐδιδάχθης.

A. Boeckh *Philolaos des Pythagoreers Lehren nebst den Bruchstücken seines Werkes, Berlin 1819.*

b. Claudianus Mamertus (V. saec. p. Chr.) de Statu Animae II 3. *Pythagorae igitur, quia nihil ipse scriptaverit, a posteris quaerenda sententia est; in quibus vel potissimum floruisse Philolaum reperio Tarentinum, qui multis voluminibus de intellegendis rebus et quid quaeque significent oppido obscure dissertans, priusquam de animae substantia decernat, de mensuris, ponderibus et numeris juxta geometricam musicam atque arithmeticam mirifice disputat.* Nihil Pythagoram scripsisse testantur Plut. de Alex. Fort. I 4; Diog. I 16; VIII 6; 15; Porphyr. 57. Neque officit Iamblich. 199. *θαυμάζεται δὲ καὶ ἡ τῆς φυλακῆς ἀκρίβεια· ἐν γὰρ τοσαύταις γενεαῖς ἐτῶν οὐδεὶς οὐδενὶ φαίνεται τῶν Πυθαγορείων ὑπομνημάτων περιτετευχὼς πρὸ τῆς Φιλολάου ἡλικίας, ἀλλ' οὗτος πρῶτος ἐξήνεγκε τὰ θρυλούμενα ταῦτα τρία βιβλία.* Pythagorae ipsius qui ferebantur libri, quos Diog. VIII 6 enumerat, posteriorum sunt commenta et fraudes; cf. Porph. Schol. Arist. p. 7 b Brandis: *οὐδὲ γὰρ κατέλιπε σύγγραμμα, ἀλλ' ὅπερ τοῖς ἄλλοις τὰ συγγράμματα, τοῦτο ἐκείνῳ οἱ μαθηταί.* libri Pythagorici

Philolai liber

c. Tres partes, Dorica dialecto, inscrib. *περὶ φύσεως*, ap. Proclum mystice *Βάκχαι*, v. Boeckh p. 24. Praeter hunc de fragmentorum origine consultandi sunt: Val. Rose, comment. de Aristot. libr. ord. et auct. Berlin 1854, qui falsa omnia putat; Carl Schaarschmidt, *die angebliche Schriftstellerei des Philolaus*, Bonn 1864, qui ea non prius quam primo aut summum altero a. Chr. saec. orta esse contendit; Zeller I⁴ 261, 341, 386, idem in Hermae vol. X, 1875, p. 178 et *Grundriss* p. 35, qui non germana esse putat ea quae sint ex l. *περὶ ψυχῆς* deprompta, velut ap. Stob. I 420 fr. 21, cetera omnia defendit. Cf. Henze ap. Ueberweg I⁶ p. 58 extr. Aristoteles etsi non nominat Philolaum tamen librum eius respicere videtur. — Archippus quoque et Lysis post Pythagoreorum fugam edidisse libros feruntur, Porphyr. 58; Diog. VIII 7.

Archytas

d. *Archytas* optimus r. p. administrator, Athen. XII 545 a; imperator invictus, Diog. VIII 82 (auctor Aristoxenus); insignis morum temperantia, Cic. Tusc. IV 78 (iratus differt famuli castigationem). Plato eum adit discendi causa, Cic. Fin. V 87, Cato M. 41. Ipsum Platonis demum auctoritate auctum, inepte tradit Ps.-Demosth. Erot. 1415. Plura de hac familiaritate in Ps.-Plat. epist. IX. XII. VII 338 C. De legatione ad Dionysium minorem Plut. Dion. 20. De morte, Hor. Carm. I 28. Maxime floruit laudibus artium mathematicarum et mechanicarum, v. Ptolem. Harm. I 13. Procl. in Eucl. 19 m. Vitam eius Aristoxenus Peripateticus, Tarentinus ipse, descripserat, v. Athen. XII 545.

Fragmenta pleraque supposita, v. Ritter, *Gesch. d. Philos.* I 377. G. Hartenstein, de Archyt. Tar. fragm. Lips. 1833. O. T. Gruppe, *über die Fragm. d. Arch.* Berl. 1840. Defensorum vices susceperunt Eggers, de Arch. vit. op. phil. Paris 1833. Petersen, *Zeitschr. f. Altertumsk.* 1836. Beckmann, de Pyth. reliquiis, Berl. 1844. Chaignet, *Pythagore*, 1873, p. 191. 255. Certa sunt quae memorantur ab Aristotele, velut Rhet. III 11. Probl. XVI 9. Metaph. VIII 2; praeterea Theophrast. Met. 3, Eudem. ap. Simpl. Phys. 98ᵛ, 108ʳ. Multa Porphyrius, in Ptolem. Harm., refert, sed et haec et superiora illa ad mathematicam pertinent. Librorum eius quae traduntur nomina v. Z. III, II³ p. 103. Duos is quidem genuinos putat, p. 106, *π. μαθηματικῆς*, cuius fragm. edidit Blass *Mélanges Graux* p. 573 et (minus fidenter) *π. δεκάδος* (cf. Z. I⁴ 267); ceteros, in philosophia qui versantur, primo fere ante Chr. saeculo et primo post Chr. a scriptoribus neopythagoreis, Alexandreae maximam partem, esse compositos.

exitus sectae

Diog. VIII 46. *Τελευταῖοι ἐγένοντο τῶν Πυθαγορείων, οὓς καὶ Ἀριστόξενος εἶδε, Ξενόφιλός τε ὁ Χαλκιδεὺς ἀπὸ Θρᾴκης καὶ Φάντων ὁ Φλιάσιος καὶ Ἐχεκράτης καὶ Διοκλῆς καὶ Πολύμνηστος, Φλιάσιοι καὶ αὐτοί. ἦσαν δ' ἀκροαταὶ Φιλολάου καὶ Εὐρύτου τῶν Ταραντίνων* [a]. Porphyr. 23. *συνέβη σβεσθῆναι* (sc. *τὴν Πυθαγορείων φιλοσοφίαν*) *πρῶτον μὲν διὰ τὸ αἰνιγματῶδες,* 51

ἔπειτα διὰ τὸ καὶ τὰ γεγραμμένα Δωρίδι γεγράφθαι — — πρὸς δὲ τούτοις τὸν Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη, Σπεύσιππόν τε καὶ Ἀριστόξενον καὶ Ξενοκράτην, ὥς φασιν οἱ Πυθαγόρειοι, τὰ μὲν κάρπιμα σφετερίσασθαι διὰ βραχείας ἐπισκευῆς [b], τὰ δ' ἐπιπόλαια καὶ ἐλαφρὰ καὶ ὅσα πρὸς διασκευὴν καὶ χλευασμὸν τοῦ διδασκαλείου ὑπὸ τῶν βασκάνως ὕστερον συκοφαντούντων προβάλλεται συναγαγεῖν καὶ ὡς ἴδια τῆς αἱρέσεως καταχωρίσαι [c].

a. *Eurytus* Philolai auditor fuisse perhibetur, Iamblich. 139, 148; Platonis magister, Diog. III 6; Apul. Dogm. Plat. init. Respicit eum Arist. Met. XIV 5 ap. RP 64 a; 76 not. Omnium Pythagoreorum nomina ad solitam illam successionum speciem composita recenset Iamblichus 265.

b. Pervulgata apud posteros opinio; ut Platonis Timaeum Timo Phliasius ap. Gell. III 16 ex Philolai libris concinnatum significat, cf. RP 50 a.

c. De Aristoxeno v. C. Müller, FHG II 272. Sine auctorum nominibus Πυθαγορικὰ ὑπομνήματα passim memorantur, ap. Diog. VIII 24 et 36 ab Alexandro Polyhistore; Porphyr. 58; Iamblich. 157; 161.

Recenset libros Pythagoricos falsis nominibus inscriptos Zeller III b[3], 99—108. Nominamus ex eo numero, ne cui fraudi sint, tria: 1. carmen aureum, Mullach I 193, 408, cf. RP 49 b. 2. Ocelli Lucani librum περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως, ortum saec. a. Chr. primo, Mullach I 388. Doxogr. 187. 3. Timaei Locri περὶ ψυχᾶς κόσμω, Mullach II 38; qui liber a Nicomacho (Harm. I 24) primo memoratur.

Doctrina Pythagoreorum, inprimis Philolai.

---

52 Philolai fr. 1 [b], 3 [*]. Stob. I 454. Ἀνάγκα τὰ ἐόντα εἶμεν πάντα ἢ περαίνοντα ἢ ἄπειρα [a] ἢ περαίνοντά τε καὶ ἄπειρα, ἄπειρα δὲ μόνον οὔ κα εἴη [b]. ἐπεὶ τοίνυν φαίνεται οὔτ' ἐκ περαινόντων πάντων ἐόντα οὔτ' ἐξ ἀπείρων πάντων, δῆλόν τἆρα ὅτι ἐκ περαινόντων τε καὶ ἀπείρων ὅ τε κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ συναρμόχθη. δηλοῖ δὲ καὶ τὰ ἐν τοῖς ἔργοις. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐκ περαινόντων

finitum infinitum

*) Prior numerus sec. Chaignet, alter sec. Mullach. — In Stobaeo

περαίνοντα, τὰ δ᾽ ἐκ περαινόντων τε καὶ ἀπείρων περαίνοντά τε καὶ οὐ περαίνοντα, τὰ δ᾽ ἐξ ἀπείρων ἄπειρα φαίνεται.

a. *Περαίνοντα* sunt quibus finiuntur *τὰ ἄπειρα*, velut Plat. Phileb. 16 C. *οἱ μὲν παλαιοί, κρείττονες ἡμῶν καὶ ἐγγυτέρω θεῶν οἰκοῦντες, ταύτην φήμην παρέδοσαν, ὡς ἐξ ἑνὸς μὲν καὶ ἐκ πολλῶν ὄντων τῶν ἀεὶ λεγομένων εἶναι, πέρας δὲ καὶ ἀπειρίαν ἐν ἑαυτοῖς ξύμφυτον ἐχόντων.* Cur eis *τὰ ἄρτια ἄπειρα, τὰ περιττὰ περαίνοντα* visa sint, v. **RP** 55 a, loc. Simplic.

b. Diog. VIII 85. *Τοῦτόν φησι Δημήτριος ἐν ὁμωνύμοις πρῶτον ἐκδοῦναι τῶν Πυθαγορικῶν περὶ φύσεως, ὧν ἡ ἀρχὴ ἥδε· Φύσις δ᾽ ἐν τῷ κόσμῳ ἁρμόχθη ἐξ ἀπείρων τε καὶ περαινόντων καὶ ὅλος ὁ κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα.* Unde plerique illud esse exordium libri putaverunt, v. Boeckh, *Philolaos* 47; Wachsmuthio, ad Stobaeum I 187, secus videtur. Deest argumentatio. Pars eius exstat *ἄπειρα δὲ μόνον οὔ κα εἴη*, partem servavit Iamblich. ad Nicom. 7 (Villoison Anecd. II 196): *ἀρχὰν γὰρ οὐδὲ τὸ γνωσούμενον ἐσσεῖται πάντων ἀπείρων ἐόντων κατὰ τὸν Φιλόλαον.*

numerus par impar

Philolai fr. 2, 3. Stob. I 456. *Καὶ πάντα γα μὰν τὰ γιγνωσκόμενα ἀριθμὸν ἔχοντι· οὐ γὰρ οἷόν τε οὐδὲν οὔτε νοηθῆμεν οὔτε γνωσθῆμεν ἄνευ τούτω.* Ibidem fr. 3, 3. *ὅ γα μὰν ἀριθμὸς ἔχει δύο μὲν ἴδια εἴδεα, περισσὸν καὶ ἄρτιον, τρίτον δὲ ἀπ᾽ ἀμφοτέρων μιχθέντων ἀρτιοπέρισσον* [a]. *ἑκατέρω δὲ τῶ εἴδεος πολλαὶ μορφαί, ὡς ἕκαστον αὐταυτὸ σημαίνει.* 53

a. Theo Smyrn. I 5, p. 22, 5 Hiller. *Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῷ Πυθαγορικῷ τὸ ἓν φησιν ἀμφοτέρων μετέχειν τῆς φύσεως· ἀρτίῳ μὲν γὰρ προστεθὲν περιττὸν ποιεῖ, περιττῷ δὲ ἄρτιον, ὃ οὐκ ἂν ἠδύνατο, εἰ μὴ ἀμφοῖν τοῖν φύσεοιν μετεῖχε· διὸ καὶ ἀρτιοπέριττον καλεῖσθαι τὸ ἕν.* Unde verisimile est etiam Philolaum in eis quae sequebantur disputasse de numeris eorumque rationibus et virtutibus, maxime de numero denario, quo omnes numeros atque omnes numerorum virtutes contineri putabant, v. **RP** 54. Repetit utriusque testimonii, **RP** 52 et 53, argumenta inter se conexa Nicomach. Inst. Arithm. II 18, p. 114, 13 Hoche. *Φιλόλαος δὲ ἀναγκαῖον τὰ ἐόντα πάντα εἶμεν ἤτοι ἄπειρα ἢ περαίνοντα ἢ περαίνοντα ἅμα καὶ ἄπειρα — κατ᾽ εἰκόνα δηλονότι τοῦ ἀριθμοῦ. καὶ γὰρ οὗτος σύμπας ἐκ μονάδος καὶ δυάδος σύγκειται, ἀρτίου τε καὶ περιττοῦ, ἃ δὴ ἰσότητός τε καὶ ἀνισότητος ἐμφαντικά, ταυτότητός τε καὶ ἑτερότητος, περαίνοντός τε καὶ ἀπείρου, ὡρισμένου τε καὶ ἀορίστου.*

---

veteres numeros Heereni tenemus, praeterquam quibus locis Wachsmuthii nomen adscripsimus.

5[4] Philolai fr. 18, 13. Stob. Ecl. I 8. *Θεωρὲν*[1] *δεῖ τὰ ἔργα καὶ τὰν ἐσσίαν*[2] *τῶ ἀριθμῶ κὰττὰν δύναμιν, ἅτις ἐντὶ ἐν τᾷ δεκάδι· μεγάλα γὰρ καὶ παντελὴς καὶ παντοεργὸς καὶ θείω καὶ ὠρανίω βίω καὶ ἀνθρωπίνω ἀρχὰ καὶ ἁγεμὼν κοινωνοῦσα*[3] . . . *δύναμις ἁ τᾶς δεκάδος*[a]. *ἄνευ δὲ ταύτας πάντα ἄπειρα καὶ ἄδηλα καὶ ἀφανῆ.*

numerus denarius

Κανονικὰ[4] *γὰρ ἁ φύσις ἁ τῶ ἀριθμῶ καὶ ἁγεμονικὰ καὶ διδασκαλικὰ τῶ ἀπορουμένω παντὸς καὶ ἀγνοουμένω παντί*[5]. *οὐ γὰρ ἦς δῆλον οὐδενὶ οὐδὲν τῶν πραγμάτων, οὔτε αὐτῶν ποθ' αὑτά, οὔτε ἄλλω ποτ' ἄλλο, αἰ μὴ ἦς ἀριθμὸς καὶ ἁ τούτω ἐσσία. νῦν δὲ οὗτος κὰττὰν ψυχὰν ἁρμόζων αἰσθήσι πάντα γνωστὰ καὶ ποτάγορα*[b] *ἀλλάλοις κατὰ γνώμονος φύσιν ἀπεργάζεται, σωματῶν καὶ σχίζων τὼς λόγως χωρὶς ἑκάστως τῶν πραγμάτων, τῶν τε ἀπείρων καὶ τῶν περαινόντων.*

natura numeri

vis eius ad cognoscendum

Ἴδοις δέ κα οὐ μόνον ἐν τοῖς δαιμονίοις καὶ θείοις πράγμασι τὰν τῶ ἀριθμῶ φύσιν καὶ τὰν δύναμιν ἰσχύουσαν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀνθρωπικοῖς ἔργοις καὶ λόγοις πᾶσι παντᾶ, καὶ κὰττὰς δαμιουργίας τὰς τεχνικὰς πάσας καὶ κὰττὰν μουσικάν.

Ψεῦδος δὲ οὐδὲν δέχεται ἁ τῶ ἀριθμῶ φύσις, οὐδὲ ἁρμονία· οὐδὲ γὰρ οἰκεῖον αὐτοῖς ἐντι.

Τᾶς τῶ ἀπείρω καὶ ἀνοάτω καὶ ἀλόγω φύσιος τὸ ψεῦδος[6] *καὶ ὁ φθόνος ἐντί*[c].

a. Aristot. Met. I 5. 986a 8. *τέλειον ἡ δεκὰς εἶναι δοκεῖ καὶ πᾶσαν περιειληφέναι τὴν τῶν ἀριθμῶν φύσιν.* Theo Smyrn. II 49, p. 106, 7 Hiller. *ἡ μέντοι δεκὰς πάντα περαίνει τὸν ἀριθμόν, ἐμπεριέχουσα πᾶσαν φύσιν ἐντὸς αὑτῆς ἀρτίου τε καὶ περιττοῦ, κινουμένου τε καὶ ἀκινήτου, ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ· περὶ ἧς καὶ Ἀρχύτας ἐν τῷ περὶ τῆς δεκάδος καὶ Φιλόλαος ἐν τῷ περὶ φύσιος πολλὰ διεξίασιν.* Theologum. Arithm. 10, p. 60 (omnium elementa intra se continet) *στερεὰ καὶ ἐπίπεδα, ἄρτιά τε καὶ περισσὰ καὶ ἀρτιοπέρισσα, καὶ τέλεια πᾶσι τρόποις, πρῶτά τε καὶ ἀσύνθετα, ἰσότητά τε καὶ ἀνισότητα, τὰς δὲ δέκα σχέσεις, διαμετρικά τε καὶ σφαιρικὰ καὶ κυκλικά* cet. — *διόπερ καὶ ἐπωνόμαζον αὐτὴν θεολογοῦντες οἱ Πυθαγορικοὶ ποτὲ μὲν κόσμον, ποτὲ δὲ οὐρανόν, ποτὲ δὲ πᾶν, ποτὲ δὲ εἱμαρμένην καὶ αἰῶνα, κράτος τε*

δεκάς

1) Crit. not. ap. Boeckh *Philolaos* 139. Koen, ad Gregor. Corinth. p. 259. Wachsmuth Stob. I, p. 16. — 2) Forma haec, ut aliae in Philolai dialecto, admodum incerta, v. Wilamowitz, *Philol. Unters.* VII 316. — 3) *κανὼν ἐοῦσα πάντων ἁ* Usener. — 4) *γνωμικὰ* cod. Farnes. *γνωμονικὰ* Iacobs. Cf. infra *γνωστά, γνώμονος.* — 5) *πάρεντι* Badham. An iterum *παντός*? — 6) *φθόρος* Meineke.

καὶ πίστιν καὶ ἀνάγκην. — Πίστις γε μὴν καλεῖται, ὅτι κατὰ τὸν Φιλόλαον δεκάδι καὶ τοῖς αὐτῆς μορίοις περὶ τῶν ὄντων οὐ παρέργως καταλαμβανομένοις πίστιν βεβαίαν ἔχομεν. Quaternarium numerum laudant quod bis bina complectitur eundemque tanquam compendium et originem denarii quia, si addendo coniungas unum duo tria quatuor, efficiuntur decem, cf. Vit. Pyth. ap. Phot. Bibl. p. 712. *ἐπειδὴ πάντα εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀνῆγον ἔκ τε τῆς μονάδος καὶ τῆς δυάδος καὶ τὰ ὄντα πάντα ἀριθμοὺς προσηγόρευον, ὁ δὲ ἀριθμὸς συμπληροῦται τοῖς δέκα, ὁ δὲ δέκα σύνθεσις τῶν τεσσάρων κατὰ τὸ ἑξῆς ἀριθμούντων ἡμῶν, διὰ τοῦτο τὸν ἀριθμὸν πάντα τετρακτὺν ἔλεγον.* Iurantes testificantur eum qui hanc rationem invenerit (an Pythagoram?), v. Carm. aur. 47.

τετρακτύς

Οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν,
Παγὰν ἀενάου φύσιος ῥίζωμά τ' ἔχουσαν.

Lucian. de salut. 5. *εἰσὶ δὲ οἳ καὶ τὴν τετρακτύν, τὸν μέγιστον ὅρκον αὐτῶν, ἣ τὸν ἐντελῆ αὐτοῖς ἀριθμὸν ἀποτελεῖ, ἤδη καὶ ὑγιείας ἀρχὴν ἐκάλεσαν, ὧν καὶ Φιλόλαός ἐστιν.*

b. Numerus facit ut omnia cognosci possint. Ut *ἁρμονίαν* dicit Moderatus *τὴν τὰ διαφέροντα ὁπωσοῦν σύμμετρα καὶ προσήγορα ἀπεργαζομένην*, ap. Stob. I 864.

c. Sequuntur haec, quae separavit a reliquis Boeckh p. 145: *ψεῦδος δὲ οὐδαμῶς ἐς ἀριθμὸν ἐμπιτνεῖ· πολέμιον γὰρ καὶ ἐχθρὸν τᾷ φύσι τὸ ψεῦδος, ἁ δ' ἀλάθεια οἰκεῖον καὶ σύμφυτον τᾷ τῶ ἀριθμῶ γενεᾷ.*

d. Vides cur tantum sit numeris tributum a Pythagoreis: quod summa inter illos et rerum principia esset convenientia et verissima iis rerum cognoscendarum regula contineretur. Id ipsum significat Aristot. Met. I 5. 986ª 23. *ἐν δὲ τούτοις καὶ πρὸ τούτων* (dixerat de Anaxagora, Parmenide, Empedocle, Leucippo et Democrito) *οἱ καλούμενοι Πυθαγόρειοι τῶν μαθημάτων ἁψάμενοι πρῶτοι ταῦτα προήγαγον, καὶ ἐντραφέντες αὐτοῖς τὰς τούτων ἀρχὰς τῶν ὄντων ἀρχὰς ᾠήθησαν εἶναι πάντων.* Quamquam quo sensu ita statuerint, non semper eodem modo explicat. Nonnunquam enim similitudine quadam rerum et numerorum ductos principia illa posuisse affirmat, velut l. c. cum sic pergit: *ἐπεὶ δὲ τούτων* (*τῶν μαθημάτων*) *οἱ ἀριθμοὶ φύσει πρῶτοι, ἐν δὲ*[1] *τοῖς ἀριθμοῖς ἐδόκουν θεωρεῖν ὁμοιώματα πολλὰ τοῖς οὖσι καὶ γιγνομένοις, μᾶλλον ἢ ἐν πυρὶ καὶ γῇ καὶ ὕδατι, ὅτι τὸ μὲν τοιονδὶ τῶν ἀριθμῶν πάθος δικαιοσύνη, τὸ δὲ τοιονδὶ ψυχὴ καὶ νοῦς, ἕτερον δὲ καιρὸς καὶ τῶν ἄλλων ὡς εἰπεῖν ἕκαστον ὁμοίως* (v. **RP** 66), *ἔτι δὲ τῶν ἁρμονιῶν*[2] *ἐν ἀριθμοῖς ὁρῶντες τὰ πάθη καὶ τοὺς λόγους, ἐπειδὴ τὰ μὲν ἄλλα τοῖς ἀριθμοῖς ἐφαίνετο τὴν φύσιν ἀφωμοιῶσθαι πᾶσαν*[3], *οἱ δ' ἀριθμοὶ πάσης τῆς φύσεως πρῶτοι, τὰ τῶν ἀριθμῶν στοιχεῖα τῶν ὄντων στοιχεῖα πάντων εἶναι ὑπέλαβον, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν ἁρμονίαν εἶναι καὶ ἀριθμόν.* Idem Platonis ideas comparans Met. I 6. 987ᵇ 10. *τὴν δὲ μέθεξιν τοὔνομα*

1) Alii sublata p. *δέ* post *ὁμοίως* insistere volunt orationem. — 2) Ita Bonitz pro *ἁρμονικῶν*, comm. in Metaph. p. 78. — 3) Bonitz mavult *πάντα*.

μονον μετέβαλεν· οἱ μὲν γὰρ Πυθαγόρειοι μιμήσει τὰ ὄντα φασὶν εἶναι τῶν ἀριθμῶν, Πλάτων δὲ μεθέξει, τοὔνομα μεταβαλών. Met. XIV 3. 1090[a] 20. *οἱ δὲ Πυθαγόρειοι διὰ τὸ ὁρᾶν πολλὰ τῶν ἀριθμῶν πάθη ὑπάρχοντα τοῖς αἰσθητοῖς σώμασιν, εἶναι μὲν ἀριθμοὺς ἐποίησαν τὰ ὄντα, οὐ χωριστοὺς δέ* (velut Plato ideas separabat a rebus), *ἀλλ' ἐξ ἀριθμῶν τὰ ὄντα.* At ibidem v. 32 eos dicit *ποιεῖν ἐξ ἀριθμῶν τὰ φυσικὰ σώματα, ἐκ μὴ ἐχόντων βάρος μηδὲ κουφότητα ἔχοντα κουφότητα καὶ βάρος.* Aliis vero locis numerum et elementa numeri secundum Pythagoreos et principia et substantiam rerum omnium esse plane dicit, veluti l. c. **RP** 55, cf. de Caelo III 1 extr. *ἔνιοι γὰρ τὴν φύσιν ἐξ ἀριθμῶν συνιστᾶσιν, ὥσπερ τῶν Πυθαγορείων τινές.* Neque est quod propter verba *ἔνιοι* et *τινές* veteres iam Pythagoreos in diversas sectas abisse opinemur. Immo recentioribus etiam quodammodo descivisse a magistro videbantur si qui numerum *παράδειγμα* rerum, nihil amplius, esse posuissent, v. **RP** 47 c. Nimirum interea exstiterant qui idearum Platonicarum memores diversa admiscerent: quo pertinent et illa de Hippaso quae narrantur et hoc (personatae) Theanus, Stob. I 302. *συχνοὺς μὲν Ἑλλήνων πέπυσμαι νομίσαι φάναι Πυθαγόραν ἐξ ἀριθμοῦ πάντα φύεσθαι· — ὁ δὲ οὐκ ἐξ ἀριθμοῦ, κατὰ δὲ ἀριθμὸν ἔλεγε πάντα γίγνεσθαι.*

55 Arist. Met. I 5. 986[a] 15. *Φαίνονται δὴ καὶ οὗτοι* (sc. *οἱ Πυθαγόρειοι*) *τὸν ἀριθμὸν νομίζοντες ἀρχὴν εἶναι καὶ ὡς ὕλην τοῖς οὖσι καὶ ὡς πάθη τε καὶ ἕξεις, τοῦ δὲ ἀριθμοῦ στοιχεῖα τό τε ἄρτιον καὶ τὸ περιττόν, τούτων δὲ τὸ μὲν πεπερασμένον* [a] *τὸ δὲ ἄπειρον, τ' δ' ἓν ἐξ ἀμφοτέρων εἶναι τούτων (καὶ γὰρ ἄρτιον εἶναι καὶ περιττόν), τὸν δ' ἀριθμὸν ἐκ τοῦ ἑνός, ἀριθμοὺς δέ, καθάπερ εἴρηται, τὸν ὅλον οὐρανόν. ἕτεροι* [b] *δὲ τῶν αὐτῶν τούτων τὰς ἀρχὰς δέκα λέγουσιν εἶναι τὰς κατὰ συστοιχίαν λεγομένας,* — bina contraria

πέρας	*ἄπειρον,*
περιττὸν	*ἄρτιον,*
ἓν	*πλῆθος,*
δεξιὸν	*ἀριστερόν,*
ἄρρεν	*θῆλυ,*
ἠρεμοῦν	*κινούμενον,*
εὐθὺ	*καμπύλον,*
φῶς	*σκότος,*
ἀγαθὸν	*κακόν,*
τετράγωνον	*ἑτερόμηκες.*

ὅνπερ τρόπον ἔοικε καὶ Ἀλκμαίων ὁ Κροτωνιάτης ὑπολαβεῖν, καὶ ἤτοι οὗτος παρ' ἐκείνων ἢ ἐκεῖνοι παρὰ τούτου παρέλαβον τὸν

λόγον τοῦτον· καὶ γὰρ ἐγένετο τὴν ἡλικίαν Ἀλκμαίων ἐπὶ γέροντι Πυθαγόρᾳ, ἀπεφήνατο δὲ παραπλησίως τούτοις· φησὶ γὰρ εἶναι δύο τὰ πολλὰ τῶν ἀνθρωπίνων, λέγων τὰς ἐναντιότητας οὐχ ὥσπερ οὗτοι διωρισμένας, ἀλλὰ τὰς τυχούσας, οἷον λευκὸν μέλαν, γλυκὺ πικρόν, ἀγαθὸν κακόν, μέγα μικρόν[c]. *οὗτος μὲν οὖν ἀδιορίστως ἐπέρριψε περὶ τῶν λοιπῶν, οἱ δὲ Πυθαγόρειοι καὶ πόσαι καὶ τίνες αἱ ἐναντιότητες ἀπεφήναντο. παρὰ μὲν οὖν τούτων ἀμφοῖν*[d] *τοσοῦτον ἔστι λαβεῖν, ὅτι τἀναντία ἀρχαὶ τῶν ὄντων· τὸ δ' ὅσαι*[e] *παρὰ τῶν ἑτέρων, καὶ τίνες αὗταί εἰσιν. πῶς μέντοι πρὸς τὰς εἰρημένας αἰτίας ἐνδέχεται συναγαγεῖν, σαφῶς μὲν οὐ διήρθρωται παρ' ἐκείνων, ἐοίκασι δ' ὡς ἐν ὕλης εἴδει τὰ στοιχεῖα τάττειν· ἐκ τούτων γὰρ ὡς ἐνυπαρχόντων συνεστάναι καὶ πεπλάσθαι φασὶ τὴν οὐσίαν.* 987ᵃ 13. *οἱ δὲ Πυθαγόρειοι δύο*[f] *μὲν τὰς ἀρχὰς κατὰ τὸν αὐτὸν εἰρήκασι τρόπον, τοσοῦτον δὲ προσεπέθεσαν, ὃ καὶ ἴδιόν ἐστιν αὐτῶν, ὅτι τὸ πεπερασμένον καὶ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ ἓν οὐχ ἑτέρας τινας ᾠήθησαν εἶναι φύσεις, οἷον πῦρ ἢ γῆν ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἄπειρον καὶ αὐτὸ τὸ ἓν οὐσίαν εἶναι τούτων ὧν κατηγοροῦνται, διὸ καὶ ἀριθμὸν εἶναι τὴν οὐσίαν ἁπάντων.*

a. Illustrantur his ea, quae supra, **RP** 52 et 53, posuimus ex opere Philolai deprompta. Quod *πεπερασμένον* Arist. scripsit, non ut Metaph. I 8. 990ᵃ 8 *πέρας* vel ut Philolaus ipse *περαῖνον*, ad rem nihil attinet (aliter Ritter Pyth. Phil. 116). Finitur autem *τὸ ἄρτιον ὑπο τοῦ περιττοῦ*, v. Arist. Phys. III 4. 203ᵃ 10. *καὶ οἱ μὲν (Πυθαγόρειοι) τὸ ἄπειρον εἶναι τὸ ἄρτιον· τοῦτο γὰρ ἐναπολαμβανόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ περιττοῦ περαινόμενον παρέχειν τοῖς οὖσι τὴν ἀπειρίαν*: ad quem locum Simplic. Phys. 105ʳ. 455, 20 D. *οὗτοι δὲ τὸ ἄπειρον τὸν ἄρτιον ἀριθμὸν ἔλεγον διὰ τὸ πᾶν μὲν ἄρτιον, ὥς φασιν οἱ ἐξηγηταί, εἰς ἴσα διαιρεῖσθαι, τὸ δὲ εἰς ἴσα διαιρούμενον ἄπειρον κατὰ τὴν διχοτομίαν· ἡ γὰρ εἰς ἴσα καὶ ἡμίση διαίρεσις ἐπ' ἄπειρον· τὸ δὲ περιττὸν προστεθὲν περαίνει αὐτό· κωλύει γὰρ αὐτοῦ τὴν εἰς τὰ ἴσα διαίρεσιν.*

b. Pars tantum Pythagoreorum, haud scio an recentiores, decem paria notionum contrariarum quasi aere fixerant; illud ab universis concessum, bina contraria, finitum infinitum vel par impar, esse omnium rerum principia. Ceterum haec decem principia cave dicas *κατηγορίας*. Vocabulum *συστοιχία* ab ordinibus vel militum vel chori ad rationes notionum est translatum. Motionem ab infinito repeti confirmat Eudemus ap. Simpl. Phys. 98ᵛ. 431, 13 D.

Alcmaeo

c. De Alcmaeone v. Diog. VIII 83. *τὰ πλεῖστά γ' ἰατρικὰ λέγει, ὅμως δὲ καὶ φυσιολογεῖ ἐνίοτε λέγων· δύο τὰ πολλά ἐστι τῶν ἀνθρωπίνων. δοκεῖ δὲ πρῶτος φυσικὸν λόγον συγγεγραφέναι.* Arist. de an. I 2.

405ᵃ 30. φησὶ γὰρ αὐτὴν (τὴν ψυχὴν) ἀθάνατον εἶναι διὰ τὸ ἐοικέναι τοῖς ἀθανάτοις, τοῦτο δ' ὑπάρχειν αὐτῇ ὡς ἀεὶ κινουμένῃ· κινεῖσθαι γὰρ καὶ τὰ θεῖα πάντα συνεχῶς ἀεί, σελήνην ἥλιον τοὺς ἀστέρας τὸν οὐρανὸν ὅλον. Cf. Stob. I 796. Theophr. de sens. 25. Dox. 506, 19. Ἀλκμαίων πρῶτον ἀφορίζει τὴν πρὸς τὰ ζῷα διαφοράν· ἄνθρωπον γάρ φησι τῶν ἄλλων διαφέρειν ὅτι μόνος ξυνίησι, τὰ δ' ἄλλα αἰσθάνεται μέν, οὐ ξυνίησι δέ. Principia illa quomodo ad medicam artem applicaverit, v. Plac. V 30. Doxogr. 442. De doctrina eius et fragmentis cf. Unna in Stud. philol.-histor. ed. Petersen, Hamb. 1832, p. 41—87; Krische *Forschungen* p. 68—78. R. Hirzel, *Hermes* XI 240.

d. Alcmaeo alter est, alteri Pythagoreorum ii qui decem paria statuerunt. Ad hos quidem refer τὸ δ' ὅσαι παρὰ τῶν ἑτέρων, ad eosdem vel ad utrosque παρ' ἐκείνων.

e. Numerus (10) semper idem, singula paria variantur; Simpl. Phys. 6ᵛ. 26, 28 D. τὰς δέκα συστοιχίας, ἃς ἄλλοι ἄλλως ἀνέγραψαν. Aristot. ap. Simpl. de caelo 173ᵃ 11. τὸ οὖν δεξιὸν καὶ ἄνω καὶ ἔμπροσθεν ἀγαθὸν ἐκάλουν, τὸ δὲ ἀριστερὸν καὶ κάτω καὶ ὄπισθεν κακὸν ἔλεγον, ὡς αὐτὸς Ἀριστοτέλης ἱστόρησεν ἐν τῇ τῶν Πυθαγορείοις ἀρεσκόντων συναγωγῇ. Varro L. L. V 11. *Pythagoras Samius ait omnium rerum initia esse bina, ut finitum et infinitum, bonum et malum, vitam et mortem, diem et noctem.* Cf. Plut. de Iside 48.

f. Dixerat de Eleatis, maxime Parmenide. Duo principia nunc ita numerat, ut dena utriusque lateris ad unum revocet; τὸ πέρας iam complectitur περιττόν, ἄρρεν, ἀγαθόν cet. Quapropter prior series nonnunquam boni series, altera pravi, privativi, infiniti series appellatur, v. Eth. Nic. I 4. 1096ᵇ 5: πιθανώτερον δ' ἐοίκασιν οἱ Πυθαγόρειοι λέγειν περὶ αὐτοῦ (τοῦ ἑνός) τιθέντες ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν συστοιχίᾳ τὸ ἕν. Phys. III 2. 201ᵇ 25. τῆς δὲ ἑτέρας συστοιχίας αἱ ἀρχαὶ διὰ τὸ στερητικαὶ εἶναι ἀόριστοι, Simpl. Phys. 98ʳ. 429, 6 D. ἴσως δὲ πρὸ αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνοι τὴν μὲν εἰδητικήν, τὴν δὲ στερητικὴν ἔλεγον.

56 Philolai fr. 4, 3. Stob. Ecl. I 458. Περὶ δὲ φύσιος καὶ ἁρμονίας ὧδε ἔχει· ἁ μὲν ἐστὼ τῶν πραγμάτων, ἀΐδιος ἔσσα καὶ αὐτὰ μὰν [1] ἁ φύσις, θεία ἐντὶ καὶ οὐκ ἀνθρωπίναν ἐνδέχεται γνῶσιν, πλάν γα ἢ ὅτι οὐχ οἷόν τ' ἦς οὐδὲν τῶν ἐόντων καὶ γιγνωσκόμενον ὑφ' ἁμῶν γενέσθαι [2], μὴ ὑπαρχοίσας τᾶς ἐστοῦς [3] τῶν πραγμάτων, ἐξ ὧν συνέστα ὁ κόσμος καὶ τῶν περαινόντων καὶ τῶν ἀπείρων ᵃ. ἐπεὶ δὲ ταὶ ἀρχαὶ ὑπᾶρχον οὐχ ὁμοῖαι οὐδ' ὁμόφυλοι ἔσσαι, ἤδη ἀδύνατον ἦς κα αὐταῖς κοσμηθῆμεν ᵇ, αἰ μὴ ἁρμονία ἐπεγένετο, ᾡτινιῶν τρόπῳ ἐγένετο. τὰ μὲν ὦν ὁμοῖα

ἁρμονία

1) Traditum μὲν. αὐτὰ μόνα Badham. αὐτὰ ἁ vel ἀεὶ ἐσομένα Zeller. μὰν Usener. — 2) γνωσθῆμεν Boeckh. — 3) αὐτᾶς ἐντὸς Boeckh.

καὶ ὁμόφυλα ἁρμονίας οὐδὲν ἐπεδέοντο· τὰ δὲ ἀνόμοια μηδὲ ὁμόφυλα μηδὲ ἰσολαχῆ ἀνάγκα τᾷ τοιαύτᾳ ἁρμονίᾳ συγκεκλεῖσθαι, αἲ μέλλοντι ἐν κόσμῳ κατέχεσθαι [c].

a. Ipsa rerum natura (essentia) divina est et ultra humanam cognitionem nisi quod apparet nihil eorum, quae sunt, cognosci (item) potuisse sine duobus illis, finiti et infiniti, principiis. Quae sunt, ea videmus; essentiam ignoramus. Esse illa duo principia, patet; qualia sint, latet.

b. Principia illa cum essent tam dissimilia, mundus non poterat ex iis existere, nisi accessisset harmonia. Diog. VIII 85 de Philolao: *δοκεῖ δὲ αὐτῷ πάντα ἀνάγκῃ καὶ ἁρμονίᾳ γενέσθαι.* Nicom. Arithm. II 19, p. 115, 2 Hoche. *ἁρμονία δὲ πάντως ἐξ ἐναντίων γίνεται· ἔστι γὰρ ἁρμονία πολυμιγέων ἕνωσις καὶ δίχα φρονεόντων συμφρόνησις*, quae definitio est Pythagorica, v. Ast. ad Nicom. p. 299.

harmonia musica

c. Sequitur apud Stobaeum (I 462) accuratior definitio harmoniae, quam musici appellabant, ex Philolai libro excerpta: *Ἁρμονίας δὲ μέγεθός ἐντι συλλαβὰ* (quarta) *καὶ δι' ὀξειᾶν* (quinta)· *τὸ δὲ δι' ὀξειᾶν μεῖζον τᾶς συλλαβᾶς ἐπογδόῳ* (8: 9). *ἔντι γὰρ ἀπὸ ὑπάτας ἐπὶ μέσαν συλλαβά, ἀπὸ δὲ μέσας ἐπὶ νεάταν δι' ὀξειᾶν, ἀπὸ δὲ νεάτας ἐς τρίταν συλλαβά, ἀπὸ δὲ τρίτας ἐς ὑπάταν δι' ὀξειᾶν· τὸ δ' ἐν μέσῳ μέσας καὶ τρίτας ἐπόγδοον· ἁ δὲ συλλαβὰ ἐπίτριτον, τὸ δὲ δι' ὀξειᾶν ἡμιόλιον, <τὸ> διὰ πασᾶν δὲ διπλόον* (quartae ratio 3: 4, quintae 2: 3, octavae 2: 4). *οὕτως ἁρμονία πέντε ἐπόγδοα καὶ <δύο> διέσιες, δι' ὀξειᾶν δὲ τρία ἐπόγδοα καὶ δίεσις.* De hoc loco v. Boeckh, *Phil.* 65. Triplex igitur *ἁρμονία*: prima illa in mundi pulcritudine quae cernitur, altera in musica omni, tertia in sonorum consonantia ea quam octavam nos vocamus, nisi quod illis in unam confluunt. Nicom. Harm. Introd. I 16: *οἱ παλαιότατοι — ἁρμονίαν μὲν καλοῦντες τὴν διὰ πασῶν.* Athen. XIII 632[b]: *Πυθ. καὶ τὴν τοῦ παντὸς οὐσίαν διὰ μουσικῆς ἀποφαίνει συγκειμένην.* Pythagoram primum consonantiarum momenta vel proportiones numeris determinasse auctor fuit Xenocrates, si modo vera narrat ille, quisquis est, Heraclides ap. Porphyr. in Ptol. Harm. 3, p. 213. Praeterea cf. Nicomach. Harm. I 9. 10. Boeth. de Musica I 10. 11; Diog. VIII 12. Porph. in Ptol. Harm. 280.

mundus aeternus?

Stob. Ecl. I 418. *Φιλόλαος* [a] *ἄφθαρτον τὸν κόσμον εἶναι· λέγει γοῦν οὕτως ἐν τῷ περὶ ψυχᾶς* [fr. 21 Mullach]. 420. „*Παρὸ καὶ ἄφθαρτος καὶ ἀκαταπόνατος διαμένει τὸν ἄπειρον αἰῶνα· οὔτε γὰρ ἔντοσθεν ἄλλα τις αἰτία δυναμικωτέρα αὐτᾶς εὑρεθήσεται οὔτ' ἔκτοσθεν* [b], *φθεῖραι αὐτὸν δυναμένα· ἀλλ' ἦς ὅδε ὁ κόσμος ἐξ αἰῶνος καὶ ἐς αἰῶνα διαμένει, εἷς ὑπὸ ἑνὸς τῶ συγγενέος* [1] *καὶ κρα-* 57

1) *τῶν συγγενέων* Badham.

τίστῳ καὶ ἀνυπερθέτῳ [1] κυβερνώμενος. ἔχει δὲ καὶ τὰν ἀρχὰν τᾶς κινάσιός τε καὶ μεταβολᾶς ὁ κόσμος εἷς ἐὼν καὶ συνεχὴς καὶ φύσι διαπνεόμενος καὶ περιαγόμενος ἐξ ἀρχᾶς αἰδίω· καὶ τὸ μὲν ἀμετάβλατον [2] αὐτῶ τὸ δὲ μεταβάλλον ἐντί· καὶ τὸ μὲν ἀμετάβολον ἀπὸ τᾶς τὸ ὅλον περιεχοίσας ψυχᾶς μέχρι σελάνας περαιοῦται, τὸ δὲ μεταβάλλον ἀπὸ τᾶς σελάνας μέχρι τᾶς γᾶς· ἐπεὶ δέ γα καὶ τὸ κινέον ἐξ αἰῶνος ἐς αἰῶνα περιπολεῖ, τὸ δὲ κινεόμενον ὡς τὸ κινέον ἄγει οὕτω διατίθεται, ἀνάγκα τὸ μὲν ἀεικίνατον [3] τὸ δὲ ἀειπαθὲς εἶμεν· καὶ τὸ μὲν νῶ καὶ ψυχᾶς ἀνάκωμα [c] πᾶν τὸ δὲ γενέσιος καὶ μεταβολᾶς, καὶ τὸ μὲν πρότερον τᾷ δυνάμι καὶ ὑπερέχον τὸ δ᾽ ὕστερον καὶ καθυπερεχόμενον· τὸ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τούτων, τῶ μὲν ἀεὶ θέοντος [d] θείω τῶ δὲ ἀεὶ μεταβάλλοντος γενατῶ, κόσμος. διὸ καὶ καλῶς ἔχει λέγειν, κόσμον εἶμεν ἐνέργειαν ἀίδιον θεῶ τε καὶ γενέσιος κατὰ συνακολουθίαν τᾶς μεταβλατικᾶς φύσιος. καὶ ὁ μὲν εἷς ἀεὶ διαμένει κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡςαύτως ἔχων, τὰ δὲ καὶ γινόμενα καὶ φθειρόμενα πολλά· καὶ τὰ ἐν φθορᾷ ἐόντα καὶ φύσι καὶ μορφᾷ σῴζεται τᾷ γονᾷ πάλιν τὰν αὐτὰν [μορφὰν] ἀποκαθιστάντα τῷ γεννάσαντι πατρὶ καὶ δαμιοεργῷ."

a. De hoc loco cf. Boeckh, *Philol.* p. 165. Rose, de Aristot. libr. p. 91. Zeller I[4] 341[4]. 385[3]. Ahrens de dial. Dor. p. 24. Aeternum et sine principio esse mundum, si ulla est ceterorum auctorum fides, primus statuit Aristoteles, animam mundi primus Plato. His maxime de causis etiam Zeller sibi persuasit non esse Philolai illud testimonium. Quod nos tamen quia utile videtur ad tradendam talium quaestionum rationem speciminis causa proponimus. Et extitit qui genuinum esse defenderet, Rohr de Philol. fr. π. ψυχῆς Bern. 1874.

b. Cf. Plat. Tim. 33 A. 34 B. Ocell. Luc. 1, 11.

c. *Regnum* interpretatur Boeckh, nisi ἀνακώναμα scribendum sit.

d. Cf. Plat. Cratyl. 397 C. D. Ocell. Luc. 2 extr.

58 Philol. ap. Iambl. in Nicom. Arithm. p. 109. Ἓν ἀρχὰ [b] πάντων. Philo Mund. Opif. 33, p. 24 Mang. Μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ καὶ Φιλόλαος ἐν τούτοις· Ἔστι γάρ φησιν ὁ ἡγεμὼν καὶ ἄρχων ἁπάντων θεὸς εἷς ἀεὶ ἐών, μόνιμος, ἀκίνητος, αὐτὸς αὑτῷ ὅμοιος, ἕτερος τῶν ἄλλων [c].

unum sitne deus

---

1) ἀνυπερβάτῳ Boeckh, ἀνυπερβλάτῳ sive καθυπερτάτῳ Krische, theol. p. 80. — 2) ἀμετάβλαστον Boeckh. — 3) ἀκίνατον Chaignet.

a. Qui hos composuit locos Ritterus a Pythagoreis Unum et Deum pro eodem haberi censuit. Est operae pretium videre, sitne id ex horum testimoniorum coniunctione evidens. Cf. Ritter, pyth. phil. et eiusdem histor. philos. I 387. 393. A posterioribus distinguebatur inter unum et unitatem, ἓν et *μονάδα*, v. Theon. Smyrn. p. 19, 21 Hiller. *ὥστ' εἴη ἂν ἀρχὴ τῶν μὲν ἀριθμῶν ἡ μονάς, τῶν δὲ ἀριθμητῶν τὸ ἕν.* — 20, 19. *Ἀρχύτας δὲ καὶ Φιλόλαος ἀδιαφόρως τὸ ἓν καὶ μονάδα καλοῦσι καὶ τὴν μονάδα ἕν.* Cf. Syrian. in Metaph., Schol. 917[b] 5. Procl. Tim. 54 D.

b. Cf. Aristot. Met. XIII 6. 1081[a] 30. *μοναδικοὺς δὲ τοὺς ἀριθμοὺς εἶναι πάντες τιθέασι πλὴν τῶν Πυθαγορείων ὅσοι τὸ ἓν στοιχεῖον καὶ ἀρχήν φασιν εἶναι τῶν ὄντων.*

c. Athenag. Leg. p. Christ. 6: *καὶ Φιλόλαος δὲ ὥσπερ ἐν φρουρᾷ πάντα ὑπὸ τοῦ θεοῦ περιειλῆφθαι λέγων καὶ τὸ ἕνα εἶναι καὶ τὸ ἀνωτέρω τῆς ὕλης δεικνύει.* Quae apparet non ex intima philosophia repetita esse, sed ad popularem sensum ac religionem accommodata.

principium unum elementa contraria

59 Simpl. Phys. 36 [r]. 181, 7 D. *Καὶ οἱ Πυθαγόρειοι δὲ οὐ τῶν φυσικῶν μόνων ἀλλὰ καὶ πάντων ἁπλῶς μετὰ τὸ ἕν, ὃ πάντων ἀρχὴν ἔλεγον, ἀρχὰς δευτέρας καὶ στοιχειώδεις τὰ ἐναντία ἐτίθεσαν, αἷς καὶ τὰς δύο συστοιχίας ὑπέταττον*[a], *οὐκέτι κυρίως ἀρχαῖς οὔσαις. γράφει δὲ περὶ τούτων ὁ Εὔδωρος*[b] *τάδε· „Κατὰ τὸν ἀνωτάτω λόγον φατέον τοὺς Πυθαγορικοὺς τὸ ἓν ἀρχὴν τῶν πάντων λέγειν, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον λόγον δύο ἀρχὰς τῶν ἀποτελουμένων εἶναι, τό τε ἓν καὶ τὴν ἐναντίαν τούτῳ φύσιν. ὑποτάσσεσθαι δὲ πάντων τῶν κατὰ ἐναντίωσιν ἐπινοουμένων τὸ μὲν ἀστεῖον τῷ ἑνί, τὸ δὲ φαῦλον τῇ πρὸς τοῦτο ἐναντιουμένῃ φύσει. διὸ μηδὲ εἶναι τὸ σύνολον ταύτας ἀρχὰς κατὰ τοὺς ἄνδρας. εἰ γὰρ ἡ μὲν τῶνδε ἡ δὲ τῶνδέ ἐστιν ἀρχή, οὐκ εἰσὶ κοιναὶ πάντων ἀρχαί, ὥσπερ τὸ ἕν.“ καὶ πάλιν· „Διό“, φησί, „καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἀρχὴν ἔφασαν εἶναι τῶν πάντων τὸ ἕν, ὡς ἂν καὶ τῆς ὕλης καὶ τῶν ὄντων πάντων ἐξ αὐτοῦ γεγενημένων· τοῦτο δὲ εἶναι καὶ τὸν ὑπεράνω θεόν“*[c]. *καὶ λοιπὸν ἀκριβολογούμενος ὁ Εὔδωρος ἀρχὴν μὲν τὸ ἓν αὐτοὺς τίθεσθαι λέγει, στοιχεῖα δὲ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς γενέσθαι φησίν, ἃ πολλοῖς αὐτοὺς ὀνόμασιν προσαγορεύειν. λέγει γάρ· „Φημὶ τοίνυν τοὺς περὶ τὸν Πυθαγόραν τὸ μὲν ἓν πάντων ἀρχὴν ἀπολιπεῖν, κατ' ἄλλον δὲ τρόπον δύο τὰ ἀνωτάτω στοιχεῖα παρεισάγειν. καλεῖν δὲ τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα πολλαῖς προσηγορίαις· τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν ὀνομάζεσθαι τεταγμένον ὡρισμένον γνωστὸν ἄρρεν περιττὸν δεξιὸν φῶς, τὸ δὲ ἐναντίον τούτῳ ἄτακτον ἀόριστον ἄγνωστον*

θῆλυ ἀριστερὸν ἄρτιον σκότος, ὥστε ὡς μὲν ἀρχὴ τὸ ἕν, ὡς δὲ στοιχεῖα τὸ ἓν καὶ ἡ ἀόριστος δυάς, ἀρχαὶ ἄμφω ἓν ὄντα πάλιν. καὶ δῆλον ὅτι ἄλλο μέν ἐστιν ἓν ἡ ἀρχὴ τῶν πάντων, ἄλλο δὲ ἓν τὸ τῇ δυάδι ἀντικείμενον, ὃ καὶ μονάδα καλοῦσιν." [d]

a. RP 55.

b. Eudorus aequalis Strabonis (XVII 790). Scripserat διαίρεσιν τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν λόγου. A Simplicio refertur inter antiquos τῶν Κατηγοριῶν ἐξηγητάς. Idem Pythagorae sive potius recentiorum Pythagoreorum doctrinam explanavit. Exemplar est philosophi eclectici, v. Diels, Doxogr. 81, cum nota 5.

c. Quae de unitate et infinita dyade traduntur, ab antiqua doctrina aliena sunt, maxime Unum illud divinum, quod δυάδι materiali oppositum ipsius dei vices gerat, v. Z. I[4] 331—346; Bonitz, Arist. fr. 23, p. 1478[a].

d. Cf. quae e libro Pythagorico excerpta sunt ap. Sext. Pyrrh. III 152. Math. X 249. VII 94; inprimis X 261. 270. 276.

60 Theophr. Met. fr. 12 § 33 W. p. 322, 14 Br. Πλάτων δὲ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι [a], μακρὰν τὴν ἀπόστασιν ἐπιμιμεῖσθαί γε θέλειν ἅπαντα· καίτοι καθάπερ ἀντίθεσίν τινα ποιοῦσι τῆς ἀορίστου δυάδος [b] καὶ τοῦ ἑνός· [c] ἐν ᾗ καὶ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ ἄτακτον καὶ πᾶσα ὡς εἰπεῖν ἀμορφία καθ᾽ αὑτήν. ὅλως [d] δὲ οὐχ οἷόν τε ἄνευ ταύτης τὴν τοῦ ὅλου φύσιν <εἶναι>, ἀλλ᾽ οἷον ἰσομοιρεῖν τῆς ἑτέρας †ἢ καὶ[1] τὰς ἀρχὰς ἐναντίας. διὸ καὶ οὐδὲ τὸν θεόν, ὅσοι τῷ θεῷ τὴν αἰτίαν ἀνάπτουσι, δύνασθαι πάντ᾽ ἐπὶ τὸ ἄριστον ἄγειν, ἀλλ᾽ εἴπερ, ἐφ᾽ ὅσον ἐνδέχεται· τάχα δ᾽ οὔτ᾽ ἂν προέλοιτ᾽, εἴπερ ἀναιρεῖσθαι συμβήσεται τὴν ὅλην οὐσίαν, ἐξ ἐναντίων γε καὶ ἐναντίοις οὖσαν.

δυὰς ἀόριστος

a. Maximi momenti esset hoc testimonium, nisi utrorumque sententias ita miscuisset, ut difficile admodum sit suum cuique tribuere. Aliquid lucis adfert Arist. Metaph. I 6. 987[b] 23. τὸ μέντοι γε ἓν οὐσίαν εἶναι, καὶ μὴ ἕτερόν γέ τι ὂν λέγεσθαι ἕν, παραπλησίως τοῖς Πυθαγορείοις ἔλεγε (sc. Plato), καὶ τὸ τοὺς ἀριθμοὺς αἰτίους εἶναι τοῖς ἄλλοις τῆς οὐσίας ὡςαύτως ἐκείνοις· τὸ δὲ ἀντὶ τοῦ ἀπείρου ὡς ἑνὸς δυάδα ποιῆσαι (sc. magni et parvi), τὸ δ᾽ ἄπειρον ἐκ μεγάλου καὶ μικροῦ, τοῦτ᾽ ἴδιον (sc. Platonis).

---

1) RP: ᾗ καί. Fortasse ἑκατέρας εἰκὸς pro vulg. τῆς (τὰς) ἑτέρας ἢ καί. Zeller I[4] 338[4] suspicatur ἰσομοιρεῖν τὰς ἀρχὰς ἐναντίας ἢ καὶ ὑπερέχειν τὴν ἑτέραν. Diels sententiam putat hanc subesse: ἀλλ᾽ οἷον ἰσομοίρους τῆς ἑτέρας θεῖναι τὰς ἀρχὰς ἐναντίας.

b. Frequens eius est apud recentiores (post Platonis tempora) mentio. Diog. VIII 25. *φησὶ δ' ὁ Ἀλέξανδρος* (Polyhistor, saec. I a. C.) *ἐν ταῖς τῶν φιλοσόφων διαδοχαῖς καὶ ταῦτα εὑρηκέναι ἐν Πυθαγορικοῖς ὑπομνήμασιν· ἀρχὴν μὲν ἁπάντων μονάδα· ἐκ δὲ τῆς μονάδος ἀόριστον δυάδα ὡς ἂν ὕλην τῇ μονάδι αἰτίῳ ὄντι ὑποστῆναι· ἐκ δὲ τῆς μονάδος καὶ τῆς ἀορίστου δυάδος τοὺς ἀριθμούς, ἐκ δὲ τῶν ἀριθμῶν τὰ σημεῖα, ἐκ δὲ τούτων τὰς γραμμάς, ἐξ ὧν τὰ ἐπίπεδα σχήματα* cet. Plac. I 7. Dox. 302. *Πυθαγόρας τῶν ἀρχῶν τὴν μονάδα θεὸν καὶ τἀγαθόν, ἥτις ἐστὶν ἡ τοῦ ἑνὸς φύσις, αὐτὸς ὁ νοῦς· τὴν δ' ἀόριστον δυάδα δαίμονα καὶ τὸ κακόν, περὶ ἥν ἐστι τὸ ὑλικὸν πλῆθος.* Plac. I 3. Dox. 281ᵃ 2, deinceps 6. *Πυθαγ. ἀρχὰς τοὺς ἀριθμοὺς — πάλιν δὲ τὴν μονάδα καὶ τὴν ἀόριστον δυάδα ἐν ταῖς ἀρχαῖς· σπεύδει δὲ αὐτῷ τῶν ἀρχῶν ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ποιητικὸν αἴτιον καὶ εἰδικόν, ὅπερ ἐστὶ νοῦς ὁ θεός, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ παθητικόν τε καὶ ὑλικόν, ὅπερ ἐστὶν ὁ ὁρατὸς κόσμος.*

c. Patri et matri saepius comparantur. Ut Hippol. Refut. I 2. Dox. 556, 8. *ἀριθμὸς γέγονε πρῶτος ἀρχή, ὅπερ ἐστὶν ἀόριστον ἀκατάληπτον, ἔχων ἐν ἑαυτῷ πάντας τοὺς ἐπ' ἄπειρον δυναμένους ἐλθεῖν ἀριθμοὺς κατὰ τὸ πλῆθος. τῶν δὲ ἀριθμῶν ἀρχὴ γέγονε καθ' ὑπόστασιν ἡ πρώτη μονάς, ἥτις ἐστὶ μονὰς ἄρσην γεννῶσα πατρικῶς πάντας τοὺς ἄλλους ἀριθμούς. δεύτερον ἡ δυὰς θῆλυς ἀριθμός* cet.

d. Hoc fere dicit: „difficile esse constare sine illa universi naturam, immo necesse aequo fere iure esse alterum alteri principio oppositum."

perfectio — Arist. Met. XII 7. 1072ᵃ 28. *Φαμὲν δὲ τὸν θεὸν εἶναι ζῷον ἀΐδιον ἄριστον, ὥστε ζωὴ καὶ αἰὼν συνεχὴς καὶ ἀΐδιος ὑπάρχει τῷ θεῷ· τοῦτο γὰρ ὁ θεός. ὅσοι δὲ ὑπολαμβάνουσιν, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Σπεύσιππος, τὸ κάλλιστον καὶ ἄριστον μὴ ἐν ἀρχῇ εἶναι, διὰ τὸ καὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων τὰς ἀρχὰς αἴτια μὲν εἶναι, τὸ δὲ καλὸν καὶ τέλειον ἐν τοῖς ἐκ τούτων, οὐκ ὀρθῶς οἴονται. τὸ γὰρ σπέρμα ἐξ ἑτέρων ἐστὶ προτέρων τελείων, καὶ τὸ πρῶτον οὐ σπέρμα ἐστίν, ἀλλὰ τὸ τέλειον.* 61

Antea Aristoteles de dei vita aeterna et perfecta disseruerat. Quapropter Rittero haec quoque ad summum numen referenti Pythagorei videbantur statuisse: deum seminis instar in ipsis rerum vicissitudinibus inesse et cum rebus augeri et perfici; v. Pyth. Phil. 150. *Gesch. Philos.* I 399. Quod ab omni antiquitate alienum esse contendit Z. I⁴ 349. Cf. Krische, *Forschungen* 250. Bonitz, comm. Metaph. p. 503. In medio relinquendum qua in parte doctrinae Pythagoreae illud quod de augescente perfectione tradiderunt collocandum sit. Tangit autem plura genera. Nam ut de mundo universo ad hanc pulcritudinem ab inconditis primordiis crescente non dicam: numerus ipse perfectus e minus perfectis

oritur (Steinhart); et, cum oppositiones potissimas disponunt per duas series, bonum et malum non primo loco ponunt sed exorsi a fine et infinito longe posteriorem illi contrarietati sedem destinant (Krische).

62 Cic. Deor. Nat. I 27. Pythagoras — censuit animum [a] esse (sc. deum) per naturam rerum omnem intentum et commeantem, ex quo nostri animi carperentur [b].

mens divina universa

a. Sext. Math. IX 127 Pythagoreos ait nefas duxisse animalibus vesci, ἓν γὰρ ὑπάρχειν πνεῦμα τὸ διὰ παντὸς τοῦ κόσμου διῆκον ψυχῆς τρόπον, τὸ καὶ ἑνοῦν ἡμᾶς πρὸς ἐκεῖνα, cet. RP 142 a. Possunt alia addi de anima mundi testimonia. Sed sunt testes recentiores, ut Philolai falsa fragmenta duo. Alterum ap. Stob. Ecl. I 418 v. RP 57, cf. 57 a. Alterum est ap. Stob. Ecl. I 452, Dox. 332. τὸ δὲ ἡγεμονικὸν ἐν τῷ μεσαιτάτῳ πυρί, ὅπερ τρόπεως δίκην προϋπεβάλετο τῇ τοῦ παντὸς <σφαίρᾳ> ὁ δημιουργὸς θεός. In quibus τὸ ἡγεμονικὸν stoicum esse docet Krische, *Forschungen* 80; δημιουργὸς autem est platonicum vestigium.

b. Similia decreta stoicis infecta ap. Diog. VIII 25 κόσμος ἔμψυχος, 28 ψυχὴ ἀπόσπασμα αἰθέρος (ex Alexandro Polyh.), ap. Cic. Cat. M. 78: ex universa mente divina delibatos animos.

63 A Aristot. Met. XIV 3. 1091 a 13. Οἱ μὲν οὖν Πυθαγόρειοι πότερον οὐ ποιοῦσιν ἢ ποιοῦσι γένεσιν [a] οὐθὲν δεῖ διστάζειν· φανερῶς γὰρ λέγουσιν, ὡς τοῦ ἑνὸς συσταθέντος, εἴτ' ἐξ ἐπιπέδων εἴτ' ἐκ χροιᾶς εἴτ' ἐκ σπέρματος εἴτ' ἐξ ὧν ἀποροῦσιν εἰπεῖν [b], εὐθὺς τὰ ἔγγιστα τοῦ ἀπείρου ὅτι εἵλκετο καὶ ἐπεραίνετο ὑπὸ τοῦ πέρατος.

generatio rerum

63 B Stob. Ecl. I 380. Ἀριστοτέλης ἐν τετάρτῳ Φυσικῆς Ἀκροάσεως γράφει· „Εἶναι δέ φασιν οἱ Πυθαγόρειοι κενὸν [c] καὶ ἐπεισιέναι αὐτὸ τῷ οὐρανῷ ἐκ τοῦ ἀπείρου πνεύματος [d] ὡς ἀναπνέοντι." ἐν δὲ τῷ περὶ τῆς Πυθαγόρου φιλοσοφίας πρώτῳ γράφει· „Τὸν μὲν οὐρανὸν εἶναι ἕνα, ἐπεισάγεσθαι δὲ ἐκ τοῦ ἀπείρου χρόνον [e] τε καὶ πνοὴν καὶ τὸ κενόν, ὃ διορίζει ἑκάστων τὰς χώρας ἀεί." [f]

a. Stob. Ecl. I 450. Πυθαγόρας φησὶ γεννητὸν κατ' ἐπίνοιαν τὸν κόσμον, οὐ κατὰ χρόνον. RP: „Ponebant mundum olim non exstitisse, ut compositionem eius luculentius enarrarent; revera mundum ab omni tempore exstitisse putabant". Cf. Ritter, *Gesch. Philos.* I 417. Sane Stobaeus dicit, non de ipsa generatione temporis decursu facta eum cogitasse sed notionum necessitudinem generationis nomine significasse. Modo fontem aut causam eius sententiae adderet. Nunc verendum est ne prisco philosopho rationem multo recentiorem ingerat; quam quidem a Platonicis quibusdam

sitne generatio

inventam docet Arist. Cael. I 10. 279 b 30. Idem ibid. 279 b 12 diserte ait [τὸν οὐρανὸν] γενόμενον μὲν ἅπαντες εἶναί φασιν. Quae proposuimus ex Met. XIV 3, sic interpretatur Bonitz in comment. p. 583: Pyth. quod unitatem extensam consistere ac coalescere volunt ex nescio quibus elementis, et proximas quasque infiniti partes attrahi et definiri dicunt ab unitate finiente, adeo aperte eam rerum condicionem quae antea fuerit et quae postea exstiterit distinguunt, ut non nomen modo generationis sed ipsam generationem ab iis statui appareat.

b. Eandem obscuritatem vituperat Met. XIII 6. 1080 b 20: ὅπως δὲ τὸ πρῶτον ἓν συνέστη ἔχον μέγεθος, ἀπορεῖν ἐοίκασιν.

vacuum **c.** Aristot. Phys. IV 6. 213 b 22. εἶναι δ' ἔφασαν καὶ οἱ Πυθαγόρειοι κενόν, καὶ ἐπεισιέναι αὐτὸ τῷ οὐρανῷ ἐκ τοῦ ἀπείρου πνεύματος[1] ὡς ἀναπνέοντι καὶ τὸ κενόν, ὃ διορίζει τὰς φύσεις, ὡς ὄντος τοῦ κενοῦ χωρισμοῦ τινος τῶν ἐφεξῆς καὶ διορίσεως· καὶ τοῦτ' εἶναι πρῶτον ἐν τοῖς ἀριθμοῖς· τὸ γὰρ κενὸν διορίζειν τὴν φύσιν αὐτῶν.

infinitum **d.** Non ignis circumfusus, sed est ἄπειρον πνεῦμα infinitus aer extra eum positus, unde mundus spiritum ducit. Nec officit Arist. Phys. III 4 καθ' αὑτό, οὐχ ὡς συμβεβηκός τινι ἑτέρῳ, ἀλλ' οὐσίαν αὐτὸ ὄν, — καὶ εἶναι τὸ ἔξω τοῦ οὐρανοῦ ἄπειρον. Etiam planius Plac. II 9. Dox. 338: οἱ ἀπὸ Πυθαγόρου ἐκτὸς εἶναι τοῦ κόσμου κενόν, εἰς ὃ ἀναπνεῖ ὁ κόσμος καὶ ἐξ οὗ. Archytas infinitum extra mundum esse demonstrat ap. Simplic. Phys. 108 r. 467, 26 D. Ἀρχύτας δέ, ὥς φησιν Εὔδημος, οὕτως ἠρώτα τὸν λόγον· ἐν τῷ ἐσχάτῳ οἷον τῷ ἀπλανεῖ οὐρανῷ γενόμενος, πότερον ἐκτείναιμι ἂν τὴν χεῖρα ἢ τὴν ῥάβδον εἰς τὸ ἔξω, ἢ οὐκ ἄν; τὸ μὲν οὖν μὴ ἐκτείνειν, ἄτοπον· εἰ δὲ ἐκτείνω, ἤτοι σῶμα ἢ τόπος τὸ ἐκτὸς ἔσται. διοίσει δὲ οὐδέν, ὡς μαθησόμεθα. ἀεὶ οὖν βαδιεῖται τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τὸ ἀεὶ λαμβανόμενον πέρας, καὶ ταὐτὸν ἐρωτήσει, καὶ εἰ ἀεὶ ἕτερον ἔσται, ἐφ' ὃ ἡ ῥάβδος, δῆλον ὅτι καὶ ἄπειρον. Sed ut iam in his Archytae conclusionem Peripateticus homo amplificavit, ita quae sequuntur mere de suo adiecit.

tempus **e.** Tempus igitur ex infinito in mundum inducitur. Aliter Plac. I 21. Dox. 318: Πυθ. τὸν χρόνον τὴν σφαῖραν τοῦ περιέχοντος εἶναι. Arist. Phys. IV 10. (218 a 33 et) 218 b 5: ἡ δὲ τοῦ ὅλου σφαῖρα ἔδοξε μὲν τοῖς εἰποῦσιν εἶναι ὁ χρόνος, ὅτι ἔν τε τῷ χρόνῳ πάντα ἐστὶ καὶ ἐν τῇ τοῦ ὅλου σφαίρᾳ. Cf. Simpl. 165 r. 700, 19 D.

vacuum **f.** De vacuo cf. Teichmüller, *Stud. z. Gesch. d. Begr.*, p. 555. Esse aliquod vacuum, apud Arist. Phys. IV 9 init. efficit Xuthus Pythagoreus: εἰ μὲν γὰρ μή ἐστι μανὸν καὶ πυκνόν, οὐδὲ συνιέναι καὶ πιλεῖσθαι οἷόν τε. εἰ δὲ τοῦτο μὴ εἴη, ἢ ὅλως κίνησις οὐκ ἔσται, ἢ κυμανεῖ τὸ ὅλον.

---

1) πνεύματος Chaignet II 70; 157 putat aut tollendum esse aut mutandum in πνεῦμα. Prantl ex uno cod. edit αὐτῷ τῷ οὐρανῷ. Probat id Bonitz, Aristot. Stud. I 206 a. αὐτῷ videtur Simpl. 152 v. 651, 27 D. legisse, at αὐτὸ Philop. et Themistius.

64 Alex. Aphrod. in Arist. Metaph. I, Schol. Arist. p. 551 a. *cur numerus causa rerum*
Ἀρχὰς [a] μὲν τῶν ὄντων τοὺς ἀριθμοὺς Πλάτων τε καὶ οἱ Πυθαγόρειοι [b] ὑπετίθεντο, ὅτι ἐδόκει αὐτοῖς τὸ πρῶτον ἀρχὴ εἶναι καὶ τὸ ἀσύνθετον, τῶν δὲ σωμάτων πρῶτα τὰ ἐπίπεδα εἶναι. τὰ γὰρ ἁπλούστερά τε καὶ μὴ συναιρούμενα πρῶτα τῇ φύσει, ἐπιπέδων δὲ γραμμαὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, γραμμῶν δὲ στιγμαί, ἃς οἱ μαθηματικοὶ σημεῖα, αὐτοὶ δὲ μονάδας ἔλεγον, ἀσύνθετα παντάπασιν ὄντα καὶ οὐθὲν πρὸ αὑτῶν ἔχοντα· αἱ δὲ μονάδες ἀριθμοί, οἱ ἀριθμοὶ ἄρα πρῶτοι τῶν ὄντων.

a. Huic doctrinae aliena sunt a recentioribus admixta, v. Sext. Math. X 249, ut dubitem an non possit ad veteres Pythagoreos referri. Congerimus ex Aristotelis libris quae huc pertinent testimonia, quibus iudicium nitatur. Arist. Met. VII 2. 1028 b 15 *Δοκεῖ δέ τισι τὰ τοῦ σώματος πέρατα, οἷον ἐπιφάνεια καὶ γραμμὴ καὶ στιγμὴ καὶ μονάς, εἶναι οὐσίαι, καὶ μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα καὶ τὸ στερεόν*: ubi Pythagoreos intellegendos esse inde cernitur quod infra Platonis doctrinam distinctam ab hac mathematica philosophia commemorat. Met. XIV 5. 1092 b 8. *οὐθὲν δὲ διώρισται οὐδὲ ὁποτέρως οἱ ἀριθμοὶ αἴτιοι τῶν οὐσιῶν καὶ τοῦ εἶναι, πότερον ὡς ὅροι, οἷον αἱ στιγμαὶ τῶν μεγεθῶν, καὶ ὡς Εὔρυτος ἔταττε τίς ἀριθμὸς τίνος, οἷον ὁδὶ μὲν ἀνθρώπου ὁδὶ δὲ ἵππου, ὥσπερ οἱ τοὺς ἀριθμοὺς ἄγοντες εἰς τὰ σχήματα τρίγωνον καὶ τετράγωνον, οὕτως ἀφομοιῶν ταῖς ψήφοις τὰς μορφὰς τῶν φυτῶν· ἢ ὅτι [ὁ] λόγος [1] ἡ συμφωνία ἀριθμῶν, ὁμοίως δὲ καὶ ἄνθρωπος καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον; κτλ.* De Caelo III 1 extr. *ἔνιοι γὰρ τὴν φύσιν ἐξ ἀριθμῶν συνιστᾶσιν, ὥσπερ τῶν Πυθαγορείων τινές. τὰ μὲν γὰρ φυσικὰ σώματα φαίνεται βάρος ἔχοντα καὶ κουφότητα, τὰς δὲ μονάδας οὔτε σῶμα ποιεῖν οἷόν τε συντιθεμένας, οὔτε βάρος ἔχειν.* Met. XIII 6. 1080 b 16. *καὶ οἱ Πυθαγόρειοι δ' ἕνα, τὸν μαθηματικόν* (sc. *ἀριθμόν*), *πλὴν οὐ κεχωρισμένον ἀλλ' ἐκ τούτου τὰς αἰσθητὰς οὐσίας συνεστάναι φασίν· τὸν γὰρ ὅλον οὐρανὸν κατασκευάζουσιν ἐξ ἀριθμῶν, πλὴν οὐ μοναδικῶν, ἀλλὰ τὰς μονάδας ὑπολαμβάνουσιν ἔχειν μέγεθος· ὅπως δὲ τὸ πρῶτον ἓν συνέστη ἔχον μέγεθος, ἀπορεῖν ἐοίκασιν*: ubi tamen cavendum ne quae sunt Aristotelis conclusiones ipsorum Pythagoreorum fuisse existimentur; v. Ritter *Gesch. d. Philos.* I 405. Cavit autem ipse, ne perperam haec acciperentur, modo conf. Met. I 5. 987 a 14 ap. RP 55 extr. et Met. XIII 8. 1083 b 8: *ὁ δὲ τῶν Πυθαγορείων τρόπος τῇ μὲν ἐλάττους ἔχει δυσχερείας τῶν πρότερον εἰρημένων, τῇ δὲ ἰδίας ἑτέρας. τὸ μὲν γὰρ μὴ χωριστὸν ποιεῖν τὸν ἀριθμὸν ἀφαιρεῖται πολλὰ τῶν ἀδυνάτων· τὸ δὲ τὰ σώματα ἐξ ἀριθμῶν εἶναι συγκείμενα καὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον εἶναι μαθηματικόν, ἀδύνατόν ἐστιν.* Certum videtur, antiquos non numeris vim rerum spatio extensarum sed rebus vim numerorum tribuisse.

b. Deflexit a ceteris Ecphantus. Stob. Ecl. I 308. Dox. 286 b. *Ἔκφαντος* *Ecphantus*

---

1) Bonitz, obs. p. 26, docuit ὁ omittendum esse.

Συρακούσιος, εἷς τῶν Πυθαγορείων, πάντων (sc. *ἀρχὰς*) *τὰ ἀδιαίρετα σώματα καὶ τὸ κενόν· τὰς γὰρ Πυθαγορικὰς μονάδας οὗτος πρῶτος ἀπεφήνατο σωματικάς.* De doctrina eius v. Hippol. I 15. Dox. 566. *Ἔκφαντός τις Συρακούσιος ἔφη μὴ εἶναι ἀληθινὴν τῶν ὄντων λαβεῖν γνῶσιν, ὁρίζει δὲ ὡς νομίζει· τὰ μὲν πρῶτα ἀδιαίρετα εἶναι σώματα καὶ παραλλαγὰς αὐτῶν τρεῖς ὑπάρχειν, μέγεθος σχῆμα δύναμιν, ἐξ ὧν τὰ αἰσθητὰ γίνεσθαι. εἶναι δὲ τὸ πλῆθος αὐτῶν, ὡρισμένων κατὰ ταῦτα* [1], *ἄπειρον. κινεῖσθαι δὲ τὰ σώματα μήτε ὑπὸ βάρους μήτε πληγῆς, ἀλλ' ὑπὸ θείας δυνάμεως, ἣν νοῦν καὶ ψυχὴν προςαγορεύει. τούτου μὲν οὖν τὸν κόσμον εἶναι ἰδέαν, δι' ὃ καὶ σφαιροειδῆ ὑπὸ θείας δυνάμεως γεγονέναι. τὴν δὲ γῆν μέσον κόσμου κινεῖσθαι περὶ τὸ αὑτῆς κέντρον ὡς πρὸς ἀνατολήν.*

dimensio

65 Nicomachus Instit. Arithm. II 6. p. 84, 8 Hoche. *Ἔσται οὖν ἡ μονὰς σημείου τόπον ἐπέχουσα καὶ τρόπον ἀρχὴ μὲν διαστημάτων καὶ ἀριθμῶν, οὔπω δὲ γραμμὴ οὐδὲ διάστημα· ἀμέλει οὔτε σημείῳ σημεῖον συντεθὲν πλεῖόν τι ποιεῖ, ἀδιάστατον γὰρ ἀδιαστάτῳ σύντεθὲν διάστημα οὐχ ἕξει, ὥσπερ εἴ τις τὸ οὐδὲν οὐδενὶ συντεθὲν σκέπτοιτο· οὐδὲν γὰρ ποιεῖ.* — 84, 24. *ἀδιάστατος ἄρα ἡ μονὰς καὶ ἀρχοειδής, πρῶτον δὲ διάστημα εὑρίσκεται καὶ φαίνεται ἐν δυάδι, εἶτ' ἐν τριάδι, εἶτα ἐν τετράδι, καὶ ἑξῆς ἐν τοῖς ἀκολούθοις· διάστημα γάρ ἐστι δυοῖν ὅρων τὸ μεταξὺ θεωρούμενον. πρῶτον δὲ διάστημα γραμμὴ λέγεται· γραμμὴ γάρ ἐστι τὸ ἐφ' ἓν διαστατόν. δύο δὲ διαστήματα ἐπιφάνεια, ἐπιφάνεια γάρ ἐστι τὸ διχῇ διαστατόν. τρία δὲ διαστήματα στερεόν, στερεὸν γάρ ἐστι τὸ τριχῇ διαστατόν.*

RP: „Cf. Philo de Mundi Opif. 16, p. 11 Mang. Arist. Met. VII 11. 1036 b 12. *καὶ ἀνάγουσι πάντα εἰς τοὺς ἀριθμούς, καὶ γραμμῆς τὸν λόγον τὸν τῶν δύο εἶναί φασιν.* Revocatur igitur magnitudinis, quae spatium implet, origo ad unitates s. numeros et ad intervallum. Illi sunt *τὸ πέρας*, hoc est *τὸ ἄπειρον*. Inde Aristoteles Met. I 8. *Ἐκ τούτων* (sc. *πέρατος καὶ ἀπείρου*) *εἶναι τὸ μέγεθος.* Intervallum autem, quo disiunguntur numeri s. unitates, idem est quod *τὸ κενόν*, v. n. 63.“ Intactam reliqui et paragraphum et notam, ut Ritteri sententia posset cognosci. De qua Z. I[4]. 351. 354.

interpretatio numerorum

66 Arist. Met. XIII 4. 1078 b 21. *Οἱ δὲ Πυθαγόρειοι πρότερον περί τινων ὀλίγων* [a] (*ὁρίζεσθαι καθόλου* [b] *ἐζήτουν*), *ὧν*

---

1) Trad. *ὡρισμένον καὶ τοῦτο.* Gotting. *ὡρισμένων κατὰ τοῦτο.* Roeper *καὶ οὐκ* vel *καὶ ταὐτὸ ἄπειρον.*

τοὺς λόγους εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀνῆπτον, οἷον τί ἐστι καιρὸς ἢ τὸ δίκαιον c ἢ γάμος.

a. Maxime cf. Arist. Met. I 5. Partes eius capitis RP 54 et 69. Non frustra antiquis pauca tribuit de numeris eorumque rationibus commenta. Ab inferioribus Pythagoreis (v. Z. I[4] 360[3]) summo cum studio ea culta sunt: unde conflata est illa opinionum farrago, quae inscribitur Theologumena Arithmeticae, edita a F. Astio, Lips. 1817. De numero septenario cf. etiam Varron. ap. Gell. N. A. III 10, de septenario et octonario Macrob. Somn. Scip. I 5. 6.

b. Theol. Arithm. 8, 56. *Φιλόλαος δὲ μετὰ τὸ μαθηματικὸν μέγεθος τριχῇ διαστὰν ἐν τετράδι, ποιότητα καὶ χρῶσιν ἐπιδειξαμένης τῆς φύσεως ἐν πεντάδι, ψύχωσιν δὲ ἐν ἑξάδι, νοῦν δὲ καὶ ὑγείαν καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον φῶς ἐν ἑβδομάδι, μετὰ ταῦτά φησιν ἔρωτα καὶ φιλίαν καὶ μῆτιν καὶ ἐπίνοιαν ἐν ὀγδοάδι συμβῆναι τοῖς οὖσιν.* Asclep. schol. Arist. 541a 23: *τὸν δὲ τέσσαρα ἀριθμὸν (οἱ Π.) ἔλεγον τὸ σῶμα ἁπλῶς, τὸν δὲ πέντε τὸ φυσικὸν σῶμα, τὸν δὲ ἓξ τὸ ἔμψυχον.*

c. Alex. Aphrod. in Met. p. 28, 24 Bonitz. *Δικαιοσύνης ἴδιον ὑπολαμβάνοντες εἶναι τὸ ἀντιπεπονθός τε καὶ ἴσον, ἐν τοῖς ἀριθμοῖς τοῦτο εὑρίσκοντες ὄν, διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἰσάκις ἴσον ἀριθμὸν πρῶτον ἔλεγον εἶναι δικαιοσύνην* (pars 4, pars 9; cf. Magna Moral. I 1. 1182a 11). — — *καιρὸν δὲ πάλιν ἔλεγον τὸν ἑπτά· δοκεῖ γὰρ τὰ φυσικὰ τοὺς τελείους καιροὺς ἴσχειν καὶ γενέσεως καὶ τελειώσεως κατὰ ἑβδομάδας, ὡς ἐπ' ἀνθρώπου. καὶ γὰρ τίκτεται ἑπταμηνιαῖα, καὶ ὀδοντοφυεῖ τοσούτων ἐτῶν, καὶ ἡβάσκει περὶ τὴν δευτέραν ἑβδομάδα, καὶ γενειᾷ περὶ τὴν τρίτην* (cf. Arist. Met. XIV 6. *ἑπτὰ μὲν φωνήεντα, ἑπτὰ δὲ χορδαὶ ἢ ἁρμονίαι, ἑπτὰ δὲ αἱ πλειάδες, ἐν ἑπτὰ δὲ ὀδόντας βάλλει ἔνιά γε ἔνια δ' οὔ, ἑπτὰ δὲ οἱ ἐπὶ Θήβας*). *καὶ τὸν ἥλιον δὲ — ἐνταῦθά φασιν ἱδρῦσθαι καθ' ὃ ὁ ἕβδομος ἀριθμός ἐστιν. — — ἐπεὶ δὲ οὔτε γεννᾷ τινα τῶν ἐν δεκάδι ἀριθμῶν ὁ ἑπτὰ οὔτε γεννᾶται ὑπό τινος αὐτῶν, διὰ τοῦτο καὶ Ἀθηνᾶν ἔλεγον αὐτόν. — — γάμον δὲ ἔλεγον τὸν πέντε, ὅτι ὁ μὲν γάμος σύνοδος ἄρρενός ἐστι καὶ θήλεος, ἔτι δὲ κατ' αὐτοὺς ἄρρεν μὲν τὸ περιττὸν θῆλυ δὲ τὸ ἄρτιον. — — διὰ τὸ μόνιμον δὲ καὶ τὸ ὅμοιον πάντῃ καὶ τὸ ἀρχικὸν τὸν νοῦν μονάδα τε καὶ ἓν ἔλεγον, ἀλλὰ καὶ οὐσίαν, ὅτι πρῶτον ἡ οὐσία. δόξαν δὲ τὰ δύο διὰ τὸ ἐπ' ἄμφω μεταβλητὴν εἶναι.*

67 A Philolai fr. 20 Mullach, ap. Stob. Ecl. I 10. *Καὶ τὰ ἐν τᾷ σφαίρᾳ σώματα πέντε ἐντί· τὰ ἐν* [1] *τᾷ σφαίρᾳ πῦρ, ὕδωρ καὶ γᾶ καὶ ἀήρ, καὶ τὸ τᾶς σφαίρας ὅλας* [2] *πέμπτον* [a]. quinque corpora

---

1) Cf. Boeckh p. 160. Heeren delet *τὰ ἐν τᾷ σφαίρᾳ*. Wachsmuth, dubitanter ille quidem, proposuit *τὸ ἐν* ⟨*μέσᾳ*⟩ *τᾷ σφ.* — 2) Z. I[4] 376[3] *τὸ — ὅλας* vel *ὁ κύκλος*. Libri *ὁ τᾶς σφαίρας ὁλκάς*. Boeckh p. 160 *ἁ — ὁλκάς*. *ὅλκος* vel *ὅλμος* Heeren. *κυκλὰς* Meineke. *ὄγκος*

Plac. II 6, 5. Dox. 334. *Πυθαγόρας πέντε σχημάτων ὄντων στερεῶν, ἅπερ καλεῖται καὶ μαθηματικά, ἐκ μὲν τοῦ κύβου φησὶ γεγονέναι τὴν γῆν, ἐκ δὲ τῆς πυραμίδος τὸ πῦρ, ἐκ δὲ τοῦ ὀκταέδρου τὸν ἀέρα, ἐκ δὲ τοῦ εἰκοσαέδρου τὸ ὕδωρ, ἐκ δὲ τοῦ δωδεκαέδρου* [b] *τὴν τοῦ παντὸς σφαῖραν. Πλάτων δὲ καὶ ἐν τούτοις πυθαγορίζει.* 67 B

a. Vereor ne nondum recte haec verba se habeant. Praeter *μὲν-δὲ* requiras apud alterum *τὰ ἐν τῇ σφαίρᾳ* adiectivum *μεγάλᾳ* v. c. vel genetivum *κόσμου* v. c., quo universi globus a figura geometrica discernatur. Nam *τὰ ἐν τῇ σφαίρᾳ σώματα πέντε* si non dicit at cogitat cubum, tetraedron, octaedron, icosaedron, dodecaedron. Ab illis repetit elementa mundi. Quintum quid dicat obscurum est. Platonicorum autem quicunque Pythagoreis adstipulati sunt, quatuor elementis quintum solent adiungere aetherem; v. Boeckh 160.

b. Non tam ipsius globi speciem describit quam qua forma sint particulae individuae eius elementi quo quasi involucro globus universus sit circumfusus.

ignis medius

Stob. Ecl. I 488. *Φιλόλαος πῦρ ἐν μέσῳ περὶ τὸ κέντρον, ὅπερ ἑστίαν* [a] *τοῦ παντὸς καλεῖ καὶ Διὸς οἶκον καὶ μητέρα θεῶν, βωμόν τε καὶ συνοχὴν καὶ μέτρον φύσεως· καὶ πάλιν πῦρ ἕτερον ἀνωτάτω, τὸ περιέχον. πρῶτον δ' εἶναι φύσει τὸ μέσον, περὶ δὲ τοῦτο δέκα σώματα θεῖα χορεύειν* [b], *οὐρανόν* [1], *τοὺς ε̄ πλανήτας, μεθ' οὓς ἥλιον, ὑφ' ᾧ σελήνην, ὑφ' ᾗ τὴν γῆν, ὑφ' ᾗ τὴν ἀντίχθονα, μεθ' ἃ σύμπαντα τὸ πῦρ, ἑστίας περὶ τὰ κέντρα τάξιν ἐπέχον* [c]. *τὸ μὲν οὖν ἀνωτάτω μέρος τοῦ περιέχοντος, ἐν ᾧ τὴν εἰλικρίνειαν εἶναι τῶν στοιχείων, Ὄλυμπον καλεῖ· τὰ δὲ ὑπὸ τὴν τοῦ Ὀλύμπου φοράν, ἐν ᾧ τοὺς πέντε πλανήτας μεθ' ἡλίου καὶ σελήνης τετάχθαι, κόσμον· τὸ δ' ὑπὸ τούτοις ὑποσέληνόν τε καὶ περίγειον μέρος, ἐν ᾧ τὰ τῆς φιλομεταβόλου γενέσεως, οὐρανόν* [d]. *καὶ περὶ μὲν τὰ τεταγμένα τῶν μετεώρων γίνεσθαι τὴν σοφίαν, περὶ δὲ τῶν γινομένων τὴν ἀταξίαν τὴν ἀρετήν, τελείαν μὲν ἐκείνην, ἀτελῆ δὲ ταύτην* [e]. 68 A

ordo caelestium

---

vel *ὁλότας* Schaarschmidt (peracute), *Fragm. des Philolaos* p. 50. *ὀρκάνα* dubit. susp. Wachsmuth. — 1) „*Οὐρανόν τε F*: *τε* om C. an latet *τοὺς ε̄ πλανήτας*? — Zeller I⁴ 383⁴ *οὐρανὸν* interpretatus *τὴν τῶν ἀπλανῶν σφαῖραν* doxographi tribuit orationi. Nam alia Philolao *οὐρανοῦ* vis cf. v. 19 (13). Vereor ne locus gravius sit corruptus.“ Diels, Dox. 337.

68 B Arist. de Caelo II 9. 290b 12. *Φανερὸν δ' ἐκ τούτων, ὅτι καὶ τὸ φάναι γίνεσθαι φερομένων* (scil. *τῶν ἄστρων*) *ἁρμονίαν* f *ὡς συμφώνων γινομένων τῶν ψόφων, κομψῶς μὲν εἴρηται καὶ περιττῶς ὑπ' τῶν εἰπόντων, οὐ μὴν οὕτως ἔχει τἀληθές. δοκεῖ γάρ τισιν ἀναγκαῖον εἶναι, τηλικούτων φερομένων σωμάτων γίνεσθαι ψόφον, ἐπεὶ καὶ τῶν παρ' ἡμῖν οὔτε τοὺς ὄγκους ἐχόντων ἴσους οὔτε τοιούτῳ τάχει φερομένων. ἡλίου δὲ καὶ σελήνης, ἔτι τε τοσούτων τὸ πλῆθος ἄστρων* g *καὶ τὸ μέγεθος φερομένων τῷ τάχει τοιαύτην φοράν, ἀδύνατον μὴ γίνεσθαι ψόφον ἀμήχανόν τινα τὸ μέγεθος. ὑποθέμενοι δὲ ταῦτα καὶ τὰς ταχυτῆτας ἐκ τῶν ἀποστάσεων ἔχειν τοὺς τῶν συμφωνιῶν λόγους, ἐναρμόνιόν φασι γίνεσθαι τὴν φωνὴν φερομένων κύκλῳ τῶν ἄστρων. ἐπεὶ δ' ἄλογον ἐδόκει τὸ μὴ συνακούειν ἡμᾶς τῆς φωνῆς ταύτης, αἴτιον τούτου φασὶν εἶναι τὸ γενομένοις εὐθὺς ὑπάρχειν τὸν ψόφον, ὥστε μὴ διάδηλον εἶναι πρὸς τὴν ἐναντίαν σιγήν· πρὸς ἄλληλα γὰρ φωνῆς καὶ σιγῆς εἶναι τὴν διάγνωσιν, ὥστε, καθάπερ τοῖς χαλκοτύποις διὰ συνήθειαν οὐδὲν δοκεῖ διαφέρειν, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ταὐτὸ συμβαίνειν.*

concentus caelestium

a. Eodem pertinent quae Philolai afferuntur verba apud Stob. I 468: *τὸ πρᾶτον ἁρμοσθέν, τὸ ἕν, ἐν τῷ μέσῳ τᾶς σφαίρας ἑστία καλεῖται.* Appellatur etiam *μονάς*, Plut. Numa 11. Stob. I 452: *τὸ ἡγεμονικὸν ἐν τῷ μεσαιτάτῳ πυρί*, v. RP 62. Ibid. 360: *ὁ κόσμος εἷς ἐστιν. ἤρξατο δὲ γίγνεσθαι ἄχρι τοῦ μέσου, καὶ ἀπὸ τοῦ μέσου εἰς τὸ ἄνω διὰ τῶν αὐτῶν τοῖς κάτω ἐστὶ τὰ ἄνω τοῦ μέσου ὑπεναντίως κείμενα τοῖς κάτω. τοῖς γὰρ κάτω τὸ κατωτάτω μέρος* 1 *ἐστὶν ὥσπερ τὰ ἀνωτάτω, καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως. πρὸς γὰρ τὸ μέσον κατὰ ταὐτά ἐστιν ἑκάτερα, ὅσα μὴ* (praeterquam quod) *μετενήνεκται.* De quo loco cf. Z. I[4] 407[3]. Leop. Schmidt, quaest. Epich. 58—64.

b. Cf. Plat. Tim. 40 C. At harmonia quae dicitur sphaerarum (68 B) non ad decem caelestia referenda est, sed ad septem planetas, quasi lyrae antiquae fidibus septenis congruos.

c. Cf. Boeckh, *De Platonico systemate caelestium globorum et de vera indole astronomiae Philolaicae*, Heidelb. 1810. *Philolaos* 114; H. Martiu *Études sur le Timée de Platon* II, 92.

d. De hac regione vicissitudini et mutationi obnoxia dixit Ps.-Philol. ap. Stob. I 420. RP 57, cf. Boeckh 167.

e. Hoc dicit: Sapientia circa mundum immutabilem, virtus circa varietatem rerum, quae vel generantur vel geruntur, versatur. Quo progressi sint

ordo notionum

---

1) *μέρος* coniecit Wachsmuth. *μέγα* traditum; del. Zeller. Vulgo *μέσα*.

ab hoc principio profecti, conici licet ex Arist. Met. I 8. 990 a 22: *ὅταν γὰρ ἐν τῳδὶ μὲν τῷ μέρει δόξα καὶ καιρὸς αὐτοῖς ᾖ, μικρὸν δὲ ἄνωθεν ἢ κάτωθεν ἀδικία καὶ κρίσις ἢ μῖξις, ἀπόδειξιν δὲ λέγωσιν, ὅτι τούτων μὲν ἓν ἕκαστον ἀριθμός ἐστι, συμβαίνει δὲ κατὰ τὸν τόπον τοῦτον* ⟨*ταὐτὸ* 1⟩ *ἤδη πλῆθος εἶναι τῶν συνισταμένων μεγεθῶν, διὸ*[2] *τὰ πάθη ταῦτα ἀκολουθεῖν τοῖς τόποις ἑκάστοις, πότερον οὗτος ὁ αὐτός ἐστιν ἀριθμὸς ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ, ὃν δεῖ λαβεῖν ὅτι τούτων ἕκαστόν ἐστιν, ἢ παρὰ τοῦτον ἄλλος*; Locus sane difficilis, cf. Z. I[4] 362[1]. De eadem re multo planius disserit Alex. Aphrod. Schol. Arist. p. 561 a. *οἱ τὰ πράγματα τοὺς ἀριθμοὺς εἶναι λέγοντες ταύτην τάξιν αὐτοῖς ἀπένειμαν ἐν τῷ οὐρανῷ, ἣν ἔχειν ᾤοντο καὶ τοὺς ἀριθμούς, οἷς ἔλεγον εἶναι ταὐτά. οἷον ἣν ᾤοντο τάξιν ἔχειν τὴν δυάδα, ταύτην ἔλεγον ἔχειν τὴν τάξιν ἐν τῷ κόσμῳ τὴν δόξαν, ἐπειδὴ δυὰς ἦν δόξα αὐτοῖς. πάλιν ἣν τάξιν ἡ ἑπτάς, ταύτην ἀπεδίδοσαν ἐν τῷ κόσμῳ τῷ καιρῷ, ἐπεὶ καὶ τὸν ἑπτὰ ἀριθμὸν καὶ καιρὸν ἡγοῦντο εἶναι. μικρὸν δὲ ἄνωθεν τοῦ καιροῦ ἢ κάτωθεν ἐποίουν, εἰ ἔτυχεν, ἀδικίαν ἢ κρίσιν, ὅτι καὶ ἡ τῶν αὐτῶν τούτοις ἀριθμῶν τάξις ἡ αὐτὴ ἦν.*

f. De concentu illo caelestium orbium vide praeterea Arist. Met. I 5. Porphyr. in Ptolem. Harm. 4, p. 257; Cic. Somn. Scip. 4. Nicomach. Harm. Man. I 6 Meibom; Plut. de Mus. 44. Cf. Boeckh, *Kl. Schriften* III 169. Martin, *Études* II 37.

g. Praeter errantia hic etiam fixa respicere videtur.

terra opposita

Arist. de Caelo II 13. 293 a 18. *Τῶν πλείστων ἐπὶ τοῦ μέσου* 69 *κεῖσθαι (τὴν γῆν) λεγόντων — ἐναντίως οἱ περὶ τὴν Ἰταλίαν, καλούμενοι δὲ Πυθαγόρειοι λέγουσιν. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ μέσου πῦρ εἶναί φασι, τὴν δὲ γῆν ἓν τῶν ἄστρων οὖσαν, κύκλῳ φερομένην περὶ τὸ μέσον νύκτα τε καὶ ἡμέραν ποιεῖν* [a]. *ἔτι δ᾽ ἐναντίαν ἄλλην ταύτῃ κατασκευάζουσι γῆν, ἣν ἀντίχθονα ὄνομα καλοῦσιν, οὐ πρὸς τὰ φαινόμενα τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας ζητοῦντες, ἀλλὰ πρός τινας λόγους καὶ δόξας αὑτῶν τὰ φαινόμενα προσέλκοντες καὶ πειρώμενοι συγκοσμεῖν* [b]. 293 a 30. *τῷ γὰρ τιμιωτάτῳ* [c] *οἴονται προσήκειν τὴν τιμιωτάτην ὑπάρχειν χώραν, εἶναι δὲ πῦρ μὲν γῆς τιμιώτερον, τὸ δὲ πέρας τῶν μεταξύ, τὸ δ᾽ ἔσχατον καὶ τὸ μέσον πέρας* [d]· *ὥστ᾽ ἐκ τούτων ἀναλογιζόμενοι οὐκ οἴονται ἐπὶ τοῦ μέσου κεῖσθαι τῆς σφαίρας αὐτήν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ πῦρ. ἔτι δ᾽ οἵ γε Πυθαγόρειοι καὶ διὰ τὸ μάλιστα προσήκειν φυλάττεσθαι τὸ κυριώτατον τοῦ παντός· τὸ δὲ μέσον εἶναι τοιοῦτον· ὃ Διὸς φυλακὴν* [e] *ὀνομάζουσι, τὸ ταύτην ἔχον τὴν χώραν πῦρ.*

terra movetur

a. Terra circum ignem movetur oblique. Plac. III 13. Dox. 378,

---

1) *Τοῦτο* inserit Zeller. — 2) Z. pro *διὰ τό*.

οἱ μὲν ἄλλοι μένειν τὴν γῆν, Φιλόλαος δὲ ὁ Πυθαγόρειος κύκλῳ περιφέρεσθαι περὶ τὸ πῦρ κατὰ κύκλον λοξὸν ὁμοιοτρόπως ἡλίῳ καὶ σελήνῃ. Solis natura. Stob. I 530. Dox. 349. *Φιλ. ὁ Πυθ. ὑαλοειδῆ τὸν ἥλιον, δεχόμενον μὲν τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ πυρὸς τὴν ἀνταύγειαν, διηθοῦντα δὲ πρὸς ἡμᾶς τό τε φῶς καὶ τὴν ἀλέαν· ὥστε τρόπον τινὰ διττοὺς ἡλίους γίγνεσθαι, τό τε ἐν τῷ οὐρανῷ πυρῶδες καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ πυροειδὲς κατὰ τὸ ἐσοπτροειδές· εἰ μή τις καὶ τρίτον λέξει, τὴν ἀπὸ τοῦ ἐνόπτρου κατ' ἀνάκλασιν διασπειρομένην πρὸς ἡμᾶς αὐγήν.* Cf. Doxogr. p. 14. Boeckh 124.

sol

soles

b. Arist. Met. I 5. 986ᵃ 3: *καὶ ὅσα εἶχον ὁμολογούμενα δεικνύναι ἔν τε τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς ἁρμονίαις πρὸς τὰ τοῦ οὐρανοῦ πάθη καὶ μέρη καὶ πρὸς τὴν ὅλην διακόσμησιν, ταῦτα συνάγοντες ἐφήρμοττον. κἂν εἴ τί που διέλειπε, προσεγλίχοντο τοῦ συνειρομένην πᾶσαν αὐτοῖς εἶναι τὴν πραγματείαν. λέγω δ' οἷον, ἐπειδὴ τέλειον ἡ δεκὰς εἶναι δοκεῖ καὶ πᾶσαν περιειληφέναι τὴν τῶν ἀριθμῶν φύσιν, καὶ τὰ φερόμενα κατὰ τὸν οὐρανὸν δέκα μὲν εἶναί φασιν, ὄντων δὲ ἐννέα μόνον τῶν φανερῶν διὰ τοῦτο δεκάτην τὴν ἀντίχθονα ποιοῦσιν.*

subiungunt res suis principiis

c. Quae cuique sedes, v. Plac. III 11. Dox. 377. *Φιλόλ. ὁ Πυθ. τὸ μὲν πῦρ μέσον (τοῦτο γὰρ εἶναι τοῦ παντὸς ἑστίαν), δευτέραν δὲ τὴν ἀντίχθονα, τρίτην δὲ τὴν οἰκουμένην γῆν ἐξ ἐναντίας κειμένην καὶ περιφερομένην τῇ ἀντίχθονι· παρ' ὃ καὶ μὴ ὁρᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἐν τῇδε τοὺς ἐν ἐκείνῃ.* Cic. Acad. pr. II 123: *Hicetas Syracusius, ut ait Theophrastus, caelum solem lunam stellas supera denique omnia stare censet neque praeter terram rem ullam in mundo moveri; quae cum circum axem se summa celeritate convertat et torqueat, eadem effici omnia quae si stante terra caelum moveretur.* Plac. III 13. Dox. 378: *Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς καὶ Ἔκφαντος ὁ Πυθαγόρειος κινοῦσι μὲν τὴν γῆν, οὐ μήν γε μεταβατικῶς, ἀλλὰ τρεπτικῶς, τροχοῦ δίκην ἐνηξονισμένην, ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς περὶ τὸ ἴδιον αὐτῆς κέντρον.* „Ecphantum ex ore magistri Hicetae hanc doctrinam vulgasse, coniecit Boeckh, *Kosm. Syst. d. Plat.* 122, cf. Schiaparelli *i precursori di Copernic.* p. 10[30]." Diels, Dox. 492.

d. Igneum putant et intimum et extimum; v. etiam **RP** 68 A. Ad ignem extremum refert Z. I⁴ 403¹ illud quod est in Plac. I 25, Dox. 321: *Πυθαγόρας ἀνάγκην ἔφη περικεῖσθαι τῷ κόσμῳ.* Magis delectantur suis principiis, quam accurata rerum apparentium observatione, cf. Arist. Met. I 8. 990ᵃ 16. *διὸ περὶ πυρὸς ἢ γῆς ἢ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων σωμάτων οὐδ' ὁτιοῦν εἰρήκασιν, ἅτε οὐθὲν περὶ τῶν αἰσθητῶν οἶμαι λέγοντες ἴδιον.*

e. Procl. in Tim. 172 B: *καὶ οἱ Πυθ. δὲ Ζανὸς πύργον ἢ Ζανὸς φυλακὴν ἀπεκάλουν τὸ μέσον.* Cf. Stob. I 488. **RP** 68 A: *Διὸς οἶκος.*

70 A Eudemus ap. Simpl. Phys. 173ʳ. 732, 30 D. *Εἰ δέ τις πιστεύσειε τοῖς Πυθαγορείοις, ὥστε πάλιν ᵃ τὰ αὐτὰ ἀριθμῷ, κἀγὼ μυθολογήσω τὸ ῥαβδίον ἔχων ὑμῖν καθημένοις οὕτω, καὶ*

res et tempora ordine reditura

τὰ ἄλλα πάντα ὁμοίως ἕξει, καὶ τὸν χρόνον εὔλογόν ἐστι τὸν αὐτὸν εἶναι.

principia vitalia

Theol. Arithm. 22. *Τέσσαρες ἀρχαὶ τοῦ ζῴου τοῦ λογικοῦ, ὥσπερ καὶ Φιλόλαος ἐν τῷ περὶ φύσεως λέγει, ἐγκέφαλος, καρδία, ὀμφαλός, αἰδοῖον· „Κεφαλὰ μὲν νόω, καρδία δὲ ψυχᾶς καὶ αἰσθάσιος, ὀμφαλὸς δὲ ῥιζώσιος καὶ ἀναφύσιος τῶ πρώτω* [?], *αἰδοῖον δὲ σπέρματος καταβολᾶς τε καὶ γεννάσιος· ἐγκέφαλος δὲ τὰν ἀνθρώπω ἀρχάν, καρδία δὲ τὰν ζῴω, ὀμφαλὸς δὲ τὰν φυτῶ, αἰδοῖον δὲ τὰν ξυναπάντων*[b]· *πάντα γὰρ καὶ θάλλοντι καὶ βλαστάνοντι.“* 70 B

a. Porph. vit. Pyth. 19 (**RP** 46) inter notissimas eius sententias refert, *ὅτι κατὰ περιόδους τινὰς τὰ γενόμενά ποτε πάλιν γίνεται, νέον δ' οὐδὲν ἁπλῶς ἔστι.* Ad singularum rerum interitum refer Plac. II 5; Dox. 333. *Φιλόλαος διττὴν εἶναι τὴν φθοράν, τὸ μὲν ἐξ οὐρανοῦ πυρὸς ῥυέντος, τὸ δ' ὕδατος σεληνιακοῦ περιστροφῇ τοῦ ἀέρος ἀποχυθέντος· καὶ τούτων εἶναι τὰς ἀναθυμιάσεις τροφὰς τοῦ κόσμου.*

b. Tria genera superiora complectitur. De hoc fr. Z. I[4] 265 et 416[2].

natura animi

Macrob. Somn. I 14. 19. Plato dixit animam essentiam se moventem, Xenocrates numerum se moventem, Aristoteles *ἐντελέχειαν*, Pythagoras et Philolaus harmoniam[a]. Claudianus de Statu An. II 7 (ex Philolao): Anima inditur corpori per numerum et immortalem eandemque incorporalem convenientiam[b]. — Diligitur corpus ab anima, quia sine eo non potest uti sensibus[c]: a quo postquam morte deducta est, agit in mundo incorporalem vitam. 71

a. Arist. de An. I 2. 404[a] 17: *ἔφασαν γάρ τινες αὐτῶν* (*τῶν Πυθ.*) *ψυχὴν εἶναι τὰ ἐν τῷ ἀέρι ξύσματα, οἱ δὲ τὸ ταῦτα κινοῦν. περὶ δὲ τούτων εἴρηται, διότι συνεχῶς φαίνεται κινούμενα, κἂν ᾖ νηνεμία παντελής.* Arist. de An. I 4. 407[b] 27. *καὶ ἄλλη δέ τις δόξα παραδέδοται περὶ ψυχῆς, — ἁρμονίαν γάρ τινα αὐτὴν λέγουσι· καὶ γὰρ τὴν ἁρμονίαν κρᾶσιν καὶ σύνθεσιν ἐναντίων εἶναι, καὶ τὸ σῶμα συγκεῖσθαι ἐξ ἐναντίων.* Polit. VIII 5. 1340[b] 18. *διὸ πολλοί φασι τῶν σοφῶν οἱ μὲν ἁρμονίαν εἶναι τὴν ψυχήν, οἱ δ' ἔχειν ἁρμονίαν.* Cf. quae Simmias exponit, Philolai auditor, in Plat. Phaed. 85 cet. Quidam simpliciter dixerunt esse numerum, Stob. I 862.

animus harmonia

b. Quibus numeris ad animi actiones describendas usi sint, cernitur ex Theol. Arithm. 8, 56 ap. **RP** 66. Cf. Arist. Met. I 5. *τὸ μὲν τοιονδὶ τῶν ἀριθμῶν πάθος δικαιοσύνη, τὸ δὲ τοιονδὶ ψυχὴ καὶ νοῦς,* cet. v. **RP** 66, b et c.

e. Singula et alias et hic parum curant, cf. Arist. de An. I 3. 407b 20. *οἱ δὲ μόνον ἐπιχειροῦσι λέγειν ποῖόν τι ἡ ψυχή, περὶ δὲ τοῦ δεξομένου σώματος οὐθὲν ἔτι προσδιορίζουσιν, ὥσπερ ἐνδεχόμενον κατὰ τοὺς Πυθαγορικοὺς μύθους τὴν τυχοῦσαν ψυχὴν εἰς τὸ τυχὸν ἐνδύεσθαι σῶμα.*

72 Diog. VIII 31. *Ἐκριφθεῖσαν* [a] *δ' αὐτὴν* (sc. *τὴν ψυχὴν*) *ἐπὶ γῆς πλάζεσθαι ἐν τῷ ἀέρι* [b] *ὁμοίαν τῷ σώματι. τὸν δ' Ἑρμῆν ταμίαν εἶναι τῶν ψυχῶν, καὶ διὰ τοῦτο πομπαῖον λέγεσθαι καὶ πυλαῖον καὶ χθόνιον, ἐπειδήπερ οὗτος εἰσπέμπει ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰς ψυχάς, ἀπό τε γῆς καὶ ἐκ θαλάττης· καὶ ἄγεσθαι τὰς μὲν καθαρὰς ἐπὶ τὸν ὕψιστον, τὰς δ' ἀκαθάρτους μήτε ἐκείναις πελάζειν μήτ' ἀλλήλαις, δεῖσθαι δ' ἐν ἀρρήκτοις δεσμοῖς ὑπὸ Ἐρινύων.* 32. *εἶναί τε πάντα τὸν ἀέρα ψυχῶν ἔμπλεων· καὶ ταύτας δαίμονάς* [c] *τε καὶ ἥρωας ὀνομάζεσθαι· καὶ ὑπὸ τούτων πέμπεσθαι ἀνθρώποις τούς τε ὀνείρους καὶ τὰ σημεῖα νόσου τε καὶ ὑγιείας, καὶ οὐ μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ προβάτοις καὶ τοῖς ἄλλοις κτήνεσιν· εἴς τε τούτους γίνεσθαι τούς τε καθαρμοὺς καὶ ἀποτροπιασμοὺς μαντικήν τε πᾶσαν καὶ κληδόνας καὶ τὰ ὅμοια.*

discessus e corpore

a. Pendent haec ex § 24: *φησὶ δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐν ταῖς τῶν φιλοσόφων διαδοχαῖς καὶ ταῦτα εὑρηκέναι ἐν Πυθαγορικοῖς ὑπομνήμασιν.*

b. Cf. *τὰ ἐν τῷ ἀέρι ξύσματα* RP 71 a.

c. Apuleius de Socr. c. 20: *Pythagoricos mirari oppido solitos, si quis se negaret unquam vidisse daemonem, satis, ut reor, idoneus auctor est Aristoteles.* Cf. Iambl. vit. P. 139. 148. Plac. I 8, 2. Dox. 307.

73 Xenophanes ap. Diog. VIII 36 de Pythagora:

migratio animorum

Καὶ ποτέ μιν στυφελιζομένου σκύλακος παριόντα
φασὶν ἐποικτεῖραι καὶ τόδε φάσθαι ἔπος·
παῦσαι μηδὲ ῥάπιζ', ἐπειὴ φίλου ἀνέρος ἐστὶ
ψυχή, τὴν ἔγνων φθεγξαμένης ἀΐων [a].

a. Omnium huius sectae opinionum nulla est notior, nulla philosophis ac poetis celebratior, nulla aut antiquioribus aut gravioribus testimoniis ipsi Pythagorae vindicata. Admodum iucunda sunt lectu quae in Metamorph. l. XV Ovidius Pythagoram disserentem inducit.

74 A Philolaus ap. Clem. Strom. III 518 P. *Μαρτυρέονται δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ θεολόγοι* [a] *τε καὶ μάντιες, ὡς διά τινας τιμωρίας ἁ ψυχὰ τῷ σώματι συνέζευκται καὶ καθάπερ ἐν σάματι* [b] *τούτῳ τέθαπται.*

animus et corpus

74 B Plat. Phaed. 62 B. *Ὁ μὲν οὖν ἐν ἀπορρήτοις λεγόμενος λόγος, ὡς ἔν τινι φρουρᾷ* [c] *ἐσμεν οἱ ἄνθρωποι καὶ οὐ δεῖ*

δὴ ἑαυτὸν ἐκ ταύτης λύειν οὐδ' ἀποδιδράσκειν, μέγας τέ τίς μοι φαίνεται καὶ οὐ ῥᾴδιος διιδεῖν· οὐ μέντοι ἀλλὰ τόδε γέ μοι δοκεῖ εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἓν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι [d].

σῶμα σῆμα

a. Plat. Cratyl. 400 B: *καὶ γάρ σῆμά τινές φασιν αὐτὸ εἶναι τῆς ψυχῆς — δοκοῦσι μέντοι μοι μάλιστα θέσθαι οἱ ἀμφὶ Ὀρφέα τοῦτο τὸ ὄνομα — τοῦτον δὲ περίβολον ἔχειν, ἵνα σώζηται, δεσμωτηρίου εἰκόνα.* Cf. Lobeck Aglaoph. 795.

b. Plato Gorg. 493 A. *ὅπερ ἤδη του ἔγωγε καὶ ἤκουσα τῶν σοφῶν, ὡς νῦν ἡμεῖς τέθναμεν καὶ τὸ μὲν σῶμά ἐστιν ἡμῖν σῆμα, τῆς δὲ ψυχῆς τοῦτο ἐν ᾧ ἐπιθυμίαι εἰσὶ τυγχάνει ὂν οἷον ἀναπείθεσθαι καὶ μεταπίπτειν ἄνω κάτω. καὶ τοῦτο ἄρα τις μυθολογῶν κομψὸς ἀνήρ, ἴσως Σικελός τις ἢ Ἰταλικὸς παράγων τῷ ὀνόματι διὰ τὸ πιθανόν τε καὶ πειστικὸν ὠνόμασε πίθον, τοὺς δ' ἀνοήτους ἀμυήτους, τῶν δ' ἀμυήτων τοῦτο τῆς ψυχῆς, οὗ αἱ ἐπιθυμίαι εἰσίν, τὸ ἀκόλαστον αὐτοῦ καὶ οὐ στεγανόν, ὡς τετρημένος εἴη πίθος — καὶ φοροῖεν εἰς τὸν τετρημένον πίθον ὕδωρ ἑτέρῳ τοιούτῳ τετρημένῳ κοσκίνῳ* cet.

c. Plat. Crat. 400 B. *δεσμωτηρίου εἰκόνα.* Idem docet Euxitheus quidam Pythagoreus ap. Athen. IV 157 C, Cic. Tuscul. I 74, Somn. Scip. 3. Minus accurate Cic. Cato 20. *vetat Pythagoras iniussu imperatoris i. e. dei de praesidio et statione vitae decedere.* Quamquam alio loco talis est vocis *φρουρὰ* usus apud Philolaum, v. **RP** 58 c.

d. Boeckh *Philol.* p. 179. Cf. ea quae **RP** 58 de deo rerum custode exhibita sunt. Egregiae sapientiae sunt, sed dubiae fidei, quae scripta videmus in Stob. Ecl. II 64 *τέλος ὁμοίωσιν θεῷ*, ibid. II 66. *ἕπου θεῷ.*

partes animi

75 Plac. IV 1. Dox. 389. *Πυθαγόρας Πλάτων κατὰ μὲν τὸν ἀνωτάτω λόγον διμερῆ τὴν ψυχήν, τὸ μὲν γὰρ ἔχειν λογικόν, τὸ δὲ ἄλογον· κατὰ δὲ τὸ προσεχὲς καὶ ἀκριβὲς τριμερῆ· τὸ γὰρ ἄλογον διαιροῦσιν εἴς τε τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν* [a].

a. Platonis est et divisio et locutio: ut, quae Pythagorea sint, si modo illi hac de re quaesiverunt, non agnoscas. Cf. Cic. Tusc. IV 10. Posidon. ap. Galen. de Hipp. et Plat. IV 6, p. 425; V 6, p. 478 K. Nec maiorem fidem facit Alex. Polyh. ap. Diog. VIII 30. *τὴν δὲ ἀνθρώπου ψυχὴν διαιρεῖσθαι τριχῇ, εἴς τε νοῦν καὶ φρένας καὶ θυμόν. νοῦν μὲν οὖν καὶ θυμὸν εἶναι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζῴοις, φρένας δὲ μόνον ἐν ἀνθρώπῳ*, cf. **RP** 70.

ratio philosophandi

76 Arist. Met. I 5. 987 a 20. *Περὶ τοῦ τί ἐστιν ἤρξαντο μὲν λέγειν καὶ ὁρίζεσθαι (οἱ Πυθ.) λίαν δ' ἁπλῶς* [a] *ἐπραγματεύθησαν. ὡρίζοντό τε γὰρ ἐπιπολαίως, καὶ ᾧ πρώτῳ ὑπάρξειεν ὁ λεχθεὶς ὅρος* [b], *τοῦτ' εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος ἐνόμιζον, ὥσπερ*

εἴ τις οἴοιτο ταὐτὸν εἶναι διπλάσιον καὶ τὴν δυάδα, διότι πρῶτον ὑπάρχει τοῖς δυσὶ τὸ διπλάσιον.

a. Cf. Arist. Met. XIV 5. RP 64 a. Physicis sunt adscribendi, v. Arist. Met. I 8. 989 b 33. οἱ Πυθαγόρειοι ταῖς μὲν ἀρχαῖς καὶ τοῖς στοιχείοις ἐκτοπωτέροις χρῶνται τῶν φυσιολόγων. τὸ δ' αἴτιον ὅτι παρέλαβον αὐτὰς οὐκ ἐξ αἰσθητῶν· τὰ γὰρ μαθηματικὰ τῶν ὄντων ἄνευ κινήσεώς ἐστιν, ἔξω τῶν περὶ τὴν ἀστρολογίαν. διαλέγονται μέντοι καὶ πραγματεύονται περὶ φύσεως πάντα· γεννῶσί τε γὰρ τὸν οὐρανόν, καὶ περὶ τὰ τούτου μέρη καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ ἔργα διατηροῦσι τὸ συμβαῖνον, καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ αἴτια εἰς ταῦτα καταναλίσκουσιν, ὡς ὁμολογοῦντες τοῖς ἄλλοις φυσιολόγοις κτλ.

b. Philolaus explicat RP 53 et 54, sine numeris res non posse cognosci. Inde Sextus Math. VII 92: οἱ δὲ Πυθαγόρειοι τὸν λόγον μέν φασιν (sc. κριτήριον εἶναι), οὐ κοινῶς δέ, τὸν δὲ ἀπὸ τῶν μαθημάτων περιγινόμενον, καθάπερ ἔλεγε καὶ ὁ Φιλόλαος, θεωρητικόν τε ὄντα τῆς τῶν ὅλων φύσεως ἔχειν τινὰ συγγένειαν πρὸς ταύτην, ἐπείπερ ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τὸ ὅμοιον καταλαμβάνεσθαι πέφυκεν.

77 Magna Moral. I 1. 1182 a 11. Πρῶτος μὲν οὖν ἐνεχείρησε Πυθαγόρας [a] περὶ ἀρετῆς εἰπεῖν, οὐκ ὀρθῶς δέ· τὰς γὰρ ἀρετὰς εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀνάγων [b] οὐκ οἰκείαν τῶν ἀρετῶν τὴν θεωρίαν ἐποιεῖτο· οὐ γάρ ἐστιν ἡ δικαιοσύνη ἀριθμὸς ἰσάκις ἴσος [c]. *virtus*

a. Est tanti animadvertere, Pythagoram nominari ipsum, cum soleat Aristoteles agere cum Pythagoreis.

b. Quidni virtus quoque sit harmonia? Diog. VIII 33: τήν τε ἀρετὴν ἁρμονίαν εἶναι καὶ τὴν ὑγίειαν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἅπαν καὶ τὸν θεόν· διὸ καὶ καθ' ἁρμονίαν συνεστάναι τὰ ὅλα· φιλίαν τε εἶναι ἐναρμόνιον ἰσότητα. Ad numeros vitam refert etiam Epicharmus ille sive Chrysogonus (v. Aristox. ap. Athen. XIV 648 d) qui loquitur Clem. Strom. V 719 P.:

ὁ βίος ἀνθρώποις λογισμοῦ κἀριθμοῦ δεῖται πάνυ.
ζῶμεν ἀριθμῷ καὶ λογισμῷ· ταῦτα γὰρ σῴζει βροτούς.

c. Magna Mor. I 33. 1194 a 29: ἔστι δὲ δίκαιον καὶ τὸ ἀντιπεπονθός, οὐ μέντοι γε ὡς οἱ Πυθαγόρειοι ἔλεγον. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ᾤοντο δίκαιον εἶναι, ἅ τις ἐποίησε ταῦτ' ἀντιπαθεῖν. Plato Gorg. 507 E. Φασὶ δ' οἱ σοφοὶ καὶ οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους τὴν κοινωνίαν συνέχειν καὶ φιλίαν καὶ κοσμιότητα καὶ σωφροσύνην καὶ δικαιότητα, καὶ τὸ ὅλον τοῦτο διὰ ταῦτα κόσμον καλοῦσιν, ὦ ἑταῖρε, οὐκ ἀκοσμίαν οὐδὲ ἀκολασίαν. σὺ δέ μοι δοκεῖς οὐ προσέχειν τὸν νοῦν τούτοις καὶ ταῦτα σοφὸς ὤν. ἀλλὰ λέληθέ σε ὅτι ἡ ἰσότης ἡ γεωμετρικὴ καὶ ἐν θεοῖς καὶ ἐν ἀνθρώποις μέγα δύναται. *iustitia*

78 Porphyr. vit. P. 30. Κατεκήλει δὲ (Πυθαγόρας) ῥυθμοῖς καὶ μέλεσι καὶ ἐπῳδαῖς τὰ ψυχικὰ πάθη καὶ τὰ σωματικά [a]. *curatio animi*

32. τὰς διατριβὰς καὶ αὐτὸς ἕωθεν μὲν ἐπὶ τῆς οἰκίας ἐποιεῖτο, ἁρμοζόμενος πρὸς λύραν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν[1] καὶ ᾄδων παιᾶνας ἀρχαίους τέ τινας Θαλήτου, καὶ ἐπῇδε τῶν Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου ὅσα καθημεροῦν τὴν ψυχὴν ἐδοκίμασε [b]. 40. δύο τε μάλιστα καιροὺς παρηγγύα ἐν φροντίδι θέσθαι, τὸν μὲν ὅτε εἰς ὕπνον τρέποιτο, τὸν δὲ ὅτε ἐξ ὕπνου διανίσταιτο. ἐπισκοπεῖν γὰρ προσήκειν ἐν ἑκατέρῳ τούτοιν τά τε ἤδη πεπραγμένα καὶ τὰ μέλλοντα, τῶν μὲν γενομένων εὐθύνας παρ᾽ ἑαυτοῦ ἕκαστον λαμβάνοντα, τῶν δὲ μελλόντων πρόνοιαν ποιούμενον [c]. 41. τοιαῦτα παρῄνει, μάλιστα δ᾽ ἀληθεύειν· τοῦτο γὰρ μόνον δύνασθαι τοὺς ἀνθρώπους ποιεῖν θεῷ παραπλησίους. — ἔλεγε δέ τινα καὶ μυστικῷ τρόπῳ συμβολικῶς, ἃ δὴ ἐπιπλέον Ἀριστοτέλης ἀνέγραψεν [d].

praecepta

a. Constat gymnasticam et musicam et medicinam a Pythagoreis coli solitas esse. De medica arte Diog. VIII 12. Celsus, de medic. I praef. Porph. 33 *κάμνοντας τὰ σώματα ἐθεράπευε.* De gymnastica Strabo VI 1, 12, p. 263 *Μίλων ὁμιλητὴς Πυθαγόρου*, sed cf. **RP** 45 a. De musica Strabo I 2, 3, p. 16 init. Plut. de Iside 80; virt. mor. 3.

b. Thaletae Cretensis (c. 620) paeanes ad Apollinis maxime religionem pertinebant, cui in primis dediti erant Pythagorei. Homerum et Hesiodum non repudiabant velut Xenophanes et Heraclitus, sed allegorice interpretando ad suam doctrinam aptabant.

c. Specimen ipse addit:

μηδ᾽ ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ᾽ ὄμμασι προσδέξασθαι,
πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον ἐπελθεῖν·
πῇ παρέβην; τί δ᾽ ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Cf. Carm. Aur. 40. Cic. Cato 38.

d. Talia praecepta colligit ipse § 42. Pauca Iambl. vit. P. 105, 227; plura Protrept. 21; Diog. VIII 17. Quae exstant collegit Orelli Opusc. Gr. Sentent. I 61. Mullach FPG I 504. Operam iis dedit Goettling *Ges. Abh.* I 278. II 280. Cf. Rohde, Mus. Rh. XXVI 561.

---

1) Corr. *φωνὴν* Diels in Criticis, comm. in hon. Buecheleri et Useneri, Bonn 1873, p. 63.

Xenophanes.

79 A Clem. Strom. I 353 P. Τῆς Ἐλεατικῆς ἀγωγῆς Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος κατάρχει, ὅν φησι Τίμαιος [a] κατὰ Ἱέρωνα τὸν Σικελίας δυνάστην καὶ Ἐπίχαρμον τὸν ποιητὴν γεγονέναι, Ἀπολλόδωρος δὲ κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν [b] ὀλυμπιάδα γενόμενον παρατετακέναι ἄχρι Δαρείου [c] τε καὶ Κύρου χρόνων. aetas

79 B Diog. IX 18. Ξενοφάνης Δεξίου ἤ, ὡς Ἀπολλόδωρος, Ὀρθομένους Κολοφώνιος. ἐπαινεῖται πρὸς τοῦ Τίμωνος· φησὶ γοῦν „Ξεινοφάνην ὑπάτυφον Ὁμηραπάτης ἐπικόπτην". οὗτος ἐκπεσὼν τῆς πατρίδος ἐν Ζάγκλῃ τῆς Σικελίας διέτριβε καὶ ἐν Κατάνῃ· καί, ὡς Σωτίων φησί, κατ' Ἀναξίμανδρον ἦν [d]. vita

a. Cum quo consentit Plut. Reg. apophth. 4, p. 175. Xenophanes primum memoratur ab Heraclito, Diog. IX 1; ipse primus Pythagorae (mortui?) mentionem inicit, Diog. VIII 36. Adiungimus fr. 17 ap. Athen. II 54e:

> πὰρ πυρὶ χρὴ τοιαῦτα λέγειν χειμῶνος ἐν ὥρῃ
> ἐν κλίνῃ μαλακῇ κατακείμενον, ἔμπλεον ὄντα,
> πίνοντα γλυκὺν οἶνον, ὑποτρώγοντ' ἐρεβίνθους·
> τίς πόθεν εἶς ἀνδρῶν; πόσα τοι ἔτη ἐστί, φέριστε;
> πηλίκος ἦσθ' ὅθ' ὁ Μῆδος ἀφίκετο;

Sese facit interrogari de re pridem acta. Medum autem cum dicit, Harpagum dicit, eum qui Iones subiecit ol. 58, 4.

b. Etsi idem traditur a Sexto Math. I 257, tamen est corrigendum πεντηκοστὴν (*N* pro *M*), ne, si ol. 40 natus Hieronem Epicharmumque (ol. 77, 1) vidit, homo quamvis μακρόβιος annos 140 complevisse dicatur. Cf. Diels, Mus. Rh. XXXI 22. Z. I[4]. 486[1]. Quae mutatio quo magis probetur, Diogenes IX 20 ἀκμήν, i. e. annum aetatis quadragesimum, ad ol. 60 refert. Quo auctore? Nimirum eodem Apollodoro, ut in talibus rebus assolet.

c. Reges inverso ordine inducuntur. Aliter eos Apollodori versus trimeter non admittebat, v. Diels, Mus. Rhen. XXXI 23.

d. Diog. IX 21 *τοῦτον* (sc. *Ξενοφάνην*) *Θεόφραστος ἐν τῇ ἐπιτομῇ Ἀναξιμάνδρου φησὶν ἀκοῦσαι.*

scripta

Diog. IX 18. *Γέγραφε*[a] *δὲ καὶ ἐν ἔπεσι καὶ ἐλεγείας*[b] *καὶ ἰάμβους καθ᾽ Ἡσιόδου καὶ Ὁμήρου, ἐπικόπτων αὐτῶν τὰ περὶ θεῶν εἰρημένα· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐρραψῴδει τὰ ἑαυτοῦ. ἀντιδοξάσαι τε λέγεται Θαλῇ καὶ Πυθαγόρᾳ, καθάψασθαι δὲ καὶ Ἐπιμενίδου. μακροβιώτατός τε γέγονεν, ὥς που καὶ αὐτός φησιν·* 80

19 *ἤδη δ᾽ ἑπτά τ᾽ ἔασι καὶ ἑξήκοντ᾽ ἐνιαυτοὶ*
βληστρίζοντες ἐμὴν φροντίδ᾽ ἀν᾽ Ἑλλάδα γῆν·
ἐκ γενετῆς δὲ τότ᾽ ἦσαν ἐείκοσι πέντε τε πρὸς τοῖς,
εἴπερ ἐγὼ περὶ τῶνδ᾽ οἶδα λέγειν ἐτύμως.

20. *ἐποίησε δὲ καὶ Κολοφῶνος κτίσιν καὶ τὸν εἰς Ἐλέαν τῆς Ἰταλίας ἀποικισμόν*[c]*, ἔπη δισχίλια. καὶ ἤκμαζε κατὰ τὴν ἑξηκοστὴν Ὀλυμπιάδα.*

a. Carminum reliquias collegit Karsten, Philos. Graec. Vet. Reliq. vol. I 1. Amsterd. 1830. Lyrica Schneidewin Del. Poet. Eleg. 39—45; Th. Bergk Poet. Lyr. Gr. vol. II. Quae ad philosophiam pertinent, Brandis Comment. Eleat. I; Cousin *nouv. fragm. philosophiques, Paris 1828,* p. 9—95; omnia Mullach Arist. de Melisso, Xen., Gorg. disput. c. Eleat. philos. fragm. Berol. 1845. Idem in FPG I 101.

b. Elegiae exstant duae paulo longiores Athen. XI 462 C, X 413 F. *παρῳδίας* memorat Athen. II 54 e. *σίλλους* Strabo XIV 1, 28, p. 643: *Ξεν. ὁ φυσικός, ὁ τοὺς σίλλους ποιήσας διὰ ποιημάτων.* De quibus Karsten p. 19; nam Timo sane sillographus loquentem induxit Xenophanem, v. Wachsmuth, de Timone p. 29. Sapientiam suam carmine condidit, cui quod ap. Stob. I 294 nomen inditur *περὶ φύσεως*, respice RP 109 b. Cf. Simplic. de Caelo 233ᵛ 23. 506ᵃ 40 Br. *ἀγνοῶ δὲ ἐγὼ τοῖς Ξενοφάνους ἔπεσι τοῖς περὶ τούτου μὴ ἐντυχὼν πότερον τὸ κάτω τῆς γῆς μέρος ἄπειρον λέγων διὰ τοῦτο μένειν αὐτήν φησιν.* Videtur tum non exstitisse.

c. Herod. I 164—167. Tituli haud scio an commenticii. Ipse numerus *ἔπη δισχίλια* Lobonis Argivi (Diog. I 34 et 35) mendacem doctrinam arguit, quam is in l. *περὶ ποιητῶν* (Diog. I 111) ediderat; cf. E. Hiller, Mus. Rh. XXXIII 529.

pravae de dis opiniones

Arist. Rhet. II 23. 1399ᵇ 6. *Ξενοφάνης ἔλεγεν ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει μὴ εἶναι τοὺς θεούς ποτε*[a]. 81

a. Ibidem 1400ᵇ 5. *Ξενοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέᾳ καὶ θρηνῶσιν ἢ μή, συνεβούλευεν, εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι, μὴ θρηνεῖν, εἰ δ᾽ ἄνθρωπον, μὴ θύειν.*

32 Xenophanes ap. Sext. Math. IX 193. *vituperat poetarum commenta*

fr. 7. Πάντα θεοῖς ἀνέθηκαν [a] Ὅμηρός θ' Ἡσίοδός τε
ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνείδεα καὶ ψόγος ἐστίν.
κλέπτειν μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

Xenophanes ibid. I 289.
οἳ [1] πλεῖστ' ἐφθέγξαντο θεῶν ἀθεμίστια ἔργα,
κλέπτειν μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

a. Respicit hanc poetarum insectationem Arist. poet. 25, 1460ᵇ 37. Ipse poeta fr. 21, Athen. XII 526, laudat eum qui in convivio
οὔτι μάχας διέπει Τιτήνων οὐδὲ Γιγάντων,
οὐδὲ τὰ Κενταύρων, πλάσματα τῶν προτέρων,
ἢ στάσιας σφεδανάς· τοῖς οὐδὲν χρηστὸν ἔνεστιν.
θεῶν δὲ προμηθείην αἰὲν ἔχειν ἀγαθόν.

33 Clem. Strom. V 714 P. Εὖ γοῦν καὶ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, διδάσκων ὅτι εἷς καὶ ἀσώματος ὁ θεός, ἐπιφέρει· *nulla dei figura*

fr. 1. Εἷς θεὸς ἔν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος,
οὔτε δέμας θνητοῖσιν ὁμοίιος οὔτε νόημα.

καὶ πάλιν·

fr. 5. Ἀλλὰ βροτοὶ δοκέουσι θεοὺς γεννᾶσθαι . . . .
τὴν σφετέρην δ' ἐσθῆτά τ' ἔχειν φωνήν τε δέμας τε [2].

καὶ πάλιν·

fr. 6. Ἀλλ' εἴτοι χεῖράς γ' εἶχον βόες ἠὲ λέοντες [3]
καὶ γράψαι χείρεσσι καὶ ἔργα τελεῖν ἅπερ ἄνδρες,
ἵπποι μέν θ' ἵπποισι, βόες δέ τε βουσὶν ὁμοίας,
καί κε θεῶν ἰδέας ἔγραφον καὶ σώματ' ἐποίουν
τοιαῦθ' οἷόν περ καὐτοὶ δέμας εἶχον ὁμοῖον [a].

---

1) Cd. ὅς, Steph. οἵ, Karsten καί. Videntur quatuor versus esse perpetui: πάντα — ὅσσα — οἵ — κλέπτειν. — 2) RP 83. Fr. 1. 5. 6 ex eo fonte Euseb. Pr. Ev. XIII 13. 678 D. 5 et 6 etiam Theodoret. Graec. aff. curat. Serm. III 49 Sylb. — In fr. 5 Clem. et Euseb. τὴν σφετέρην δ' ἐσθῆτα. Deest τ'. At Theodoretus ἀλλ' οἱ βροτοὶ δοκοῦσι γεννᾶσθαι θεούς, καὶ ἴσην τ' αἴσθησιν ἔχειν φ. τ. δ. τ. Quare Mullach edit τὴν σφετέρην τ' αἴσθησιν ἔχειν. Pro φωνὴν Karsten μορφήν. — Ceterum Wilamowitz comment. gramm. II p. 7, progr. Greifsw. 1880, suspicatur in Xenoph. sillis, ut in consimilis generis poemate Margite, iambos fuisse per saturam admixtos herois; ut e Theodoreti loco hic evadat iambus: ἀλλ' οἱ βροτοὶ δοκέουσι (trisyll.) γεννᾶσθαι θεούς cet. Fr. 6, vs. 2 pro priore καὶ vulgo ἤ. vs. 3. Theodoretus ὁμοίας, Clem. Eus. ὁμοῖοι. Vs. 3 Karsten voluit esse quintum scribitque ὁμοῖον, quartum terminat vocabulo ἕκαστον. — 3) Discrepat vs. 3. Fortasse βόες ἠὲ κέλητες.

a. Clem. Strom. VII 841 P. Ἕλληνες δὲ ὥσπερ ἀνθρωπομόρφους οὕτως καὶ ἀνθρωποπαθεῖς τοὺς θεοὺς ὑποτίθενται, καὶ καθάπερ τὰς μορφὰς αὐτῶν ὁμοίας ἑαυτοῖς ἕκαστοι διαζωγραφοῦσιν, ὥς φησιν ὁ Ξενοφάνης· „*Αἰθίοπές τε μέλανας σιμούς τε, Θρᾷκές τε πυρρούς καὶ γλαυκούς*", οὕτως καὶ τὰς ψυχὰς ὁμοίας ἑαυτοῖς ἀναπλάττουσιν κτλ.

universum unum deus

Arist. Met. I 5. 986[b] 10. *Εἰσὶ δέ τινες οἳ περὶ τοῦ παντὸς ὡς ἂν μιᾶς οὔσης φύσεως ἀπεφήναντο, τρόπον δὲ οὐ τὸν αὐτὸν πάντες οὔτε τοῦ καλῶς οὔτε τοῦ κατὰ τὴν φύσιν.* 986[b] 18. *Παρμενίδης μὲν γὰρ ἔοικε τοῦ κατὰ τὸν λόγον ἑνὸς ἅπτεσθαι, Μέλισσος δὲ τοῦ κατὰ τὴν ὕλην· διὸ καὶ ὁ μὲν πεπερασμένον, ὁ δ' ἄπειρόν φησιν εἶναι αὐτό· Ξενοφάνης*[a] *δὲ πρῶτος τούτων ἑνίσας*[b] *(ὁ γὰρ Παρμενίδης τούτου λέγεται μαθητής) οὐδὲν διεσαφήνισεν, οὐδὲ τῆς φύσεως τούτων οὐδετέρας ἔοικε θιγεῖν, ἀλλ' εἰς τὸν ὅλον οὐρανὸν ἀποβλέψας τὸ ἓν εἶναί φησι τὸν θεόν*[c]. *οὗτοι μὲν οὖν, καθάπερ εἴπομεν, ἀφετέοι πρὸς τὴν νῦν παροῦσαν ζήτησιν, οἱ μὲν δύο καὶ πάμπαν, ὡς ὄντες μικρὸν ἀγροικότεροι, Ξενοφάνης καὶ Μέλισσος· Παρμενίδης δὲ μᾶλλον βλέπων ἔοικέ που λέγειν.*

84

a. De hoc loco cf. Z. I[4]. 478[1]. Diels, Dox. 110. Susemihl, *Philolog. Anz.* VII 297. Teichmüller, *Stud. z. Gesch. d. Begr.* 607. Kern, *Beitr.* 6.

ἓν πᾶν

b. Plato Soph. 242 D: τὸ δὲ παρ' ἡμῖν Ἐλεατικὸν ἔθνος, ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἔτι πρόσθεν (veteresne poetas dicit an Orphicos?) ἀρξάμενον, ὡς ἑνὸς ὄντος τῶν πάντων καλουμένων οὕτω διεξέρχεται τοῖς μύθοις. Timon ap. Sext. Pyrrh. I 33: ἐν πολλοῖς — ἐπαινέσας τὸν Ξενοφάνην, ὡς καὶ τοὺς Σίλλους αὐτῷ ἀναθεῖναι, ἐποίησεν αὐτὸν ὀδυρόμενον καὶ λέγοντα·

> ὡς καὶ ἐγὼν ὄφελον πυκινοῦ νόου ἀντιβολῆσαι,
> ἀμφοτερόβλεπτος· δολίῃ δ' ὁδῷ ἐξαπατήθην,
> πρεσβυγενὴς ἔτ' ἐών, ἄδολος καὶ ἄμοιρος ἁπάσης
> σκεπτοσύνης. ὅππῃ γὰρ ἐμὸν νόον εἰρύσαιμι,
> εἰς ἓν ταὐτό τε πᾶν ἀνελύετο· πᾶν δ' ἐὸν αἰεὶ
> πάντῃ ἀνελκόμενον μίαν εἰς φύσιν ἵσταθ' ὁμοίαν.

c. Cic. Acad. II 118: *Xenophanes paulo etiam antiquior* (Anaxagora) *unum esse omnia neque id esse mutabile et id esse deum neque natum unquam et sempiternum, conglobata figura.* — Auctorem ei Theophrastum esse Diels docet, Dox. 111[3]. 112[2]. 120. Cf. eiusdem conspectum Theophrasteorum quae ad Xen. pertinent, ibid. 140. De fontium ratione dixit etiam Z. I[4]. 492[3].

85 Sext. Math. IX 144 auctore non nominato: deus mens

οὖλος ὁρᾷ, οὖλος δὲ νοεῖ, οὖλος δέ τ' ἀκούει [a].

a. Xenophanis esse eum versum (fr. 2), apparet conl. Diog. IX 19; Plut. ap. Euseb. Pr. Ev. I 23. Timon ap. Sext. Pyrrh. I 33:

ὅς [1] τὸν ἀπάνθρωπον θεὸν ἐπλάσατ' ἶσον ἁπάντῃ,
ἀσκηθῆ [deest voc.] νοερώτερον ἠὲ νόημα.

Hippol. Ref. I 14, Dox. 565: λέγει δὲ ὅτι οὐδὲν γίνεται οὐδὲ φθείρεται οὐδὲ κινεῖται καὶ ὅτι ἓν τὸ πᾶν ἐστιν ἔξω μεταβολῆς. φησὶ δὲ καὶ τὸν θεὸν εἶναι αἴδιον καὶ ἕνα καὶ ὅμοιον πάντῃ καὶ πεπερασμένον καὶ σφαιροειδῆ καὶ πᾶσι τοῖς μορίοις αἰσθητικόν. Diels, Dox. 112: „quae Alexandro (Simpl. Phys. 6 r. 23, 16 D. RP 90 D) tribuitur sententia πεπερασμένον αὐτὸ καὶ σφαιροειδές, vere Xenophanea esse videtur. utique Theophrastus talia narravit." Idem Dox. 110: „miror ad Xenophanis fluitantem obscuritatem Philonis de deo opiniones nondum esse comparatas, qui eum modo immotum modo causam effectricem, potissimum simpliciter ens nominavit." Conglobatam dei figuram si modo ipse dixit (Z. I [4] 495), non potuit nisi vulgari quadam locutione et poetica imaginatione dicere, εἰς τὸν ὅλον οὐρανὸν ἀποβλέπων. Si minus, pugnantia in idem contulisset; vide quae de infinito mundo RP 86 b traduntur.

86 Xenophanes [2] ap. Simplic. Phys. 41 r. 189, 1 D. physica

fr. 10. Γῆ καὶ ὕδωρ [a] πάντ' ἐσθ' ὅσα γίνοντ' ἠδὲ φύονται.
ap. Sext. Math. IX 361.

fr. 9. Πάντες γὰρ γαίης τε καὶ ὕδατος ἐκγενόμεσθα.
ap. Achill. Tat. Isag. Arat. p. 128 Petav.

fr. 12. Γαίης μὲν τόδε πεῖρας ἄνω πὰρ ποσσὶν ὁρᾶται
αἰθέρι προσπλάζον, τὰ κάτω δ' ἐς ἄπειρον ἱκάνει. [b]
ap. Eustath. Iliad. XI 27.

fr. 13. Ἥν τ' Ἶριν καλέουσι, νέφος καὶ τοῦτο [c] πέφυκεν
πορφύρεον καὶ φοινίκεον καὶ χλωρὸν ἰδέσθαι.

a. Fortasse tantummodo animalia terrestria dicit. Ignoramus conexum sententiarum. Similiter iudicandum de Stob. I 294. Ξενοφάνης ἀρχὴν τῶν πάντων εἶναι τὴν γῆν· γράφει γὰρ ἐν τῷ περὶ φύσεως· ἐκ γαίης γὰρ πάντα καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ. Sic enim eum versum restituit Meineke conl. Sext. Math. X 313, sed v. Diels, Dox. 284 b. Rem si spectamus, obstat Arist. Metaph. I 8. 989 a 5, quominus credamus terram a Xen. esse pro elemento rerum habitam. De terrae vicibus Hippol. Ref. I 14. Dox. 566, 1: Ξ. μῖξιν τῆς γῆς πρὸς τὴν θάλασσαν γίνεσθαι δοκεῖ καὶ τῷ χρόνῳ ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ λύεσθαι, φάσκων τοιαύτας ἔχειν ἀποδείξεις, ὅτι ἐν μέσῃ γῇ καὶ ὄρεσιν εὑρίσκονται κόγχαι, καὶ ἐν Συρα-

1) Cf. Wachsmuth *de Tim.* 64. Cod. ἐκτὸν ἀπ' ἄνθρωπον. — 2) Hoc nomen pro Anaximene restituendum.

κούσαις δὲ ἐν ταῖς λατομίαις λέγει εὑρῆσθαι τύπον ἰχθύος καὶ φωκῶν, ἐν δὲ Πάρῳ τύπον ἀφύης ἐν τῷ βάθει τοῦ λίθου, ἐν δὲ Μελίτῃ πλάκας συμπάντων θαλασσίων. ταῦτα δέ φησι γενέσθαι, ὅτε πάντα ἐπηλώθησαν πάλαι, τὸν δὲ τύπον ἐν τῷ πηλῷ ξηρανθῆναι. ἀναιρεῖσθαι δὲ τοὺς ἀνθρώπους πάντας, ὅταν ἡ γῆ κατενεχθεῖσα εἰς τὴν θάλασσαν πηλὸς γένηται, εἶτα πάλιν ἄρχεσθαι τῆς γενέσεως, καὶ ταύτην πᾶσι τοῖς κόσμοις γίνεσθαι μεταβολήν.

b. Terra sine fine. Arist. de Caelo II 13. 294ᵃ 21. οἱ μὲν γὰρ διὰ ταῦτα ἄπειρον τὸ κάτω τῆς γῆς εἶναί φασιν, ἐπ' ἄπειρον αὐτὴν ἐρριζῶσθαι λέγοντες, ὥσπερ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, ἵνα μὴ πράγματ' ἔχωσι ζητοῦντες τὴν αἰτίαν. διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς οὕτως ἐπέπληξεν, εἰπὼν ὡς

> εἴπερ ἀπείρονα γῆς τε βάθη καὶ δαψιλὸς αἰθήρ,
> ὡς διὰ πολλῶν δὴ γλώσσης ῥηθέντα ματαίως
> ἐκκέχυται στομάτων, ὀλίγον τοῦ παντὸς ἰδόντων.

Hippol. Ref. I 14. Dox. 565, 27. τὸν δὲ ἥλιον ἐκ μικρῶν πυριδίων ἀθροιζομένων γίνεσθαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, τὴν δὲ γῆν ἄπειρον εἶναι καὶ μήτε ὑπ' ἀέρος μήτε ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ περιέχεσθαι. καὶ ἀπείρους ἡλίους εἶναι καὶ σελήνας, τὰ δὲ πάντα εἶναι ἐκ γῆς.

c. Scilicet ut omnia caelestia orta putat ἐκ νεφῶν πεπυρωμένων vel ἐκ πυριδίων συναθροιζομένων ἐκ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως, v. Theophr. ap. Stob. I 522, Doxogr. 348, 11; 492 fr. 16. Adiungimus sine ordine quaedam e Laertio commenta cum Dielesii interiectionibus, Doxogr. 168. „Diog. IX 19. φησὶ δὲ τέτταρα εἶναι τῶν ὄντων στοιχεῖα [? cf. Zeller I⁴ 498 [1]], κόσμους δὲ ἀπείρους οὐ παραλλάκτους δέ [! Zeller I⁴ 500]. — οὐσίαν θεοῦ σφαιροειδῆ μηδὲν ὅμοιον ἔχουσαν ἀνθρώπῳ. ὅλον δ' ὁρᾶν καὶ ὅλον ἀκούειν μὴ μέντοι ἀναπνεῖν [? cf. Zeller I⁴ 490 [3]]. — ἔφη δὲ καὶ τὰ πολλὰ ἥσσω νοῦ εἶναι [ἥσσω ἑνὸς Menag., at cf. Zeller I⁴ 491 [1]] καὶ τοῖς τυράννοις ἐντυγχάνειν ἢ ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἥδιστα."

cognitio

Xenophanes ap. Sext. Math. VII 49; 110; VIII 326. 87

fr. 14. Καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ γένετ' οὐδέ τις ἔσται
εἰδώς [a], ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἅσσα λέγω περὶ πάντων·
εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπών,
αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε· δόκος [b] δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.

a. Simile quiddam est in fr. 15 ap. Plut. Symp. IX 14, 7: ταῦτα δεδόξασται μὲν ἐοικότα τοῖς ἐτύμοισιν.

b. Fr. 16 ap. Stob. Floril. 29, 41 et Ecl. I 224:

RP. 87, vs. 1. Sextus et, qui initium usque ad v. εἰδώς habet, Diog. IX 72: ἀνὴρ ἴδεν. Rectius Plut. Aud. Poet. 2. γένετ'. — vs. 3 aliter ap. Galen. Diff. Puls. III 1, p. 636 K.: Ἦν γὰρ καὶ τὰ μέγιστα τύχῃ τετελεσμένα, εἰπὼν Αὐτός, ὅμως οὐκ οἶδε· κτλ.

οὔ τοι ἀπ᾽ ἀρχῆς πάντα θεοὶ θνητοῖς παρέδειξαν,
ἀλλὰ χρόνῳ ζητοῦντες ἐφευρίσκουσιν ἄμεινον.

Quae omnia modesti sunt hominis, non philosophi scepticam quandam doctrinam professuri; quam personam Pyrrhonei postea ei induere cupiunt, v. Diog. IX 72. Diog. IX 20: *φησὶ δὲ Σωτίων* (successionum scriptor) *πρῶτον αὐτὸν εἰπεῖν ἀκατάληπτ᾽ εἶναι τὰ πάντα, πλανώμενος.* Cf. Plut. ap. Euseb. Praep. Ev. I 8 et Aristocl. ibid. XIV 17, 1. Repetendi etiam huc sunt Timonis versus **RP** 84, b. Sunt qui iuniorem aetate talia eum iactasse putent.

situe scepticus

b. Sext. Math. VII 110. Ξ. — *φαίνεται μὴ πᾶσαν κατάληψιν ἀναιρεῖν, ἀλλὰ τὴν ἐπιστημονικήν τε καὶ ἀδιάπτωτον, ἀπολείπειν τὴν δοξαστήν.*

* * *

88 * Restat ut unum fontem demonstremus, cuius de natura sit prius quaerendum, quam haurire ex eo liceat. Fertur enim inter Aristoteleos libellus quidam qui vulgo de Xenophane Zenone Gorgia olim inscribebatur. Nunc quoniam fere constat, c. 1 et 2 de Melisso, 3 et 4 de Xenophane, 5 et 6 de Gorgia agi, tempus erat etiam indicem emendare. Scripserunt de eo Kern, quaest. Xenoph. 1864; symbol. crit. 1867; *Philologus* XXVI (1868); progr. Danzig 1871, Stettin 1874 et 1877. Teichmüller, *Stud. z. Gesch. d. Begr.*, p. 591. Mullach FPG I 270. Vermehren, *Die Autorschaft der dem Aristoteles zugeschriebenen Schriften π. ΞΖΓ, Jena* 1861. Zeller I[4] 464. Diels, Dox. 108. Aristotelis nomen falso esse traditum, idonei existimatores consentiunt. Inde ad Theophrastum nonnulli eum librum rettulerunt. „Omnis huius loci difficultas, ait Diels p. 108, velut in scopulo haeret in Simpliciani cuiusdam loci adfinitate [Theophrast. Phys. Op. fr. 5]. vulgaris fuit opinio omnia Simpliciana *μίαν* — *μόνον* e Theophrasto excerpta esse. quod credidit primus Bessario c. calumn. Plat. II 11 p. 32 b, ubi Simplicium ille neclegentius expressit. idem hac aetate Bergkius de Arist. libro *περὶ ΞΖΓ* p. 4, Brandisius comment. eleat. p. 17 atque pertinacius Kernius quaestion. Xenoph. p. 50, *beitraege z. darstell. d. philos. d. Xenoph.* 1871 p. 3 asseverant. atque hic quidem cum Simpliciana *τὸ γὰρ ἓν τοῦτο* — *ἄλλο ἐλθεῖν* Pseudaristoteleis respondere videret, maximum inde Theophrasteae originis argumentum sibi petere visus est. in alia omnia discessit Zellerus, qui Ueberwegium partim secutus [*Philologus* VIII 106] quae consentirent ex Pseudo-Aristotele a Simplicio demum adglutinata esse non tam probavit quam posuit.“ Eam sententiam ipse novo argumento firmat. Deinceps p. 113: „Theophrastus, inquit, librum de MXZ nullo pacto conscribere potuit. nam praeter ea, quae alii ut Vermehrenius congesserunt, una oratio eam originem condemnat — — contra indicis Hermippei auctoritas [Diog. V 25] vocumque Peripateticarum incorrupta proprietas ad tempora tertio a. Chr. saeculo inferiora descendere vetant. nam incredibili iudicio tale quid somniaverat Ueberwegius compend. I[3] 55. Rectius Stratoneorum mentionem inicere Usenerum memini.“

libellus de Melisso

Quae cum ita se habeant, quamquam perdubiae sunt auctoritatis quae illo libello produntur fragmenta Xenophanis, tamen Ritterus et Prellerus cum non omiserunt Pseudaristotelea eisque Simpliciana, ut quaeque congruunt, subiecerunt, discentium utilitati probe consuluerunt. Atque ut per se quoque testis utriusque oratio integra et perpetua legi tractarique posset, numeris adiectis significavimus, quo ordine singulae partes sese exciperent.

deus aeternus De Melisso X. Z. 977 a 14 (I). *Ἀδύνατόν φησιν εἶναι, εἴ τι ἔστι, γενέσθαι, τοῦτο λέγων ἐπὶ τοῦ θεοῦ· ἀνάγκη γὰρ ἤτοι ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γενέσθαι τὸ γενόμενον. δυνατὸν δὲ οὐδέτερον· οὔτε γὰρ ὅμοιον ὑφ᾿ ὁμοίου προσήκειν τεκνωθῆναι μᾶλλον ἢ τεκνῶσαι (ταῦτα γὰρ ἅπαντα τοῖς γε ἴσοις καὶ ὁμοίοις οὐχ*[1] *ὑπάρχειν πρὸς ἄλληλα) οὔτ᾿ ἂν ἐξ ἀνομοίου τἀνόμοιον γενέσθαι. εἰ γὰρ γίγνοιτο ἐξ ἀσθενεστέρου τὸ ἰσχυρότερον ἢ ἐξ ἐλάττονος τὸ μεῖζον ἢ ἐκ χείρονος τὸ κρεῖττον, ἢ τοὐναντίον τὰ χείρω ἐκ τῶν κρειττόνων, τὸ ὂν ἐξ οὐκ ὄντος ἂν γενέσθαι*[2]*, ὅπερ ἀδύνατον. ἀΐδιον μὲν οὖν διὰ ταῦτα εἶναι τὸν θεόν.* 88 A

Simplicius Phys. 6 r. 22, 26 D. (I): *Μίαν δὲ τὴν ἀρχὴν ἤτοι ἓν τὸ ὂν καὶ πᾶν καὶ οὔτε πεπερασμένον οὔτε ἄπειρον οὔτε κινούμενον οὔτε ἠρεμοῦν Ξενοφάνην τὸν Κολοφώνιον τὸν Παρμενίδου διδάσκαλον ὑποτίθεσθαί φησιν ὁ Θεόφραστος, ὁμολογῶν ἑτέρας εἶναι μᾶλλον ἢ τῆς περὶ φύσεως ἱστορίας τὴν μνήμην τῆς τούτου δόξης· τὸ γὰρ ἓν τοῦτο καὶ πᾶν τὸν θεὸν ἔλεγεν ὁ Ξενοφάνης, ὃν ἕνα μὲν δείκνυσιν ἐκ τοῦ πάντων κράτιστον εἶναι. πλειόνων γάρ, φησίν, ὄντων ὁμοίως ὑπάρχειν ἀνάγκη πᾶσι τὸ κρατεῖν· τὸ δὲ πάντων κράτιστον καὶ ἄριστον θεός. ἀγένητον δὲ ἐδείκνυεν ἐκ τοῦ δεῖν τὸ γινόμενον ἢ ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γίνεσθαι. ἀλλὰ τὸ μὲν ὅμοιον ἀπαθές φησιν ὑπὸ τοῦ ὁμοίου. οὐδὲν γὰρ μᾶλλον γεννᾶν ἢ γεννᾶσθαι προσήκει τὸ ὅμοιον ἐκ τοῦ ὁμοίου· εἰ δ᾿ ἐξ ἀνομοίου γίνοιτο, ἔσται τὸ ὂν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. καὶ οὕτως ἀγένητον καὶ ἀΐδιον ἐδείκνυ.* 88 B

deus unus De Melisso X. Z. 977 a 23 (II). *Εἰ δ᾿ ἔστιν ὁ θεὸς ἁπάντων κράτιστον, ἕνα φησὶν αὐτὸν προσήκειν εἶναι· εἰ γὰρ δύο ἢ πλείους εἶεν, οὐκ ἂν ἔτι κράτιστον καὶ βέλτιστον αὐτὸν εἶναι πάντων· ἕκαστος γὰρ ὢν τῶν πολλῶν ὁμοίως ἂν τοιοῦτος εἴη. τοῦτο γὰρ θεὸν καὶ θεοῦ δύναμιν εἶναι, κρατεῖν ἀλλὰ μὴ κρατεῖσθαι, καὶ πάντων κράτιστον εἶναι. ὥστε καθὸ μὴ κρείττων, κατὰ τοσοῦτον οὐκ εἶναι θεόν. πλειόνων οὖν ὄντων, εἰ μὲν εἶεν τὰ μὲν ἀλλήλων κρείττους τὰ δὲ ἥττους, οὐκ ἂν εἶναι θεούς·* 89 A

---

1) *οὐχ* adi. Bergk. — 2) Plenius dixisset *τὸ ὂν ἐξ οὐκ ὄντος ἢ τὸ οὐκ ὂν ἐξ ὄντος ἄν. γ.*

πεφυκέναι γὰρ θεὸν μὴ κρατεῖσθαι. ἴσων δὲ ὄντων, οὐκ ἂν ἔχειν θεοῦ[1] *φύσιν, δέον εἶναι κράτιστον· τὸ δὲ ἴσον οὔτε χεῖρον οὔτε βέλτιον εἶναι τοῦ ἴσου. ὥστε εἴπερ εἴη τε καὶ τοιοῦτον εἴη θεός, ἕνα μόνον εἶναι τὸν θεόν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ πάντα δύνασθαι ἂν ἃ βούλοιτο· οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι πλειόνων ὄντων. ἕνα ἄρα εἶναι μόνον*[a].

a. Mutavit Simplicius argumentorum ordinem. Quod huc pertinet, supra legimus 22, 31 D. *πλειόνων γάρ, φησίν, ὄντων, ὁμοίως ὑπάρχειν ἀνάγκη πᾶσι τὸ κρατεῖν· τὸ δὲ πάντων κράτιστον καὶ ἄριστον θεός.*

89 B De Melisso X. Z. 977 ^{a} 37 (III). *Ἕνα δ' ὄντα ὅμοιον εἶναι πάντῃ ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν, τάς τε ἄλλας αἰσθήσεις ἔχοντα πάντῃ. εἰ γὰρ μή, κρατεῖν ἂν καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων τὰ μέρη θεοῦ ὄντα, ὅπερ ἀδύνατον. πάντῃ δ' ὅμοιον ὄντα σφαιροειδῆ εἶναι*[b]*· οὐ γὰρ τῇ μὲν τῇ δ' οὐ τοιοῦτον εἶναι, ἀλλὰ πάντῃ.* σφαιροειδής

b. Conferenda haec ex Simplicio 6 r. 23, 18 D. (IV): *ἀλλ' ὅτι μὲν οὔτε ἄπειρον οὔτε πεπερασμένον αὐτὸ δείκνυσιν, ἐκ τῶν προειρημένων δῆλον, πεπερασμένον δὲ καὶ σφαιροειδὲς αὐτὸ διὰ τὸ πανταχόθεν ὅμοιον λέγειν. καὶ πάντα νοεῖν δέ φησιν αὐτὸ λέγων· Ἀλλ' ἀπάνευθε πόνοιο νόου φρενὶ πάντα κραδαίνει*[2].

90 A De Melisso X. Z. 977 ^{b} 2 (IV). *Ἀΐδιον δ' ὄντα καὶ ἕνα καὶ σφαιροειδῆ οὔτ' ἄπειρον εἶναι οὔτε πεπεράνθαι. ἄπειρον μὲν τὸ μὴ ὂν εἶναι· τοῦτο γὰρ οὔτε μέσον οὔτ' ἀρχὴν καὶ τέλος οὔτ' ἄλλο μέρος οὐδὲν ἔχειν· τοιοῦτον δ' εἶναι τὸ ἄπειρον. οἷον δὲ τὸ μὴ ὄν, οὐκ ἂν εἶναι τὸ ὄν, περαίνειν δὲ πρὸς ἄλληλα, εἰ πλείω εἴη. τὸ δὲ ἓν οὔτε τῷ οὐκ ὄντι οὔτε τοῖς πολλοῖς ὡμοιῶσθαι· ἓν γὰρ οὐκ ἔχει πρὸς ὅ τι περανεῖ*[3]. nec finitus nec infinitus

90 B Simplicius 6 r. 23, 4 D. (II). *οὔτε δὲ ἄπειρον οὔτε πεπερασμένον εἶναι, διότι ἄπειρον μὲν τὸ μὴ ὂν ὡς οὔτε ἀρχὴν ἔχον οὔτε μέσον οὔτε τέλος· περαίνειν δὲ πρὸς ἄλληλα τὰ πλείω.*

90 C De Melisso X. Z. 977 ^{b} 9 (V). *Τὸ δὴ τοιοῦτον ὂν ἕν, ὃν τὸν θεὸν εἶναι λέγει, οὔτε κινεῖσθαι οὔτε ἀκίνητον εἶναι. ἀκίνητον μὲν γὰρ εἶναι τὸ μὴ ὄν. οὔτε γὰρ ἂν εἰς αὐτὸ ἕτερον οὔτε ἐκεῖνο εἰς ἄλλο ἐλθεῖν. κινεῖσθαι δὲ τὰ πλείω ὄντα ἑνός· ἕτερον γὰρ εἰς ἕτερον δεῖν κινεῖσθαι. εἰς μὲν οὖν τὸ μὴ ὂν οὐδὲν ἂν κινη-* nec motus nec inmotus

---

1) Vulgo *θεὸν φύσιν δεῖν.* **RP** „fortasse scribendum: *οὐκ ἂν ἔχειν ἕνα θεοῦ φύσιν, δεῖν γὰρ εἶναι κράτιστον.*" — 2) Xenophanis fr. 3, p. 37 Karsten. — 3) Cod. Lips. *περανθείη.*

θῆναι· τὸ γὰρ μὴ ὂν οὐδαμῇ εἶναι. εἰ δὲ εἰς ἄλληλα μεταβάλλοι πλείω ἂν αὐτὸ [1] εἶναι ἑνός. διὰ ταῦτα δὴ κινεῖσθαι μὲν ἂν τὰ δύο ἢ πλείω ἑνός, ἠρεμεῖν δὲ καὶ ἀκίνητον εἶναι τὸ οὐδέν. τὸ δὲ summa ἓν οὔτε ἀτρεμεῖν οὔτε κινεῖσθαι· οὔτε γὰρ τῷ μὴ ὄντι οὔτε τοῖς πολλοῖς ὅμοιον εἶναι. κατὰ πάντα δὲ οὕτως ἔχειν τὸν θεόν, ἀΐδιόν τε καὶ ἕνα, ὅμοιόν τε καὶ σφαιροειδῆ ὄντα, οὔτε ἄπειρον οὔτε πεπερασμένον, οὔτε ἠρεμεῖν οὔτε αὖ κινητὸν [2]) εἶναι.

Simplicius 6 r. 23, 6 D. (III). παραπλησίως δὲ καὶ τὴν κίνησιν 90 D ἀφαιρεῖ καὶ τὴν ἠρεμίαν· ἀκίνητον μὲν γὰρ εἶναι τὸ μὴ ὄν· οὔτε γὰρ ἂν εἰς αὐτὸ ἕτερον οὔτε αὐτὸ πρὸς ἄλλο ἐλθεῖν· κινεῖσθαι δὲ τὰ πλείω τοῦ ἑνός· ἕτερον γὰρ εἰς ἕτερον μεταβάλλειν· ὥστε καὶ ὅταν ἐν ταὐτῷ μένειν λέγῃ καὶ μὴ κινεῖσθαι

αἰεὶ δ' ἐν ταὐτῷ μίμνει κινούμενον οὐδέν,
οὐδὲ μετέρχεσθαί μιν ἐπιπρέπει ἄλλοτε ἄλλῃ [3],

οὐ κατὰ τὴν ἠρεμίαν τὴν ἀντικειμένην τῇ κινήσει μένειν αὐτό φησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπὸ κινήσεως καὶ ἠρεμίας ἐξῃρημένην μονήν. Νικόλαος δὲ ὁ Δαμασκηνὸς ὡς ἄπειρον καὶ ἀκίνητον λέγοντος αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ περὶ θεῶν ἀπομνημονεύει, Ἀλέξανδρος δὲ ὡς πεπερασμένον αὐτὸ καὶ σφαιροειδές. Cf. Schuster, *Heraklit* p. 229.

---

1) Sic Karsten adiecto ἄν. Bekker αὐτόν. — 2) Cod. ἀκίνητον. — 3) Xenophanis fr. 4 p. 38 Karsten.

Parmenides.

91 Diog. IX 21. Ξενοφάνους [a] δὲ διήκουσε Παρμενίδης Πύρητος Ἐλεάτης (τοῦτον [b] Θεόφραστος ἐν τῇ Ἐπιτομῇ Ἀναξιμάνδρου φησὶν ἀκοῦσαι), ὅμως δ' οὖν ἀκούσας καὶ Ξενοφάνους οὐκ ἠκολούθησεν αὐτῷ. ἐκοινώνησε δὲ καὶ Ἀμεινίᾳ καὶ Διοχαίτῃ τῷ Πυθαγορικῷ [c], ὡς ἔφη Σωτίων, ἀνδρὶ. πένητι μὲν καλῷ δὲ κἀγαθῷ ᾧ καὶ μᾶλλον ἠκολούθησε καὶ ἀποθανόντος ἡρῷον ἱδρύσατο. γένους θ' ὑπάρχων λαμπροῦ καὶ πλούσιος ὑπ' Ἀμεινίου ἀλλ' οὐχ ὑπὸ Ξενοφάνους εἰς ἡσυχίαν προετράπη. 23. ἤκμαζε δὲ κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ ἑξηκοστὴν Ὀλυμπιάδα [d]. — — λέγεται δὲ καὶ νόμους [e] θεῖναι τοῖς πολίταις, ὥς φησι Σπεύσιππος ἐν τῷ περὶ φιλοσόφων.

vita

a. Arist. Met. I 5 (**RP** 84). ὁ γὰρ Παρμενίδης τούτου (sc. Ξενοφάνους) λέγεται μαθητής. Theophr. ap. Alex. Met. I 3, 984 b. τούτῳ (sc. Ξενοφάνει) ἐπιγενόμενος Παρμ.

b. Xenophanem Theophrastus dicit. Quarè vulgo transponuntur verba Παρμ. Πύρ. Ἐλ. διήκ. Ξεν., sed cf. Diels, Dox. 103.

c. Cum Pythagoreis coniungitur etiam a Callimacho ap. Procl. in Parm. IV 5 Cousin. Strabo VI 1 p. 252. οἱ μὲν κτίσαντες Φωκαιεῖς Ὑέλην — οἱ δὲ νῦν Ἐλέαν ὀνομάζουσιν, ἐξ ἧς Παρμενίδης καὶ Ζήνων ἐγένοντο ἄνδρες Πυθαγόρειοι. Quod minus ad doctrinam pertinet — etsi κοσμολογία certe vestigiis non caret —, quam ad vitae similitudinem; ut est in Cebet. tab. 2: Πυθαγόρειόν τινα καὶ Παρμενίδειον ἐζηλωκὼς βίον. Tale aliquid etiam Laertii illud sive Sotionis ἀκολουθεῖν significat. Et pergit illo loco Strabo: δοκεῖ δέ μοι καὶ δι' ἐκείνους καὶ ἔτι πρότερον εὐνομηθῆναι.

similitudo Pythagoreorum

d. De hac (Apollodori) computatione v. Diels, Mus. Rh. XXXI 35. Z. I[4] 509. Dubitandum est, sitne praeter aequalitatem quandam Heracliti aliud ullum fundamentum. Aliter Plato Parm. 127 B, ubi narratur: οἷ ἀφίκοιντό ποτε εἰς Παναθήναια τὰ μεγάλα Ζήνων τε καὶ Παρμενίδης. τὸν μὲν οὖν Παρμενίδην εὖ μάλα δὴ πρεσβύτην εἶναι, σφόδρα πολιόν, καλὸν δὲ κἀγαθὸν τὴν ὄψιν, περὶ ἔτη μάλιστα πέντε καὶ ἑξήκοντα· Ζήνωνα

δὲ ἐγγὺς ἐτῶν τετταράκοντα τότε εἶναι, εὐμήκη δὲ καὶ χαρίεντα ἰδεῖν· καὶ λέγεσθαι αὐτὸν παιδικὰ τοῦ Παρμενίδου γεγονέναι. Ibidem 127 C: *Σωκράτη δὲ εἶναι τότε σφόδρα νέον.* Cf. Theaet. 183 E. Soph. 217 C; reprehendit ea, quae de Parmenide Plato rettulisset, Athen. XI 505 F. Summam sane philosopho illi eidemque poetae libertatem ac licentiam vindicamus in temporibus personisque sermonum variandis — qua de re scr. Zeller, acad. Berl. 1873, class. phil. 79 —; sed de Parmenidis illo itinere certa, ni fallor, et vult et potest narrare. Venerunt igitur Athenas c. a. 455—450.

Platonis iudicium

e. Cf. Plut. Colot. 32. Plato eum summa veneratione adficit, v. Theaet. 183 E: *Μέλισσον μὲν καὶ τοὺς ἄλλους, οἳ ἓν ἑστὸς λέγουσι τὸ πᾶν, αἰσχυνόμενος μὴ φορτικῶς σκοπῶμεν, ἧττον αἰσχύνομαι ἢ ἕνα ὄντα Παρμενίδην. Παρμενίδης δέ μοι φαίνεται, τὸ τοῦ Ὁμήρου, αἰδοῖός τέ μοι ἅμα δεινός τε. συμπροσέμιξα γὰρ δὴ τῷ ἀνδρὶ πάνυ νέος πάνυ πρεσβύτῃ καί μοι ἐφάνη βάθος τι ἔχειν παντάπασι γενναῖον.* Aristotelis iudicium v. Met. I 5. 986 b 27, RP 84; Timonis Phliasii ap. Diog. IX 23.

poema περὶ φύσεως

Diog. VIII 55. *Θεόφραστος Παρμενίδου φησὶ ζηλωτὴν αὐτὸν* (Empedoclem) *γενέσθαι καὶ μιμητὴν ἐν τοῖς ποιήμασι· καὶ γὰρ ἐκεῖνον ἐν ἔπεσι τὸν περὶ φύσεως λόγον ἐξενεγκεῖν* [a]. 92

a. Cf. Diog. IX 22. Sext. Math. VII 111; Galen. RP 109 b. Nostram Parmenidei libri notitiam Simplicii potissimum doctrinae et quasi providentiae (v. RP 95) debemus, in comm. ad Physica et ad libr. de Caelo. Reliquias coll. Brandis Comment. Eleat. I; Karsten* Philos. Graec. Vet. Reliq. I 2. Amsterd. 1835; Mullach, Aristot. de Melisso Xenoph. Gorg. disp. 111—151. Mullach FPG I 114. Th. Vatke, Parm. doctr., Berl. 1864. H. Stein*, in Symbol. phil. Bonnens., 1864, p. 763.

exordium carminis

Parmenides ap. Sext. Math. VII 111. *Ἐναρχόμενος γοῦν τοῦ περὶ φύσεως γράφει τὸν τρόπον τοῦτον·* 93

*) Sinistrum latus (Karstenii et) Mullachii, dextrum Steinii numeros indicat.

N. 93. — vs. 28—30 etiam Diog. IX 22. vs. 28—32 ap. Simpl. de Cael. 138r. — 29. 30 Plut. Colot. 13; Clem. Strom. V 682 P.; Procl. in Plat. Tim. II 105. — 31. 32 desunt ap. Sextum, suppl. e Simplicio. — vs. 6—10 nos eodem quo Sextus praebet ordine edimus; transp. Karsten. — 3. Sextus legit *δαίμονος*. Stein *δαίμονες* (Solis filiae). Cetera a multis temptata. Cod. *ἣ κατὰ πάντα τῇ φέρει. πᾶν πάντῃ* Boeckh. *πάντα σαφῆ* Brandis. *πάντ' ἀσινῆ* Meineke. *πάντ' αἰδῆ* vel *ἀδαῆ* alii. *ἣ καὶ πάντ' αὐτῇ* (i e. quemvis) G. Hermann. *πάντα μάθη* Stein. E Sexti interpretatione, satis inepta per se illa quidem, huc pertinent verba *ἐπὶ τὴν ἁπάντων ὁδηγεῖ γνῶσιν.* Recepimus *κατὰ πάντ' αὐτῇ*, sed ut *πάντα* sit acc. neutr. plur. Diels adhibet vs. 32 et Verg. VI 565: ipsa deum poenas docuit perque omnia duxit. 9. *ἀχθόμενος* Stein. 20. *ἀρηρότα* cd., *ἀρηρότας· ᾗ* Hermann. Post. v. 10 (21) aliquantum omissum esse ab eo, unde Sex-

Ἵπποι ταί με φέρουσιν, ὅσον τ' ἐπὶ θυμὸς ἱκάνοι, 1
πέμπον, ἐπεί μ' ἐς ὁδὸν βῆσαν πολύφημον ἄγουσαι
δαίμονος ἣ κατὰ πάντ' αὐτὴ φέρει εἰδότα φῶτα. 3
τῇ φερόμην, τῇ γάρ με πολύφραστοι φέρον ἵπποι 17
5 ἅρμα τιταίνουσαι, κοῦραι δ' ὁδὸν ἡγεμόνευον. 18
8 ἄξων δ' ἐν χνοιῇσιν ἵει σύριγγος ἀυτὴν 19
9 αἰθόμενος (δοιοῖς γὰρ ἐπείγετο δινωτοῖσι
10 κύκλοις ἀμφοτέρωθεν), ὅτε σπερχοίατο πέμπειν 21
6 Ἡλιάδες κοῦραι, προλιποῦσαι δώματα νυκτός, 4
7 εἰς φάος, ὠσάμεναι κρατῶν ἄπο χερσὶ καλύπτρας. 5
ἔνθα πύλαι νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κελεύθων, 6
καί σφας ὑπέρθυρον ἀμφὶς ἔχει καὶ λάινος οὐδός,
αὐταὶ δ' αἰθέριαι πλῆνται μεγάλοισι θυρέτροις·
τῶν δὲ Δίκη πολύποινος ἔχει κληῖδας ἀμοιβούς.
15 τὴν δὴ παρφάμεναι κοῦραι μαλακοῖσι λόγοισι 10
πεῖσαν ἐπιφραδέως, ὥς σφιν βαλανωτὸν ὀχῆα
ἀπτερέως ὤσειε πυλέων ἄπο. ταὶ δὲ θυρέτρων
χάσμ' ἀχανὲς ποίησαν ἀναπτάμεναι, πολυχάλκους
ἄξονας ἐν σύριγξιν ἀμοιβαδὸν εἱλίξασαι,
20 γόμφοις καὶ περόνῃσιν ἀρηρότε· τῇ ῥα δι' αὐτῶν 15
ἰθὺς ἔχον κοῦραι κατ' ἀμαξιτὸν ἅρμα καὶ ἵππους. 16
καί με θεὰ πρόφρων ὑπεδέξατο, χεῖρα δὲ χειρὶ 22
δεξιτερὴν ἕλεν, ὧδε δ' ἔπος φάτο καί με προσηύδα·
ὦ κοῦρ', ἀθανάτῃσι συνήορος ἡνιόχοισιν,
25 ἵπποις ταί σε φέρουσιν ἱκάνων ἡμέτερον δῶ, 25
χαῖρ', ἐπεὶ οὔ τί σε μοῖρα κακὴ προὔπεμπε νέεσθαι
τήνδ' ὁδόν (ἦ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων ἐκτὸς πάτου ἐστίν)
ἀλλὰ θέμις τε δίκη τε. χρεὼ δέ σε πάντα πυθέσθαι,
ἠμὲν ἀληθείης εὐπειθέος ἀτρεμὲς ἦτορ
30 ἠδὲ βροτῶν δόξας, τῆς οὐκ ἔνι πίστις ἀληθής. 30
ἀλλ' ἔμπης καὶ ταῦτα μαθήσεαι, ὡς τὰ δοκοῦντα
χρὴ δοκίμως κρῖναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα.

Exordium carminis et venustate et maiestate conspicuum. Rapit nos in medias res: equi quibus vehor ducebant me quo animus ferret.

---

tus illa transscripserit, Stein censet. — 27. pro ἐκτὸς Stein τηλοῦ. — 29. Sext., Plut., Diog. ἀτρεκές, cet. ἀτρεμές. — 32. κρῖναι Karsten. Cod. εἶναι. Peyron ἰέναι. Mullach γνῶναι. Bergk δοκιμωσέμεναι. — Ap. Sext. versibus 1—30 adiunguntur 52—57 λείπεται.

Vs. 10 *σπερχοίατο* ei qui ordinem mutant referunt ad equos. 13. *αὐταὶ* sunt portae ipsae, i. e. postes oppos. liminibus. *πλῆνται* rectum videtur. *αἰθέρι πεπτέαται* Lobeck. *αἰθέριαι πηκταί* Seidler. *κλησταί* Lachmann. *πλῆντ' εὐκελάδοισι* Bergk. 17. *ταί* sunt *πύλαι*, non *κοῦραι*. — Quaeritur quae dea (22) inde a versu 24 loquens inducatur. Nec Veritatem censeo (v. 29) nec Necessitatem (v. 138) nec illam *δαίμονα*, quae est in vs. 128, nec vero *Δίκην* (v. 14), quam Sextus putat. Nullam nominatam fuisse, indicium est in Procli verbis, ad Plat. Parm. p. 34 (Cousin) *ἐκεῖνο δὲ πρεσβυτικῆς εἶναι διανοίας καθορᾶν καὶ οὐδὲ ἀνθρωπίνης, ὡς ἐν τοῖς ποιήμασί φησι (Παρμενίδης) ἀλλὰ νύμφης ὑψιπύλης* (vs. 11 sq.) *τινός*. Quaecunque est, certe hoc dicit: oportet te omnia percipere, tam veritatem exactam quam vulgares hominum opiniones, non quod ulla sit fides earum, sed quia omnia percensere decet. Iidem versus indicant quae partes fuerint carminis, cf. **RP** 99. Nam una continet *τὰ πρὸς ἀλήθειην*, altera *τὰ πρὸς δόξαν* vel *τὰ δοξαστά*. Iam hoc loco ponimus, quae **RP** 99 in memoria erunt reponenda, Arist. Met. I 3. 984ᵇ. *τῶν μὲν οὖν ἓν φασκόντων εἶναι τὸ πᾶν οὐθενὶ συνέβη τὴν τοιαύτην συνιδεῖν αἰτίαν* (sc. *τῆς κινήσεως*), *πλὴν εἰ ἄρα Παρμενίδῃ, καὶ τούτῳ κατὰ τοσοῦτον ὅσον οὐ μόνον ἕν, ἀλλὰ καὶ δύο πως τίθησιν αἰτίας εἶναι.*

duplex via — Parmenides ap. Procl. in Plat. Tim. 105; Simpl. Phys. 25ʳ. 116 D. — 94 A

33 *Εἰ δ' ἄγ' ἐγὼν ἐρέω, κόμισαι δὲ σὺ μῦθον ἀκούσας,* 43
αἵπερ ὁδοὶ μοῦναι διζήσιός εἰσι νοῆσαι·
35 *ἡ μέν, ὅπως ἔστιν τε καὶ ὡς οὐκ ἔστι μὴ εἶναι,* 45
veritas — *πειθοῦς ἐστι κέλευθος, ἀληθείη γὰρ ὀπηδεῖ·*
ἡ δ', ὡς οὐκ ἔστιν τε καὶ ὡς χρεών ἐστι μὴ εἶναι·
τὴν δή τοι φράζω παναπειθέα ἔμμεν ἀταρπόν·
οὔτε γὰρ ἂν γνοίης τό γε μὴ ἐόν, οὐ γὰρ ἀνυστόν,
40 *οὔτε φράσαις* ᵃ. *τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστίν τε καὶ εἶναι.* 50

opinio hominum — Parmenides ap. Simpl. Phys. 19ʳ. 86 D. et 25ʳ. 117 D. — 94 B

43 *Χρὴ τὸ λέγειν τε νοεῖν τ' ἐὸν ἔμμεναι. ἔστι γὰρ εἶναι,*
μηδὲν δ' οὐκ εἶναι ᵇ· *τά σ' ἐγὼ φράζεσθαι ἄνωγα.*
45 *πρώτης γάρ σ' ἀφ' ὁδοῦ ταύτης διζήσιος εἴργω·*

Nr. 94. Simplicius praebet vs. 35 — *οὔτε φράσαις* 40. Vs. 40 *τὸ — εἶναι* om. etiam Proclus, servant Clemens et Plotinus. — 38. *παναπειθέα* Procl. *παναπευθέα* Simpl. *παναπειθῆ* Stein. — 39. *ἀνυστόν* Simpl. *ἐφικτόν* Procl. — 43. *χρή σε λέγειν τε νοεῖν τ', ἐὸν ἔμμεναι* Grauert. — 44. *τάγ' ἐγὼ* codex D. Vulg. *τά σε*. Corr. Bergk, de Empedocl. prooem. 27. — 45. *εἴργω* suppl. Diels, Simpl. 117, 6. — 46. *ἀπὸ τῆσδ' ἡ* Stein.

αὐτὰρ ἔπειτ᾽ ἀπὸ τῆς, ἣν δὴ βροτοὶ εἰδότες οὐδὲν
πλάζονται δίκρανοι [c] · *ἀμηχανίη γὰρ ἐν αὐτῶν* 55
στήθεσιν ἰθύνει πλαγκτὸν νόον· οἱ δὲ φορεῦνται
κωφοὶ ὁμῶς τυφλοί τε τεθηπότες, ἄκριτα φῦλα,
50 *οἷς τὸ πέλειν τε καὶ οὐκ εἶναι τωὐτὸν νενόμισται*
κοὐ τωὐτόν· πάντων δὲ παλίντροπός [c] *ἐστι κέλευθος.* 59

94 C Plato Soph. 237 A. *Τετόλμηκεν ὁ λόγος οὗτος ὑποθέσθαι τὸ μὴ ὂν εἶναι· ψεῦδος γὰρ οὐκ ἂν ἄλλως ἐγίγνετο ὄν. Παρμενίδης δὲ ὁ μέγας, ὦ παῖ, παισὶν ἡμῖν οὖσιν ἀρχόμενός τε καὶ διὰ τέλους τοῦτο ἀπεμαρτύρατο, πεζῇ τε ὧδε ἑκάστοτε λέγων καὶ μετὰ μέτρων·* — τὸ μὴ ὄν

52 *Οὐ γὰρ μή ποτε τοῦτο δαμῇ* [d], *φησίν, εἶναι μὴ ἐόντα·* 60
ἀλλὰ σὺ τῆσδ᾽ ἀφ᾽ ὁδοῦ διζήσιος εἶργε νόημα.

94 D Sext. Math. VII 111 versui 53 hos addit continuos.

μηδέ σ᾽ ἔθος πολύπειρον ὁδὸν κατὰ τήνδε βιάσθω 33 — ratio docet cognoscere τὸ ὄν
55 *νωμᾶν ἄσκοπον ὄμμα καὶ ἠχήεσσαν ἀκουὴν*
καὶ γλῶσσαν, κρῖναι δὲ λόγῳ πολύδηριν ἔλεγχον 35
ἐξ ἐμέθεν ῥηθέντα· μόνος δ᾽ ἔτι μῦθος ὁδοῖο 36. 62
λείπεται, ὡς ἔστιν.

a. Plat. Soph. 238 C. *συννοεῖς οὖν ὡς οὔτε φθέγξασθαι δυνατὸν ὀρθῶς οὔτ᾽ εἰπεῖν οὔτε διανοηθῆναι τὸ μὴ ὂν αὐτὸ καθ᾽ αὑτό, ἀλλ᾽ ἔστιν ἀδιανόητόν τε καὶ ἄρρητον καὶ ἄφθεγκτον καὶ ἄλογον*; Paulo ante Parmenidis versum conclamatissimum (52) commemoraverat, v. **RP** 94 C.

b. Plato Parm. 163 C. *τοῦτο τὸ μὴ ἔστι λεγόμενον ἁπλῶς σημαίνει ὅτι οὐδαμῶς οὐδαμῇ ἐστιν οὐδέ πῃ μετέχει οὐσίας τό γε μὴ ὄν. — οὔτε ἄρα εἶναι δύναιτο ἂν τὸ μὴ ὄν, οὔτε ἄλλως οὐσίας μετέχειν.*

c. Inde a versu 46 Heraclitum impugnari vidit Bernays Mus. Rh. VII 115; dissentit Zeller I⁴ 670, quod Heracliti librum non ante 478 scriptum, Parmenideum aut non recentiorem aut etiam antiquiorem esse veri simile sit. Similitudines hic quidem non putat tanti esse.

d. Repetit eos versus Plato ibidem 258 D. Quod in cod. fertur *τοῦτ᾽ οὐδαμῇ*, corr. Stein (postquam *δαμῇς* praeiit Steinhart *Melet. Plotin.* p. 58); cuius inventum nunc confirmat Simplic. 29ᵛ. 135, 21 D. tum 31ʳ. 143, 31 D. tum 53ᵛ. 244, 1 D. — Hoc dicit: nec enim unquam hoc vincatur (cogatur), esse ea quae non sint. Heindorf coniecerat *δαῇς*, Karsten solutam esse orationem *οὐ γὰρ — ἐόντα*. Nimirum quae antecedunt *πεζῇ τε — λέγων* et hic falso interpretatus est et si qui pedestri oratione scripsisse Parmenidem tradunt (Suidas s. v.).

Simplic. Phys. 31 r. 144, 25 D. *Καὶ εἴ τῳ μὴ δοκῶ γλίσχρος, ἡδέως ἂν τὰ περὶ τοῦ ἑνὸς ὄντος ἔπη τοῦ Παρμενίδου μηδὲ πολλὰ ὄντα τοῖςδε τοῖς ὑπομνήμασι παραγράψαιμι διά τε τὴν πίστιν τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων καὶ διὰ τὴν σπάνιν τοῦ Παρμενιδείου συγγράμματος. ἔχει δὲ οὑτωσὶ τὰ μετὰ τὴν τοῦ μὴ ὄντος ἀναίρεσιν·* (95)

μοῦνος δ' ἔτι μῦθος ὁδοῖο (62)
58 *λείπεται, ὡς ἔστιν. ταύτῃ δ' ἐπὶ σήματ' ἔασι*
πολλὰ μάλ', ὡς ἀγένητον[a] *ἐὸν καὶ ἀνώλεθρόν ἐστιν,*
60 *οὖλον μουνογενές τε καὶ ἀτρεμὲς ἠδ' ἀτέλεστον·* (65)
οὐδέ ποτ' ἦν οὐδ' ἔσται, ἐπεὶ νῦν ἔστιν ὁμοῦ πᾶν,
ἓν ξυνεχές. τίνα γὰρ γένναν διζήσεαι αὐτοῦ;
πῇ πόθεν αὐξηθέν; οὔτ' ἐκ μὴ ἐόντος ἐάσω
φάσθαι σ' οὐδὲ νοεῖν· οὐ γὰρ φατὸν οὐδὲ νοητὸν
65 *ἐστὶν ὅπως οὐκ ἔστι. τί δ' ἄν μιν καὶ χρέος ὦρσεν,* (70)
ὕστερον ἢ πρόσθεν τοῦ μηδενὸς ἀρξάμενον[b] *φῦν;*
οὕτως ἢ πάμπαν πέλεναι χρεών ἐστιν ἢ οὐχί.
οὔτε ποτ' ἐκ πη ἐόντος ἐφήσει πίστιος ἰσχὺς
γίνεσθαί τι παρ' αὐτό· τοῦ εἵνεκεν οὔτε γενέσθαι
70 *οὔτ' ὄλλυσθαι*[c] *ἀνῆκε Δίκη χαλάσασα πέδῃσιν,* (75)
ἀλλ' ἔχει.

nec ortum nec periturum

a. Explicat hanc argumentationem Simplicius loco altero, 17 r p. 78, 24 D. *ταῦτα δὴ περὶ τοῦ κυρίως ὄντος λέγων ἐναργῶς ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἀγένητον τοῦτο τὸ ὄν· οὔτε γὰρ ἐξ ὄντος, οὐ γὰρ προϋπῆρχεν ἄλλο ὄν· οὔτε ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, οὐδὲ γὰρ ἔστι τὸ μὴ ὄν. καὶ διὰ τί δὴ τότε, ἀλλὰ μὴ καὶ πρότερον ἢ ὕστερον ἐγένετο; ἀλλ' οὐδὲ ἐκ τοῦ πῇ μὲν ὄντος πῇ δὲ μὴ ὄντος, ὡς τὸ γενητὸν γίνεται· οὐ γὰρ ἂν τοῦ ἁπλῶς ὄντος προϋπάρχοι τὸ πῇ μὲν ὂν πῇ δὲ μὴ ὄν, ἀλλὰ μετ' αὐτὸ ὑφέστηκε.*

N. 95. vs. 57—70 Simpl. Phys. 17 r. 78 D. vs. 59 *ὡς ἀγένητον* — Simpl. Phys. 61. 7 r. 30 D. — vs. 57. Stein *μόνης*. — 60. Simpl. semel 26 r. 120, 23 D. *ἀγένητον*, cf. vs. 59. Idem ter *ἀτέλεστον*. Preller *ἀτάλαντον*, conl. Empedocl. vs. 79, RP 132, b. Parmenid. 93 et 103 — Brandis: *οὐδ' ἀτέλεστον*, conl. v. 88. — 61. *οὔ ποτ' ἔην* Karsten. — 62. *γένναν* tiam Empedocl. 87. — 66. infinitivum *φῦν* agnovit Buttmann Mus. Ant. Stud. I 1, 246. *ἀρξαμένου* commend. Torstrik. — 67. *πέλεμεν* Karsten. — 68. *οὔτε* Diels, conl. vs. 63. Cod. *οὐδέ*. Deinceps Simplic. *ἔκ γε μὴ ὄντος*, et *ἐκ μὴ ὄντος*. Karsten *ἐκ τοῦ ἐόντος*. Stein *ἔκ γε πέλοντος*. Diels: „ex Simplicii paraphrasi *ἔκ πη ἐόντος* efficias", p. 78, 21.

b. A nihilo si ortum esset, quae necessitas iussisset prius aut posterius nasci?

c. Idem evincunt quae sequuntur; pergit enim Simplic. 31 v. 145 D.
ἡ [1] δὲ κρίσις περὶ τούτων ἐν τῷδ' ἔνεστιν·

72 ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν· κέκριται δ' οὖν ὥσπερ ἀνάγκη, 77
τὴν μὲν ἐᾶν ἀνόητον, ἀνώνυμον (οὐ γὰρ ἀληθὴς
ἐστὶν ὁδός), τὴν δ' ὥστε πέλειν καὶ ἐτήτυμον εἶναι.
75 πῶς δ' ἂν ἔπειτα πέλοι [2] τὸ ἐόν; πῶς δ' αὖ κε γένοιτο; 80
εἰ γὰρ ἐγέντ', οὐκ ἔστ', οὐδ' εἴ ποτε μέλλει ἔσεσθαι.
τὼς γένεσις μὲν ἀπέσβεσται καὶ ἄπυστος ὄλεθρος.

Cf. Plat. Theaet. 180 DE. ἄλλοι αὖ τἀναντία τούτοις ἀπεφήναντο, οἷον ἀκίνητον τελέθειν ᾧ πάντ' ὄνομ' εἶναι, καὶ ἄλλα ὅσα Μέλισσοί τε καὶ Παρμενίδαι ἐναντιούμενοι πᾶσι τούτοις διισχυρίζονται, ὡς ἕν τε πάντα ἐστὶ καὶ ἕστηκεν αὐτὸ ἐν αὑτῷ, οὐκ ἔχον χώραν ἐν ᾗ κινεῖται. Iidem 181 A appellantur οἱ τοῦ ὅλου στασιῶται.

96 Parmenides ap. Simplic. Phys. 31 v. 145, 23 D.

78 Οὐδὲ διαιρετόν ἐστιν, ἐπεὶ πᾶν ἐστιν ὁμοῖον· 83 — integrum aequale inmotum
οὐδέ τι τῇ μᾶλλον, τό κεν εἴργοι μιν συνέχεσθαι,
80 οὐδέ τι χειρότερον· πᾶν δ' ἔμπλεόν ἐστιν ἐόντος. 85
τῷ ξυνεχὲς πᾶν ἐστιν, ἐὸν γὰρ ἐόντι πελάζει [a]. —
αὐτὰρ ἀκίνητον μεγάλων ἐν πείρασι δεσμῶν
ἔστιν ἄναρχον, ἄπαυστον, ἐπεὶ γένεσις καὶ ὄλεθρος
τῆλε μάλ' ἐπλάγχθησαν, ἀπῶσε δὲ πίστις ἀληθής.
85 τωὐτόν τ' ἐν τωὐτῷ τε μένον καθ' ἑωυτό τε κεῖται· 90
χοὕτως ἔμπεδον αὖθι μένει· κρατερὴ γὰρ ἀνάγκη

1) His verbis, partim sane dactylicis, Karsten, qui ἔστιν in ex. Aldino invenerat, versum 71 complevit, quasi Parmenidis esset propositio ac non Simplicii intercapedo. Cf. Stein p. 787. — 2) 75. cod. πέλοι τὸ ἐόν. Stein ἔπειτ' ἀπόλοιτο πέλον, recte ad sententiam. Conieceram olim πέσοι pro πέλοι itemque 76 ποτ' ἔμελλε πεσεῖσθαι pro ποτε μέλλει ἔσεσθαι. 75. αὖ Stein. ἂν cd.

N. 96. Simplicius ponit 78 et 81 etiam f. 19 r. Vs. 82—94: f. 17 v et 9 r. Vs. 85—89: f. 7 r. Vs. 86—89: f. 9 r. — Vs. 79. πῇ Mullach. Sed cf. 105. — „μᾶλλον (sc. ἐόν cf. v. 107 K., 111 St. i. q. περισσόν Emped. v. 91 St.): κενεόν Stein, cui obstat χειρότερον." Diels. Propius certe μεῖζον, v. 104. — 84. τῇδε libri. Corr. Scaliger τῆλε. — 87. Simpl. 7 r ἔχει τέ μιν. — 88. Simpl. 7 r et 9 r μὴ ἐόν, 31 v μὴ ὄν. Et interpretatur sane μὴ ὄν 9 r. 40, 7 D. Stein tuetur μὴ ἐόν p. 790; putat duorum versuum partes mansisse, alterius priorem, alterius posteriorem: mediam esse lacunam. Preller omisso μὴ refert ἐόν (si esset) ad ἐπιδευές, Zeller ad ἀτελεύτητον.

πείρατος ἐν δεσμοῖσιν ἔχει, τό μιν ἀμφὶς ἐέργει.
οὕνεκεν οὐκ ἀτελεύτητον [b] τὸ ἐὸν θέμις εἶναι·
ἐστὶ γὰρ οὐκ ἐπιδευές· ἐὸν δ' ἂν παντὸς ἐδεῖτο [c].

a. Parmen. ap. Clem. Strom. 653 P.

90 λεῦσσε δ' ὅμως ἀπεόντα νόῳ παρεόντα βεβαίως· 37
οὐ γὰρ ἀποτμήξεις τῇ ἐὸν τῇ ἐόντος ἔχεσθαι,
οὔτε σκιδνάμενον πάντῃ πάντως κατὰ κόσμον
οὔτε συνιστάμενον. 40

Vs. 90: quamvis remota intuere, inquit dea, ut praesentia. Stein mavult: λεῦσσε δ' ὁμῶς ἀπεόν τε νόῳ παρεόν τε βεβαίῳ. Vs. 91: ἀποτμήξει, si recte se habeat, pro intransitivo accipiendum putat Zeller. Cavet, nisi fallor, poeta ne dividi posse τὸ ὄν opinemur, quasi particulare quoddam ὄν quod hic sit cum altero tali, quod illic, copulatum sit ac non unum universale individuum.

b. Arist. Phys. III 6. 207 a 11: τὸ ὅλον οὗ μηδέν ἐστιν ἔξω· οὗ δ' ἐστὶν ἀπουσία ἔξω, οὐ πᾶν, ὅ τι ἂν ἀπῇ. ὅλον δὲ καὶ τέλειον ἢ τὸ αὐτὸ πάμπαν ἢ σύνεγγυς τὴν φύσιν ἐστίν. τέλειον δ' οὐδὲν μὴ ἔχον τέλος· τὸ δὲ τέλος πέρας. διὸ βέλτιον οἰητέον Παρμενίδην Μελίσσου εἰρηκέναι· ὁ μὲν γὰρ ἄπειρον τὸ ὅλον φησίν, ὁ δὲ τὸ ὅλον πεπεράνθαι μεσσόθεν ἰσοπαλές. Cf. Ar. Phys. I 2.

c. Singulas argumenti partes Simplicius (qui v. 89 μὴ ἐόν legit) 9 r. 40, 7 D. in hunc modum conectit: ὡς γὰρ τὸ μὴ ὄν, φησίν, ἐνδεὲς πάντων ἐστίν, οὕτως τὸ ὂν ἀνενδεὲς καὶ τέλειον. τὸ δὲ κινούμενον ἐνδεὲς ἐκείνου, δι' ὃ κινεῖται· τὸ ἄρα ὂν οὐ κινεῖται. Cum moveri τὸ ὄν Parm. negat, vs. 82—84 tempus, vs. 85—87 locum respicere videtur.

Parmenides ap. Simplic. Phys. 31 v. 146, 7 D. 97

cogitare et esse

Τωὐτὸν δ' ἐστὶ νοεῖν τε καὶ οὕνεκέν ἐστι νόημα· 96
95 οὐ γὰρ ἄνευ τοῦ ἐόντος, ἐν ᾧ πεφατισμένον [a] ἐστίν,

N. 96 a. vs. 91 cod. ἀποτμήξει τὸ ἐὸν τοῦ ἐόντος. Ego susp. τῇ — τῇ, cf. 105 et 108; 79; cf. etiam quod sequitur πάντῃ. — Karsten ἀποτμηξεῖται ἐὸν μετ'. Brandis (Stein) ἀποτμήξεις.

N. 97. vs. 94 — νοεῖν 96 etiam ap. Simpl. 19 r. — vs. 96. Simpl. 19 r: οὐδὲν γὰρ ἔστιν ἢ ἔσται. Preller inseruit ἢ ante ἔστιν. Bergk: οὐδ' ἦν γὰρ ἢ ἔστιν ἢ ἔσται. At apud Simpl. 31 v leg. οὐδ' εἰ χρόνος ἐστὶν. Unde Stein: οὐδὲν χρέος, simili usu atque χρῆμα. Nos id q. s. l. — 98. οὖλον Simpl. Phys. 19 r et 31 v. Idem 31 v πάντ' ὠνόμασται, 19 r πάντ' ὄνομα ἔσται, al. cod. ὀνόμασται. Vera igitur haec est versus forma, quam Simpl. utcunque Parmenidis carmen ipsum inspexit exhibet: οὖλον — ὄνομ' ἔσται. Sed ferebatur etiam alia forma, v. Plat. Theaet. 108 E: (οἷον) ἀκίνητον τελέθειν τῷ πάντ' ὄνομ' εἶναι (orat. obl.) quam ex eo libro haustam Simplicius quoque bis posuit, 7 r et 31 r. Ceterum Plato scr. οἷον (i. e. velut, nam exempli causa hoc dictum profert); Simpl. legit οἶον (interpr. μόνον 7 r), etsi in cod. Simpl. const. οἷον.

εὑρήσεις τὸ νοεῖν. οὐδὲ χρόνος [b] ἔστιν ἢ ἔσται
ἄλλο πάρεξ [c] τοῦ ἐόντος· ἐπεὶ τό γε Μοῖρ' ἐπέδησεν 100
οὖλον ἀκίνητόν τ' ἔμεναι. τῷ πάντ' ὄνομ' ἔσται [d],
ὅσσα βροτοὶ κατέθεντο πεποιθότες εἶναι ἀληθῆ,
100 γίνεσθαί τε καὶ ὄλλυσθαι, εἶναί τε καὶ οὐκί,
καὶ τόπον ἀλλάσσειν, διά τε χρόα φανὸν ἀμείβειν.

a. Idem esse cogitare atque id quod cogitetur, efficit ea re, quod cogitatio nusquam sine eo, quod subsit, inveniatur, in quo nomen suum reppererit. Steinium si audimus, Parmenides, ut argumentum confirmaret, vocabulum ipsum *νοεῖν* (per anagramma?) a verbo *ἐόν* originem ducere adiecit; sic enim p. 791 interpr. v. *ἐν ᾧ πεφατ. ἐστίν.*

b. Ea quoque notio refertur inter nomina ab hominibus ficta (98). Cur ita statuat, docet v. 77, tum 100. Magis etiam perspicuum erit, si contrarium comparaverimus. Ut de Anaximandro Hippol. I 6 Dox. 559, 19 *λέγει δὲ χρόνον ὡς ὡρισμένης τῆς γενέσεως καὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς φθορᾶς*, vel de Platone Theophrastus ap. Simpl. Phys. 165 r Dox. 492, 2 *τὴν τοῦ ὅλου κίνησιν καὶ περιφορὰν τὸν χρόνον εἶναι.* Quid igitur statuere necesse erat eum quem *στασιώτην τοῦ ὅλου* Plato appellat?

c. Simpl. Phys. 25 r. 115, 11 D. *τὸν Παρμενίδου λόγον, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος ἱστορεῖ, ὁ μὲν Θεόφραστος οὕτως ἐκτίθεται ἐν τῷ πρώτῳ τῆς φυσικῆς ἱστορίας· „τὸ παρὰ τὸ ὂν οὐκ ὄν· τὸ οὐκ ὂν οὐδέν· ἓν ἄρα τὸ ὄν".* Cf. Arist. Met. I 5. 986 b 28.

d. „Propterea nomina tantummodo sunt, quaecunque mortales statuerunt opinantes esse vera, nasci atque interire, esse et non esse, locum mutare, colorem vertere."

98 Parmenides ap. Simplic. Phys. 31 v. 146, 15 D.

globus aequaliter tornatus

102 Ἠι δ' ἄρ' ἔχει πεῖρας πύματον, τετελεσμένον ἐστὶ 105
πάντοθεν, εὐκύκλου σφαίρης ἐναλίγκιον ὄγκῳ,
μεσσόθεν ἰσοπαλὲς [a] πάντῃ· τὸ γὰρ οὔτε τι μεῖζον
105 οὔτε τι βαιότερον πέλεναι χρεών ἐστι τῇ ἢ τῇ.
οὔτε γὰρ οὐκ ἐόν ἐστι, τό κεν παύοι μιν ἱκνεῖσθαι
εἰς ὁμόν, οὔτ' ἐὸν ἔστιν ὅπως εἴη κεν ἐόντος 110
τῇ μᾶλλον τῇ δ' ἧσσον [b], ἐπεὶ πᾶν ἐστιν ἄσυλον.
εἰ γὰρ πάντοθεν ἶσον ὁμῶς ἐν πείρασι κύρει.

Nr. 98. vs. 103—105 Plat. Soph. 244 E. Ps.-Arist. de Melisso c. 2. Stob. Ecl. I 352. Denique saepius. — vs. 102. *ᾗ δ' ἄρ' ἔχει* corr. *αὐτὰρ ἐπεὶ* cod. *ἐπὶ* Karsten. *ἐὸν* Stein. *αὐτὰρ ἐπεὶ πεῖρας πύματον, τετελ. ἐ. πάντ.* interpr. Diels: „quoniam terminus est finis extremus, illud perfectum absolutumque est." — vs. 109. cod. *οἱ γάρ*, Diels conicit *εἰ γὰρ* vel *ᾗ γάρ*.

a. Philop. in Arist. Phys. III 12. τουτέστιν ἴσον ἐκ τοῦ μέσου πανταχόθεν ἀπέχον, ἵνα σφαιρικὸν αὐτὸ δείξῃ.

b. Plat. Parm. 150 E. καὶ μὴν καὶ αὐτό γε τὸ ἓν πρὸς ἑαυτὸ οὕτως ἂν ἔχοι· μήτε μέγεθος ἐν ἑαυτῷ μήτε σμικρότητα ἔχον οὔτε ἂν ὑπερέχοιτο οὔτ' ἂν ὑπερέχοι ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐξ ἴσου ὂν ἴσον ἂν εἴη ἑαυτῷ.

Parmenides ap. Simplic. Phys. 9 r. 38, 30 D. 99

a veritate transit ad opiniones

110 Ἐν τῷ σοι παύσω πιστὸν λόγον ἠδὲ νόημα
ἀμφὶς ἀληθείης· δόξας δ' ἀπὸ τοῦδε [a] βροτείας
μάνθανε, κόσμον ἐμῶν ἐπέων ἀπατηλὸν [b] ἀκούων. 115

principia duo contraria

Μορφὰς γὰρ κατέθεντο δύο γνώμαις [c] ὀνομάζειν·
τῶν μίαν οὐ χρεών ἐστιν, ἐν ᾧ πεπλανημένοι εἰσίν,
115 ἀντία δ' ἐκρίναντο δέμας καὶ σήματ' ἔθεντο
χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων, τῇ [d] μὲν φλογὸς αἰθέριον πῦρ
λεπτὸν ἀραιὸν ἐλαφρὸν ἑωυτῷ πάντοσε τωὐτόν, 120
τῷ δ' ἑτέρῳ μὴ τωὐτόν· ἀτὰρ κἀκεῖνο [e] κατ' αὐτοῦ
ἀντία, νύκτ' ἀδαῆ, πυκινὸν δέμας ἐμβριθές τε. [f]
120 τῶν σοι ἐγὼ διάκοσμον [g] ἐοικότα πάντα φατίζω,
ὡς οὐ μήποτέ τίς σε βροτῶν γνώμη παρελάσσῃ.

a. His in versibus est conclusio prioris, praefatio alterius partis. Simpl. Phys. 31 v. 146, 26 D. haec subicit: ταῦτα μὲν οὖν τὰ περὶ τοῦ ἑνὸς ὄντος ἔπη τοῦ Παρμενίδου. μεθ' ἃ λοιπὸν περὶ τῶν δοξαστῶν διαλέγεται ἄλλας ἀρχὰς ἐν ἐκείνοις ὑποτιθέμενος, ὧν καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς ἑξῆς (I 5. 188a 20) μνημονεύει λέγων· „καὶ γὰρ Παρμενίδης θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἀρχὰς ποιεῖ, ταῦτα δὲ προσαγορεύει πῦρ καὶ γῆν." Quae ratio sit harum inter se partium, v. Arist. Met. I 5. 986b 31. ἀναγκαζόμενος δ' ἀκολουθεῖν (sc. ὁ Παρμενίδης) τοῖς φαινομένοις, καὶ τὸ ἓν μὲν κατὰ τὸν λόγον, πλείω δὲ κατὰ τὴν αἴσθησιν ὑπολαμβάνων εἶναι, δύο τὰς αἰτίας καὶ δύο τὰς ἀρχὰς πάλιν τίθησι, θερμὸν καὶ ψυχρόν, οἷον πῦρ καὶ γῆν λέγων· τούτων δὲ τὸ μὲν κατὰ τὸ ὂν τὸ θερμὸν τάττει, θάτερον δὲ κατὰ τὸ μὴ ὄν. Cf. Gen. et Corr. I 3. 318b 6. Minus accurate, quia

ignis, terra

N. 99. vs. 110—112 Simpl. 7 r. 31 v. vs. 113—119 Simpl. 7 r paulo infra, et 39 r; de Caelo 137 r. — vs. 113. γνώμαις 7 r et partim 39 r. γνώμας 9 r. Idem suadet Stein 794.— 117. λεπτὸν correxi. cod. 7 r ἤπιον, deinde partim τὸ partim ὄν, tum μέγ' ἀραιόν. 9 r et 39 r ἤπιον ἀραιὸν ἐλαφρὸν pars integra verba, pars vestigia; in uno 9 r ἤπιον ὂν μέγ'. Tollunt ἐλαφρὸν quasi glossema Karsten, Preller, Stein. Inde ἤπιον ἐόν, μέγ' ἀραιόν Karsten, ἠπιόφρον Preller, ἤπιον ἔμμεν ἀραιόν Bergk 1842. Mihi praeter λεπτὸν etiam λαμπρόν aptum visum est. — 118. cod. κατ' αὐτὸ τἀντία et similia. κατ' αὐτοῦ ἀντία Stein. — 120. φατίξω Meineke Anal. Alex. 183. — 121. γνώμη cod., γνώμῃ Stein.

Aristoteleis notionibus utitur, interpr. Parmenidis sententiam Theophrastus ap. Alex. in Metaph. 24, 5. Doxogr. 482. *τούτῳ* (Xenophani) *δ' ἐπιγενόμενος Παρμενίδης — ἐπ' ἀμφοτέρας ἦλθε τὰς ὁδούς. καὶ γὰρ ὡς ἀίδιόν ἐστι τὸ πᾶν ἀποφαίνεται καὶ γένεσιν ἀποδιδόναι πειρᾶται τῶν ὄντων, οὐχ ὁμοίως περὶ ἀμφοτέρων δοξάζων, ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν μὲν ἓν τὸ πᾶν καὶ ἀγένητον καὶ σφαιροειδὲς ὑπολαμβάνων, κατὰ δόξαν δὲ τῶν πολλῶν εἰς τὸ γένεσιν ἀποδοῦναι τῶν φαινομένων δύο ποιῶν τὰς ἀρχάς, πῦρ καὶ γῆν, τὸ μὲν ὡς ὕλην, τὸ δ' ὡς αἴτιον καὶ ποιοῦν.* Unde pendet Hippol. Ref. I 11. Dox. 564, 21. Similiter Cic Acad. II 118 *Parm. ignem qui moveat, terram quae ab eo formetur.*

b. Simpl. Phys. 9r. 39, 10 D. *δοξαστὸν οὖν καὶ ἀπατηλὸν τοῦτον καλεῖ τὸν λόγον οὐχ ὡς ψευδῆ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ τῆς νοητῆς ἀληθείας εἰς τὸ φαινόμενον καὶ δοκοῦν καὶ αἰσθητὸν ἐκπεπτωκότα.*

c. „Homines animis statuerunt duas dicere formas. Atqui alteram non oportuit, qua in re isti falluntur.“ Error est, quod duas statuunt. Unam debebant. — Parum recte interpr. Simplic. 7r. 31, 8 D. *πεπλανῆσθαι δέ φησι τοὺς τὴν ἀντίθεσιν τῶν τὴν γένεσιν συνιστώντων στοιχείων μὴ συνορῶντας ἢ μὴ σαφῶς ἀποκαλύπτοντας.*

d. Alteri *μορφῇ* ignem attribuunt aetherium, tenuem illum et sui per omnia similem, alterius dissimilem.

e. Ea videlicet pars opinionum vulgarium, quae erat de calido sive igneo elemento, poetae fere probatur; modo ne etiam alterum illud contra positum putarent, noctem sine luce, corpus solidum ac grave.

f. Addit Simpl. Phys. 7v. 31, 3 D. *καὶ δὴ καὶ καταλογάδην μεταξὺ τῶν ἐπῶν ἐμφέρεταί τι ῥησείδιον ὡς αὐτοῦ Παρμενίδου, ἔχον οὕτως. „Ἐπὶ τῷδέ ἐστι τὸ ἀραιὸν καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ φάος καὶ τὸ μαλθακὸν καὶ τὸ κοῦφον, ἐπὶ δὲ τῷ πυκνῷ ὠνόμασται τὸ ψυχρὸν καὶ ὁ ζόφος καὶ σκληρὸν καὶ βαρύ· ταῦτα γὰρ ἀπεκρίθη ἑκατέρως ἑκάτερα.* Quod *ῥησείδιον* Preller e commentatore nescio quo, Stein e Melissi libro in id carminis Parmenidei exemplum, quo Simplicius usus est, transisse putat.

g. Plut. adv. Col. 13, 6. *ὅς γε καὶ διάκοσμον πεποίηται, καὶ στοιχεῖα μιγνύς, τὸ λαμπρὸν καὶ σκοτεινόν, ἐκ τούτων τὰ φαινόμενα πάντα καὶ διὰ τούτων ἀποτελεῖ· καὶ γὰρ περὶ γῆς εἴρηκε πολλὰ καὶ περὶ οὐρανοῦ καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρων, καὶ γένεσιν ἀνθρώπων ἀφήγηται καὶ οὐδὲν ἄρρητον — τῶν κυρίων παρῆκεν.*

100 Parmenides ap. Simplic. Phys. 39r. 180, 9 D.

122 *Αὐτὰρ ἐπειδὴ πάντα φάος καὶ νὺξ ὀνόμασται* [a] — 125 lux et nox
καὶ τὰ κατὰ σφετέρας δυνάμεις ἐπὶ τοῖσί τε καὶ τοῖς,
πᾶν πλέον ἐστὶν ὁμοῦ φάεος καὶ νυκτὸς ἀφάντου,
125 *ἴσων ἀμφοτέρων, ἐπεὶ οὐδετέρῳ μέτα μηδέν* [b].

a. „Iam quoniam omnia sunt ad duo principia revocata et suum de quoque praedicatum est sive sua cuique vis tributa, universum com-

pletum est simul luce et nocte, aequali utraque, quoniam neutri quidquam cum altera commune est." Aequales dicere videtur quae sint aequaliter discretae.

b. Simplic. l. c. addit: *εἰ δὲ μηδετέρῳ μέτα μηδέν, καὶ ὅτι ἀρχαὶ ἄμφω καὶ ὅτι ἐναντίαι, δηλοῦται.* Quo sedes versuum 122—125 definiatur: post vs. 119 pergit Simplicius *καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν.*

Simplic. Phys 9[r]. 39, 12 D. post vs. 121. *Μετ' ὀλίγα δὲ πάλιν περὶ τῶν δυεῖν στοιχείων εἰπὼν ἐπάγει καὶ τὸ ποιητικὸν λέγων οὕτως·* 101 A

126 *Αἱ γὰρ στεινότεραι*[a] *πλῆνται πυρὸς ἀκρήτοιο,*
αἱ δ' ἐπὶ ταῖς νυκτός, μετὰ δὲ φλογὸς ἵεται αἶσα·
dea genetrix *ἐν δὲ μέσῳ τούτων*[b] *δαίμων, ἣ πάντα κυβερνᾷ.* 135
⟨πάντῃ γὰρ στυγεροῖο τόκου καὶ μίξιος ἄρχει.
130 *πέμπουσ' ἄρσενι θῆλυ μιγὲν τό τ' ἐναντίον αὖθις*
ἄρσεν θηλυτέρῳ[c]*.⟩*
ταύτην καὶ θεῶν αἰτίαν εἶναί φησι, λέγων
132 *πρώτιστον μὲν Ἔρωτα*[d] *θεῶν μητίσατο πάντων* 139
καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ τὰς ψυχὰς πέμπειν ποτὲ μὲν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς εἰς τὸ ἀειδές, ποτὲ δὲ ἀνάπαλίν φησιν.

Parmenides ap. Clem. Strom. V 732 P. 101 B

133 *Εἴσῃ δ' αἰθερίην τε φύσιν τά τ' ἐν αἰθέρι πάντα*
caelestia *σήματα καὶ καθαρῆς εὐαγέος ἠελίοιο*
135 *λαμπάδος ἔργ' ἀίδηλα καὶ ὁππόθεν ἐξεγένοντο,*
ἔργα τε κύκλωπος πεύσῃ περίφοιτα σελήνης
καὶ φύσιν. εἰδήσεις τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχοντα,
ἔνθεν ἔφυ τε καὶ ὥς μιν ἄγουσ' ἐπέδησεν Ἀνάγκη
πείρατ' ἔχειν ἄστρων.

Parmenides ap. Simplic. de Caelo 137. 101 C

140 *πῶς γαῖα καὶ ἥλιος ἠδὲ σελήνη* 129

N. 101. vs. 126. Cod. *πύηντο* vel *πάηντο.* Stein *ἔφυεν.* Karsten *ποίηντο.* Diels *πλῆντο.* Bergk *πλῆνται.* Cod. *ἀκρήτοις* vel *ἀκρίτοις,* corr. Stein. vs. 129—131 hic quoque supplevimus, ut sunt ap. Simpl. 7[v]. 31, 13 D. versus 127—131 continui. — 129. cod. *πάντα.* Stein *πᾶσιν.* Mullach *πάντῃ.* 130. *μιγῆν, τό τ'* Bergk 1864. *μιγῆναι ἐναντία τ' αὖθις* Preller.

αἰθήρ τε ξυνὸς γάλα τ' οὐράνιον καὶ Ὄλυμπος
ἔσχατος ἠδ' ἄστρων θερμὸν μένος ὡρμήθησαν
γίνεσθαι [e].

101 D Stob. Ecl. I 482. *Παρμενίδης στεφάνας εἶναι περιπεπλεγμένας ἐπαλλήλους, τὴν μὲν ἐκ τοῦ ἀραιοῦ, τὴν δὲ ἐκ τοῦ πυκνοῦ· μικτὰς δὲ ἄλλας ἐκ φωτὸς καὶ σκότους μεταξὺ τούτων· καὶ τὸ περιέχον* [f] *δὲ πάσας τείχους δίκην στερεὸν ὑπάρχειν, ὑφ' ᾧ πυρώδης στεφάνη· καὶ τὸ μεσαίτατον πασῶν περὶ ὃ πάλιν πυρώδης. τῶν δὲ συμμιγῶν τὴν μεσαιτάτην ἅπασιν αἰτίαν* [1] *πάσης κινήσεως καὶ γενέσεως* [2] *ὑπάρχειν, ἥντινα καὶ δαίμονα* [g] *κυβερνῆτιν καὶ κληδοῦχον ἐπονομάζει, δίκην τε καὶ ἀνάγκην.* circuli

a. Ex orbibus circulisve putat universum compositum; *στεφάνας* quas dicit. Hoc nomen est supplendum; plura docet Stobaeus **RP** 101 D.

b. Id ne ad mixtos tantum orbes referamus (ut Stob. fecit l. c. **RP** 101 D *τῶν συμμιγῶν τὴν μεσαιτάτην*) cavet Simpl. Phys. 8 r. 34, 14 D: *τὴν στοιχειώδη ἀντίθεσιν* (Empedocles) *ὡς καὶ Παρμενίδης ἐθεάσατο καὶ ποιητικὸν αἴτιον ἐκεῖνος μὲν ἓν κοινόν, τὴν ἐν μέσῳ πάντων ἱδρυμένην καὶ πάσης γενέσεως αἰτίαν δαίμονα, τίθησιν, οὗτος δὲ καὶ ἐν τοῖς ποιητικοῖς αἰτίοις τὴν ἀντίθεσιν ἐθεάσατο.* Cf. Iambl. Theol. Arithm. 8. *ἐοίκασι δὲ κατά γε ταῦτα κατηκολουθηκέναι τοῖς Πυθαγορείοις οἵ τε περὶ Ἐμπεδοκλέα καὶ Παρμενίδην . . . φάμενοι τὴν μοναδικὴν φύσιν Ἑστίας τρόπον ἐν μέσῳ ἱδρῦσθαι.*

c. Quare non mirum quod Plutarchus Amator. 13 eam *Ἀφροδίτην* appellat.

d. De Amore Parmenideo Arist. Met. I 4. 984 b 25. *κατασκευάζων τὴν τοῦ παντὸς γένεσιν πρώτιστον μέν, φησίν, ἔρωτα θεῶν μητίσατο πάντων.* Cf. Plat. Symp. 178 B. Generati sunt deinceps ceteri dei, de quibus more antiquiorum poetarum *παλαιὰ πράγματα* narravit, v. Plat. Symp. 195 C. Cic. D. Nat. I 11 **RP** 101 a.

e. Horum fragmentorum (133 — 139 et 140 — 143) quia utrumque fere eodem in argumento versetur, Stein p. 797 demonstrare ingreditur, a Clemente falsum auctoris nomen traditum, Parmenidem pro Empedocle nominatum esse. Sed enim plane ignoramus qui fuerit utroque loco sententiarum conexus, unde ea fragmenta abrupta sunt. Quid, si posterius illud interrogantis fuit poetae, id autem, quod prius numerari solet, deae respondentis?

---

1) Cod. *ἁπάσαις τε καί.* Davis *ἁπάσαις τοκέα* (sic Diels). Krische *ἁπάσαις αἰτίαν* (sic Wachsmuth). Stein *ἅπασι τοκέα.* Zeller *ἀρχὴν τόκου τε καί.* 2) An *τὴν μεσαιτάτην αἰτίαν ἅπασι τόκου τε καὶ πάσης κινήσεως καὶ γεννήσεως?* Cf. vs. 129.

f. De hoc Stob. l. bene meruit Krische, *Forschungen*, 97—116. Extremus orbis, solidus ille et qui omnia complectitur, certe est ἔσχατος Ὄλυμπος, v. 141. Subter eum est orbis igneus, caelum stellatum. Medius orbis, solidus ipse quoque, terram significat, ut ait Diog. IX 21: πρῶτος δ' οὗτος τὴν γῆν ἀπέφηνε σφαιροειδῆ καὶ ἐν μέσῳ κεῖσθαι. Qui circum hunc est orbis igneus, aer videtur intellegendus esse.

g. Cum dea genetrice confusae sunt, quae praeterea per hoc carmen deae minores commemorantur; ut vs. 14 δίκη κληδοῦχος, 138 ἀνάγκη. Omnia vero turbat Cic. D. Nat. I 11. Dox. 534: *Nam Parmenides quidem commenticium quiddam coronae simile efficit* (στεφάνην *appellat*), *continente ardore lucis orbem, qui cingat caelum, quem appellat deum; in quo neque figuram divinam neque sensum quisquam suspicari potest, multaque eiusdem modi monstra; quippe qui bellum, qui discordiam, qui cupiditatem ceteraque generis eiusdem ad deum revocet.*

hominum generatio — 102 A

Diog. IX 22. Dox. 482. Γένεσίν τε ἀνθρώπων ἐξ ἰλύος πρῶτον γενέσθαι. [a]

unde pendeat cogitatio — 102 B

Arist. Met. III 5. 1009 b 17. Ἐμπεδοκλῆς μεταβάλλοντας τὴν ἕξιν μεταβάλλειν φησὶ τὴν φρόνησιν· — — 21. καὶ Παρμενίδης δὲ ἀποφαίνεται τὸν αὐτὸν τρόπον·

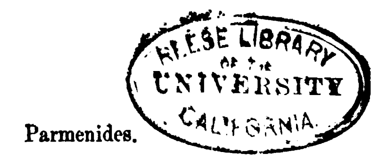
146 Ὡς γὰρ ἑκάστοτ' ἔχει κρᾶσις μελέων πολυκάμπτων, 149
τὼς νόος ἀνθρώποισι παρέστηκεν· τὸ γὰρ αὐτὸ
ἔστιν ὅπερ φρονέει μελέων φύσις ἀνθρώποισιν
καὶ πᾶσιν καὶ παντί· τὸ γὰρ πλέον ἐστὶ νόημα. [b]

de sensibus — 102 C

Theophr. de Sens. 3. Dox. 499. Παρμενίδης μὲν γὰρ ὅλως οὐδὲν ἀφώρικεν (sc. περὶ αἰσθήσεων), ἀλλὰ μόνον ὅτι δυοῖν ὄντοιν στοιχείοιν κατὰ τὸ ὑπερβάλλον ἐστὶν ἡ γνῶσις. ἐὰν γὰρ ὑπεραίρῃ τὸ θερμὸν ἢ τὸ ψυχρόν, ἄλλην γίνεσθαι τὴν διάνοιαν, βελτίω δὲ καὶ καθαρωτέραν τὴν διὰ τὸ θερμόν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ταύτην δεῖσθαί τινος συμμετρίας· ὡς γὰρ ἑκάστοτε — φησίν — ἔχειν κρᾶσιν μελέων πολυπλάγκτων [1] cet. 4. τὸ γὰρ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ φρονεῖν ὡς ταὐτὸ λέγει· διὸ καὶ τὴν μνήμην καὶ τὴν λήθην ἀπὸ τούτων [c] γίνεσθαι διὰ τῆς κράσεως. ἂν δ' ἰσάζωσι τῇ μίξει, πότερον ἔσται φρονεῖν ἢ οὔ, καὶ τίς ἡ

N. 102. vs. 146. ἑκάστοτ' cod. plur., ἕκαστος vulg., κρᾶσιν cod. — Apud. Theophr. primus versus pendet e. v. φησίν. Ibidem κρᾶσις Stephanus. In vs. 147 παρίσταται cod., corr. e Theophr.

1) sequuntur reliqui 3 vs., ut supra editi sunt.

διάθεσις, οὐδὲν ἔτι διώρικεν. ὅτι δὲ καὶ τῷ ἐναντίῳ καθ' αὑτὸ ποιεῖ τὴν αἴσθησιν φανερόν, ἐν οἷς φησι τὸν νεκρὸν φωτὸς μὲν καὶ θερμοῦ καὶ φωνῆς οὐκ αἰσθάνεσθαι διὰ τὴν ἔκλειψιν τοῦ πυρός, ψυχροῦ δὲ καὶ σιωπῆς καὶ τῶν ἐναντίων αἰσθάνεσθαι, καὶ ὅλως δὲ πᾶν τὸ ὂν ἔχειν τινὰ γνῶσιν [d].

a. E Theophrasto hausta. Censorinus Di. Nat. 4, 8 tradit de hominum generatione Parmenidi similem fuisse opinionem atque Empedocli (**RP** 137). Alio loco Censorin. 6, 5. Dox. 191. *inter se certare feminas et mares, et penes utrum victoria sit, eius habitum referri auctor est Parmenides.* Versus, qui huc pertinent, latine conversos servavit Caelius Aurelianus de Morb. Chron. IV 9. p. 545 Wetst. *Parmenides in libris quos de natura scripsit eventu inquit conceptionis molles aliquando seu subactos homines generari . . . .*

(Karsten) 150 femina virque simul Veneris cum germina miscent, 143
unius in formam [1] diverso ex sanguine virtus
temperiem servans bene condita corpora fingit. 145
at si virtutes permixto semine pugnent
nec faciant unam permixto in corpore dirae [?],
155 nascentem gemino vexabunt semine sexum.

Vult enim seminum praeter materias esse virtutes quae si se ita miscuerint ut eiusdem corporis faciant unam, congruam sexui generent voluntatem; si autem permixto semine corporeo virtutes separatae permanserint, utriusque veneris natos appetentia sequatur.

b. E temperie corporis constituitur cognitionis natura. Quod praevalet, est cogitatio, Theophr. l. c.: *δυοῖν ὄντοιν στοιχείοιν κατὰ τὸ ὑπερβάλλον ἐστὶν ἡ γνῶσις.* Alii id quo compleatur et conficiatur corpus (*τὸ ἔμπλεων*, cf. 80 et 124), alii plus vel plurimum vel potentius significari putant.

c. Non *τῶν στοιχείων* sed *ἀπὸ τοῦ αἰσθάνεσθαι καὶ τοῦ φρονεῖν.*

d. In fine partis alterius hos fuisse versus testatur Simpl. de Cael. 509 b. *παραδοὺς δὲ τὴν τῶν αἰσθητῶν διακόσμησιν ἐπήγαγε πάλιν·*

151 *οὕτω τοι κατὰ δόξαν ἔφυν τάδε νῦν τε ἔασι*
καὶ μετέπειτ' ἀπὸ τοῦδε τελευτήσουσι τραφέντα·
τοῖς δ' ὄνομ' ἄνθρωποι κατέθεντ' ἐπίσημον ἑκάστῳ.

---

1) Sic Diels Doxogr. 193 [1]. Tradita: venis informans.

Zeno.

vita Diog. IX 25. *Ζήνων Ἐλεάτης. τοῦτον Ἀπολλόδωρός φησιν ἐν Χρονικοῖς φύσει μὲν Τελευταγόρου, θέσει δὲ Παρμενίδου* [a]. — *διακήκοε Παρμενίδου καὶ γέγονεν αὐτοῦ παιδικά.* — *φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Σοφιστῇ εὑρετὴν αὐτὸν γενέσθαι διαλεκτικῆς* [b], *ὥσπερ Ἐμπεδοκλέα ῥητορικῆς.* 26. *γέγονε δὲ ἀνὴρ γενναιότατος καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ ἐν πολιτείᾳ* [c]. *φέρεται γοῦν αὐτοῦ βιβλία* [d] *πολλῆς συνέσεως* [e] *γέμοντα* [f]. 103

aetas **a.** De aetate Plat. Parm. 127 B, **RP** 91. Consentit fere (sed dubium an nulla propria aut nova auctoritate) Diog. IX 29 *ἤκμαζε δ' οὗτος κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ ἑβδομηκοστὴν ὀλυμπιάδα.* Nimirum aequum videbatur decies quaternis annis discipulum minorem facere quam magistrum; v. Diels, Mus. Rhen. XXXI 35. Et hac ratione inducta minus iam credibile erat, Zenonem Parmenidi in deliciis fuisse, quod a Platone relatum nonnullis vehementer displicuerat, cf. Athen. XI 505 F. Ipsam adoptionem eos ad avertendam talem suspicionem commentos esse conicit Z. I[4] 535[1], cum insuper Platonicum illud *πατρὸς Παρμενίδου* Soph. 241 D in hanc sententiam interpretati sint.

b. Item Diog. VIII 57 et Sext. Math. VII 7. At illud dubia auctoritate Diog. III 48. *διαλόγους τοίνυν φασὶ πρῶτον γράψαι Ζήνωνα τὸν Ἐλεάτην,* nam statim addit Aristotelem aliter tradidisse. Nihil certius de forma libri indicat Arist. El. Soph. 10. 170^b 22. *οἷον ἴσως τὸ ὂν ἢ τὸ ἓν πολλὰ σημαίνει, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀποκρινόμενος καὶ ὁ ἐρωτῶν Ζήνων ἓν οἰόμενος εἶναι ἠρώτησε.*

c. Bene meritus est de legibus patriae, v. Strab. VI 252 **RP** 91 c. Libertatem civium contra tyrannum defendere conatus, cum deprehensus esset, summam inter cruciatus constantiam praebuit. Sed variat fama actae rei et memoria nominum; v. Diod. Sic. Exc. Vales. 557; Plut. adv. Colot. 32; Diog. IX 26. 27; Cousin *nouveaux fragments philosophiques* p. 107.

liber eius **d.** Plures nominat Suidas ad v. *Ζήνων*: *ἔριδες, ἐξήγησις Ἐμπεδοκλέους, πρὸς τοὺς φιλοσόφους, περὶ φύσεως.* De uno ex iis (si non fuit

unicus) Zenonem ipsum disputantem facit Plat. Parm. 128 C. Ἔστι δὲ τό γε ἀληθὲς βοήθειά τις ταῦτα τὰ γράμματα τῷ Παρμενίδου λόγῳ πρὸς τοὺς ἐπιχειροῦντας αὐτὸν κωμῳδεῖν, ὡς, εἰ ἕν ἐστι, πολλὰ καὶ γελοῖα συμβαίνει πάσχειν τῷ λόγῳ καὶ ἐναντία αὐτῷ. ἀντιλέγει δὴ οὖν τοῦτο τὸ γράμμα πρὸς τοὺς τὰ πολλὰ λέγοντας καὶ ἀνταποδίδωσι ταὐτὰ καὶ πλείω, τοῦτο βουλόμενον δηλοῦν, ὡς ἔτι γελοιότερα πάσχοι ἂν αὐτῶν ἡ ὑπόθεσις, ἡ εἰ πολλά ἐστιν ἢ ἡ τοῦ ἓν εἶναι, εἴ τις ἱκανῶς ἐπεξίοι. διὰ τοιαύτην δὴ φιλονεικίαν ὑπὸ νέου ὄντος ἐμοῦ ἐγράφη, καί τις αὐτὸ ἔκλεψε γραφέν, ὥστε οὐδὲ βουλεύσασθαι ἐξεγένετο, εἴτ' ἐξοιστέον αὐτὸ εἰς τὸ φῶς εἴτε μή.

e. Argumenta tractata significat Plat. Phaedr. 261 D. τὸν οὖν Ἐλεατικὸν Παλαμήδην λέγοντα οὐκ ἴσμεν τέχνῃ, ὥστε φαίνεσθαι τοῖς ἀκούουσι τὰ αὐτὰ ὅμοια καὶ ἀνόμοια, καὶ ἓν καὶ πολλά, μένοντά τε αὖ καὶ φερόμενα; Plut. Pericl. 4: διήκουσε δὲ Περικλῆς καὶ Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου, πραγματευομένου περὶ φύσιν ὡς Παρμενίδης, ἐλεγκτικὴν δέ τινα καὶ δι' ἐναντιολογίας εἰς ἀπορίαν κατακλείουσαν ἐξασκήσαντος ἕξιν. ὥσπερ καὶ Τίμων ὁ Φλιάσιος εἴρηκε διὰ τούτων· — ratio disputandi

ἀμφοτερογλώσσου τε μέγα σθένος οὐκ ἀλαπαδνὸν
Ζήνωνος πάντων ἐπιλήπτορος.

Quos Timonis versiculos hi excipiunt, apud Diog. IX 25,

ἠδὲ Μελίσσου
πολλῶν φαντασμῶν ἐπάνω, παύρων γε μὲν εἴσω.

f. Scripserunt de eo Gerling, de Zenonis paralogismis motum spectantibus, Marburg. 1825. Ed. Wellmann, *Zenos Beweise gegen die Bewegung, Progr. Frankfurt a. O. 1870.* F. Schneider, in Philologi vol. XXXV, 1876, p. 612.

104 Simplic. Phys. 255 r. Διὰ τοῦτο λύει (Ἀριστοτέλης) καὶ τὸν Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου λόγον, ὃν ἤρετο [a] Πρωταγόραν τὸν σοφιστήν. Εἰπὲ γάρ μοι, ἔφη, ὦ Πρωταγόρα, ἆρα ὁ εἷς κέγχρος καταπεσὼν ψόφον ποιεῖ ἢ τὸ μυριοστὸν τοῦ κέγχρου; τοῦ δὲ εἰπόντος μὴ ποιεῖν, Ὁ δὲ μέδιμνος, ἔφη, τῶν κέγχρων καταπεσὼν ποιεῖ ψόφον ἢ οὔ; τοῦ δὲ ψοφεῖν εἰπόντος τὸν μέδιμνον, Τί οὖν, ἔφη ὁ Ζήνων, οὐκ ἔστι λόγος τοῦ μεδίμνου τῶν κέγχρων πρὸς τὸν ἕνα καὶ τὸ μυριοστὸν τοῦ ἑνός; τοῦ δὲ φήσαντος εἶναι, Τί οὖν, ἔφη ὁ Ζήνων, οὐ καὶ τῶν ψόφων ἔσονται λόγοι πρὸς ἀλλήλους οἱ αὐτοί; ὡς γὰρ τὰ ψοφοῦντα, καὶ οἱ ψόφοι. τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, εἰ ὁ μέδιμνος τοῦ κέγχρου ψοφεῖ, ψοφήσει καὶ ὁ εἷς κέγχρος καὶ τὸ μυριοστὸν τοῦ κέγχρου. — granum et acervus

a. Si non e libro Zenonis omnis haec argumentatio at ratio ipsa ex sententia eius hausta est. Testis Arist. Phys. VII 5. 250a 20. ὁ Ζήνωνος λόγος οὐκ ἀληθής, ὡς ψοφεῖ τῆς κέγχρου ὁτιοῦν μέρος cet.

redarguitur notio multitudinis

Simplic. Phys. 30r. 139, 5 D. Ἐν μέντοι τῷ συγγράμματι αὐτοῦ πολλὰ ἔχοντι ἐπιχειρήματα καθ' ἕκαστον δείκνυσιν, ὅτι τῷ πολλὰ εἶναι λέγοντι συμβαίνει τὰ ἐναντία λέγειν· ὧν ἕν ἐστιν ἐπιχείρημα, ἐν ᾧ δείκνυσιν ὅτι, εἰ πολλά ἐστι, καὶ μεγάλα ἐστὶ καὶ μικρά· μεγάλα μὲν ὥστε ἄπειρα τὸ μέγεθος εἶναι, μικρὰ δὲ οὕτως ὥστε μηθὲν ἔχειν μέγεθος. 105 A

e parvitate infinita

139, 9. Ἐν δὴ τούτῳ δείκνυσιν ὅτι οὗ μήτε μέγεθος μήτε πάχος μήτε ὄγκος μηθείς ἐστιν, οὐδ' ἂν εἴη τοῦτο. „εἰ γὰρ ἄλλῳ ὄντι, φησί, προσγένοιτο, οὐδὲν ἂν μεῖζον ποιήσειεν· μεγέθους γὰρ μηδενὸς ὄντος, προσγενομένου δέ, οὐδὲν οἷόν τε εἰς μέγεθος ἐπιδοῦναι. καὶ οὕτως ἂν ἤδη τὸ προσγινόμενον οὐδὲν εἴη. εἰ δὲ ἀπογινομένου τὸ ἕτερον μηδὲν ἔλαττόν ἐστι, μηδὲ αὖ προσγινομένου αὐξήσεται, δῆλον ὅτι τὸ προσγενόμενον οὐδὲν [a] ἦν οὐδὲ τὸ ἀπογενόμενον“. καὶ ταῦτα οὐχὶ τὸ ἓν ἀναιρῶν ὁ Ζήνων λέγει, ἀλλ' ὅτι μέγεθος ἔχει ἕκαστον τῶν πολλῶν καὶ ἀπείρων, τῷ πρὸ τοῦ λαμβανομένου ἀεί τι εἶναι, διὰ τὴν ἐπ' ἄπειρον τομήν· ὃ δείκνυσι προδείξας ὅτι οὐδὲν ἔχει μέγεθος ἐκ τοῦ ἕκαστον τῶν πολλῶν ἑαυτῷ ταὐτὸν εἶναι καὶ ἕν [b].

e bipartitione

Simpl. Phys. 30 v. 140, 28 D. Πάλιν γὰρ δεικνὺς ὅτι, εἰ πολλά ἐστι, τὰ αὐτὰ πεπερασμένα ἐστὶ καὶ ἄπειρα, γράφει ταῦτα κατὰ λέξιν ὁ Ζήνων· „Εἰ πολλά ἐστιν, ἀνάγκη τοσαῦτα εἶναι ὅσα ἐστὶ καὶ οὔτε πλείονα αὐτῶν οὔτε ἐλάττονα. εἰ δὲ τοσαῦτά ἐστιν ὅσα ἐστί, πεπερασμένα ἂν εἴη. εἰ πολλά ἐστιν, ἄπειρα τὰ ὄντα ἐστίν· ἀεὶ γὰρ ἕτερα μεταξὺ τῶν ὄντων ἐστί, καὶ πάλιν ἐκείνων ἕτερα μεταξύ. καὶ οὕτως ἄπειρα τὰ ὄντα ἐστί.“ καὶ οὕτως μὲν τὸ κατὰ τὸ πλῆθος ἄπειρον ἐκ τῆς διχοτομίας ἔδειξε [c]. 105 B

e magnitudine infinita

Simpl. Phys. 30 v. 140, 34 D. Τὸ δὲ κατὰ μέγεθος, πρότερον κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπιχείρησιν. προδείξας γὰρ ὅτι, εἰ μὴ ἔχοι μέγεθος τὸ ὄν, οὐδ' ἂν εἴη, ἐπάγει· „Εἰ δὲ ἔστιν, ἀνάγκη ἕκαστον μέγεθός τι ἔχειν καὶ πάχος, καὶ ἀπέχειν αὐτοῦ τὸ ἕτερον ἀπὸ τοῦ ἑτέρου. καὶ περὶ τοῦ προὔχοντος [d] ὁ αὐτὸς λόγος· καὶ γὰρ ἐκεῖνο ἕξει μέγεθος καὶ προέξει αὐτοῦ τι. ὅμοιον δὴ τοῦτο ἅπαξ τε εἰπεῖν καὶ ἀεὶ λέγειν· οὐδὲν γὰρ αὐτοῦ τοιοῦτον ἔσχατον ἔσται, οὔτε ἕτερον πρὸς ἕτερον οὐκ ἔσται. οὕτως εἰ πολλά ἐστιν, ἀνάγκη αὐτὰ μικρά τε εἶναι καὶ μεγάλα, μικρὰ μέν, ὥστε μὴ ἔχειν μέγεθος, μεγάλα δέ, ὥστε ἄπειρα εἶναι.“ 105 C

a. Eudemus (*ἐν τοῖς Φυσικοῖς*) apud Simpl. Phys. 30r. 138, 32 D. (et 21r. 97, 12 D.) *καὶ Ζήνωνά φασι λέγειν, εἴ τις αὐτῷ τὸ ἓν ἀποδοίη τί ποτέ ἐστιν, ἕξειν τὰ ὄντα λέγειν. ἠπόρει δὲ ὡς ἔοικε διὰ τὸ τῶν μὲν αἰσθητῶν ἕκαστον κατηγορικῶς τε πολλὰ λέγεσθαι καὶ μερισμῷ, τὴν δὲ στιγμὴν μηθὲν τιθέναι· ὃ γὰρ μήτε προστιθέμενον αὔξει μήτε ἀφαιρούμενον μειοῖ οὐκ ᾤετο τῶν ὄντων εἶναι.* Postrema leguntur etiam ap. Arist. Met. III 4. 1001b 7. Quod argumentandi genus secus intellegentes nonnulli Unum a Zenone sublatum esse affirmant, velut Alex. Aphrod. ap. Simpl. 30r; Seneca Ep. 88 extr.

b. Cohaerent haec cum loco tertio **RP** 105 C.

c. Arist. Phys. I 3. 187a 1. *ἔνιοι δ'* (atomicos dicit) *ἐνέδοσαν τοῖς λόγοις ἀμφοτέροις, τῷ μὲν ὅτι πάντα ἕν, — τῷ δὲ ἐκ τῆς διχοτομίας, ἄτομα ποιήσαντες μεγέθη.* Antea de Parmenide et Melisso disputaverat, Zenonem non diserte nominaverat. Unde factum, id quod Simpl. narrat 30r. 139, 24 D. *Πορφύριος καὶ τὸν ἐκ τῆς διχοτομίας λόγον Παρμενίδου φησὶν εἶναι, ἓν τὸ ὂν ἐκ ταύτης πειρωμένου δεικνύναι.* Quod ille statim 140, 21 D. idoneis causis refutat.

d. Id quod praetentum alteri ab alio quodam illud disiungit. Z. I4 543. Diels *ἀπέχειν* ad *μέγεθος, προέχειν* ad *πάχος* refert.

106 Simpl. Phys. 130v. 562, 3 D. *Ὁ Ζήνωνος λόγος ἀναιρεῖν ἐδόκει τὸ εἶναι τὸν τόπον ἐρωτῶν οὕτως· „Εἰ ἔστιν ὁ τόπος, ἔν τινι ἔσται· πᾶν γὰρ ὂν ἔν τινι· τὸ δὲ ἔν τινι καὶ ἐν τόπῳ. ἔσται ἄρα καὶ ὁ τόπος ἐν τόπῳ, καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον· οὐκ ἄρα ἔστιν ὁ τόπος[a].“* — io spatii

a. Ar. Phys. IV 1. 209a 23. *ἡ γὰρ Ζήνωνος ἀπορία ζητεῖ τινα λόγον· εἰ γὰρ πᾶν τὸ ὂν ἐν τόπῳ, δῆλον ὅτι καὶ τοῦ τόπου τόπος ἔσται, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον πρόεισιν.* IV 3. 210b 22. *ὃ δὲ Ζήνων ἠπόρει, ὅτι εἰ ἔστι τι ὁ τόπος, ἐν τίνι ἔσται, λύειν οὐ χαλεπόν· οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐν ἄλλῳ μὲν εἶναι τὸν πρῶτον τόπον, μὴ μέντοι ὡς ἐν τόπῳ ἐκείνῳ, ἀλλ' ὥσπερ ἡ μὲν ὑγίεια ἐν θερμοῖς ὡς ἕξις, τὸ δὲ θερμὸν ἐν σώματι ὡς πάθος ὥστ' οὐκ ἀνάγκη εἰς ἄπειρον ἰέναι.* Cf. Eudem. ap. Simpl. Phys. 131r. 563, 18 D.

107 A Arist. Phys. VI 9. 239b 9. *Τέτταρες δ' εἰσὶ λόγοι περὶ κινήσεως Ζήνωνος οἱ παρέχοντες τὰς δυσκολίας τοῖς λύουσιν· πρῶτος μὲν ὁ περὶ τοῦ μὴ κινεῖσθαι διὰ τὸ πρότερον εἰς τὸ ἥμισυ δεῖν ἀφικέσθαι τὸ φερόμενον ἢ πρὸς τὸ τέλος, περὶ οὗ διείλομεν ἐν τοῖς πρότερον[a] λόγοις.* — notio movendi

107 B 239b 14. *Δεύτερος δ' ὁ καλούμενος Ἀχιλλεύς· ἔστι δ' οὗτος, ὅτι τὸ βραδύτερον οὐδέποτε καταληφθήσεται θέον ὑπὸ* — Achilles

τοῦ ταχίστου· ἔμπροσθεν γὰρ ἀναγκαῖον ἐλθεῖν τὸ διῶκον ὅθεν ὥρμησε τὸ φεῦγον, ὥστ᾽ ἀεί τι προέχειν ἀναγκαῖον τὸ βραδύτερον [b].

sagitta 239 b 30. *Τρίτος δ᾽ ὁ νῦν ῥηθείς, ὅτι ἡ ὀϊστὸς φερομένη* 107 C *ἕστηκεν. συμβαίνει δὲ παρὰ τὸ λαμβάνειν τὸν χρόνον συγκεῖσθαι ἐκ τῶν νῦν* [c]· *μὴ διδομένου γὰρ τούτου οὐκ ἔσται ὁ συλλογισμός.*

239 b 33. *Τέταρτος δ᾽ ὁ περὶ τῶν ἐν τῷ σταδίῳ κινουμένων* 107 D *ἴσων ὄγκων παρ᾽ ἴσους, τῶν μὲν ἀπὸ τέλους τοῦ σταδίου, τῶν δ᾽ ἀπὸ μέσου, ἴσῳ τάχει, ἐν ᾧ συμβαίνειν οἴεται ἴσον εἶναι χρόνον τῷ διπλασίῳ τὸν ἥμισυν. ἔστι δ᾽ ὁ παραλογισμὸς ἐν τῷ τὸ μὲν παρὰ κινούμενον τὸ δὲ παρ᾽ ἠρεμοῦν τὸ ἴσον μέγεθος ἀξιοῦν τῷ ἴσῳ τάχει τὸν ἴσον φέρεσθαι χρόνον* [d].

a. Ar. Phys. VI 2. 233a 11. *μέγεθος ἅπαν ἐστὶ συνεχές· τὰς αὐτὰς γὰρ καὶ τὰς ἴσας διαιρέσεις ὁ χρόνος διαιρεῖται καὶ τὸ μέγεθος.* 233a 21. *διὸ καὶ ὁ Ζήνωνος λόγος ψεῦδος λαμβάνει τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι τὰ ἄπειρα διελθεῖν ἢ ἅψασθαι τῶν ἀπείρων καθ᾽ ἕκαστον ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. διχῶς γὰρ λέγεται καὶ τὸ μῆκος καὶ ὁ χρόνος ἄπειρον, καὶ ὅλως πᾶν τὸ συνεχές, ἤτοι κατὰ διαίρεσιν ἢ τοῖς ἐσχάτοις. τῶν μὲν οὖν κατὰ ποσὸν ἀπείρων οὐκ ἐνδέχεται ἅψασθαι ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ, τῶν δὲ κατὰ διαίρεσιν ἐνδέχεται· καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ χρόνος οὕτως ἄπειρος. ὥστε ἐν τῷ ἀπείρῳ καὶ οὐκ ἐν τῷ πεπερασμένῳ συμβαίνει διιέναι τὸ ἄπειρον, καὶ ἅπτεσθαι τῶν ἀπείρων τοῖς ἀπείροις, οὐ τοῖς πεπερασμένοις.* Cf. Schol. Arist. Phys. 407 b Br., ubi hoc exemplum adicitur: *εἰ γὰρ κινοῖτό τι ἐπὶ πηχυαίου μεγέθους ἐν μιᾷ ὥρᾳ, ἐπειδὴ ἐν παντὶ μεγέθει ἄπειρά ἐστι σημεῖα, ἀνάγκη πάντων ἅψασθαι τῶν σημείων τοῦ μεγέθους τὸ κινούμενον· διελεύσεται ἄρα τὸ ἄπειρον ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ, ὅπερ ἀδύνατον.*

Achilles b. Simpl. Phys. 237 r. *Ἀχιλλεὺς οὖν ὁ λόγος ἀπὸ τοῦ παραληφθέντος ἐν αὐτῷ Ἀχιλλέως ἐκλήθη, ὃν ἀδύνατόν φησιν ὁ λόγος τὴν χελώνην διώκοντα καταλαβεῖν.* Pergit Arist. Phys. VI 9. 239b 17. *ἔστι δὲ καὶ οὗτος ὁ αὐτὸς λόγος τῷ διχοτομεῖν, διαφέρει δ᾽ ἐν τῷ διαιρεῖν μὴ δίχα τὸ προσλαμβανόμενον μέγεθος.* 239 b 22. *ἐν ἀμφοτέροις γὰρ συμβαίνει μὴ ἀφικνεῖσθαι πρὸς τὸ πέρας διαιρουμένου πως τοῦ μεγέθους· ἀλλὰ πρόσκειται ἐν τούτῳ ὅτι οὐδὲ τὸ τάχιστον τετραγῳδημένον ἐν τῷ διώκειν τὸ βραδύτατον.*

sagitta c. Arist. Phys. VI 9. 239b 5. *Ζήνων δὲ παραλογίζεται· εἰ γὰρ ἀεί, φησίν, ἠρεμεῖ πᾶν ἢ κινεῖται* 1), *ὅταν ᾖ κατὰ τὸ ἴσον, ἔστι δ᾽ ἀεὶ τὸ*

---

1) *ἢ κινεῖται* eicit Zeller, *ᾗ κινεῖται* Gerling. His certe praetulerim *κεῖται*. Postea ⟨*κατὰ τὸ ἴσον*⟩ addit Zeller. Omnino malim sic resti-

φερόμενον ἐν τῷ νῦν <κατὰ τὸ ἴσον>, ἀκίνητον τὴν φερομένην εἶναι οἰστόν. τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος· οὐ γὰρ σύγκειται ὁ χρόνος ἐκ τῶν νῦν ἀδιαιρέτων, ὥσπερ οὐδ' ἄλλο μέγεθος οὐδέν. Satis verbose Simpl. Phys. 236 v. *Ὁ δὲ Ζήνωνος λόγος προλαβών, ὅτι πᾶν ὅταν ᾖ κατὰ τὸ ἴσον ἑαυτῷ ἢ κινεῖται* [?] *ἢ ἠρεμεῖ, καὶ ὅτι οὐδὲν ἐν τῷ νῦν κινεῖται, καὶ ὅτι τὸ φερόμενον ἀεὶ ἐν τῷ ἴσῳ αὐτῷ ἐστι καθ' ἕκαστον νῦν, ἐῴκει συλλογίζεσθαι οὕτως· τὸ φερόμενον βέλος ἐν παντὶ νῦν κατὰ τὸ ἴσον ἑαυτῷ ἐστιν, ὥστε καὶ ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ· τὸ δὲ ἐν τῷ νῦν κατὰ τὸ ἴσον ἑαυτῷ ὂν οὐ κινεῖται. ἠρεμεῖ ἄρα, ἐπειδὴ μηδὲν ἐν τῷ νῦν κινεῖται, τὸ δὲ μὴ κινούμενον ἠρεμεῖ, ἐπειδὴ πᾶν ἢ κινεῖται ἢ ἠρεμεῖ. τὸ ἄρα φερόμενον βέλος ἕως φέρεται ἠρεμεῖ κατὰ πάντα τὸν τῆς φορᾶς χρόνον.*

d. Simpl. Phys. 238 r. *Ὁ μὲν οὖν λόγος — εὐηθέστατος —, ὥς φησιν Εὔδημος, διὰ τὸ προφανῆ τὸν παραλογισμὸν ἔχειν.* Optime hoc argumentum explicatur a Baylio, Dict. hist. crit. art., Zenon. lit. F. Z. I[4] 549. De omnibus v. suo loco Ueberweg, *Syst. d. Logik.*

108 Diog. IX 29. *Ἀρέσκει δ' αὐτῷ τάδε· κόσμους*[a] *εἶναι κενόν τε μὴ εἶναι· γεγενῆσθαι δὲ τὴν τῶν πάντων φύσιν ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ λαμβανόντων εἰς ἄλληλα τὴν μεταβολήν· γένεσίν τ' ἀνθρώπων ἐκ γῆς εἶναι καὶ ψυχὴν κρᾶμα ὑπάρχειν ἐκ τῶν προειρημένων κατὰ μηδενὸς τούτων ἐπικράτησιν.* physica [?]

a. Quod Zeno plures mundos statuisse perhibetur, veri simile est nomen Eleatici philosophi cum Stoico esse confusum. Reliqua quamquam minus offendunt, tamen dubium an ipse physica non explicaverit. Idem cadit in Melissum, cf. Zeller I[4]. 537[2]. 561. De eis, quae utrique apud Stob. Ecl. I 60 tribuuntur, v. **RP** 116.

---

tuere principium: *εἰ γὰρ ἀεὶ ἠρεμεῖ πᾶν ἢ κινεῖται* (propositio maior), *ἠρεμεῖ δέ, ὅταν ᾖ κατὰ τὸ ἴσον* (prima assumptio), *ἔστι δ' ἀεὶ* cet. Vitium Simplicio antiquius nec ab eo perspectum.

Melissus.

vita Diog. IX 24. *Μέλισσος Ἰθαγένους Σάμιος. οὗτος ἤκουσε Παρμενίδου* [a]· *ἀλλὰ καὶ εἰς λόγους ἦλθεν Ἡρακλείτῳ* [a]· *ὅτε καὶ συνέστησεν* [a] *αὐτὸν τοῖς Ἐφεσίοις ἀγνοοῦσι, καθάπερ Ἱπποκράτης Δημόκριτον Ἀβδηρίταις. γέγονε δὲ καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ ἀποδοχῆς παρὰ τοῖς πολίταις ἠξιωμένος· ὅθεν καὶ ναύαρχος* [b] *αἱρεθεὶς ἔτι καὶ μᾶλλον ἐθαυμάσθη ἢ* [1] *διὰ τὴν οἰκείαν ἀρετήν* [c]. — — *φησὶ δ' Ἀπολλόδωρος ἠκμακέναι αὐτὸν κατὰ τὴν τετάρτην καὶ ἐνενηκοστὴν Ὀλυμπιάδα.* 109

a. De his merito dubitaveris.

b. Samii ol. 84, 4 = 441 Atheniensium classem vicerunt. Ducem fuisse Melissum testatur Aristoteles ap. Plut. Pericl. 26. *Μέλισσος ὁ Ἰθαγένους ἀνὴρ φιλόσοφος στρατηγῶν τότε τῆς Σάμου* cet. Cf. Plut. Them. 2. adv. Colot. 32 p. 1126 B. Suid. s. v. *Μέλιτος*. Congruit Apollodori computatio, v. Clinton F. H. ann. 440. Cf. Diels, Mus. Rhen. XXXI 40.

liber **c.** Opus quod reliquit unicum *περὶ τοῦ ὄντος* inscriptum fuisse ait Suid. l. c., *περὶ φύσεως* Galen. ad Hippocr. d. Natur. Hom. I p. 5; de Elem. sec. Hippocr. I 9, p. 487 Kuehn. *τὰ γὰρ τῶν παλαιῶν ἅπαντα περὶ φύσεως ἐπιγέγραπται, τὰ Μελίσσου, τὰ Παρμενίδου, τὰ Ἐμπεδοκλέους, Ἀλκμαίωνός τε καὶ Γοργίου, καὶ Προδίκου, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων.* Coniungit utrumque Simpl. Phys. 15ᵛ. 70, 16 D. *Μέλ. καὶ τὴν ἐπιγραφὴν οὕτως ἐποιήσατο τοῦ συγγράμματος περὶ φύσεως ἢ περὶ τοῦ ὄντος.* Simplicium eundem, non Alexandrum Aphrod. et Nicol. Damasc., antestari debuit, cum latine titulum exprimit *de ente et natura*, Bessarion in Calumn. Platon. II 11. Ionica dialecto scriptum erat; de partibus v. **RP** 113 a. Reliquias Simplicio maximam partem debemus. Tractavit eas Brandis Comment. Eleat. III, p. 186, Mullach Arist. de Melisso, X., G. p. 80. FPG. I 259. Libri eius, qui olim inscribebatur de Xenophane Zenone Gorgia, cap. I et II ad Melissum pertinere evicit Spalding, Vindiciae Philosophorum Megaric., Berl. 1793. Cf. Brandis l. c. Kern, *Festschrift zur Stettiner Philologenversammlung.*

τὸ ὄν Simpl. Phys. 22 ᵛ. 103, 13 D. *Τοῖς γὰρ τῶν φυσικῶν ἀξιώμασι χρησάμενος ὁ Μέλισσος περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς* 110

---

1) *ἢ* addidi.

ἄρχεται τοῦ συγγράμματος οὕτως· [fr. 1] „Εἰ μὲν μηδὲν ἔστι, περὶ τούτου τί ἂν λέγοιτο ὡς ἐόντος τινός; εἰ δέ τι ἔστιν, ἤτοι γενόμενόν ἐστιν ἢ αἰεὶ ἐόν. ἀλλ᾽ εἰ γενόμενον, ἤτοι ἐξ ἐόντος ἢ ἐξ οὐκ ἐόντος· ἀλλ᾽ οὔτε ἐκ μὴ ἐόντος οἷόν τε γενέσθαι τι (οὔτε ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐόν, πολλῷ δὲ μᾶλλον τὸ ἁπλῶς ἐόν) οὔτε ἐκ τοῦ ἐόντος· εἴη γὰρ ἂν οὕτως καὶ οὐ γίνοιτο. οὐκ ἄρα γινόμενόν ἐστι τὸ ἐόν. αἰεὶ ἐὸν ἄρα ἐστίν. Οὐδὲ φθαρήσεται τὸ ἐόν. οὔτε γὰρ ἐς τὸ μὴ ἐὸν οἷόν τε τὸ ἐὸν μεταβάλλειν (συγχωρεῖται γὰρ καὶ τοῦτο ὑπὸ τῶν φυσικῶν) οὔτε ἐς ἐόν. μένοι γὰρ ἂν πάλιν οὕτω γε καὶ οὐ φθείροιτο. οὔτε ἄρα γέγονε τὸ ἐόν, οὔτε φθαρήσεται· αἰεὶ ἄρα ἦν τε καὶ ἔσται [a].“ semper fuit . semper erit

a. Simile Melissi fr. 6 ap. Simpl. 34v. 162, 24 D. αἰεὶ ἦν ὅ τι ἦν καὶ αἰεὶ ἔσται. εἰ γὰρ ἐγένετο, ἀναγκαῖόν ἐστι πρὶν γενέσθαι εἶναι μηδέν. εἰ τοίνυν τύχοι [1] μηδὲν ἐόν, οὐδαμὰ ἂν γένοιτο οὐδὲν ἐκ μηδενός. Priorem argumenti partem amplificat Ps.-Aristoteles, de Melisso X. G. 1. 974a 2. ἀίδιον εἶναί φησιν εἴ τι ἔστιν, εἴπερ μὴ ἐνδέχεσθαι γενέσθαι μηδὲν ἐκ μηδενός. εἴτε γὰρ ἅπαντα γέγονεν εἴτε μὴ πάντα, δεῖν ἀμφοτέρως ἐξ οὐδενὸς γενέσθαι ἂν τὰ οὕτως γιγνόμενα. ἁπάντων τε γὰρ γιγνομένων οὐδὲν προϋπάρχειν. εἰ δ᾽ ὄντων τινῶν ἀεὶ ἕτερα προσγίγνοιτο, πλέον ἂν καὶ μεῖζον τὸ ἓν [3] γεγονέναι· ᾧ δὴ πλέον καὶ μεῖζον, τοῦτο γενέσθαι ἂν ἐξ οὐδενός. οὐ [4] γὰρ ἐν ἐλάττονι τὸ πλέον, οὐδ᾽ ἐν τῷ μικροτέρῳ τὸ μεῖζον ὑπάρχειν. Cf. Brandis, Comm. El 186.

111 Melissus ap. Simpl. Phys. 22v. 103, 24 D. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὸ γενόμενον ἀρχὴν ἔχει, τὸ μὴ γενόμενον ἀρχὴν οὐκ ἔχει, τὸ δ᾽ ἐὸν οὐ γέγονεν, οὐκ ἂν ἔχοι ἀρχήν. ἔτι δὲ τὸ φθειρόμενον τελευτὴν ἔχει. εἰ δέ τί ἐστιν ἄφθαρτον, τελευτὴν οὐκ ἔχει. τὸ ἐὸν ἄρα ἄφθαρτον ἐὸν τελευτὴν οὐκ ἔχει. τὸ δὲ μήτε ἀρχὴν ἔχον μήτε τελευτὴν ἄπειρον τυγχάνει ἐόν· ἄπειρον ἄρα τὸ ἐόν [a]. infinitum

Melissi fr. 8 ap. Simpl. Phys. 24r. 109, 31 D. Ἀλλ᾽ ὥσπερ ἔστιν αἰεί, οὕτω καὶ τὸ μέγαθος ἄπειρον αἰεὶ χρὴ εἶναι. Cf. Ps.-Arist. de Melisso X. G. 974a 9. Tempus et spatium confundi apparet. Quare ille (una cum Xenophane) vituperatur ab Aristotele, Met. I 5. 986b 26, ὡς ὄντες μικρὸν ἀγροικότεροι, v. **RP** 84. Cf. Phys. I 3. 186a 7. ἀμφότεροι γὰρ ἐριστικῶς συλλογίζονται, καὶ Μέλισσος καὶ Παρμενίδης· καὶ γὰρ ψευδῆ λαμβάνουσι καὶ ἀσυλλόγιστοί εἰσιν αὐτῶν οἱ λόγοι· μᾶλλον δ᾽ ὁ Μελίσσου φορτικὸς καὶ οὐκ ἔχων ἀπορίαν, ἀλλ᾽ ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος τἆλλα

1) Cod. E εἰ τύχοι νῦν μηδὲν ἦν. „Latere videtur ὅτε τοίνυν“: Diels, cf. **RP** p. 108, 14. — 2) τὰ οὕτως mea c. (οὕτως „ut isti volunt“), cod. αὐτῶν. τὰ desideravit Brandis Comm. Eleat. 187. — 3) Brandis ὄν. — 4) Tradita: τῷ γὰρ ἐλάττονι τὸ πλέον.

συμβαίνει· τοῦτο δ' οὐθὲν χαλεπόν. ὅτι μὲν οὖν παραλογίζεται Μέλισσος, δῆλον· οἴεται γὰρ εἰληφέναι, εἰ τὸ γενόμενον ἔχει ἀρχὴν ἅπαν, ὅτι καὶ τὸ μὴ γενόμενον οὐκ ἔχει. (Rectene sententiarum ordinem hic vituperator aut acceperit aut exprimat, dubium; v. Z. I[4] 554[3]). *εἶτα καὶ τοῦτο ἄτοπον, τὸ παντὸς οἴεσθαι εἶναι ἀρχὴν τοῦ πράγματος καὶ μὴ τοῦ χρόνου, καὶ γενέσεως μὴ τῆς ἁπλῆς ἀλλὰ καὶ ἀλλοιώσεως, ὥσπερ οὐκ ἀθρόας γινομένης μεταβολῆς.* Planius eadem Simpl. 23v. 109, 7 D. Aristot. Soph. El. 6. 168b 35. *ἢ πάλιν, ὡς ἐν τῷ Μελίσσου λόγῳ, τὸ αὐτὸ εἶναι λαμβάνει τὸ γεγονέναι καὶ ἀρχὴν ἔχειν, ἢ τὸ ἴσοις γίνεσθαι καὶ ταὐτὸ μέγεθος λαμβάνειν. ὅτι γὰρ τὸ γεγονὸς ἔχει ἀρχήν, καὶ τὸ ἔχον ἀρχὴν γεγονέναι ἀξιοῖ, ὡς ἄμφω ταὐτὰ ὄντα τῷ ἀρχὴν ἔχειν, τό τε γεγονὸς καὶ τὸ πεπερασμένον.* Credas Melissum, sentientem rem illis non absolutam, diversa genera conectere voluisse extremis verbis fr. 7, ap. Simpl. Phys. 23v. 109, 20 D. *ὅτε τοίνυν οὐκ ἐγένετο, ἔστι δέ, αἰεὶ ἦν καὶ αἰεὶ ἔσται, καὶ ἀρχὴν οὐκ ἔχει οὐδὲ τελευτήν, ἀλλ' ἄπειρόν ἐστιν. εἰ μὲν γὰρ ἐγένετο, ἀρχὴν ἂν εἶχεν (ἤρξατο γὰρ ἄν ποτε γινόμενον) καὶ τελευτὴν (ἐτελεύτησε γὰρ ἄν ποτε γινόμενον)· εἰ δὲ μήτε ἤρξατο μήτε ἐτελεύτησεν αἰεί τε ἦν καὶ αἰεὶ ἔσται, οὐκ ἔχει ἀρχὴν οὐδὲ τελευτήν· οὐ γὰρ αἰεὶ εἶναι ἀνυστὸν ὅ τι μὴ πᾶν ἐστι.*

unum — Melissus ap. Simpl. Phys. 22v. 103, 28 D. *Εἰ δὲ ἄπειρον, ἕν. εἰ γὰρ δύο εἴη, οὐκ ἂν δύναιτο ἄπειρα εἶναι, ἀλλ' ἔχοι ἂν πείρατα*[a] *πρὸς ἄλληλα. ἄπειρον δὲ τὸ ἐόν· οὐκ ἄρα πλείω τὰ ἐόντα· ἓν ἄρα τὸ ἐόν.* — 112

a. Melissi fr. 10 ap. Simpl. Phys. 24r. 110, 5 D. *ἀπὸ δὲ τοῦ ἀπείρου τὸ ἓν συνελογίσατο ἐκ τοῦ· εἰ μὴ ἓν εἴη, περανεῖ πρὸς ἄλλο.* Ps.-Arist. de Melisso X. G. 974a 13 addit *ἓν δὲ ὂν ὅμοιον εἶναι πάντῃ· εἰ γὰρ ἀνόμοιον, πλείω ὄντα οὐκ ἂν ἔτι ἓν εἶναι, ἀλλὰ πολλά.* His et fr. 15, ap. Simpl. 24r. 109, 33 D. *εἰ διῄρηται τὸ ἐόν, κινεῖται· κινεόμενον δὲ οὐκ ἂν εἴη ἅμα* iam ad proximum argumentum quod est de motu transducimur.

immotum — Melissi fr. 4, ap. Simpl. Phys. 22v. 103, 30 D. *Ἀλλὰ μὴν εἰ ἕν, καὶ ἀκίνητον. τὸ γὰρ ἓν ὅμοιον αἰεὶ ἑωυτῷ· τὸ δὲ ὅμοιον οὔτ' ἂν ἀπολλύοιτο, οὔτ' ἂν μέζον γίνοιτο, οὔτε μετακοσμέοιτο· οὔτε ἀλγεῖ, οὔτε ἀνιᾶται*[1]*. εἰ γάρ τι τούτων πάσχοι, οὐκ ἂν ἓν εἴη. τὸ γὰρ ἡντιναοῦν κίνησιν κινεόμενον ἔκ τινος καὶ ἐς ἕτερόν τι μεταβάλλει. οὐδὲν δὲ ἦν ἕτερον παρὰ τὸ ἐόν· οὐκ ἄρα τοῦτο κινήσεται*[a]. — 113

nihil vacui — Fr. 5 ap. Simpl. 104, 4 D. *Καὶ κατ' ἄλλον δὲ τρόπον οὐδὲν*

---

1) Mullach *ἀλγέοι* et *ἀνιῷτο*.

κενεόν ἐστι τοῦ ἐόντος. τὸ γὰρ κενὸν οὐδέν ἐστιν. οὐκ ἂν οὖν εἴη τό γε μηδέν. οὐ κινεῖται οὖν τὸ ἐόν· ὑποχωρῆσαι γὰρ οὐκ ἔχει οὐδαμῇ, κενεοῦ μὴ ἐόντος. ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐς ἑωυτὸ συσταλῆναι δυνατόν. εἴη γὰρ ἂν οὕτως ἀραιότερον ἑωυτοῦ καὶ πυκνότερον. τοῦτο δὲ ἀδύνατον. τὸ γὰρ ἀραιὸν ἀδύνατον ὁμοίως πλῆρες εἶναι τῷ πυκνῷ. ἀλλ᾽ ἤδη τὸ ἀραιόν γε κενεώτερον γίνεται τοῦ πυκνοῦ· τὸ δὲ κενεὸν οὐκ ἔστιν. εἰ δὲ πλῆρές ἐστι τὸ ἐὸν ἢ μή, κρίνειν χρὴ τῷ ἐσδέχεσθαί τι αὐτὸ ἄλλο ἢ μή· εἰ γὰρ μὴ ἐσδέχεται, πλῆρες. εἰ δὲ ἐσδέχοιτό τι, οὐ πλῆρες· εἰ οὖν μὴ ἔστι κενεόν, ἀνάγκη πλῆρες εἶναι· εἰ δὲ τοῦτο, μὴ κινεῖσθαι, οὐχ ὅτι μὴ δυνατὸν διὰ πλήρεος κινεῖσθαι, ὡς ἐπὶ τῶν σωμάτων λέγομεν, ἀλλ᾽ ὅτι πᾶν τὸ ἐὸν οὔτε ἐς ἐὸν δύναται κινεῖσθαι (οὐ γὰρ ἔστι τι παρ᾽ αὐτό) οὔτε ἐς τὸ μὴ ἐόν· οὐ γὰρ ἔστι τὸ μὴ ἐόν [b].

a. Eadem in brevius contracta ap. Ps.-Arist. de Melisso X. G. 974 [a] 14. *ἀΐδιον δὲ ὂν ἄπειρόν τε καὶ ὅμοιον πάντῃ, ἀκίνητον εἶναι τὸ ἕν· οὐ γὰρ ἂν κινηθῆναι μὴ εἴς τι ὑποχωρῆσαν· ὑποχωρῆσαι δὲ ἀνάγκην εἶναι ἤτοι εἰς πλῆρες ἰὸν ἢ εἰς κενόν. τούτων δὲ τὸ μὲν οὐκ ἂν δέξασθαι, τὸ πλῆρες, τὸ δὲ οὐκ εἶναι οὐδέν, τὸ κενόν.* De vacui notione Teichmüller, *Stud. z. Gesch. d. Begr.* 553. Ex fr. 4 et 5 aliisque similibus, quae fuerit totius libri dispositio, conici potest. Etenim praecipuis argumentis in ingressu operis ad compendium propositis, deinde singula capita copiosius pertractavit, addita simul, id quod ex libro Pseudaristoteleo colligas, dissentientium refutatione. Ex accuratiore argumentorum explicatione haec adicere non alienum erit, quae sunt ap. Simpl. Phys. 24 r. 111, 19 D.

Fr. 11. *Οὕτως οὖν ἀΐδιόν ἐστι καὶ ἄπειρον καὶ ἓν καὶ ὅμοιον πᾶν. καὶ οὔτ᾽ ἂν ἀπόλοιτο οὔτε μέζον γίνοιτο, οὔτε μετακοσμέοιτο· οὔτε ἀλγεῖ οὔτε ἀνιᾶται. εἰ γάρ τι τούτων πάσχοι, οὐκ ἂν ἔτι ἓν εἴη. εἰ γὰρ ἑτεροιοῦται, ἀνάγκη τὸ ἐὸν μὴ ὅμοιον εἶναι, ἀλλὰ ἀπόλλυσθαι τὸ πρόσθεν ἐόν, τὸ δὲ οὐκ ἐὸν γίνεσθαι· εἰ τοίνυν τριχὶ μιῇ μυρίοισιν* [1] *ἔτεσιν ἑτεροῖον γίνοιτο τὸ πᾶν, ὀλεῖσθαι* [2] *ἂν ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ.*

Fr. 12. *Ἀλλ᾽ οὐδὲ μετακοσμηθῆναι ἀνυστόν· ὁ γὰρ κόσμος ὁ πρόσθεν ἐὼν οὐκ ἀπόλλυται οὔτε ὁ μὴ ἐὼν γίνεται. ὅτε δὲ μήτε προσγίνεται μηδὲν μήτε ἀπόλλυται μήτε ἑτεροιοῦται, πῶς ἂν μετακοσμηθὲν τῶν ἐόντων τι εἴη; εἰ μὲν γάρ τι ἐγίνετο ἑτεροῖον, ἤδη ἂν καὶ μετακοσμηθείη.*

Fr. 13. *Οὐδὲ ἀλγεῖ· οὐ γὰρ ἂν πᾶν εἴη ἀλγέον· οὐ γὰρ ἂν δύναιτο αἰεὶ εἶναι χρῆμα ἀλγέον, οὐδὲ ἔχειν* [3] *ἴσην δύναμιν τῷ ὑγιεῖ· οὔτ᾽ ἂν ὅμοιον εἴη, εἰ ἀλγέοι· ἀπογινομένου γάρ τευ ἂν ἀλγέοι ἢ προσγινο-*

---

1) Brandis *εἰ τοίνυν τρισμυρίοισι.* Explicat Kern. — 2) Libri *ὀλεῖται* Preller *ὀλέοιτο.* — 3) Vulg. *οὐδ᾽ ἔχει.* Preller *οὐδ᾽ ἂν ἔχοι.*

μένου, κοὐκ ἂν ἔτι ὁμοῖον εἴη. οὐδ' ἂν τὸ ὑγιὲς ἀλγῆσαι δύναιτο· ἀπὸ γὰρ ἂν ὄλοιτο τὸ ὑγιὲς καὶ τὸ ἐόν, τὸ δὲ οὐκ ἐὸν γένοιτο. καὶ περὶ τοῦ ἀνιᾶσθαι ωὑτὸς λόγος τῷ ἀλγέοντι.

b. Admodum simile fr. 14, Simpl. Phys. 24r. 112, 6—15 D.

non est corporale

Melissus ap. Simpl. Phys. 24r. 110, 1 D. et 19r. 87, 6 D. 114

Εἰ μὲν ἐὸν ἔστι[1], *δεῖ αὐτὸ ἓν εἶναι· ἓν δὲ ἐόν, δεῖ αὐτὸ σῶμα*[a] *μὴ ἔχειν. εἰ δὲ ἔχοι πάχος, ἔχοι ἂν μόρια*[b] *καὶ οὐκέτι ἓν εἴη.*

a. Nihilominus Aristoteles Met. I 5, RP 84, Melisso unitatem materialem *τὸ κατὰ τὴν ὕλην ἕν*, Parmenidi *τὸ κατὰ τὸν λόγον* tribuit. Sed latius patere notionem *ὕλην* quam *σῶμα*, monet Zeller I[4]. 556[4].

b. Cf. Ps.-Arist. de Melisso X. G. 2. 976[a].

tollit multitudinem

Melissi fr. 17, ap. Simpl. de Caelo 137r. (Schol. Aristot. 509b.) 115 cf. Aristocl. ap. Eus. Pr. Ev. XIV 17. *Μέγιστον μὲν ὦν σημήιον οὗτος ὁ λόγος, ὅτι ἓν μοῦνον ἔστι. ἀτὰρ καὶ τάδε σημήια. εἰ γὰρ ἦν πολλά, τοιαῦτα χρῆν*[2] *αὐτὰ εἶναι, οἷόν περ ἐγώ φημι τὸ ἓν εἶναι. εἰ γάρ ἔστι γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀὴρ καὶ σίδηρος καὶ χρυσὸς καὶ πῦρ, καὶ τὸ μὲν ζωὸν*[3] *τὸ δὲ τεθνηκός, καὶ μέλαν καὶ λευκὸν καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅσσα οἱ ἄνθρωποί φασιν εἶναι ἀληθέα*[4], *εἰ δὴ ταῦτα ἔστι καὶ*[5] *ἡμέες ὀρθῶς ὁρέομεν καὶ ἀκούομεν, εἶναι χρὴ ἕκαστον τοιοῦτον, οἷόν περ τὸ πρῶτον ἔδοξεν ἡμῖν*[6], *καὶ μὴ μεταπίπτειν μηδὲ γίνεσθαι ἑτεροῖον*[7], *ἀλλ' αἰεὶ εἶναι ἕκαστον οἷόν περ ἔστιν*[7]. *νῦν δέ φαμεν ὀρθῶς ὁρῆν καὶ ἀκούειν καὶ συνιέναι· δοκεῖ δὲ ἡμῖν τό τε θερμὸν ψυχρὸν γίνεσθαι καὶ τὸ ψυχρὸν θερμόν, καὶ τὸ σκληρὸν μαλθακὸν καὶ τὸ μαλθακὸν σκληρόν, καὶ τὸ ζωὸν*[8] *ἀποθνήσκειν καὶ ἐκ μὴ ζῶντος γίνεσθαι, καὶ ταῦτα πάντα ἑτεροιοῦσθαι, καὶ ὅ τι ἦν τε καὶ ὃ νῦν ἔστιν*[9] *οὐδὲν ὁμοῖον εἶναι, ἀλλ' ὅ τε σίδηρος σκληρὸς ἐὼν τῷ δακτύλῳ κατατρίβεσθαι ὁμουρέων*[10] *καὶ χρυσὸς καὶ λίθος καὶ ἄλλο ὅ τι ἰσχυρὸν δοκεῖ εἶναι πᾶν, ὥστε συμβαίνει μήτε ὁρῆν*

---

1) Vulg. *εἴη*. — 2) Vulg. *χρή*. — 3) Simpl. *ζῷον*, Aristocl. *ζῶν*. — 4) Simpl. *τὰ ἄλλα, ὅσα φασὶν εἶναι ἄνθρωποι*. — 5) Arist. *ἢ καί*. — 6) Arist. *εἶναι ἐχρῆν, καὶ τὸ ἐὸν τοιοῦτον, οἷον πρῶτον ἔδοξεν ἡμῖν εἶναι*. — 7) Arist. *ἕτερον, ἀλλ' εἶναι ὅμοιον, οἷόν περ ἐστὶ ἕκαστον*. — 8) Arist. *ζῶν*, Simpl. *ζῷον*. — 9) Simpl. om. *ἔστιν*. — 10) Libri *ὁμοῦ ῥέων*: Bergk *ὁμουρέων* „digito conterminus, aptatus". Coniecceram *ἐν πυρὶ ἐών*, iungebamque verba *σκληρὸς ἐὼν τῷ δακτύλῳ*, nisi quod sententia subesse videtur ‚gutta cavat lapidem'.

μήτε τὰ ἐόντα γινώσκειν, ἐξ ὕδατός τε γῆ καὶ λίθος γίνεσθαι. οὐ τοίνυν ταῦτα ἀλλήλοις ὁμολογεῖ· φαμένοις γὰρ εἶναι πολλὰ ἀίδια καὶ εἴδεά τε καὶ ἰσχὺν ἔχοντα πάντα ἑτεροιοῦσθαι ἡμῖν δοκεῖ καὶ μεταπίπτειν ἐκ τοῦ ἑκάστοτε ὁρεομένου. δῆλον τοίνυν ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὁρέομεν [1], οὐδὲ ἐκεῖνα πολλὰ ὀρθῶς δοκεῖ εἶναι. οὐ γὰρ ἂν μετέπιπτεν, εἰ ἀληθέα ἦν, ἀλλ' ἦν, οἷόν περ ἐδόκει ἕκαστον, τοιοῦτον· τοῦ γὰρ ἐόντος ἀληθινοῦ κρέσσον οὐδέν. ἢν δὲ μεταπέσῃ, τὸ μὲν ἐὸν [2] ἀπώλετο, τὸ δὲ οὐκ ἐὸν γέγονεν. οὕτως οὖν εἰ πολλὰ ἦν [3], τοιαῦτα χρῆν [4] εἶναι, οἷόν περ τὸ ἕν.

Io. Philop. in Arist. Phys. *B*, 3 [b]. ὁ Μέλισσος [a] ἐν τοῖς πρὸς ἀλήθειαν ἓν εἶναι λέγων τὸ ὂν ἐν τοῖς πρὸς δόξαν δύο φησὶν εἶναι τὰς ἀρχὰς τῶν ὄντων, πῦρ καὶ ὕδωρ [b]. principia

a. Aut ipse adstipulatus est Parmenidis doctrinae, aut nomen eius cum illo confusum. Quae olim ferebantur ap. Stob. Ecl. I 60. *Μέλισσος καὶ Ζήνων τὸ ἓν καὶ πᾶν καὶ μόνον ἀΐδιον καὶ ἄπειρον τὸ ἕν, καὶ τὸ μὲν ἓν τὴν ἀνάγκην, ὕλην δὲ αὐτῆς* [5] *τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, εἴδη δὲ τὸ νεῖκος καὶ τὴν φιλίαν*, nunc ita correcta sunt, ut ad Eleaticos prior tantum pars, *Μέλισσος — ἄπειρον*, pertineat, altera sit Empedoclis. Cf. Wachsmuth p. 35. Diels, mus. rh. 36, 345. Z. I[4] 537[2]. Idque eo rectius factum est quoniam pergit Stobaeus: *λέγει δὲ καὶ τὰ στοιχεῖα θεοὺς καὶ τὸ μῖγμα τούτων τὸν κόσμον* <*ὅς*> *καί ποτε ἀναλυθήσεται* <*ἐς*> *τὸ* [6] *μονοειδές· καὶ θείας μὲν οἴεται τὰς ψυχάς, θείους δὲ καὶ τοὺς μετέχοντας αὐτῶν καθαροὺς καθαρῶς.*

b. Diog. IX 24. *ἀλλὰ καὶ περὶ θεῶν ἔλεγε μὴ δεῖν ἀποφαίνεσθαι· μὴ γὰρ εἶναι γνῶσιν αὐτῶν.*

---

1) Simpl. *ἑωρῶμεν*. — 2) Coni. Brandis, *Gesch. d. Philos.* I 403. Cod. *τὸ μέσον*. — 3) Vulg. *εἴη*. — 4) Vulg. *χρή*. — 5) Wachsmuth *αὐτοῦ*. — 6) Pro v. corruptis *καὶ προστεναλυθήσεται τὸ* posuimus Wachsmuthi coniecturam (p. 36).

Anaxagoras.

---

vita Strabo XIV 3, 36. p. 645. *Κλαζομένιος ἦν ἀνὴρ ἐπιφανὴς Ἀναξαγόρας ὁ φυσικός, Ἀναξιμένους ὁμιλητής.* 117 A

Diog. II 7. *Λέγεται δὲ κατὰ Ξέρξου διάβασιν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι, βεβιωκέναι δὲ ἑβδομήκοντα δύο* [a]. *φησὶ δ' Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς Χρονικοῖς γεγενῆσθαι αὐτὸν τῇ ἑβδομηκοστῇ Ὀλυμπιάδι* (500—497), *τεθνηκέναι δὲ τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ὀγδοηκοστῆς* [1] *ὀγδόης* (428). *ἤρξατο δὲ φιλοσοφεῖν, Ἀθήνησιν ἐπὶ Καλλίου* [2], *ἐτῶν εἴκοσιν ὤν, ὥς φησι Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐν τῇ τῶν ἀρχόντων ἀναγραφῇ· ἔνθα καί φασιν αὐτὸν ἔτη διατρῖψαι τριάκοντα* [b]. 117 B

Plut. Pericl. 32. *Καὶ ψήφισμα Διοπείθης ἔγραψεν εἰσαγγέλλεσθαι τοὺς τὰ θεῖα μὴ νομίζοντας ἢ λόγους περὶ τῶν μεταρσίων διδάσκοντας, ἀπερειδόμενος εἰς Περικλέα δι' Ἀναξαγόρου τὴν ὑπόνοιαν* [c]. — — *Ἀναξαγόραν δὲ φοβηθεὶς* (sc. *ὁ Περικλῆς*) *ἐξέπεμψε καὶ προὔπεμψεν ἐν τῆς πόλεως.* 117 C

Diog. II 14. *Καὶ τέλος ἀποχωρήσας εἰς Λάμψακον αὐτόθι κατέστρεψεν.* 117 D

a. De aetate cf. Diels Mus. Rhen. XXXI 27. C. F. Hermann de philos. Ionic. aetat. p. 10 et 18 putat natum 534, mortuum 462, Athenis versatum c. 497—466. Quam opinionem Z. I^4 865 refutat. Similem Unger nuper protulit. Anaximenis eum auditorem fuisse alii quoque tradunt (Cic. Deor. Nat. I 26). Obstat ratio temporum. Solet hunc excipere in diadochorum ordine.

b. Callias sive Calliades (sunt enim variae formae nominis eiusdem) *ἄρχων ἐπώνυμος* fuit anno 480. Ambigue aut falso positus est locativus *Ἀθήνησιν*. Laertius scriptum viderat *Ἀθήνησιν ἄρχοντος Καλλίου*.

---

1) Vulg. *ἑβδομηκοστῆς*. Error e versu superiore natus. — 2) Cobet *Καλλιάδου*.

Nam anno 480 neque Athenis versari nec docere alios A. potuit, sed Clazomenis tum coepit sapientiae operam dare. Athenis fuit [1] fere 460—430. Ibi Pericle familiariter usus est, v. Plat. Phaedr. 270 A. *πᾶσαι ὅσαι μεγάλαι τῶν τεχνῶν, προσδέονται ἀδολεσχίας καὶ μετεωρολογίας φύσεως πέρι· τὸ γὰρ ὑψηλόνουν τοῦτο καὶ πάντῃ τελεσιουργὸν ἔοικεν ἐντεῦθέν ποθεν εἰσιέναι. ὃ καὶ Περικλῆς πρὸς τῷ εὐφυὴς εἶναι ἐκτήσατο· προσπεσὼν γάρ, οἶμαι, τοιούτῳ ὄντι Ἀναξαγόρᾳ μετεωρολογίας ἐμπλησθεὶς καὶ ἐπὶ φύσιν νοῦ τε καὶ ἀνοίας ἀφικόμενος, ὧν δὴ πέρι τὸν πολὺν λόγον ἐποιεῖτο Ἀναξαγόρας, ἐντεῦθεν εἵλκυσεν ἐπὶ τὴν τῶν λόγων τέχνην τὸ πρόσφορον αὐτῇ.* Cf. Alcib. I. 118 C. Plut. Pericl. 4. *Ὁ δὲ πλεῖστα Περικλεῖ συγγενόμενος καὶ μάλιστα περιθεὶς ὄγκον αὐτῷ καὶ φρόνημα δημαγωγίας ἐμβριθέστερον, ὅλως τε μετεωρίσας καὶ συνεξάρας τὸ ἀξίωμα τοῦ ἤθους, Ἀναξαγόρας ἦν ὁ Κλαζομένιος, ὃν οἱ τότ' ἄνθρωποι Νοῦν προσηγόρευον* (addit causas huius cognominis). Cf. ib. 5; 6; ineptam fabellam 16.

Periclis amicus

c. De causis cur Athenis exul factus sit cf. Diodor. XII 39, qui eo loco de causis belli Peloponnesiaci disputat; Plutarch. vit. Niciae 23. Diog. II 12—14. Apud quem quod § 12 Satyrus dicit *οὐ μόνον ἀσεβείας ἀλλὰ καὶ μηδισμοῦ εἰσαχθῆναι τὴν δίκην*, ipse videat quo iure. De accusatione v. Plat. Apol. 26 D. Leg. XII 967 C. Exitus varie narratur. Plut. Nic. 23 m: *Ἀναξαγόραν εἱρχθέντα μόλις περιεποιήσατο Περικλῆς.*

exilium 434/3

Alii discipuli eius. Strabo XIV 3, 36, p. 645 *διήκουσαν δὲ τούτου Ἀρχέλαος ὁ φυσικὸς καὶ Εὐριπίδης ὁ ποιητής.* De hoc eius auditore cf. Köhler, *Anax. und Eur.*, progr. Bückeburg 1873. Hartung, Eurip. restit. I 109. 118. 139. Wilamowitz, Anal. Eurip. 162. Et videtur poeta hunc respicere sapientem egregiis illis versibus ap. Clem. Strom. IV 25, p. 643 P. (Cf. Fr. Trag. Nauck): *ὄλβιος ὅστις τῆς ἱστορίας | ἔσχε μάθησιν, μήτε πολιτῶν | ἐπὶ πημοσύνας μήτ' εἰς ἀδίκους | πράξεις ὁρμῶν, || ἀλλ' ἀθανάτου καθορῶν φύσεως | κόσμον ἀγήρω, τίς τε συνέστη | καὶ ὅπῃ καὶ ὅπως· || τοῖς τοιούτοις οὐδέποτ' αἰσχρῶν | ἔργων μελέτημα προσίζει.*

Euripides eius auditor

118 Plut. vit. Niciae 23. *Ὁ πρῶτος σαφέστατόν τε πάντων καὶ θαρραλεώτατον περὶ σελήνης καταυγασμῶν καὶ σκιᾶς λόγον εἰς γραφὴν καταθέμενος Ἀναξαγόρας οὔτ' αὐτὸς ἦν παλαιὸς οὔτε ὁ λόγος ἔνδοξος, ἀλλ' ἀπόρρητος ἔτι καὶ δι' ὀλίγων καὶ μετ' εὐλαβείας τινὸς ἢ πίστεως βαδίζων.*

studia

a. De defectionibus Hippol. Ref. I 8, 9. Dox. 562, 22. *ἐκλείπειν δὲ τὴν σελήνην γῆς ἀντιφραττούσης, ἐνίοτε δὲ καὶ τῶν ὑποκάτω τῆς σελήνης, τὸν δὲ ἥλιον ταῖς νουμηνίαις σελήνης ἀντιφραττούσης κτλ.* Theophrasteus et hic locus est et Stobaei, Dox. 360 b 23. 493, 3. De lunae luce Plato Crat. 409 A. B. Saxum casurum e sole praedicit ol. 78, 2. Diog. II 10. *φασὶ δ' αὐτὸν προειπεῖν τὴν περὶ Αἰγὸς ποταμὸν γενομένην τοῦ λίθου πτῶσιν, ὃν εἶπεν ἐκ τοῦ ἡλίου πεσεῖσθαι.* Cf. Plut. Lysand. 12. Plin. H. N. II 58. Io. Lyd. de ostentis 7. Clinton F. H. a. 468.

---

1) Sed vide H. Diels, *Seneca und Lucan*, Acad. Berol. 1885, p. 8 [1].

liber

Librum *περὶ φύσεως* inscripserat. Exordium ap. Diog. II 6, qui eum librum *ἡδέως καὶ μεγαλοφρόνως ἡρμηνευμένον* fuisse dicit, v. **RP** 122 A. Ionice eum scripsisse cernitur ex fragmentis a Simplicio maximam partem servatis. Unum tantummodo librum edidisse narratur Diog. I 16. Quod igitur est ap. Plut. de exil. 17 titulus *περὶ κύκλου τετραγωνισμοῦ*, incertum an adumbratio ab illo in carcere facta significetur. Quae autem a Vitruvio VII, praef. 11, commemoratur *ἀκτινογραφίη*, h. e. de scaenarum architectura, quemadmodum ad aciem oculorum struendae sint, potest ad librum de natura rerum referri; cf. Zévort, *dissert. sur la vie et la doctrine d'Anaxagore*, Paris 1848, p. 36. In mathematicis numeratur a Ps.-Platone Anterast. 132 A. Item Procl. ad Euclid. II 19 *πολλῶν ἐφήψατο κατὰ γεωμετρίαν*.

Homerum allegorice interpretatur. Diog. II 11. *δοκεῖ δὲ πρῶτος, καθά φησι Φαβωρῖνος ἐν παντοδαπῇ ἱστορίᾳ, τὴν Ὁμήρου ποίησιν ἀποφήνασθαι εἶναι περὶ ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης· ἐπὶ πλέον δὲ προστῆναι τοῦ λόγου Μητρόδωρον τὸν Λαμψακηνόν, γνώριμον ὄντα αὐτοῦ, ὃν καὶ πρῶτον σπουδάσαι τοῦ ποιητοῦ περὶ τὴν φυσικὴν πραγματείαν.* Cf. Lobeck, Aglaoph. 156. Simpl. Phys. 35 v. 166, 17 D. *Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ Ἀναξαγόρου δευτέρῳ*, cf. ib. 6 v. 27, 11 D. et Diog. V 42, Suid. v. *Θεόφρ.*

Ed. Schaubach, Anax. Claz. fragm. Lips. 1827. W. Schorn, Anax. Claz. et Diog. Apoll. fr., Bonn 1829. F. Panzerbieter, de fragm. An. ordine, Meining. 1836. Fr. Breier, *die Philos. d. Anax. nach Aristot.*, Berl. 1840. Cf. W. Dilthey[1], *Einl. in die Geisteswissensch.* (Berl. 1883), I 201. Ceteros v. Ueberweg § 24.

oriri coniunctio, interire diremptio

119

Simpl. Phys. 34v. 163, 20 D. Σαφῶς δὲ Ἀναξαγόρας ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Φυσικῶν τὸ γίνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι συγκρίνεσθαι καὶ διακρίνεσθαι λέγει γράφων οὕτως· [fr. 17 Schorn] Τὸ δὲ γίνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι[a] οὐκ ὀρθῶς νομίζουσιν οἱ Ἕλληνες· οὐδὲν γὰρ χρῆμα γίνεται οὐδὲ ἀπόλλυται, ἀλλ' ἀπὸ ἐόντων χρημάτων συμμίσγεταί τε καὶ διακρίνεται. καὶ οὕτως ἂν ὀρθῶς καλοῖεν τό τε γίνεσθαι συμμίσγεσθαι καὶ τὸ ἀπόλλυσθαι διακρίνεσθαι[b].

elementa

a. Arist. Met. I 3. 984 a 11: *Ἀναξαγόρας δὲ ὁ Κλαζομένιος τῇ μὲν ἡλικίᾳ πρότερος ὢν τούτου (Ἐμπεδοκλέους), τοῖς δ' ἔργοις* (doctrina) *ὕστερος, ἀπείρους εἶναί φησι τὰς ἀρχάς· σχεδὸν γὰρ ἅπαντα τὰ ὁμοιομερῆ, καθάπερ ὕδωρ ἢ πῦρ, οὕτω γίγνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαί φησι συγκρίσει καὶ διακρίσει μόνον, ἄλλως δ' οὔτε γίγνεσθαι οὔτ' ἀπόλλυσθαι, ἀλλὰ διαμένειν ἀΐδια.* De verbis *καθάπερ ὕδωρ ἢ πῦρ* (**RP** 125 a) Bonitz in comm. 68: h. e. prope omnes illas res, numero infinitas, quae partes habent ipsi rei similes eundem in modum atque aqua et ignis, principia esse voluit neque aliam nisi miscendi et discernendi mutationem subire. Cf. Z. I[4] 876[1]. Arist. de Caelo III 3. 302 a 28. *Ἀναξαγόρας δ' Ἐμ-*

---

1) Quae ratio intercedat inter Anax. opiniones physicas et metaphysicas.

πεδοκλεῖ ἐναντίως λέγει περὶ τῶν στοιχείων. ὁ μὲν γὰρ πῦρ καὶ γῆν καὶ τὰ σύστοιχα τούτοις στοιχεῖά φησιν εἶναι τῶν σωμάτων καὶ συγκεῖσθαι πάντ' ἐκ τούτων, Ἀναξαγόρας δὲ τοὐναντίον· τὰ γὰρ ὁμοιομερῆ στοιχεῖα (λέγω δ' οἷον σάρκα καὶ ὀστοῦν καὶ τῶν τοιούτων ἕκαστον), ἀέρα δὲ καὶ πῦρ μῖγμα τούτων καὶ τῶν ἄλλων σπερμάτων πάντων· εἶναι γὰρ ἑκάτερον αὐτῶν ἐξ ἀοράτων ὁμοιομερῶν πάντων ἠθροισμένον. Cf. Arist. Gen. et Corr. I 1 (RP 125). — Etenim quae Anaxagoras vocaverat *σπέρματα* vel *χρήματα* vel *σπέρματα τῶν χρημάτων* (RP 120), ea Aristoteles appellavit *ὁμοιομερῆ*, quo nomine complecti solet omnes res, quae e partibus constent et sui et totius similibus, cf. Gen. et Corr. I 1. 314 a 18: *ὁ μὲν γὰρ τὰ ὁμοιομερῆ στοιχεῖα τίθησιν, οἷον ὀστοῦν καὶ σάρκα καὶ μυελὸν καὶ τῶν ἄλλων ὧν ἑκάστου συνώνυμον τὸ μέρος ἐστίν.* Quod nomen ad posteriores propagatur, quasi ab ipso auctore traditum; velut Lucretius I 830 scribit:

nunc et Anaxagorae scrutemur homoeomerian
quam Grai memorant.

Deinceps rem describit v. 834:

principio, rerum quom dicit homoeomerian,
ossa videlicet e pauxillis atque minutis
ossibus hic, et de pauxillis atque minutis
visceribus viscus gigni, sanguenque creari
sanguinis inter se multis coeuntibus guttis
ex aurique putat micis consistere posse
aurum, et de terris terram concrescere parvis,
ignibus ex ignis, umorem umoribus esse,
cetera consimili fingit ratione putatque.

Pluraliter *ὁμοιομερείας* dicunt aetate etiam recentiore Plutarchus Pericl. 4. Sext. Pyrrh. III 33. Sext. Math. III 33; X 252. Diog. II 8.

b. Plac. V 19. Dox. 430 a: *ὡς καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Εὐριπίδης·*
θνῄσκει δ' οὐδὲν τῶν γιγνομένων
διακρινόμενον δ' ἄλλο πρὸς ἄλλο
μορφὰς ἑτέρας ἀπέδειξεν.

120 Simpl. Phys. 33v. 155, 23 D. Ὅτι δὲ Ἀναξαγόρας ἐξ ἑνὸς μίγματος ἄπειρα τῷ πλήθει ὁμοιομερῆ ἀποκρίνεσθαί φησιν πάντων μὲν ἐν παντὶ ἐνόντων, ἑκάστου δὲ κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν χαρακτηριζομένου, δηλοῖ διὰ τοῦ πρώτου τῶν Φυσικῶν λέγων ἀπ' ἀρχῆς· [fr. 1] „Ὁμοῦ χρήματα πάντα ἦν ἄπειρα καὶ πλῆθος καὶ σμικρότητα· καὶ γὰρ τὸ σμικρὸν ἄπειρον ἦν a. καὶ πάντων ὁμοῦ ἐόντων οὐδὲν ἔνδηλον ἦν ὑπὸ σμικρότητος· πάντα γὰρ ἀήρ τε καὶ αἰθὴρ κατεῖχεν, ἀμφότερα ἄπειρα ἐόντα b· ταῦτα γὰρ μέγιστα ἔνεστιν ἐν τοῖσι σύμπασι καὶ πλήθει καὶ μεγάθει." καὶ μετ' ὀλίγον· [fr. 2] „Καὶ γὰρ ἀήρ τε καὶ αἰθὴρ ἀποκρίνονται ἀπὸ τοῦ πολλοῦ τοῦ περιέχοντος [1]. καὶ τό γε περιέχον ἄπειρόν ἐστι τὸ

1) Schorn ci. *τοῦ τὰ πολλὰ περιέχοντος.* Cf. Simpl. 157, 7 D.

ὁμοιομερ
μῖγμ

πλῆθος." καὶ μετ' ὀλίγα· [fr. 3] „Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων χρὴ δοκεῖν ἐνεῖναι πολλά τε καὶ παντοῖα ἐν πᾶσι τοῖσι συγκρινομένοισι, καὶ σπέρματα πάντων χρημάτων καὶ ἰδέας παντοίας ἔχοντα καὶ χροιὰς καὶ ἡδονάς" c. [fr. 4] „Πρὶν δὲ ἀποκριθῆναι" [1], φησί, „πάντων ὁμοῦ ἐόντων οὐδὲ χροιὴ ἔνδηλος ἦν οὐδεμία· ἀπεκώλυε γὰρ ἡ σύμμιξις πάντων χρημάτων, τοῦ τε διεροῦ καὶ τοῦ ξηροῦ, καὶ τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ λαμπροῦ καὶ τοῦ ζοφεροῦ καὶ γῆς πολλῆς ἐνεούσης καὶ σπερμάτων ἀπείρων πλήθους [2] οὐδὲν ἐοικότων ἀλλήλοισιν. οὐδὲ γὰρ τῶν ἄλλων οὐδὲν ἔοικε τῷ ἑτέρῳ τὸ ἕτερον." ὅτι δὲ οὐδὲ γίνεται οὐδὲ φθείρεταί τι τῶν ὁμοιομερῶν, ἀλλ' ἀεὶ τὰ αὐτά ἐστι, δηλοῖ λέγων· [fr. 14] „τούτων δὲ οὕτω διακεκριμένων γινώσκειν χρή, ὅτι πάντα οὐδὲν ἐλάσσω ἐστὶν οὐδὲ πλείω. οὐ γὰρ ἀνυστὸν πάντων πλείω εἶναι, ἀλλὰ πάντα ἴσα αἰεί." τοῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ μίγματος καὶ τῶν ὁμοιομερειῶν.

a. Infinitum et unum. Ar. Phys. I 4. 187 a 26. ἔοικε δὲ Ἀναξαγόρας ἄπειρα οὕτως οἰηθῆναι διὰ τὸ ὑπολαμβάνειν τὴν κοινὴν δόξαν τῶν φυσικῶν εἶναι ἀληθῆ, ὡς οὐ γινομένου οὐδενὸς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος· διὰ τοῦτο γὰρ οὕτω λέγουσιν, ἦν ὁμοῦ τὰ πάντα, καὶ τὸ γίνεσθαι τοιόνδε καθέστηκεν ἀλλοιοῦσθαι. Comparatur cum superioribus philosophis, qui ipsi quoque obscuram quaudam attigerint materiae imaginem, ab Ar. Met. XII 2. 1069 b 20: καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ Ἀναξαγόρου ἕν (βέλτιον γὰρ ἢ ὁμοῦ πάντα) καὶ Ἐμπεδοκλέους τὸ μῖγμα καὶ Ἀναξιμάνδρου. Ar. Phys. III 5. RP 122 c. Theophr. ap. Simpl. Phys. 6 v. RP 12 c.

b. Aether ignem caelestem et quidquid calidum lucidum tenue est, aer contraria significat, nisi fallitur Aristoteles Meteor. I 3. 339 b 21, de Caelo I 3. 270 b 24, cf. RP 124 A.

c. ἡδονή sapor vel medium quiddam inter odorem et saporem, cf. de Diog. Apoll. RP 164 a.

νοῦς Aristot. Met. I 3. 984 b 8. Μετὰ δὲ τούτους a καὶ τὰς τοιαύτας ἀρχὰς ὡς οὐχ ἱκανῶν οὐσῶν γεννῆσαι τὴν τῶν ὄντων φύσιν, πάλιν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας, ὥσπερ εἴπομεν, ἀναγκαζόμενοι τὴν ἐχομένην ἐζήτησαν ἀρχήν· τοῦ γὰρ εὖ καὶ καλῶς τὰ μὲν ἔχειν τὰ δὲ γίγνεσθαι τῶν ὄντων ἴσως οὔτε πῦρ οὔτε γῆν οὔτ' ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν οὔτ' εἰκὸς αἴτιον εἶναι οὔτ' ἐκείνους οἰηθῆναι· οὐδ' αὖ τῷ αὐτομάτῳ καὶ τῇ τύχῃ b 121

1) ταῦτα additur Simpl. 8 r. 34, 21 D. — 2) πλῆθος ci. Schorn.

τοσοῦτον ἐπιτρέψαι πρᾶγμα καλῶς εἶχεν. νοῦν δή τις εἰπὼν εἶναι, καθάπερ ἐν τοῖς ζῴοις, καὶ ἐν τῇ φύσει τὸν αἴτιον τοῦ κόσμου καὶ τῆς τάξεως πάσης οἷον νήφων ἐφάνη παρ' εἰκῇ λέγοντας τοὺς πρότερον.

a. Eos dicit qui naturam rerum ex elementis solis nullo movente ortam statuerint.

b. Negat quidquam fortuito fieri (etsi vocabula ipsa Stoicorum potius quam Anaxagorae putanda sunt). Plac. I 29. Dox. 326 [a]: *Ἀναξαγόρας καὶ οἱ Στωικοὶ* (sc. *τὴν τύχην*) *ἄδηλον αἰτίαν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ.* Paulo aliter Alex. Aphr. de Fato 2. *Ἀναξαγόρας — λέγει — μηδὲν τῶν γινομένων γίνεσθαι καθ' εἱμαρμένην, ἀλλ' εἶναι κενὸν τοῦτο τοὔνομα.* Cf. Plut. Pericl. 4.

122 A Diog. II 6. *Ἀναξαγόρας — πρῶτος τῇ ὕλῃ νοῦν ἐπέστησεν, ἀρξάμενος οὕτω τοῦ συγγράμματος, ὅ ἐστιν ἡδέως καὶ μεγαλοφρόνως ἡρμηνευμένον· „Πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ [a]· εἶτα [b] ὁ νοῦς ἐλθὼν αὐτὰ διεκόσμησε."* — mundi dispositor

122 B Aristot. Phys. VIII 1. 250 [b] 24. *Φησὶ γὰρ ἐκεῖνος, ὁμοῦ πάντων ὄντων καὶ ἠρεμούντων* [c] *τὸν ἄπειρον χρόνον, κίνησιν ἐμποιῆσαι τὸν νοῦν* [d] *καὶ διακρῖναι* [e]. — auctor movendi

a. Habes in brevius contracta ea quae integra fere sunt ap. Simplic. l. c. **RP** 120. Cf. Simpl. de Cael. 145. *λέγει γὰρ ὅτι ἦν ὁμοῦ πάντα χρήματα, νοῦς δὲ αὐτὰ διακρίνας διεκόσμησε.*

b. Simpl. Phys. 273 [r]: *ὁ δὲ Εὔδημος μέμφεται τῷ Ἀναξαγόρᾳ οὐ μόνον ὅτι μὴ πρότερον οὖσαν ἄρξασθαί ποτε λέγει τὴν κίνησιν, ἀλλ' ὅτι καὶ περὶ τοῦ διαμένειν ἢ λήξειν ποτὲ παρέλιπεν εἰπεῖν, καίπερ οὐκ ὄντος φανεροῦ.*

c. Arist. Phys. III 5. 205 [b] 1. *Ἀναξαγόρας δ' ἀτόπως λέγει περὶ τῆς τοῦ ἀπείρου μονῆς· στηρίζειν γὰρ αὐτὸ αὑτό φησι τὸ ἄπειρον· τοῦτο δέ, ὅτι ἐν αὑτῷ· ἄλλο γὰρ οὐδὲν περιέχειν, ὡς, ὅπου ἄν τι ᾖ, πεφυκὸς ἐνταῦθα εἶναι.*

d. Quid intersit inter *νοῦν* et *ψυχήν*. Arist. de An. I 2. 404 [b] 1. *Ἀναξαγόρας δ' ἧττον διασαφεῖ περὶ αὐτῶν· πολλαχοῦ μὲν γὰρ τὸ αἴτιον τοῦ καλῶς καὶ ὀρθῶς τὸν νοῦν λέγει, ἑτέρωθι δέ, τοῦτον εἶναι τὴν ψυχήν· ἐν ἅπασι γὰρ αὐτὸν ὑπάρχειν τοῖς ζῴοις, καὶ μεγάλοις καὶ μικροῖς, καὶ τιμίοις καὶ ἀτιμοτέροις.* — 405 [a] 14: *χρῆται δ' ἀμφοῖν ὡς μιᾷ φύσει, πλὴν ἀρχήν γε τὸν νοῦν τίθεται μάλιστα πάντων· μόνον γοῦν φησιν αὐτὸν τῶν ὄντων ἁπλοῦν εἶναι καὶ ἀμιγῆ τε καὶ καθαρόν. ἀποδίδωσι δ' ἄμφω τῇ αὐτῇ ἀρχῇ, τό τε γινώσκειν καὶ τὸ κινεῖν, λέγων νοῦν κινῆσαι τὸ πᾶν.* Adde de An. III 4 et quae ad locum **RP** 123 disputat Breier p. 54. — qualis sit ipse

e. Mentem illam deum ab eo esse nominatam testes minus locupletes

perhibent. Cic. Acad. II 118. *Anaxagoras materiam infinitam, sed ex ea particulas, similes inter se, minutas; eas primum confusas, postea in ordinem adductas mente divina.* Stob. Ecl. I 56. Dox. 302ᵇ 15. Ἀναξαγόρας νοῦν κοσμοποιὸν τὸν θεόν. Augustin. civ. VIII 2. Sext. Math. IX 6. νοῦν, ὅς ἐστι κατ' αὐτὸν θεός.

νοῦς describitur — 123

Anaxagoras ap. Simpl. 33 ᵛ. 156, 13 D. *Περὶ δὲ τοῦ νοῦ τάδε γέγραφε· τὰ μὲν ἄλλα παντὸς μοῖραν μετέχει* [1], *νόος δέ ἐστιν ἄπειρον καὶ αὐτοκρατὲς καὶ μέμικται οὐδενὶ χρήματι, ἀλλὰ μοῦνος αὐτὸς* [2] *ἐφ' ἑωυτοῦ ἐστιν· εἰ μὴ γὰρ ἐφ' ἑωυτοῦ ἦν, ἀλλά τεῳ ἐμέμικτο ἄλλῳ, μετεῖχεν ἂν ἁπάντων χρημάτων, εἰ ἐμέμικτό τεῳ· ἐν παντὶ γὰρ παντὸς μοῖρα* [a] *ἔνεστιν, ὥσπερ ἐν τοῖσι πρόσθεν μοι λέλεκται, καὶ ἂν ἐκώλυεν* [b] *αὐτὸν τὰ συμμεμιγμένα, ὥστε μηδενὸς χρήματος κρατεῖν ὁμοίως, ὡς καὶ μοῦνον ἐόντα ἐφ' ἑωυτοῦ. ἔστι γὰρ λεπτότατόν* [c] *τε πάντων χρημάτων καὶ καθαρώτατον, καὶ γνώμην γε περὶ παντὸς πᾶσαν ἴσχει καὶ ἰσχύει μέγιστον, καὶ ὅσα γε ψυχὴν ἔχει καὶ μέζω καὶ ἐλάσσω* [3], *πάντων νόος κρατεῖ. καὶ τῆς περιχωρήσιος τῆς συμπάσης νόος ἐκράτησεν, ὥστε περιχωρῆσαι τὴν ἀρχήν* [d]. *καὶ πρῶτον ἀπὸ τοῦ σμικροῦ ἤρξατο περιχωρεῖν, ἐπεὶ δὲ πλέον περιχωρεῖ* [4], *καὶ περιχωρήσει ἐπὶ πλέον. καὶ τὰ συμμισγόμενά τε καὶ ἀποκρινόμενα καὶ διακρινόμενα, πάντα ἔγνω νόος. καὶ ὁκοῖα ἔμελλεν ἔσεσθαι καὶ ὁκοῖα ἦν, ὅσα* [5] *νῦν μὴ ἔστι, καὶ ὁκοῖα ἔστι, πάντα διεκόσμησε νόος, καὶ τὴν περιχώρησιν ταύτην, ἣν νῦν περιχωρεῖ τά τε ἄστρα καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ὁ ἀὴρ καὶ ὁ αἰθὴρ οἱ ἀποκρινόμενοι. ἡ δὲ περιχώρησις αὕτη ἐποίησεν ἀποκρίνεσθαι. καὶ ἀποκρίνεται ἀπό τε τοῦ ἀραιοῦ τὸ πυκνὸν καὶ ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ τὸ θερμὸν καὶ ἀπὸ τοῦ ζοφεροῦ τὸ λαμπρὸν καὶ ἀπὸ τοῦ διεροῦ τὸ ξηρόν. μοῖραι δὲ πολλαὶ πολλῶν εἰσι. παντάπασι δὲ οὐδὲν ἀποκρίνεται οὐδὲ διακρίνεται ἕτερον ἀπὸ τοῦ ἑτέρου* [e], *πλὴν νόου. νόος δὲ πᾶς ὅμοιός ἐστι, καὶ ὁ μέζων καὶ ὁ ἐλάσσων. ἕτερον δὲ οὐδέν ἐστιν ὅμοιον οὐδενί* [6], *ἀλλ' ὅτεων* [7] *πλεῖστα ἔνι, ταῦτα ἐνδηλότατα ἓν ἕκαστόν ἐστι καὶ ἦν* [f].

---

1) Adiciendum ex 35 ʳ. Dox. 164, 24. — 2) Altero loco 176, 33 D. μοῦνον αὐτό. Ceterum vere et ionice ἐπ' ἑωυτοῦ. — 3) Altero loco 177, 2 D. τὰ μέζω καὶ τὰ ἐλάσσω. — 4) ἔπειτε πλέον περιεχώρεε Ritter. — 5) Corr. Diels ex 177, 5. — 6) Altero loco 165, 14 D. Simplicius adicit οὐδενὶ ἑτέρῳ, ἀπείρων ὄντων, quod recepit Schorn. — 7) Vulgo ὅτῳ. Schorn τεῳ. ὅτεων corr. Preller, cf. οἷ δὲ πλεῖστον ἔχει Simplic. 163, 4 D.

a. Explicat hanc sententiam Ar. Phys. I 4, 187 b 1. διό φασι πᾶν ἐν παντὶ μεμῖχθαι, διότι πᾶν ἐκ παντὸς ἑώρων γινόμενον· φαίνεσθαι δὲ διαφέροντα καὶ προσαγορεύεσθαι ἕτερα ἀλλήλων ἐκ τοῦ μάλισθ' ὑπερέχοντος διὰ πλῆθος ἐν τῇ μίξει τῶν ἀπείρων. εἰλικρινῶς μὲν γὰρ ὅλον λευκὸν ἢ μέλαν ἢ γλυκὺ ἢ σάρκα ἢ ὀστοῦν οὐκ εἶναι, ὅτου δὲ πλεῖστον ἔχει, τοῦτο δοκεῖν εἶναι τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. Cf. Anax. ap. Simpl. Phys. 35 r. 164, 26 D. Simpl. Phys. 6 v. 27, 5 D. Πάντα γὰρ τὰ ὁμοιομερῆ, οἷον ὕδωρ ἢ πῦρ ἢ χρυσόν, ἀγένητα μὲν εἶναι καὶ ἄφθαρτα, φαίνεσθαι δὲ γινόμενα καὶ ἀπολλύμενα συγκρίσει καὶ διακρίσει μόνον, πάντων μὲν ἐν πᾶσιν ὄντων, ἑκάστου δὲ κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν αὐτῷ χαρακτηριζομένου. χρυσὸς γὰρ φαίνεται ἐκεῖνο, ἐν ᾧ πολὺ χρυσίον ἐστί, καίτοι πάντων ἐνόντων.

b. Arist. Phys. VIII 5. 256 b 24. διὸ καὶ Ἀναξαγόρας ὀρθῶς λέγει, τὸν νοῦν ἀπαθῆ φάσκων καὶ ἀμιγῆ εἶναι, ἐπειδήπερ κινήσεως ἀρχὴν αὐτὸν ποιεῖ εἶναι· οὕτω γὰρ ἂν μόνως κινοίη ἀκίνητος ὢν καὶ κρατοίη ἀμιγὴς ὤν.

c. Anaxag. ap. Simpl. Phys. 67 r. 300, 31 D. ἐπεὶ ἤρξατο ὁ νόος κινεῖν, ἀπὸ τοῦ κινεομένου παντὸς ἀπεκρίνετο, καὶ ὅσον ἐκίνησεν ὁ νόος πᾶν τοῦτο διεκρίθη· κινεομένων δὲ καὶ διακρινομένων ἡ περιχώρησις πολλῷ μᾶλλον ἐποίει διακρίνεσθαι.

d. Prima tantum movendi origo a mente; cetera efficit ipsa περιχώρησις. Deficere philosophum a principio suo Plato aliique arguunt. Plat. Phaedo 97 B. ἀκούσας μέν ποτε ἐκ βιβλίου τινός, ὡς ἔφη, Ἀναξαγόρου, ἀναγιγνώσκοντος καὶ λέγοντος, ὡς ἄρα νοῦς ἐστιν ὁ διακοσμῶν τε καὶ πάντων αἴτιος, ταύτῃ δὴ τῇ αἰτίᾳ ἥσθην τε καὶ ἔδοξέ μοι τρόπον τινὰ εὖ ἔχειν τὸ τὸν νοῦν εἶναι πάντων αἴτιον κτλ. — 98 B. ἀπὸ δὴ θαυμαστῆς ἐλπίδος ᾠχόμην φερόμενος, ἐπειδὴ προϊὼν καὶ ἀναγιγνώσκων ὁρῶ ἄνδρα τῷ μὲν νῷ οὐδὲν χρώμενον οὐδέ τινας αἰτίας ἐπαιτιώμενον εἰς τὸ διακοσμεῖν τὰ πράγματα, ἀέρας δὲ καὶ αἰθέρας καὶ ὕδατα αἰτιώμενον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἄτοπα. Cf. Plato Leg. XII 967 B. C. Arist. Met. I 4. 985 a 18. Ἀναξαγόρας τε γὰρ μηχανῇ χρῆται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιίαν, καὶ ὅταν ἀπορήσῃ διὰ τίν' αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστί, τότε παρέλκει αὐτόν, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιᾶται τῶν γιγνομένων ἢ νοῦν. I 7. 988 b 8. οἱ μὲν γὰρ νοῦν λέγοντες ἢ φιλίαν ὡς ἀγαθὸν μέν τι ταύτας τὰς αἰτίας τιθέασιν, οὐ μὴν ὡς ἕνεκά γε τούτων ἢ ὂν ἢ γιγνόμενόν τι τῶν ὄντων, ἀλλ' ὡς ἀπὸ τούτων τὰς κινήσεις οὔσας λέγουσιν. Simpl. Phys. 73 v. 327, 26 D. Ἀναξαγόρας δὲ τὸν νοῦν ἐάσας, ὥς φησιν Εὔδημος, καὶ αὐτοματίζων τὰ πολλὰ συνίστησιν.

principio suo ipse parum utitur

e. Anaxagoras ap. Simpl. Phys. 38 r. 176, 29 et 175, 12 D. οὐ κεχώρισται ἀλλήλων τὰ ἐν τῷ ἑνὶ κόσμῳ οὐδὲ ἀποκέκοπται πελέκει οὔτε τὸ θερμὸν ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ οὔτε τὸ ψυχρὸν ἀπὸ τοῦ θερμοῦ.

f. Argumentantem faciunt [1] ex alimentis corporum et incrementis

1) Ipse Anaxagoras dixit (v. Diels, *Hermes* XIII 4) πῶς γὰρ ἂν ἐκ μὴ τριχὸς γένοιτο θρὶξ καὶ σὰρξ ἐκ μὴ σαρκός; Schol. in Gregor. Naz. Migne 36, 911.

Plac. I 3. Dox. 279 a. *ἐδόκει αὐτῷ ἀπορώτατον εἶναι, πῶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος δύναταί τι γίνεσθαι ἢ φθείρεσθαι εἰς τὸ μὴ ὄν. τροφὴν γοῦν προσφερόμεθα ἁπλῆν καὶ μονοειδῆ, οἷον τὸν Δημήτριον ἄρτον, τὸ ὕδωρ πίνοντες· καὶ ἐκ ταύτης τῆς τροφῆς τρέφεται θρὶξ φλὲψ ἀρτηρία νεῦρα ὀστᾶ καὶ τὰ λοιπὰ μόρια. τούτων οὖν γινομένων ὁμολογητέον ἐστίν, ὅτι ἐν τῇ τροφῇ τῇ προσφερομένῃ πάντα ἐστὶ τὰ ὄντα, καὶ ἐκ τῶν ὄντων πάντα αὔξεται.* — 279 a 21. *ἀπὸ τοῦ οὖν ὅμοια τὰ μέρη εἶναι ἐν τῇ τροφῇ τοῖς γεννωμένοις ὁμοιομερείας αὐτὰς ἐκάλεσε* (non ipse, v. RP 119 a) *καὶ ἀρχὰς τῶν ὄντων ἀπεφήνατο.* Cf. Lucret. I 875. Simpl. Phys. 106 r. 460, 12 D. Arist. Gen. Anim. I 18.

generantur mundi partes — Anaxag. ap. Simpl. Phys. 38 v. 179, 3 D. [fr. 8 Schorn]. 124 A
„*Τὸ μὲν πυκνόν*", *φησί*, „*καὶ διερὸν καὶ ψυχρὸν καὶ ζοφερὸν ἐνθάδε συνεχώρησεν, ἔνθα νῦν* <*ἡ γῆ* [a]>, *τὸ δὲ ἀραιὸν καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ξηρὸν* [1] *ἐξεχώρησεν ἐς τὸ πρόσω τοῦ αἰθέρος*." *καὶ τὰ μὲν ἀρχοειδῆ ταῦτα καὶ ἁπλούστατα* [b] *ἀποκρίνεσθαι λέγει· ἄλλα δὲ τούτων συνθετώτερα ποτὲ μὲν συμπήγνυσθαι λέγει ὡς σύνθετα, ποτὲ δὲ ἀποκρίνεσθαι ὡς τὴν γῆν. οὕτως γάρ φησιν·* [fr. 9 Schorn] „*Ἀπὸ τούτων ἀποκρινομένων συμπήγνυται γῆ· ἐκ μὲν γὰρ τῶν νεφελέων ὕδωρ ἀποκρίνεται, ἐκ δὲ τοῦ ὕδατος γῆ, ἐκ δὲ τῆς γῆς λίθοι συμπήγνυνται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· οὗτοι δὲ ἐκχωρέουσι μᾶλλον τοῦ ὕδατος* [2]".

caelestia — Hippol. I 8 Dox. 562, 14. *Ἥλιον* [c] *δὲ καὶ σελήνην καὶ πάντα τὰ ἄστρα λίθους* [d] *εἶναι ἐμπύρους συμπεριληφθέντας* [3] *ὑπὸ τῆς αἰθέρος* [e] *περιφορᾶς*. 124 B

a. Quae uncis continentur verba *ἡ γῆ* suppleta sunt ex Hippol. I 8, 2 Dox. 561, 27. *κινήσεως δὲ μετέχειν τὰ πάντα ὑπό τε νοῦ κινούμενα συνελθεῖν τὰ ὅμοια. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν οὐρανὸν κεκοσμῆσθαι ὑπὸ τῆς ἐγκυκλίου κινήσεως· τὸ μὲν οὖν πυκνὸν καὶ ὑγρὸν καὶ τὸ σκοτεινὸν καὶ ψυχρὸν καὶ πάντα τὰ βαρέα συνελθεῖν ἐπὶ τὸ μέσον, ἐξ ὧν παγέντων τὴν γῆν ὑποστῆναι· τὰ δ' ἀντικείμενα τούτοις τὸ θερμὸν καὶ τὸ λαμπρὸν καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ κοῦφον εἰς τὸ πρόσω τοῦ αἰθέρος ὁρμῆσαι.*

b. Aer et aether dicuntur, v. RP 120. Ar. de Caelo III. 3. 302 b 4. *τὸ γὰρ πῦρ καὶ τὸν αἰθέρα προσαγορεύει ταὐτό.* Theophr. sens. 59 Dox. 516, 5: *τὸ μὲν μανὸν καὶ λεπτὸν θερμόν, τὸ δὲ πυκνὸν καὶ παχὺ ψυχρόν, ὥσπερ Ἀναξαγόρας διαιρεῖ τὸν ἀέρα καὶ τὸν αἰθέρα.* Ceterum cave ne *ἁπλούστατα* falso interpreteris; cf. RP 125 et Arist. de Caelo III 3. 302 a 28 RP 119.

---

1) Schorn ex Hippol. I 8 (Dox. 562, 3, RP 124 a) inseri vult *καὶ τὸ λαμπρόν*. — 2) Ultima verba *οὗτοι* — *ὕδατος* ex Simpl. 33 v. 155, 22 D. quo loco quod legitur *λίθος συμπήγνυται* Schornio placuit. — 2) Usener *ἐμπυρισθέντας* cf. Plac. II 13, RP 124 e.

c. Diog. II 8: *οὗτος ἔλεγε τὸν ἥλιον μύδρον εἶναι διάπυρον καὶ μείζω τῆς Πελοποννήσου.*

d. Plato Leg. XII 967 C. *τὰ πρὸ τῶν ὀμμάτων πάντα αὐτοῖς ἐφάνη τὰ κατ' οὐρανὸν φερόμενα μεστὰ εἶναι λίθων καὶ γῆς καὶ πολλῶν ἄλλων ἀψύχων σωμάτων διανεμόντων τὰς αἰτίας παντὸς τοῦ κόσμου.* Cf. Plat. Apol. 26 D.

e. Plac. II 13. Dox. 341 a 12. *Ἀναξαγόρας τὸν περικείμενον αἰθέρα πύρινον μὲν εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν, τῇ εὐτονίᾳ τῆς περιδινήσεως ἀναρπάσαντα πέτρους ἀπὸ τῆς γῆς καὶ καταφλέξαντα τούτους ἠστερικέναι.* Cf. Plut. Lysandr. 12.

125 Arist. Gen. et Corr. I 1. 314 a 24. *Ἐναντίως δὲ φαίνονται λέγοντες οἱ περὶ Ἀναξαγόραν τοῖς περὶ Ἐμπεδοκλέα* [a]. *ὁ μὲν γάρ φησι πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ γῆν στοιχεῖα τέσσαρα καὶ ἁπλᾶ εἶναι μᾶλλον ἢ σάρκα καὶ ὀστοῦν καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ὁμοιομερῶν· οἱ δὲ ταῦτα μὲν ἁπλᾶ καὶ στοιχεῖα, γῆν δὲ καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα σύνθετα· πανσπερμίαν* [b] *γὰρ εἶναι τούτων.*

comparantur Empedoclis elementa

a. Empedoclis et Anaxagorae elementa quomodo differant, idem persequitur, de Caelo III 3. 302 a 28, RP 119 a. Pugnantia tradere videtur Metaph. I 3, RP 119 a. Sed enim illa quae post *τὰ ὁμοιομερῆ* sequuntur verba *καθάπερ ὕδωρ ἢ πῦρ* exempli causa Aristoteles de sua (non Anaxagorae) sententia adicit. Nisi Bonitzii rationem amplecti malumus: „eundem in modum atque (apud Emp.) aqua et ignis." Cf. eius comment. 68, RP 119 a. Z. I[4] 876[1]. Est enim scriptor recens ab Emped. doctrina.

b. Nam haec quidem (elementa quatuor) mixtam esse ex illis (corporibus finitis) congeriem.

126 Arist. Phys. VI 6. 213 a 22. *Οἱ μὲν οὖν δεικνύναι πειρώμενοι ὅτι οὐκ ἔστιν* (sc. *τὸ κενόν* [a]), *οὐχ ὃ βούλονται λέγειν οἱ ἄνθρωποι κενόν, τοῦτ' ἐξελέγχουσιν ἀλλ' ἁμαρτάνοντες λέγουσιν, ὥσπερ Ἀναξαγόρας καὶ οἱ τοῦτον τὸν τρόπον ἐλέγχοντες. ἐπιδεικνύουσι γὰρ ὅτι ἔστι τι ὁ ἀήρ, στρεβλοῦντες τοὺς ἀσκοὺς καὶ δεικνύντες ὡς ἰσχυρὸς ὁ ἀὴρ καὶ ἐναπολαμβάνοντες ἐν ταῖς κλεψύδραις* [b].

vacuum

a. Duabus rebus *ὁμοιομερῆ* diversa esse ab atomis significat Lucr. I 843:

> Nec tamen esse ulla idem ex parte in rebus inane
> concedit neque corporibus finem esse secandis.

Ipse Anax. ap. Simpl. Phys. 35 r. 164, 17 D. *οὔτε γὰρ τοῦ σμικροῦ, φησίν, ἐστὶ τό γε ἐλάχιστον, ἀλλ' ἔλασσον ἀεί. τὸ γὰρ ἐὸν οὐκ ἔστι*

τομῇ [1] οὐκ εἶναι· ἀλλὰ καὶ τοῦ μεγάλου ἀεί ἐστι μεῖζον. καὶ ἴσον ἐστὶ τῷ σμικρῷ πλῆθος, πρὸς ἑαυτὸ δὲ ἕκαστόν ἐστι καὶ μέγα καὶ σμικρόν.

b. De hoc loco cf. Teichmüller, *Stud. z. Gesch. d. Begr.* 554.

animantia

Theophr. Hist. Plant. III 1, 4. Ἀναξαγόρας μὲν τὸν ἀέρα πάντων φάσκων ἔχειν σπέρματα καὶ ταῦτα συγκαταφερόμενα τῷ ὕδατι γεννᾶν τὰ φυτά. 127 A

Diog. II 9. Ζῷα γενέσθαι ἐξ ὑγροῦ καὶ θερμοῦ καὶ γεώδους, ὕστερον δὲ ἐξ ἀλλήλων [a]. 127 B

Plut. Qu. Nat. 1. Ζῷον γὰρ ἔγγειον τὸ φυτὸν εἶναι οἱ περὶ — Ἀναξαγόραν — οἴονται. 127 C

Pseud.-Arist. de Plant. I 1. 815 [a] 15. Ὁ μὲν Ἀναξαγόρας καὶ ζῷα εἶναι (sc. τὰ φυτὰ) καὶ ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι εἶπε, τῇ τε ἀπορροῇ τῶν φύλλων καὶ τῇ αὐξήσει τοῦτο ἐκλαμβάνων. — καὶ νοῦν καὶ γνῶσιν εἶπεν ἔχειν τὰ φυτά [b]. 127 D

a. Similia ap. Hippol. I 8, 12. Dox. 563, 7; Irenaeus adv. Haer. II 14, 2. *Anaxagoras — dogmatizavit facta animalia decidentibus e caelo in terram seminibus.* Cf. RP 16.

b. Anaxag. ap. Simpl. Phys. 35 r. 164, 23 D. ἐν παντὶ παντὸς μοῖρα ἔνεστι πλὴν νόου· ἔστιν οἷσι δὲ καὶ νόος ἔνι. In Stob. Ecl. I 790 Dox. 392 b 3 Anaxagoras cum aliis dicitur docuisse θύραθεν εἰσκρίνεσθαι τὸν νοῦν. Praestant homines subtilitate instrumenti, v. Arist. Part. Anim. IV 10. 687 a 7. Ἀναξαγόρας μὲν οὖν φησι διὰ τὸ χεῖρας ἔχειν φρονιμώτατον εἶναι τῶν ζῴων ἄνθρωπον, cf. Plut. de Frat. Am. 2, de Fortun. 3. Dubium est quorsum illud pertineat, Plac. V 20. Dox. 432 a 11: Ἀναξαγόρας πάντα τὰ ζῷα λόγον ἔχειν τὸν ἐνεργητικόν, τὸν δ' οἱονεὶ νοῦν μὴ ἔχειν τὸν † παθητικόν, τὸν λεγόμενον τοῦ νοῦ ἑρμηνέα. Cf. Z. I[4] 905[4] et Diels Dox. l. c. Contrarium veri similius.

Non in terra sola sunt animalia ratione praedita. Anaxag. ap. Simpl. Phys. 8 r. 35, 1 D. χρὴ δοκεῖν ἐνεῖναι πολλά τε καὶ παντοῖα ἐν πᾶσι τοῖσι συγκρινομένοισι καὶ σπέρματα πάντων χρημάτων καὶ ἰδέας παντοίας ἔχοντα καὶ χροιὰς καὶ ἡδονάς, καὶ ἀνθρώπους τε συμπαγῆναι καὶ τὰ ἄλλα ζῷα ὅσα ψυχὴν ἔχει. καὶ τοῖσί γε ἀνθρώποισιν εἶναι καὶ πόλιας συνῳκημένας [2] καὶ ἔργα κατεσκευασμένα, ὥσπερ παρ' ἡμῖν, καὶ ἠέλιόν τε αὐτοῖσιν εἶναι καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα, ὥσπερ παρ' ἡμῖν, καὶ τὴν γῆν αὐτοῖσι φύειν πολλά τε καὶ παντοῖα, ὧν ἐκεῖνοι τὰ ὀνήιστα συνενεικάμενοι εἰς τὴν οἴκησιν χρέονται. Cf. Z. I[4] 901[4]. Eadem fere Simpl. Phys. 33 v. 157, 9.

---

1) τομῇ ci. Zeller I[4] 884[3] pro τὸ μή. — 2) 33 v. 157, 12 D. συνῳκημένας.

128 Sext. Math. VII 90. Ὁ μὲν φυσικώτατος Ἀναξαγόρας, ὡς ἀσθενεῖς διαβάλλων τὰς αἰσθήσεις, ὑπὸ ἀφαυρότητος αὐτῶν, φησίν, οὐ δυνατοί ἐσμεν κρίνειν τἀληθές [a]. τίθησι δὲ πίστιν [b] αὐτῶν τῆς ἀπιστίας τὴν παρὰ μικρὸν τῶν χρωμάτων ἐξαλλαγήν· εἰ γὰρ δύο λάβοιμεν χρώματα, μέλαν καὶ λευκόν, εἶτα ἐκ θατέρου εἰς θάτερον κατὰ σταγόνα παρεκχέοιμεν, οὐ δυνήσεται ἡ ὄψις διακρίνειν τὰς παρὰ μικρὸν μεταβολάς, καίπερ πρὸς τὴν φύσιν ὑποκειμένας [c]. sensus

a. Ipsam rationem a sensibus parum distinxisse memoratur, Arist. Met. IV 5. 1009 b 25. *Ἀναξαγόρου δὲ καὶ ἀπόφθεγμα μνημονεύεται πρὸς τῶν ἑταίρων τινάς, ὅτι τοιαῦτ' αὐτοῖς ἔσται τὰ ὄντα οἷα ἂν ὑπολάβωσιν.* Cf. Cic. Acad. I 44.

b. Ar. Phys. I 4. 187 a 36. *ἐξ ὄντων μὲν καὶ ἐνυπαρχόντων γίγνεται (τὸ πᾶν), διὰ μικρότητα δὲ τῶν ὄγκων ἐξ ἀναισθήτων ἡμῖν.* Cf. de Caelo III 3. Tamen illud perperam interpretatur Aristoteles Met. IV 4. 1007 b 25. *καὶ γίγνεται δὴ τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου, ὁμοῦ πάντα χρήματα· ὥστε μηδὲν ἀληθῶς ὑπάρχειν.* Idem 1012 a 26. Z. I[4] 911 [1]. Aliter Sext. Math. VII 140. *τῆς τῶν ἀδήλων καταλήψεως τὰ φαινόμενα, ὥς φησιν Ἀναξαγόρας* (sc. *εἶναι κριτήρια*). Quamquam etiam sic falluntur sensus, v. Sext. Pyrrh. I 33. *νοούμενα δὲ* (sc. *ἀντιτίθεμεν*) *φαινομένοις, ὡς ὁ Ἀναξαγόρας τῷ λευκὴν εἶναι τὴν χιόνα ἀντετίθει ὅτι ἡ χιὼν ὕδωρ ἐστὶ πεπηγός, τὸ δὲ ὕδωρ ἐστὶ μέλαν, καὶ ἡ χιὼν ἄρα μέλαινά ἐστιν.* Cf. Cic. Acad. II 100. Sext. Math. VII 91. *Ἀναξαγόρας κοινῶς τὸν λόγον ἔφη κριτήριον εἶναι.*

c. Theophrastus de Sensibus 27, Dox. 507, 7. *Ἀναξαγόρας δὲ γίγνεσθαι μὲν* (*τὰς αἰσθήσεις*) *τοῖς ἐναντίοις· τὸ γὰρ ὅμοιον ἀπαθὲς ὑπὸ τοῦ ὁμοίου· καθ' ἑκάστην δ' ἰδίᾳ πειρᾶται διαριθμεῖν.* 29. *ἅπασαν δ' αἴσθησιν μετὰ λύπης, ὅπερ ἂν δόξειεν ἀκόλουθον εἶναι τῇ ὑποθέσει· πᾶν γὰρ τὸ ἀνόμοιον ἁπτόμενον πόνον παρέχει.*

Empedocles.

vita Diog. VIII 51. Ἐμπεδοκλῆς[1] — Μέτωνος ἦν υἱὸς τοῦ 129 Ἐμπεδοκλέους, Ἀκραγαντῖνος[a]. 52. Ἀπολλόδωρος δ' ὁ γραμματικὸς ἐν τοῖς Χρονικοῖς φησιν ὡς

„ἦν μὲν Μέτωνος υἱός, εἰς δὲ Θουρίους[b]
αὐτὸν νεωστὶ παντελῶς ἐκτισμένους
ὁ Γλαῦκος ἐλθεῖν φησιν."

εἶθ' ὑποβάς·

„οἱ δ' ἱστοροῦντες ὡς πεφευγὼς οἴκοθεν
εἰς τὰς Συρακούσας μετ' ἐκείνων ἐπολέμει[c]
πρὸς τὰς Ἀθήνας ἀγνοεῖν τελέως ἐμοὶ
δοκοῦσιν· ἢ γὰρ οὐκέτ' ἦν ἢ παντελῶς
ὑπεργεγηρακώς, ὅπερ οὐχὶ φαίνεται.
Ἀριστοτέλης γὰρ αὐτὸν ἑξήκοντ' ἐτῶν
ἔτι δ' Ἡρακλείδης φησὶ τετελευτηκέναι."

ὁ δὲ τὴν πρώτην καὶ ἑβδομηκοστὴν Ὀλυμπιάδα (a. 496) νενικηκὼς

„κέλητι, τούτου πάππος ἦν ὁμώνυμος."

54. ἀκοῦσαι δ' αὐτὸν Πυθαγόρου Τίμαιος διὰ τῆς ἐνάτης ἱστορεῖ, λέγων ὅτι καταγνωσθεὶς ἐπὶ λογοκλοπίᾳ[d] τότε, καθὰ καὶ studia Πλάτων, τῶν λόγων ἐκωλύθη μετέχειν. 55. ὁ δὲ Θεόφραστος Παρμενίδου φησὶ ζηλωτὴν αὐτὸν γενέσθαι καὶ μιμητὴν ἐν τοῖς ποιήμασι[e]. 58. φησὶ δὲ Σάτυρος ἐν τοῖς βίοις ὅτι καὶ ἰατρὸς[f]

---

1) Sturz, Emp. vita et philos., carm. reliq., Lipsiae 1805. S. Karsten, Emp. carm. reliq., Amst. 1838. H. Stein, Emp. fragm., Bonnae 1852. Th. Bergk, de prooemio Emp., Berol. 1839. Cf. Bergk, *Kleine Schriften* II 1—66. K. Steinhart, in Ersch. Gruber. encycl. sect. I vol. 34. Panzerbieter, *Beitr. z. Kritik u. Erkl. d. Emped.*, Meining. 1844. Idem in *Zeitschr. f. A. W.* 1845. Schneidewin in Philol. vol. XV. Mullach FPG vol. I. H. Diels, *Gorgias und Empedocles*, Acad. Berol. 1884. — De dialecto: R. Merzdorf in commentat. philol. (in hon. G. Curtii) Lipsiae 1875. Critica: H. Diels, studia Emp., *Hermes* XV 161—179 (1880). — In sinistro margine Steinii, in dextro Karstenii numeros indicamus.

ἦν καὶ ῥήτωρ [g] ἄριστος. Γοργίαν γοῦν τὸν Λεοντῖνον αὐτοῦ γενέσθαι μαθητήν. 59. τοῦτόν φησιν ὁ Σάτυρος λέγειν, ὡς αὐτὸς παρείη τῷ Ἐμπεδοκλεῖ γοητεύοντι [f]. 67. περὶ δὲ τοῦ θανάτου αὐτοῦ διάφορός ἐστιν ὁ λόγος [h]. 77. τὰ μὲν οὖν Περὶ φύσεως αὐτῷ καὶ οἱ Καθαρμοὶ εἰς ἔπη τείνουσι πεντακισχίλια [i].

a. Diog. 51. Ἡρακλείδης ἐν τῷ περὶ νόσων, ὅτι λαμπρᾶς ἦν οἰκίας ἱπποτροφηκότος τοῦ πάππου. Cf. Sturz 98, Karsten 5. Patris Metonis haud parvae in r. p. vices, v. Diog. VIII 72, Diod. bibl. XI 53. Magna etiam ipsius apud cives erat auctoritas, qua ad libertatem patriae adversus tyrannos defendendam usus esse traditur, v. Aristot. et Timaeum ap. Diog. VIII 63—67; 72. Agrigentum tunc et numero civium et opibus cummaxime floruisse constat ex Diod. XIII 84.

b. Propterea Diog. VIII 74: ἤκμασε κατὰ τὴν τετάρτην καὶ ὀγδοηκοστὴν ὀλυμπιάδα (444). De Apollodori verbis v. Diels Mus. Rhen. XXXI 37, qui vixisse Emp. statuit 484—424. At Zeller *Grundriss* 61 fere 495—435; quod Diels nunc probat, *Gorg. u. Emp.* p. 2 [2]. Aliter Unger, Acad. Bavar. 1883, p. 140; *Philologus* Suppl. IV 513. — Arist. Met. I 3. 984 [a] 11. Ἀναξαγόρας τῇ μὲν ἡλικίᾳ πρότερος ὢν τούτου, τοῖς δ' ἔργοις ὕστερος κτλ., quo de loco v. Bonitzii comment. 67 et RP 119 a.

c. Significari a. 425 putat Steinhart p. 85.

d. Diog. 55. Φησὶ δὲ Νεάνθης ὅτι μέχρι Φιλολάου καὶ Ἐμπεδοκλέους ἐκοινώνουν οἱ Πυθαγορικοὶ τῶν λόγων. ἐπεὶ δ' αὐτὸς διὰ τῆς ποιήσεως ἐδημοσίωσεν αὐτά, νόμον ἔθεντο μηδενὶ μεταδώσειν ἐποποιῷ. — — τίνος μέντοι γ' αὐτῶν ἤκουσεν ὁ Ἐμπεδοκλῆς οὐκ εἶπε· τὴν γὰρ περιφερομένην πρὸς Τηλαύγους ἐπιστολὴν ὅτι μετέσχεν Ἱππάσου καὶ Βροντίνου, μὴ εἶναι ἀξιόπιστον. studia

e. Simpl. Phys. 6 [v]. 25, 19 D. Ἐμπ. οὐ πολὺ κατόπιν τοῦ Ἀναξαγόρου γεγονὼς Παρμενίδου δὲ ζηλωτὴς καὶ πλησιαστὴς καὶ ἔτι μᾶλλον τῶν Πυθαγορείων. Mira et inepta apud Diog. VIII 56; cf. Suid. Παρμενίδης, Olympiod. in Plat. Gorg. ap. Sturz p. 34. Ab Aristotele identidem cum Anaxagora coniungitur propter similitudinem. Quid? qui Anaxagorae discipulum cum fuisse affirmant; Diog. 56. Sed de omni hac re v. Zeller I [4] 743—747.

f. De medicae artis peritia Plin. H. N. 36, 27, 202. De magicis artibus v. ipsius vs. 24—32 ap. Diog. VIII 60. Mirabilia facta: noxios ventos Agrigento prohibet, Diog. 60; apud Selinuntios amnium commixtione pestem sedat, Diog. 70; mulierem resuscitat, quae mortua videbatur, Diog. 61 et 67, quae res in Heraclidis erat libro περὶ νόσων narrata (vel περὶ τῆς ἄπνου). Cf. Diels, *Emp. u. Gorg.*, p. 2 [2]. Alia testimonia Z. I [4] 681 not. Non iniucundum est, ipsum audire in exordio καθαρμῶν (Diog. 62) profitentem, quibus nominibus cives se venerentur: artes

ὦ φίλοι, οἳ μέγα ἄστυ κατὰ ξανθοῦ Ἀκράγαντος 389
ναίετ' ἀν' ἄκρα πόλευς, ἀγαθῶν μελεδήμονες ἔργων, 390
ξείνων αἰδοῖοι λιμένες, κακότητος ἄπειροι,
355 χαίρετ'· ἐγὼ δ' ὔμμιν θεὸς ἄμβροτος, οὐκέτι θνητὸς

πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμένος, ὥσπερ ἔοικε,
ταινίαις τε περίστεπτος στέφεσίν τε θαλείοις·
τοῖσιν ἅμ' εὖτ' ἂν ἵκωμαι ἐς ἄστεα τηλεθόωντα, 395
ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξὶ σεβίζομαι· οἱ δ' ἅμ' ἕπονται
360 μυρίοι, ἐξερέοντες ὅπῃ πρὸς κέρδος ἀταρπός,
οἱ μὲν μαντοσυνέων κεχρημένοι, οἱ δ' ἐπὶ νούσων,
δηρὸν δὴ χαλεπῇσι πεπαρμένοι ἀμφ' ὀδύνῃσι,
παντοίων ἐπύθοντο κλύειν εὐηκέα βάξιν. 400

g. De rhetorica Diog. VIII 57. Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Σοφιστῇ φησι πρῶτον Ἐμπεδοκλέα ῥητορικὴν εὑρεῖν, Ζήνωνα δὲ διαλεκτικήν, cf. Sext. Math. VII 6. Quintilianus III 1, 8 Gorgiam (483—385) eius discipulum habitum esse confirmat. Certe Gorgias iuvenis in naturalibus quaestionibus physici illius auctoritatem amplexus eiusdemque poetae exemplum in dicendi genere secutus est; v. Diels, *Emp. u. Gorg.* p. 2 sq. 25.

mors

h. Heraclides Ponticus apud Diog. VIII 67 tradit sacrificio instituto post epulas amicos eius somno se dedisse, ὡς δ' ἡμέρας γενηθείσης ἐξανέστησαν, οὐχ εὑρέθη μόνος. Itaque divinitus eum de terra sublatum esse visum. Hippobotus vero, ibid. 69, Aetnae craterem insiluisse, cf. Horat. ep. II 3, 464; Karsten 54. Alias fabulas de morte eius v. Diog. 73 et 74. At idem in § 71: τούτοις δ' ἐναντιοῦται Τίμαιος, ῥητῶς λέγων ὡς ἐξεχώρησεν εἰς Πελοπόννησον καὶ τὸ σύνολον οὐκ ἐπανῆλθεν. — 72. τετελεύτηκεν οὖν ἐν Πελοποννήσῳ (ex Timaeo).

cripta

i. De scriptis eius disserunt Sturz, Karsten, Stein. Alterum est carmen περὶ φύσεως, ad Pausaniam, medicum ut videtur, scriptum, alterum Καθαρμοὶ ad Agrigentinos de vita sancte et caste agenda. Amborum versus plus 450 extant. Veterum iudicia v. Diog. VIII 66. 70. Platonis minorem habet admirationem, v. Soph. 242 E: Σικελαὶ Μοῦσαι μαλακώτεραι. Aristotelis severiora iudicia collegit Zeller I⁴ 741⁴. Certe is Democritum Parmenidem Anaxagoram praetulit. Idem tamen ap. Diog. VIII 57. ὅτι καὶ Ὁμηρικὸς ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ δεινὸς περὶ τὴν φράσιν γέγονε, μεταφορικός τε ὢν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς περὶ ποιητικὴν ἐπιτεύγμασι χρώμενος. Timon fr. 49, Sillogr. p. 166 W. Ἐμπεδοκλῆς ἀγοραίων ληκητὴς ἐπέων. Summas vero laudes ei, ut de Neoplatonicis non dicam, tribuit perpetuus imitator Lucretius I 716.

de humana cognitione

130 Sextus Math. VII 123. Λέγει δὲ (Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος) περὶ μὲν τοῦ μὴ ἐν ταῖς αἰσθήσεσι τὴν κρίσιν τἀληθοῦς ὑπάρχειν οὕτως·

2 Στεινωποὶ μὲν γὰρ παλάμαι κατὰ γυῖα κέχυνται[1]· 32
πολλὰ δὲ δείλ' ἔμπαια τά τ' ἀμβλύνουσι μερίμνας.
παῦρον δὲ ζωῆς ἀβίου μέρος ἀθρήσαντες,
5 ὠκύμοροι καπνοῖο δίκην ἀρθέντες ἀπέπταν, 35

1) Cf. Vol. Herc. C. A. VII c. 22.

αὐτὸ μόνον πεισθέντες ὅτῳ προσέκυρσεν ἕκαστος
πάντοσ' ἐλαυνόμενος, τὸ δ' ὅλον μάψ εὔχεται εὑρεῖν·
οὕτως οὔτ' ἐπιδερκτὰ τάδ' ἀνδράσιν οὔτ' ἐπακουστὰ
οὔτε νόῳ περιληπτά.

124. περὶ δὲ τοῦ μὴ εἶναι εἰς τὸ παντελὲς ἄληπτον τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἱκνεῖται ὁ ἀνθρώπινος λόγος ληπτὴν ὑπάρχειν, διασαφεῖ τοῖς προκειμένοις ἐπιφέρων·

σὺ δ' οὖν, ἐπεὶ ὧδ' ἐλιάσθης, — de suo studio veritatis

10 πεύσεαι οὐ πλέον ἠὲ βροτείη μῆτις ὄρωρε. 40

καὶ διὰ τῶν ἑξῆς ἐπιπλήξας τοῖς πλέον ἐπαγγελλομένοις γιγνώσκειν, παρίστησιν ὅτι τὸ δι' ἑκάστης αἰσθήσεως λαμβανόμενον πιστόν ἐστι, τοῦ λόγου τούτων ἐπιστατοῦντος, καίπερ πρότερον καταδραμὼν τῆς ἀπ' αὐτῶν πίστεως. φησὶ γάρ·

11 Ἀλλὰ θεοί, τῶν μὲν μανίην ἀποτρέψατε γλώσσης,
ἐκ δ' ὁσίων στομάτων καθαρὴν ὀχετεύσατε πηγήν.
καὶ σέ, πολυμνήστη λευκώλενε παρθένε Μοῦσα,
ἄντομαι, ὧν θέμις ἐστὶν ἐφημερίοισιν ἀκούειν,
15 πέμπε παρ' Εὐσεβίης ἐλάουσ' εὐήνιον ἅρμα. 45

Vs. 2. στεινοπόροι Preller in Zimmermanni Annal. 1837, p. 155 ex Theophr. sens. 7. — Vs. 3. libri πολλὰ δὲ δειλεμπέα τά τ' ἀμβλ. Procl. in Tim. 175. ὁ καὶ Ἐμπ. ἡμῶν κατοδυρόμενος ἔφη· πολλὰ δὲ δείν' ἔπεα, τά τε ἀμβλ. μερίμνας· πολλὰ γὰρ ἐμπίπτοντα τοῖς ὄντως ἡμῖν δειλοῖς — ἀμβλύνει τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν. Corr. Bergk et Emperius. δεῖν' ἔμπαια Karsten. — Vs. 4. libri ζωῆσι vel ζώοισι βίου. Corr. Scaliger. — Vs. 7. libri τὸ δὲ ὅλον εὔχεται. Corr. Stein. τὸ δ' ὅλον πᾶς Bergk. — Vs. 8. οὕτως Diog. IX 73, Sext. αὐτω, superscr. o, vel αὐτός. — Vs. 9. δ' add. Bergk. — Vs. 10. οὐ πλεῖόν γε trad., οὐ πλέον ἤγε Bergk, nisi malis βροτοῖς ἤ. οὐ πλείων γε Hermann. ὃ πλεῖστόν γε βροτείη μῆτις ὄπωπεν P. πεύσεαι οὐ πλέον' ἠὲ Karsten. οὐ πλέον ἠέ Stein. Hoc dicit: Tu ergo, quandoquidem in hanc vitam delatus es, quantum humana ratio valet cognosces. — Vs. 14. „Concede mihi ut quantum fas est mortalibus audiam, tuque prosequere me a Pietate agili curru profecta." Bergk vs. 15 (*Kl. Schr.* II 26): πέμπε δέ μ' Εὐσ. ἐλ. εὐ. ἅρμα. — Post vs. 15 RP lacunam indicaverant, quod reliqua responderet Musa, nam vulg. est σέ γ', quod etiam Karsten defendit. Quae sequuntur obscurum est quorsum pertineant. Bergkii illud βιήσεαι sic adhibeas: „ac nolim me cogas coronas sumere ea condicione ut plus quam fas sit dicam." Ibycus, fr. 24. δέδοικα μή τι πὰρ θεοῖς ἀμβλακὼν τιμὰν πρὸς ἀνθρώπων ἀμείψω. (Monuit H. Diels).

μηδέ μέ γ᾽ εὐδόξοιο βιήσεαι ἄνθεα τιμῆς
πρὸς θνητῶν ἀνελέσθαι, ἐφ᾽ ᾧ θ᾽ ὁσίης πλέον εἰπεῖν
θάρσεϊ, καὶ τότε δὴ σοφίης ἐπ᾽ ἄκροισι θοάζειν.
ἀλλ᾽ ἄγ᾽ ἄθρει πάσῃ παλάμῃ πῇ δῆλον ἕκαστον,
20 μήτε τιν᾽ ὄψιν ἔχων πίστει πλέον ἢ κατ᾽ ἀκουὴν 50
ἢ ἀκοὴν ἐρίδουπον ὑπὲρ τρανώματα γλώσσης,
μήτε τι τῶν ἄλλων, ὅπῃ πόρος ἐστὶ νοῆσαι,
γυίων πίστιν ἔρυκε, νόει δ᾽ ᾗ δῆλον ἕκαστον [a].

a. Est pars exordii carminis de natura rerum, quo de vitae brevitate et miseria, de humanae cognitionis angustiis, de sensuum fallaciis queritur. Nihilominus se veritatem, quantum quidem humani ingenii acies valeat, explicaturum, adiuvantibus Musa et Pietate. Cf. Xenophan. RP 87. Parmenid. vs. 30, RP 93. Adde Cic. Acad. pr. II 74. Patet errare eos, qui Empedoclem Scepticis adnumerandum putabant, v. Cic. Acad. post. I 12; Diog. IX 73.

elementa Plac. I 3, 20. Dox. 286. Ἐμπεδοκλῆς Μέτωνος Ἀκραγαντῖνος τέτταρα μὲν λέγει στοιχεῖα, πῦρ ἀέρα ὕδωρ γῆν, δύο δὲ ἀρχικὰς δυνάμεις, φιλίαν τε καὶ νεῖκος· ὧν ἡ μέν ἐστιν ἑνωτική, τὸ δὲ διαιρετικόν. φησὶ δὲ οὕτως· 131 A

33 τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα [a] πρῶτον ἄκουε· 55
Ζεὺς ἀργὴς Ἥρη τε φερέσβιος [b] ἠδ᾽ Ἀιδωνεύς,
Νῆστίς θ᾽, ἣ δακρύοις [c] τέγγει, κρούνωμα [1] βρότειον.

Δία μὲν γὰρ λέγει τὴν ζέσιν καὶ τὸν αἰθέρα, Ἥρην δὲ φερέσβιον τὸν ἀέρα, τὴν δὲ γῆν τὸν Ἀιδωνέα. Νῆστιν δὲ καὶ κρούνωμα βρότειον οἱονεὶ τὸ σπέρμα καὶ τὸ ὕδωρ. Cf. Sext. Math. IX 362. X 315. Hippol. Ref. VII 29.

Plac. I 30. Dox. 326. Ἐμπεδοκλῆς φύσιν μηδενὸς εἶναι, μῖξιν δὲ τῶν στοιχείων καὶ διάστασιν· γράφει γὰρ οὕτως ἐν τῷ πρώτῳ Φυσικῶν· 131 B

Vs. 16. Vulg. βιήσεται. Bergk σύ γ᾽ — βιήσεαι — ἀναδεῖσθαι. — Vs. 17. libri ἐφωθοείης, ἐφ᾽ ᾧ θοείης, ἐφ᾽ ᾧ θώης. Clem. Strom. V, 628 P. ἐφ᾽ ᾧθ᾽ ὁσίης. Deinceps libri εἰπεῖν. θάρσει καὶ τότε δὴ — θοάζει vel θοάζῃ. Praeeunte Hermanno corr. Bekker. θόαζε Panz. — Vs. 19. Libri ἀλλὰ γὰρ ἄθρει πᾶς. Corr. Bergk. — Vs. 20. Bergk τι. Bergk et Bekker πιστήν. Steinhart: πίστιν πλέον ἢ κατὰ κούρην. Panz. πιστοῦ. — Vs. 22. Vulg. ὁπόσῃ. Corr. Karsten. Stein ὁπόσων. — Vs. 23. δ᾽ Karsten pro vulgato θ᾽.

1) De locutione τέγγει κρούνωμα v. Lobeck ad Soph. Aiac. Vs. 376.

36 Ἄλλο δέ τοι ἐρέω· φύσις οὐδενός ἐστιν ἁπάντων 77
θνητῶν, οὐδέ τις οὐλομένου θανάτοιο τελευτή,
ἀλλὰ μόνον μῖξίς τε διάλλαξίς τε μιγέντων
ἐστί, φύσις δ' ἐπὶ τοῖς [1] ὀνομάζεται ἀνθρώποισιν [d]. 80

a. Quatuor elementa primum Empedoclem statuisse affirmat Aristoteles Met. I 4, 985 ^{a} 31. I 7, 988 ^{a} 27; Gen. et Corr. II 1, 328 ^{b} 33. Plato primus στοιχεῖα nominavit, v. Eudem. ap. Simpl. phys. 2r. 7, 13 D. et Diog. III 24.

nomina mythologica

b. Schneidewin *Philologus* VI 156 coniungit adiectivum φερέσβιος cum Plutonis nomine. Et decepit illud Heraclitum, Diogenem (VIII 76), Stobaeum, Hippolytum, alios (Z. I[4] 686 [1]), ut Iunonem pro terra acciperent. De hoc errore cf. Diels Dox. 89 et 90. Videlicet Iuno est aer, Pluto terra, Νῆστις aqua, nomine ducto a νάω, ut ναρός, Νηρεύς. Apud Siculos colebatur quaedam dea Nestis, v. Eustath. Il. p. 1180, 14. Aliis locis aliis nominibus eadem elementa appellat, v. 78; 333, 211, 215; 197, 377; 187, 198, 203. Cf. Karsten p. 334; Krische p. 125.

c. Lucr. I 34
in saxis ac speluncis permanat aquarum
liquidus umor et uberibus flent omnia guttis.

nihil oritur nihil interit

d. Similes versus 45—54, ap. Plut. Colot. 12: 347
45 νήπιοι, οὐ γάρ σφιν δολιχόφρονές εἰσι μέριμναι,
οἳ δὴ γίγνεσθαι πάρος οὐκ ἐὸν ἐλπίζουσιν
ἤ τι καταθνήσκειν τε καὶ ἐξόλλυσθαι ἁπάντῃ.
ἔκ τε γὰρ οὐδάμ' ἐόντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι 81
καί τ' ἐὸν ἐξαπολέσθαι ἀνήνυστον καὶ ἄπυστον [2]·
50 αἰεὶ γὰρ στήσονται ὅπῃ κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ.
οὐκ ἂν ἀνὴρ τοιαῦτα σοφὸς φρεσὶ μαντεύσαιτο, 350
ὡς ὄφρα μέν τε βιοῦσι, τὸ δὴ βίοτον καλέουσι,
τόφρα μὲν οὖν εἰσὶν καί σφιν πάρα δειλὰ καὶ ἐσθλά,
πρὶν δὲ πάγεν τε βροτοὶ καὶ ἐπεὶ λύθεν, οὐδὲν ἄρ' εἰσίν.

e*. Elementa nec facta neque interitura. Arist. Met. I 3. 984 ^{a} 8. Ἐμπεδοκλῆς δὲ τὰ τέτταρα . . . . ταῦτα γὰρ ἀεὶ διαμένειν καὶ οὐ γίγνεσθαι ἀλλ' ἢ πλήθει καὶ ὀλιγότητι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα εἰς ἕν τε καὶ ἐξ ἑνός.

f*. Ipsa non ex antiquiore aliquo orta. Arist. Gen. et Corr. I 8. 325 ^{b} 19. Ἐμπεδοκλεῖ δὲ τὰ μὲν ἄλλα φανερὸν ὅτι μέχρι τῶν στοιχείων ἔχει τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθοράν, αὐτῶν δὲ τούτων πῶς γίνεται καὶ φθείρεται τὸ σωρευόμενον μέγεθος οὔτε δῆλον οὔτε ἐνδέχεται λέγειν αὐτῷ μὴ λέγοντι καὶ τοῦ πυρὸς εἶναι στοιχεῖον, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. De Ritteri dubitationibus Z. I[4] 691 [1].

---

1) Arist. Met. IV 4 1015 ^{a} 2 φύσις δ' ἐπὶ τοῖς. In Placitis: δὲ βροτοῖς. — 2) Cf. Diels, *Hermes* XV p. 162.

g*. Quatuor principia nonnunquam in duo contrahere videtur. Ar. Met. I 4. 985 a 31: ἔτι δὲ τὰ ὡς ἐν ὕλης εἴδει λεγόμενα στοιχεῖα τέτταρα πρῶτος εἶπεν· οὐ μὴν χρῆταί γε τέτταρσιν, ἀλλ' ὡς δυσὶν οὖσι μόνοις, πυρὶ μὲν καθ' αὑτὸ τοῖς δ' ἀντικειμένοις ὡς μιᾷ φύσει, γῇ τε καὶ ἀέρι καὶ ὕδατι. λάβοι δ' ἄν τις αὐτὸ θεωρῶν ἐκ τῶν ἐπῶν. Idem Gen. et Corr. II 3, 330 b 19. ἔνιοι δ' εὐθὺς τέτταρα λέγουσιν, οἷον Ἐμπεδοκλῆς· συνάγει δὲ καὶ οὗτος εἰς τὰ δύο· τῷ γὰρ πυρὶ τἆλλα πάντα ἀντιτίθησιν.

h*. Duo paria principiorum diversorum. Simpl. Phys. 43 r. 197, 10 D. Ἐμπ. γοῦν, καίτοι δύο ἐν τοῖς στοιχείοις ἐναντιώσεις ὑποθέμενος θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ εἰς μίαν τὰς δύο συνεκορύφωσε τὴν τοῦ νείκους καὶ τῆς φιλίας, ὥσπερ καὶ ταύτην εἰς μονάδα τὴν τῆς ἀνάγκης.

amor et discordia

Empedocles ap. Simpl. Phys. 34 r. 158, 1 D. 132

61 Δίπλ' ἐρέω· τοτὲ μὲν γὰρ ἓν ηὐξήθη μόνον εἶναι 88
ἐκ πλεόνων, τοτὲ δ' αὖ διέφυ πλέον' ἐξ ἑνὸς εἶναι.
δοιὴ δὲ θνητῶν γένεσις, δοιὴ δ' ἀπόλειψις· 90
τὴν μὲν γὰρ πάντων σύνοδος τίκτει τ' ὀλέκει τε,
65 ἡ δὲ πάλιν διαφυομένων θρυφθεῖσα διέπτη [a].
καὶ ταῦτ' ἀλλάσσοντα διαμπερὲς οὐδαμὰ λήγει,
ἄλλοτε μὲν Φιλότητι συνερχόμεν' εἰς ἓν ἅπαντα,
ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορεύμενα Νείκεος ἔχθει. 95
οὕτως ᾗ μὲν ἓν ἐκ πλεόνων μεμάθηκε φύεσθαι
70 ἠδὲ πάλιν διαφύντος ἑνὸς πλέον' ἐκτελέθουσι,
τῇ μὲν γίγνονταί τε καὶ οὔ σφισιν ἔμπεδος αἰών·
ᾗ δὲ διαλλάσσοντα διαμπερὲς οὐδαμὰ λήγει,
ταύτῃ δ' αἰὲν ἔασιν ἀκίνητοι κατὰ κύκλον. 100

* * *

Ἀλλ' ἄγε μύθων κλῦθι· μάθη γάρ τοι φρένας αὔξει·
75 ὡς γὰρ καὶ πρὶν ἔειπα πιφαύσκων, πείρατα μύθων
δίπλ' ἐρέω· τοτὲ μὲν γὰρ ἓν ηὐξήθη μόνον εἶναι

N. 132. Vs. 65. Stein θρεφθεῖσα. — Vs. 67—73 etiam ap. Simpl. de Caelo. — Vs. 68. 69 ap. Simpl. Phys. 6 v. 25 D; 8 r. 33 D; 310 r; Diog. VIII 76. — Vs. 67. Simpl. 8 r. εἰς ἕνα κόσμον. — Vs. 68. Simpl. 310 r, 8 r, δίχ' ἕκαστα. 34 r δίχα πάντα. — Vs. 69 qui ap. Simpl. hoc loco intercidit, adscitus est e fol. 7 v. 33, 26 D. — Vs. 69—73. Arist. Phys. VIII 1 250 b 30 (Bekker ᾗμὲν—ᾗδὲ). — Vs. 73. ἀκίνητον Bergk, ακινητί Panzerbieter. — Vs. 74. Simpl. μέθη, Bergk μάθη

ἐκ πλεόνων, τοτὲ δ' αὖ διέφυ πλέον' ἐξ ἑνὸς εἶναι,
πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γαῖα καὶ ἠέρος ἄπλετον ὕψος, 105
Νεῖκός τ' οὐλόμενον δίχα τῶν ἀτάλαντον ἑκάστῳ [b]
80 καὶ Φιλότης ἐν τοῖσιν ἴση μῆκός τε πλάτος τε [c]·
τὴν σὺ νόῳ δέρκου, μηδ' ὄμμασιν ἧσο τεθηπώς·
ἥτις καὶ θνητοῖσι νομίζεται ἔμφυτος ἄρθροις,
τῇ τε φίλα [d] φρονέουσι καὶ ἄρθμια ἔργα τελοῦσι, 110
Γηθοσύνην καλέοντες ἐπώνυμον ἠδ' Ἀφροδίτην·
85 τὴν οὔτις γ' ἴσσοισιν ἑλισσομένην δεδάηκε
θνητὸς ἀνήρ· σὺ δ' ἄκουε λόγων στόλον οὐκ ἀπατηλόν.

* * *

Ταῦτα γὰρ ἶσά [e] τε πάντα καὶ ἥλικα γένναν ἔασι,
τιμῆς δ' ἄλλης ἄλλο μέδει, πάρα δ' ἦθος ἑκάστῳ. 115
[ἐν δὲ μέρει κρατέουσι περιπλομένοιο χρόνοιο.]
καὶ πρὸς τοῖς οὔτ' ἄλλ' ἐπιγίνεται οὐδ' ἀπολήγει·
90 εἴτε γὰρ ἐφθείροντο διαμπερές, οὐκέτ' ἂν ἦσαν

* * *

Οὐδέ τι τοῦ παντὸς κενεὸν [f] πέλει οὐδὲ περισσόν·
τοῦτο δ' ἐπαυξήσειε τὸ πᾶν τί κε καὶ πόθεν ἐλθόν; 120
πῇ δὲ καὶ ἐξαπολοίατ', ἐπεὶ τῶνδ' οὐδὲν ἔρημον;
ἀλλ' αὔτ' [g] ἔστιν ταῦτα, δι' ἀλλήλων δὲ θέοντα [h]
95 γίνεται ἄλλοθεν ἄλλα καὶ ἠνεκές, αἰὲν ὁμοῖα.

a. Hoc dicit: mortalia ex elementis immortalibus gignuntur, vel cum e sphaero, quem vocat, res prodeunt vel cum redeunt in eundem; eadem utroque tempore recidunt, modo seiunctione continuata modo con-

---

Vs. 77—80. Simpl. Phys. 6 v. 26, 1 D. — V. 78—80. Sextus Math. IX 10; X 317. — Vs. 78. Simpl. *ἀέρος* s. *ἠέρος ἄπλετον ὕψος*. — Clem. *αἰθέρος ἄπλετον ὕψος*. Plut. Discr. Adul. et Am. 32. *αἰθέρος ἤπιον ὕψος*. — Vs. 79. *ἕκαστον* Simpl. *ἀπάντῃ* Sextus utroque loco. *ἑκάστῳ* Panzerbieter, *ἀπάλαιστον ἑκάστῳ* Usener. — Vs. 82. Bergk et Karsten *ἐνίζεται*. — Vs. 83. *καὶ ἄρ' ὅμοια* cod. F. *ἰδ' ὁμοίια* Aldina. — Vs. 85. Simpl. *οὔτις μετ' ὅσοισιν* vel *ὅσσοισιν*. Panzerb. *ὅλοισιν*. — Vs. 87. Excidisse aliquid vidit Stein. Agitur de elementis, cf. Arist. Gen. Corr. II 6. Propterea is versus, qui seq. ap. Simpl., *ἐν δὲ μέρει κρατέουσι περιπλομένοιο χρόνοιο*, eiciendus videbatur. Et est alia eius sedes Simpl. 8 r. — V. 89. *καὶ πρὸς τοῖς οὔτ' ἄρτι* Simpl. cod. DE. Sturz *καὶ πρὸς τοῖς ἄρα οὔτε τι γίνεται*. RP olim: *τοῖσιν ἄρ' οὔτ'*. — Vs. 90. Vulg. *ἐφθ. διαμπερές, οὐκέτ'*. — Vs. 91 extat in Placitis I 18. Dox. 316, 2. Adiecit Stein coll. Ps.-Arist. de Meliss. 2. — Vs. 93. *πῇ δέ κε καὶ κῆρυξ ἀπόλοιτο* Simpl. cod. DE. Corr. Stein. — Vs. 95. cod. *ἄλλοτε*,

iunctione. Z. I[4] 683, 4 fin.; cf. Panzerbieter *Beitr.* 7, Steinhart p. 94. Stein p. 38.

b. *Νεῖκος ἀτάλαντον ἁπάντῃ* [1] significaret undique aequalibus ponderibus libratum s. omni ex parte aequale; aptius *Φιλία* dicitur *ἴση μῆκός τε πλάτος τε.*

Amor et discordia. — Simpl. Phys. 6 v. 25, 21 D. *τὰ μὲν σωματικὰ στοιχεῖα ποιεῖ τέτταρα, πῦρ καὶ ἀέρα καὶ ὕδωρ καὶ γῆν, ἀίδια μὲν ὄντα πλήθει καὶ ὀλιγότητι, μεταβάλλοντα δὲ κατὰ τὴν σύγκρισιν καὶ διάκρισιν, τὰς δὲ κυρίως ἀρχάς, ὑφ' ὧν κινεῖται ταῦτα, φιλίαν καὶ νεῖκος. δεῖ γὰρ διατελεῖν ἐναλλὰξ κινούμενα τὰ στοιχεῖα, ποτὲ μὲν ὑπὸ τῆς φιλίας συγκρινόμενα, ποτὲ δὲ ὑπὸ τοῦ νείκους διακρινόμενα· ὥστε καὶ ἓξ εἶναι κατ' αὐτὸν τὰς ἀρχάς. καὶ γὰρ ὅπου μὲν ποιητικὴν δίδωσι δύναμιν τῷ νείκει καὶ τῇ φιλίᾳ, ὅταν λέγῃ* (seq. vs. 67. 68 St.), *ποτὲ δὲ τοῖς τέτταρσιν ὡς ἰσόστοιχα συντάττει καὶ ταῦτα, ὅταν λέγῃ* (sq. vs. 76—79 St.). (Theophr. fr. 3, Dox. 477.)

c. Arist. Gen. et Cor. I 1. *Ἐμπεδοκλῆς τὰ μὲν σωματικὰ τέσσαρα, τὰ δὲ πάντα μετὰ τῶν κινούντων ἓξ τὸν ἀριθμόν.*

Aeterna sunt. Cf. Hippolyt. Ref. VII 29 (emend. Schneidewin l. c.)

110 *ἦ γὰρ καὶ πάρος ἦν τε καὶ ἔσσεται, οὐδέ ποτ', οἴω,*
τούτων ἀμφοτέρων κεινώσεται ἄσπετος αἰών,

et eum versum qui memoratur ap. Simplic. Phys. 8 r (34 r). 33, 19 D.

112 *ἐν δὲ μέρει κρατέουσι περιπλομένοιο κύκλοιο* [2].

Varia nomina amoris *φιλία, φιλότης, ἁρμονία, Ἀφροδίτη, στοργή, γηθοσύνη, Κύπρις,* discordiae *Νεῖκος, Κότος, Δῆρις, Ἄρης.*

d. Ad boni et mali notionem revocantur. Arist. Met. I 4. 984 b 32: *ἐπεὶ δὲ τἀναντία τοῖς ἀγαθοῖς ἐνόντα ἐνεφαίνετο ἐν τῇ φύσει, καὶ οὐ μόνον τάξις καὶ τὸ καλὸν ἀλλὰ καὶ ἀταξία καὶ τὸ αἰσχρόν . . . . οὕτως ἄλλος τις φιλίαν εἰσήνεγκε καὶ νεῖκος, ἑκάτερον ἑκατέρων αἴτιον τούτων. εἰ γάρ τις ἀκολουθοίη καὶ λαμβάνοι πρὸς τὴν διάνοιαν καὶ μὴ πρὸς ἃ ψελλίζεται λέγων Ἐμπεδοκλῆς, εὑρήσει τὴν μὲν Φιλίαν αἰτίαν οὖσαν τῶν ἀγαθῶν, τὸ δὲ Νεῖκος τῶν κακῶν· ὥστ' εἴ τις φαίη τρόπον τινὰ καὶ λέγειν καὶ πρῶτον λέγειν τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀρχὰς Ἐμπεδοκλέα, τάχ' ἂν λέγοι καλῶς, εἴπερ τὸ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων αἴτιον αὐτὸ τἀγαθόν ἐστι καὶ τῶν κακῶν τὸ κακόν.* Similiter Plut. de Iside 48, 370. *Ἐμπ. δὲ τὴν ἀγαθουργὸν ἀρχὴν Φιλότητα καὶ Φιλίαν, πολλάκις δὲ Ἁρμονίαν καλεῖ θεμερῶπιν, τὴν δὲ χείρονα Νεῖκος οὐλόμενον καὶ Δῆριν αἱματόεσσαν.*

e. Quatuor elementorum eadem est vis atque copia. De hac aequalitate disputat Arist. Gen. et Corr. II 6. 333 a 20.

f. Vacuum esse omnino negat. — Arist. de Caelo IV 2. 390 a 19. *ἔνιοι μὲν οὖν τῶν μὴ φασκόντων εἶναι κενὸν οὐδὲν διώρισαν περὶ κούφου καὶ βαρέος οἷον Ἀναξαγόρας καὶ Ἐμπεδοκλῆς.* Theophr. sens. 13.

---

1) Pro voc. *ἁπάντῃ* faciunt Arat. 22 *ἔχει δ' ἀτάλαντον ἁπάντῃ | μεσσηγὺς γαῖαν,* et Parmen. 103 *ἰσοπαλὲς πάντῃ.* — 2) Simpl. fol. 34 *χρόνοιο.*

Dox. 503. ἔτι δὲ πότερον οἱ πόροι κενοὶ ἢ πλήρεις; εἰ μὲν γὰρ κενοί, συμβαίνει διαφωνεῖν ἑαυτῷ, φησὶ γὰρ ὅλως οὐκ εἶναι κενόν· εἰ δὲ πλήρεις, ἀεὶ ἂν αἰσθάνοιτο τὰ ζῷα. Cf. Lucret. I 742.

g. Empedocles ap. Simpl. Phys. 34 r. 159, 24 D.

108 αὐτὰ γὰρ ἔστιν ταῦτα. δι' ἀλλήλων δὲ θέοντα 136
γίγνεται ἀλλοιωπά, τόσον [1] διὰ κρᾶσις ἀμείβει.

h. Foramina atque effluvia. — Plut. Qu. Nat. 19, 3. σκόπει δὴ κατ' Ἐμπεδοκλέα γνοὺς ὅτι „πάντων εἰσὶν ἀπορροαὶ ὅσσ' ἐγένοντο"· οὐ γὰρ ζῴων μόνον οὐδὲ φυτῶν, οὐδὲ γῆς καὶ θαλάττης, ἀλλὰ καὶ λίθων ἄπεισιν ἐνδελεχῶς πολλὰ ῥεύματα καὶ λίθων καὶ σιδήρου. Arist. Gen. et Corr. I 8. 324 b 26. τοῖς μὲν οὖν δοκεῖ πάσχειν ἕκαστον διά τινων πόρων εἰσιόντος τοῦ ποιοῦντος ἐσχάτου καὶ κυριωτάτου (quae sequuntur v. RP 139 d, p. 147) — 324 b 34. μίγνυσθαί φησιν ὅσων οἱ πόροι σύμμετροί εἰσιν.

Emped. v. 284. (272) οἴνῳ ὕδωρ μὲν μᾶλλον ἐνάρθμιον αὐτὰρ ἐλαίῳ
οὐκ ἐθέλει.

Emped. v. 189 (329):
ὣς δ' αὔτως ὅσα κρᾶσιν ἐπαρτέα μᾶλλον ἔασιν,
ἀλλήλοις ἔστερκται, ὁμοιωθέντ' Ἀφροδίτῃ,
ἐχθρὰ <δὲ> πλεῖστον ἀπ' ἀλλήλων διέχουσι μάλιστα [2],
γέννῃ τε κράσει τε καὶ εἴδεσιν ἐκμακτοῖσιν.

i*. Ab Aristotele dicitur in describenda vi illorum principiorum parum sibi constare. Met. I 4. 985 a 21. καὶ Ἐμπ. ἐπὶ πλέον μὲν τούτου (Ἀναξαγόρου, RP 123 d) χρῆται τοῖς αἰτίοις, οὐ μὴν οὔθ' ἱκανῶς, οὔτ' ἐν τούτοις εὑρίσκει τὸ ὁμολογούμενον· πολλαχοῦ γοῦν αὐτῷ ἡ μὲν Φιλία διακρίνει, τὸ δὲ Νεῖκος συγκρίνει. ὅταν μὲν γὰρ εἰς τὰ στοιχεῖα διίστηται τὸ πᾶν ὑπὸ τοῦ νείκους, τό τε πῦρ εἰς ἓν συγκρίνεται καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων ἕκαστον. ὅταν δὲ πάλιν πάντα ὑπὸ τῆς φιλίας συνίωσιν εἰς τὸ ἕν, ἀναγκαῖον ἐξ ἑκάστου τὰ μόρια διακρίνεσθαι πάλιν. Cf. Ar. Gen. et Corr. I 1. II 6. Metaph. III 4. 1000 a 24. καὶ γὰρ ὅνπερ οἰηθείη λέγειν ἄν τις μάλιστα ὁμολογουμένως αὐτῷ, Ἐμπεδοκλῆς, καὶ οὗτος ταὐτὸν πέπονθεν· τίθησι μὲν γὰρ ἀρχήν τινα αἰτίαν τῆς φθορᾶς τὸ Νεῖκος, δόξειε δ' ἂν οὐθὲν ἧττον καὶ τοῦτο γεννᾶν ἔξω τοῦ ἑνός· ἅπαντα γὰρ ἐκ τούτου τἆλλά ἐστι πλὴν ὁ θεός (RP 133). λέγει γοῦν·

Aristotelis iudicium

104 ἐξ ὧν [3] πάνθ' ὅσα τ' ἦν ὅσα τ' ἔσθ' ὅσα τ' ἔσται ὀπίσσω [4], 132
δένδρεά τ' ἐβλάστησε καὶ ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες,
θῆρές τ' οἰωνοί τε καὶ ὑδατοθρέμμονες ἰχθῦς,
καί τε θεοὶ δολιχαίωνες [5].

Metaph. 1000 b 9. ἀλλ' ὅθεν δὴ ὁ λόγος, τοῦτό γε φανερόν, ὅτι συμβαίνει αὐτῷ τὸ νεῖκος μηθὲν μᾶλλον φθορᾶς ἢ τοῦ εἶναι αἴτιον. ὁμοίως δ' οὐδ' ἡ φιλότης τοῦ εἶναι· συνάγουσα γὰρ εἰς τὸ ἓν φθείρει τἆλλα.

---

1) Corr. Diels, *Hermes* XV 163, ad Simpl. p. 159. — 2) ἄμικτα Karsten, cl. vs. 176, RP p. 138. — 3) Amorem et discordiam dicit. — 4) Simpl. Phys. 34 r. 159, 21 D. ἐκ τούτων γὰρ πάντ' ὅσα τ' ἦν ὅσα τ' ἔστι καὶ ἔσται. — 5) Simpl. supplet vs. τιμῇσι φέριστοι.

k*. Sorti ac Fato locum dat. — Arist. Gen. et Cor. II 6. 334 a 1. διέκρινε μὲν γὰρ τὸ νεῖκος, ἠνέχθη δ' ἄνω ὁ αἰθὴρ οὐχ ὑπὸ τοῦ νείκους, ἀλλ' ὁτὲ μέν φησιν ὥσπερ ἀπὸ τύχης, „οὕτω γὰρ συνέκυρσε θέων τοτέ, ἄλλοθι δ' ἄλλως", ὁτὲ δέ φησι πεφυκέναι τὸ πῦρ ἄνω φέρεσθαι. Ar. Phys. VIII 1. 252 a 5. ἔοικε τὸ οὕτω λέγειν πλάσματι μᾶλλον. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λέγειν ὅτι πέφυκεν οὕτως καὶ ταύτην δεῖ νομίζειν εἶναι ἀρχήν, ὅπερ ἔοικεν Ἐμπεδοκλῆς ἂν εἰπεῖν, ὡς τὸ κρατεῖν καὶ κινεῖν ἐν μέρει τὴν φιλίαν καὶ τὸ νεῖκος ὑπάρχει τοῖς πράγμασιν ἐξ ἀνάγκης, ἠρεμεῖν δὲ τὸν μεταξὺ χρόνον.

l*. Caute sunt accipiendae recentiorum interpretationes. Plac. I 26. Dox. 321: Ἐμπεδοκλῆς οὐσίαν ἀνάγκης αἰτίαν χρηστικὴν τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν στοιχείων. Cf. Simpl. Phys. 43 r, **RP** 131 h. Stob. Ecl. I 60 (excidit nomen Empedoclis): τὸ μὲν ἓν τὴν Ἀνάγκην, ὕλην δὲ αὐτῆς [1] τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, εἴδη δὲ τὸ Νεῖκος καὶ τὴν Φιλίαν. Hippolyt. Ref. VII 29. Ἀνάγκην καλῶν τὴν ἐξ ἑνὸς εἰς πολλὰ κατὰ τὸ Νεῖκος καὶ ἐκ πολλῶν εἰς ἓν κατὰ τὴν Φιλίαν μεταβολήν.

Σφαῖρος — Simplic. Phys. 272 v. (med.) Εὔδημος [Ἐμπεδοκλῆς Peyron] δὲ τὴν ἀκινησίαν ἐν τῇ τῆς Φιλίας ἐπικρατείᾳ κατὰ τὸν Σφαῖρον ἐκδέχεται. ἐπειδὰν ἅπαντα συγκριθῇ, — 133 A

135 ἔνθ' οὔτ' Ἠελίοιο διείδεται ὠκέα γυῖα, — 72

ἀλλ', ὥς φησιν,

οὕτως Ἁρμονίης πυκινῷ κρύφῳ ἐστήρικται — 59

138 Σφαῖρος κυκλοτερὴς μονίῃ περιηγέϊ γαίων. [a]

ἀρξαμένου δὲ πάλιν τοῦ Νείκους ἐπικρατεῖν, τότε πάλιν κίνησις ἐν τῷ Σφαίρῳ γίγνεται·

142 πάντα γὰρ ἑξείης πελεμίζετο γυῖα θεοῖο. [b] — 70

— — λέγει δὲ καὶ ταῦτα Ἐμπεδοκλῆς ἐπὶ τῆς τοῦ Νείκους ἐπικρατείας·

139 αὐτὰρ ἐπεὶ μέγα Νεῖκος ἐνὶ μελέεσσιν ἐθρέφθη — 66
ἐς τιμάς τ' ἀνόρουσε τελειομένοιο χρόνοιο,
ὅς σφιν ἀμοιβαῖος πλατέος παρ' ἐλήλαται Ὅρκου [c].

ἀκοσμία — Plut. Fac. lun. 12, p. 926. Ὅρα καὶ σκόπει —, μὴ διάλυσίν τινα κόσμου φιλοσοφῇς καὶ τὸ Νεῖκος ἐπάγῃς τὸ Ἐμ- — 133 B

---

1) Wachsmuth αὐτοῦ. De omni hoc loco **RP** 116 a. Z. I⁴ 537².

N. 133, vs. 135. Libri ὠκέα γυῖα (cf. vs. 142), Bergk ὠκέα αἴγλη, Karsten ὀξέα αὐγή. Libri διείδεται. Karsten δεδίσσεται (e Plutarchi cd.) vel δεδίσκεται, i. e. δείκνυται. — Vs. 137. Libri deter. κρύφα, K. κρύφῳ (cod. A), Stein κύτει. — Vs. 139—141 etiam ap. Arist. Met. III 4. 1000 b 14.

πεδοκλέους τοῖς πράγμασι, μᾶλλον δὲ τοὺς παλαιοὺς κινῇς Τιτᾶνας ἐπὶ τὴν φύσιν καὶ Γίγαντας [d] καὶ τὴν μυθικὴν ἐκείνην καὶ φοβερὰν ἀκοσμίαν καὶ πλημμέλειαν ἐπιδεῖν ποθῇς· „χωρὶς τὸ βαρὺ πᾶν καὶ χωρὶς τὸ κοῦφον",

135 ἔνθ' οὔτ' ἠελίοιο δεδίσκεται ἀγλαὸν εἶδος, [e] 72

οὐδὲ μὲν οὐδ' αἴης λάσιον μένος οὐδὲ θάλασσα,

ὥς φησιν Ἐμπεδοκλῆς· οὐ γῆ θερμότητος μετεῖχεν, οὐχ ὕδωρ πνεύματος, οὐκ ἄνω τι τῶν βαρέων, οὐ κάτω τι τῶν κούφων, ἀλλ' ἄκρατοι καὶ ἄστοργοι καὶ μονάδες αἱ τῶν ὅλων ἀρχαί, μὴ προσιέμεναι σύγκρισιν ἑτέρου πρὸς ἕτερον μηδὲ κοινωνίαν, ἀλλὰ φεύγουσαι καὶ ἀποστρεφόμεναι —, ἄχρις οὗ τὸ ἱμερτὸν ἧκεν ἐπὶ τὴν φύσιν ἐκ προνοίας, Φιλότητος ἐγγενομένης καὶ Ἀφροδίτης καὶ Ἔρωτος, ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει καὶ Παρμενίδης καὶ Ἡσίοδος [f].

a. „Cum omnia (ab Amore scilicet) consociata sunt, tum neque ignis comparet neque aqua (nam sequebantur alii versus, id quod apparet ex Plutarcho), sed Harmoniae denso involucro constrictus est Sphaerus orbiculatus et fruitur quiete per omnes partes diffusa. Deinde, invalescente Discordia, movetur, quassatis omnibus deinceps membris dei" (i. e. Sphaeri). Cf. Philop. ad Arist. de Gen. et Corr. I 5 r. (med.) Ἐμπ. φησι τῆς Φιλίας κρατούσης τὰ πάντα ἓν γίγνεσθαι καὶ τὸν Σφαῖρον ἀποτελεῖν ἄποιον ὑπάρχοντα, ὡς μηκέτι μήτε τὴν τοῦ πυρὸς μήτε τῶν ἄλλων τινὸς σώζεσθαι ἐν αὐτῷ ἰδιότητα.

b. Eundem etiam neutro genere esse appellatum testatur Simplic. 258 r. καὶ θεὸν ἐπονομάζει καὶ οὐδετέρως ποτὲ καλεῖ· Σφαῖρον ἔην. Aristoteles plerumque τὸ ἕν, nonnunquam τὸν θεόν dicit.

c. Delapso eo tempore quod iis (amori et contentioni) a valido sacramenti numine quasi ductum, h. e. definitum est. Bonitz ad Ar. Met. III 4. 1000 b 14—16. Z. I [4] 710 [1]. Libri παρελήλαται (quod defendit Mullach) et παρελήλατο.

d. Gigantes cum Discordia Empedoclis comparat etiam Procl. in Plat. Parm. p. 659 Stallb.: ἐνταῦθα γὰρ τὸ Ἐμπεδόκλειον Νεῖκος καὶ ὁ γιγαντικὸς πόλεμος, ἐκεῖ δὲ ἡ Φιλία καὶ ἡ ἕνωσις καὶ ἡ ἑνοποιὸς τῶν ὅλων θεός.

e. Versus 135 videtur idem esse atque ille quem commemorat Simplicius, ut alter his versibus ad effectum Discordiae, alter ad Sphaerum describendum usus sit, rectius sine dubio Simplicius, cum Solis nomine ut aliis locis significetur ignis: quod fraudi fuisse videtur Plutarcho. Cf. Stein p. 46. Reliqua nescio an ad Discordiae effectum describendum pertinuerint, veluti χωρὶς τὸ βαρύ etc. aliaque ex Empedocle excerpta, veluti ἄκρατοι καὶ ἄστοργοι. Versum effinxit Sturz:

143 χωρὶς πᾶν τὸ βαρὺ χωρίς τε τὸ κοῦφον <ἔθηκεν>.

Vs. 136. Libri γένος. Corr. Bergk. Cf. Emp. vs. 377 et Parmenidis vs. 143 ἄστρων θερμὸν μένος.

Melius Diels *Hermes* XV 161:

χωρὶς γὰρ βαρὺ πᾶν καὶ χωρὶς κοῦφον <*ἔθηκεν*>. 71

Aristotelis iudicium

f. Aristoteles Met. III 1, 996 a 4 inter Pythagoreorum et Empedoclis sententiam ita distinguit: *ἔτι δὲ τὸ πάντων χαλεπώτατον καὶ πλείστην ἀπορίαν ἔχον, πότερον τὸ ἓν καὶ τὸ ὄν, καθάπερ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Πλάτων ἔλεγεν, οὐχ ἕτερόν τί ἐστιν ἀλλ' οὐσία τῶν ὄντων ἢ οὔ, ἀλλ' ἕτερόν τι τὸ ὑποκείμενον, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς φησι Φιλίαν, ἄλλος δέ τις πῦρ, ὁ δὲ ὕδωρ, ὁ δὲ ἀέρα.* III 4. 1001 a 12. *οἱ δὲ περὶ φύσεως, οἷον Ἐμπεδοκλῆς, ὡς εἰς γνωριμώτερον ἀνάγων, λέγει ὅ τι τὸ ἓν [ὂν] ἐστιν. δόξειε γὰρ ἂν λέγειν τοῦτο τὴν Φιλίαν εἶναι· αἰτία γοῦν ἐστιν αὕτη τοῦ ἓν εἶναι πᾶσιν*: quibus locis *ἡ Φιλία* dicitur eodem sensu quo ab Eudemo *ἡ τῆς Φιλίας ἐπικράτεια.*

g*. Aliis locis Aristoteles Sphaerum appellat *Ἐμπεδοκλέους τὸ μῖγμα*, comparata plerumque doctrina Anaxagorae. Met. XI 2. 1069 b 20. *καὶ τοῦτο (τὸ δυνάμει ὄν, μὴ ον δὲ ἐνεργείᾳ) ἐστὶ τὸ Ἀναξαγόρου ἓν (βέλτιον γὰρ ἢ ὁμοῦ πάντα) καὶ Ἐμπεδοκλέους τὸ μῖγμα καὶ Ἀναξιμάνδρου.* Cf. Phys. I 4. 187 a 22 (RP 12 c.) *ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἀναξαγόρας· ἐκ τοῦ μίγματος γὰρ καὶ οὗτοι ἐκκρίνουσι τἆλλα.* Duas res vituperat. Met. XI 10. 1075 b 1. *ἀτόπως δὲ καὶ Ἐμπεδοκλῆς· τὴν γὰρ φιλίαν ποιεῖ τὸ ἀγαθόν· αὕτη δ' ἀρχὴ καὶ ὡς κινοῦσα (συνάγει γάρ) καὶ ὡς ὕλη· μόριον γὰρ τοῦ μίγματος. εἰ δὴ καὶ τῷ αὐτῷ συμβέβηκε καὶ ὡς ὕλῃ ἀρχῇ εἶναι καὶ ὡς κινοῦντι, ἀλλὰ τό γ' εἶναι οὐ ταὐτό. κατὰ πότερον οὖν φιλία; ἄτοπον δὲ καὶ τὸ ἄφθαρτον εἶναι τὸ νεῖκος· τοῦτο δ' ἐστὶν αὐτὸ ἡ τοῦ κακοῦ φύσις.*

h*. Subtilius in omnem eius de generatione doctrinam inquirit Aristot. Gen. et Corr. I 1. 315 a 3. *Ἐμπεδοκλῆς μὲν οὖν ἔοικεν ἐναντία λέγειν καὶ πρὸς τὰ φαινόμενα καὶ πρὸς αὑτὸν αὐτός. ἅμα μὲν γὰρ οὔ φησιν ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίγνεσθαι τῶν στοιχείων οὐδέν, ἀλλὰ τἆλλα πάντα ἐκ τούτων, ἅμα δ', ὅταν εἰς ἓν συναγάγῃ τὴν ἅπασαν φύσιν πλὴν τοῦ Νείκους* (RP 134), *ἐκ τοῦ ἑνὸς γίγνεσθαι πάλιν ἕκαστον.* — 19. *ἄδηλον δὲ καὶ πότερον ἀρχὴν αὐτῶν θετέον τὸ ἓν ἢ τὰ πολλά, λέγω δὲ πῦρ καὶ γῆν καὶ τὰ σύστοιχα τούτων. ᾗ μὲν γὰρ ὡς ὕλη ὑπόκειται, ἐξ οὗ μεταβάλλοντα διὰ τὴν κίνησιν γίγνονται γῆ καὶ πῦρ, τὸ ἓν στοιχεῖον. ᾗ δὲ τοῦτο μὲν ἐκ συνθέσεως γίγνεται συνιόντων ἐκείνων, ἐκεῖνα δ' ἐκ διαλύσεως, στοιχειωδέστερα ἐκεῖνα καὶ πρότερα τὴν φύσιν.* II 6. 333 b 19. *ὁ δὲ τὴν μῖξιν μόνον ἐπαινεῖ. καίτοι τά γε στοιχεῖα διακρίνει οὐ τὸ Νεῖκος, ἀλλ' ἡ Φιλία τὰ φύσει πρότερα τοῦ θεοῦ· θεοὶ δὲ καὶ ταῦτα.* Dicit elementa, ex quibus Amoris effectu misceatur Sphaerus ille sive Unum, unde elementa *τὰ φύσει πρότερα.* Ac Met. XII 6. 1072 a 4 actum ab eo priorem, potentiam posteriorem poni arguit.

Simplicii

i*. Aequius rationem Empedoclis aliorumque philosophorum examinat Simplicius de Caelo p. 488 Schol. Brand. *οὗτοι οὖν γενητὸν καὶ ἄφθαρτον λέγοντες τὸν κόσμον τὴν γένεσιν οὐχ ὡς ἀπὸ χρόνου φασὶ δεῖν ἀκούειν, ἀλλ' ἐξ ὑποθέσεως εἰρημένην, διδασκαλίας χάριν τῆς τάξεως τῶν ἐν αὐτῷ προτέρων τε καὶ συνθετωτέρων.* Itaque Empedocles ceterique

physici τὴν τῶν συνθέτων ἀπὸ τῶν ἁπλῶν γένεσιν κατὰ τὸν ἐξ ὑποθέσεως τοῦτον τρόπον φαίνονται παραδιδόντες, ἀπὸ τῶν νῦν ὁρωμένων τὴν ἀνάλυσιν ποιούμενοι τὴν ἐπὶ τὰ ἁπλᾶ, καὶ τὴν ἐκ τῶν ἁπλῶν σύνθεσιν ἐξιστοροῦντες ὡς εἰ καὶ προϋπῆρχε τῷ χρόνῳ τὰ ἐξ ὧν γίγνεται τὰ γιγνόμενα. Cavendum autem ait ne talem Empedocli sententiam tribuamus ut principia ista quondam seorsum exstitisse voluerit.

k*. E sphaero est mundus. Ar. de Caelo III 2. 301 a 14. ἐκ διεστώτων δὲ καὶ κινουμένων οὐκ εὔλογον ποιεῖν τὴν γένεσιν. 300 b 19. διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς παραλείπει τὴν ἐπὶ τῆς φιλότητος. οὐ γὰρ ἂν ἠδύνατο συστῆσαι τὸν οὐρανὸν ἐκ κεχωρισμένων μὲν κατασκευάζων, σύγκρισιν δὲ ποιῶν διὰ τὴν φιλότητα· ἐκ διακεκριμένων γὰρ συνέστηκεν ὁ κόσμος τῶν στοιχείων. ὥστ᾽ ἀναγκαῖον γίνεσθαι ἐξ ἑνὸς καὶ συγκεκριμένου.

Sphaerus ipse non est mundus. Simpl. de Caelo 139 v 16 (Schol. Ar. 489 b 22): Ἐμπ. διάφορα τῶν παρ᾽ αὐτῷ κόσμων τὰ εἴδη ἔλεγεν, ὡς καὶ ὀνόμασι χρῆσθαι διαφόροις, τὸν μὲν σφαῖρον τὸν δὲ κόσμον κυρίως καλῶν.

Interpretes Aristotelis alii Sphaerum dicunt αἴτιον ποιητικόν, alii monadem Pythagoreorum comparant, errantes illi quidem in eo, quod Sphaerum perhibent esse mundum intelligibilem (κόσμον νοητόν), cui sit oppositus mundus adspectabilis (κόσμος αἰσθητός): qua in re Neoplatonicorum opiniones ad veterem philosophum transferunt; v. Sturz 277, Karsten 369, cf. 326.

l*. De interitu rerum. Ar. Met. III 4. 1000 b 17. ἀλλ᾽ ὅμως τοσοῦτόν γε μόνον λέγει ὁμολογουμένως· οὐ γὰρ τὰ μὲν φθαρτὰ τὰ δὲ ἄφθαρτα ποιεῖ τῶν ὄντων, ἀλλὰ πάντα φθαρτὰ πλὴν τῶν στοιχείων. Illud vero vix dubium quin ex Heracliti opinionibus falso huc translatum sit, quod est apud Hippolytum I 3, Dox. 558, 17: συνεστάναι ἐκ πυρὸς τὰ πάντα καὶ εἰς πῦρ ἀναλυθήσεσθαι.

134 Empedocles ap. Simpl. Phys. 7 v. 32, 13 D.; de Caelo p. 507 r. Schol. Brand. *generatio mundi*

Αὐτὰρ ἐγὼ παλίνορσος ἐλεύσομαι ἐς πόρον ὕμνων, 165
170 τὸν πρότερον κατέλεξα, λόγου λόγον ἐξοχετεύων
καινόν· Ἐπεὶ Νεῖκος μὲν ἐνέρτατον ἵκετο βένθος [a]
δίνης, ἐν δὲ μέσῃ Φιλότης στροφάλιγγι γένηται,
ἐν τῇ δὴ τάδε πάντα συνέρχεται ἓν μόνον εἶναι,
οὐκ ἄφαρ, ἀλλὰ θελημὰ συνιστάμεν᾽ ἄλλοθεν ἄλλα. 170
175 <τῶν δὲ συνερχομένων ἐξ ἔσχατον [b] ἵστατο Νεῖκος.>

Nr. 134. Vs. 170. Sic Bergk, cf. *Kl. Schr.* II 26 not. Libri λόγῳ λόγον — κεῖνον. Iidem ὑποχετεύων vel ἐποχετεύων vel ἐξοχετεύων. — Vs. 173. Bergk ἔνθ᾽ ἤδη. — Vs. 174. Simpl. Phys. Ald. θέλιμνα, Karsten ἀλλ᾽ ἐθελυμνά, plerique ἐθελημά.

πολλὰ δ᾽ ἄμιχθ᾽ ἕστηκε ͨ κεραιομένοισιν ἐναλλάξ,
ὅσσ᾽ ἔτι Νεῖκος ἔρυκε μετάρσιον · οὐ γὰρ ἀμεμφέως
πω̃ πᾶν ἐξέστηκεν ἐπ᾽ ἔσχατα τέρματα κύκλου,
ἀλλὰ τὰ μέν τ᾽ ἐνέμιμνε μελέων τὰ δέ τ᾽ ἐξεβεβήκει. 175
180 ὅσσον δ᾽ αἰὲν ὑπεκπροθέοι, τόσον αἰὲν ἐπῄει
ἠπιόφρων Φιλότητος ἀμεμφέος ἄμβροτος ὁρμή ·
αἶψα δὲ θνήτ᾽ ἐφύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ᾽ εἶναι ·
ζωρά τε τὰ πρὶν ἄκρητα, διαλλάξαντα κελεύθους ·
τῶν δέ τε μισγομένων χεῖτ᾽ ἔθνεα μυρία θνητῶν, 180
185 παντοίῃς ἰδέῃσιν ἀρηρότα, θαῦμα ἰδέσθαι.

a. „Ex quo Discordia in infimum recessit verticem, Amor in medium globum penetravit, iam omnia in unum coeunt, non repente, sed sponte tamen consistentia aliunde alia, quorum e congressu discordia relegatur ad extremos fines. Multa tamen non mixta restant, quaecunque Discordia tenet; nondum enim omnis illa recesserat ad extremas orbis oras, verum pars eius membrorum remansit, pars excessit. Qua autem Discordia refugit, ea tenus insequitur Amoris impetus. Statim mortalia fiunt quae prius erant immortalia, mixta quae prius pura, in se invicem commeantia" etc. — Describuntur alternantes vices Amoris et Discordiae, quibus conficitur omnis elementorum concretio et discretio h. e. perpetua rerum generatio et dissolutio. Cf. Plato Soph. 242 E. *Ἰάδες δὲ καὶ Σικελαί τινες ὕστερον Μοῦσαι ξυννενοήκασιν ὅτι συμπλέκειν ἀσφαλέστατον ἀμφότερα καὶ λέγειν ὡς τὸ ὂν πολλά τε καὶ ἕν ἐστιν, ἔχθρᾳ δὲ καὶ φιλίᾳ συνέχεται. διαφερόμενον γὰρ ἀεὶ ξυμφέρεται, φασὶν αἱ συντονώτεραι τῶν Μουσῶν* (Heraclitus **RP** 27, p. 28) · *αἱ δὲ μαλακώτεραι* (Empedocles) *τὸ μὲν ἀεὶ ταῦθ᾽ οὕτως ἔχειν ἐχάλασαν, ἐν μέρει δὲ τοτὲ μὲν ἓν εἶναί φασι τὸ πᾶν καὶ φίλον ὑπ᾽ Ἀφροδίτης, τοτὲ δὲ πολλὰ καὶ πολέμιον αὐτὸ αὐτῷ διὰ Νεῖκός τι.* Arist. Phys. VIII 1. 250 ᵇ 26. *ἢ ὡς Ἐμπεδοκλῆς, ἐν μέρει κινεῖσθαι καὶ πάλιν ἠρεμεῖν · κινεῖσθαι μὲν ὅταν ἡ Φιλία ἐκ πολλῶν ποιῇ τὸ ἓν ἢ τὸ Νεῖκος πολλὰ ἐξ ἑνός, ἠρεμεῖν δ᾽ ἐν τοῖς μεταξὺ χρόνοις, λέγων οὕτως · ἡμὲν ἓν ἐκ πλεόνων* (seq. vs. 69—73, **RP** 132).

b. Eum versum Schneidewinus huc referendum duxit. Exstat ap. Stob. Ecl. I 286, ubi adsuitur versibus 33—35, **RP** 131. Arist. Met.

Nr. 134. Vs. 176. Phys. *κερασμένοισιν* et *κερασσαμένοισιν*. — Vs. 177. *ἀμεμφέως* recte Phys., de Caelo *ἀμφαφέως* libri, unde *ἀφαυρῶς* volebat Stein. *ἄμ᾽ ἀμφίς* Panzerb. — *ἀμυσχρῶς* et *ἀθαμβέως* adscripserat Bergk, *Kl. Schr.* II 48 not. Vs. 178. Stein *πάντως ἐξέστηκεν*. Bergk *ἐς τὸ πᾶν ἐξέστηκεν*. — Vs. 180. Brandis *ὑπεκροθέοι*. — Vs. 181. Stein *ἠπιόφρων Φιλότης τε καὶ ἔμπεσεν ἄμβρ. ὁρμή*. — Vs. 182. Cf. Theophr. ap. Athen. X 424 A; Arist. Poet. 25, 1461 ᵃ 25; Eustath. Il. p. 746, 57. Apud Arist. *ζωρά τε πρὶν κέκρητο*. Bergk *ζωρά τε, πρὶν τὰ κέκρητο*.

III 4, 1000 ª 32 (post verba posita **RP** 132, i). *καὶ χωρὶς δὲ τούτων δῆλον· εἰ γὰρ μὴ ἦν τὸ Νεῖκος ἐν τοῖς πράγμασιν, ἓν ἂν ἦν ἅπαντα, ὥς φησιν· ὅταν γὰρ συνέλθῃ, τότε ἔσχατον ἵστατο Νεῖκος. διὸ καὶ συμβαίνει αὐτῷ τὸν εὐδαιμονέστατον θεὸν* (h. e. Sphaerum) *ἧττον φρόνιμον εἶναι τῶν ἄλλων· οὐ γὰρ γνωρίζει τὰ στοιχεῖα πάντα· τὸ γὰρ Νεῖκος οὐκ ἔχει, ἡ δὲ γνῶσις τοῦ ὁμοίου τῷ ὁμοίῳ*, cf. **RP** 139.

c. Male interpretantur hos versus quicunque auctores statuunt, mundum hunc non esse nisi particulam quandam universi, reliquas partes inertem esse materiam, i. e. manere etiam nunc sphaerum illum. Est hic error in Plac. I 5. Dox. 291ª 15: *Ἐμπεδοκλῆς δὲ κόσμον μὲν ἕνα, οὐ μέντοι τὸ πᾶν εἶναι τὸν κόσμον, ἀλλὰ ὀλίγον τι τοῦ παντὸς μέρος, τὸ δὲ λοιπὸν ἀργὴν ὕλην.* Immo temporum ordine, non locorum serie, hic mundus sphaerum illum sequitur. Sic accipimus Simplicii verba (de Caelo 139 ᵛ 16), **RP** 133 k.

135 A Plac. II 6. Dox. 334. *Ἐμπεδοκλῆς τὸν μὲν αἰθέρα* [a] πρῶτον διακριθῆναι, δεύτερον δὲ τὸ πῦρ, ἐφ' ᾧ τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἄγαν περισφιγγομένης τῇ ῥύμῃ τῆς περιφορᾶς ἀναβλύσαι τὸ ὕδωρ [b]· ἐξ οὗ θυμιαθῆναι τὸν ἀέρα, καὶ γενέσθαι τὸν μὲν οὐρανὸν ἐκ τοῦ αἰθέρος, τὸν δὲ ἥλιον ἐκ τοῦ πυρός, πιληθῆναι δὲ ἐκ τῶν ἄλλων τὰ περίγεια [c]. *ordo elementorum prodeuntium*

135 B Achilles ad. Arat. c. 4. p. 128. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς οὐ δίδωσι τοῖς στοιχείοις ὡρισμένους τόπους, ἀλλ' ἀντιπαραχωρεῖν ἀλλήλοις φησίν, ὥστε καὶ τὴν γῆν μετέωρον φέρεσθαι, καὶ τὸ πῦρ ταπεινότερον [d]. *loca*

a. Inter aetherem et aerem parum distinxit Empedocles. Sed apparet hoc loco dici aerem tenuiorem caeli stellati, quo mundus omnis cingitur, cf. Emp. ap. Clem. Strom. V 674 P. *aether, aer.*

130 *εἰ δ' ἄγε νῦν τοι ἐγὼ λέξω πρῶθ' ἥλιον ἀρχήν,* 182
ἐξ ὧν ἐξεγένοντο τὰ νῦν ἐσορώμενα πάντα,
γαῖά τε καὶ πόντος πολυκύμων ἠδ' ὑγρὸς ἀήρ,
Τιτὰν ἠδ' αἰθὴρ σφίγγων πέρι κύκλον ἅπαντα. 185

Aer primus secernitur. Ignis evolat. Duo hemisphaeria. Plutarch. ap. Euseb. Praep. Ev. I 8. Dox. 582, 4. *Ἐμπεδοκλῆς — ἐκ πρώτης φησὶ τῆς τῶν στοιχείων κράσεως ἀποκριθέντα τὸν ἀέρα περιχυθῆναι κύκλῳ· μετὰ δὲ τὸν ἀέρα τὸ πῦρ ἐκδραμὸν καὶ οὐκ ἔχον ἑτέραν χώραν ἄνω ἐκτρέχειν ὑπὸ τοῦ περὶ τὸν ἀέρα πάγου. εἶναι δὲ κύκλῳ περὶ τὴν γῆν φερόμενα δύο ἡμισφαίρια, τὸ μὲν καθόλου πυρός, τὸ δὲ μικτὸν ἐξ ἀέρος καὶ ὀλίγου πυρός, ὅπερ οἴεται τὴν νύκτα εἶναι. τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς κινήσεως συμβῆναι ἀπὸ τοῦ τετυχηκέναι κατὰ τὸν ἀθροισμὸν ἐπιβρίσαντος τοῦ πυρός.* De igne exstant verba Empedoclis ap. Eustath. Od. I 320, p. 1419, 30. *τὸ ἀνόπαια — δοκεῖ τισιν ἀντὶ τοῦ ἀνωφερὴς εἶναι ὡρμημένοις ἐκ τῶν Ἐμπεδοκλέους εἰπόντος ἐπὶ πυρὸς τὸ „καρπαλίμως δ' ἀνόπαιον“.*

terra b. Cur terra non cadat. Aristot. de Caelo II 13. *τὴν γῆν πάντες ὅσοι τὸν οὐρανὸν γεννῶσιν ἐπὶ τὸ μέσον συνελθεῖν φασιν· ὅτι δὲ μένει, ζητοῦσι τὴν αἰτίαν, καὶ λέγουσιν οἱ μὲν — ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς, τὴν τοῦ οὐρανοῦ φορὰν κύκλῳ περιθέουσαν καὶ θᾶττον φερομένην τὴν τῆς γῆς φορὰν κωλύειν, καθάπερ τὸ ἐν τοῖς κυάθοις ὕδωρ· καὶ γὰρ τοῦτο κύκλῳ τοῦ κυάθου φερομένου πολλάκις κάτω τοῦ χαλκοῦ γιγνόμενον ὅμως οὐ φέρεται κάτω πεφυκὸς φέρεσθαι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.* Eadem ratione totus mundus continetur. Aristot. de Caelo II 1. 284 ª 24: *οὔτε δὴ τοῦτον τὸν τρόπον ὑποληπτέον, οὔτε διὰ τὴν δίνησιν θάττονος τυγχάνοντα φορᾶς τῆς οἰκείας ῥοπῆς ἔτι σώζεσθαι τοσοῦτον χρόνον, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησιν.*

mare Mare sudoris instar. Ar. Meteor. II 3. 357 ª 24: *ὁμοίως δὲ γελοῖον καὶ εἴ τις εἰπὼν ἱδρῶτα τῆς γῆς εἶναι τὴν θάλατταν οἴεταί τι σαφὲς εἰρηκέναι, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς· πρὸς ποίησιν μὲν γὰρ οὕτως εἰπὼν ἴσως εἴρηκεν ἱκανῶς (ἡ γὰρ μεταφορὰ ποιητικόν), πρὸς δὲ τὸ γνῶναι τὴν φύσιν οὐχ ἱκανῶς.* Plac. III 16. Dox. 381. *Ἐμπ. ἱδρῶτα τῆς γῆς ἐκκαιομένης ὑπὸ τοῦ ἡλίου διὰ τὴν ἐπὶ τὸ πλεῖον πίλησιν.*

caelum c. Plac. II 11. Dox. 339. *Ἐμπεδοκλῆς στερέμνιον εἶναι τὸν οὐρανὸν ἐξ ἀέρος συμπαγέντος ὑπὸ πυρὸς κρυσταλλοειδῶς, τὸ πυρῶδες καὶ ἀερῶδες ἐν ἑκατέρῳ τῶν ἡμισφαιρίων περιέχοντα.* Caelum igitur conflatum est ex aere s. aethere et ignis vi conglaciatum, nam igni tribuit

sol vim congelandi, v. Aristot. Probl. XXIV 11. De sole Plut. ap. Eus. I 8. Dox. 582, 11. *ὁ δὲ ἥλιος τὴν φύσιν οὐκ ἔστι πῦρ ἀλλὰ τοῦ πυρὸς ἀντανάκλασις, ὁμοία τῇ ἀφ' ὕδατος γινομένῃ.* Plut. Pyth. orac. 12, p. 400. *Ἐμπεδοκλέους καταγελᾶτε φάσκοντος τὸν ἥλιον περιαυγῆ ἀνακλάσει φωτὸς οὐρανίου γενόμενον, αὖθις*

151 *ἀνταυγεῖν πρὸς Ὄλυμπον ἀταρβήτοισι προσώποις,* 188

ubi Olympus dicitur caelum aetherium, cuius lux purior sole tanquam

luna speculo collecta ad nos transmittatur. De luna Plut. ap. Euseb. I 8. Dox. 582, 12. *σελήνην δέ φησιν συστῆναι καθ' ἑαυτὴν ἐκ τοῦ ἀποληφθέντος ἀέρος ὑπὸ τοῦ πυρός. τοῦτον γὰρ παγῆναι καθάπερ καὶ τὴν χάλαζαν· τὸ δὲ φῶς αὐτὴν ἔχειν ἀπὸ τοῦ ἡλίου.* Eandem, si Achillem (ad Arat. 16 p. 77) audimus, *ἀπόσπασμα τοῦ ἡλίου* appellavit. Cf. ipsius versum ibidem traditum:

154 *κυκλοτερὲς περὶ γαῖαν ἑλίσσεται ἀλλότριον φῶς* [1]. 190

motus recentium elementorum Initio perturbationes elementorum. Dies longiores. Tzetz. Exeg. Il. p. 42, 17: *κατὰ γὰρ Ἐμπεδοκλέα τὸν φυσικὸν καὶ μετὰ τὸ γῆν φανῆναι καὶ θάλασσαν ἀτάκτως ἔτι τὰ στοιχεῖα κεκίνητο, ποτὲ μὲν τοῦ πυρὸς ὑπερνικῶντος καὶ καταφλέγοντος, ὁτὲ δὲ τῆς ὑδατώδους ὑπερβλυζούσης καὶ κατακλυζούσης ἐπιρροῆς. καὶ τὸν ἥλιον δὲ ὁ αὐτὸς διὰ τὸ*

---

1) Ad lunam referebat Stein etiam versum 152 (193) *ἡ δὲ φλὸξ ἱλάειρα μινυνθαδίης τύχε γαίης*, Simpl. Phys. 74ᵛ. 331, 7 D. E contextu verborum Simplicii conicias significari partem corporis. Stein mutabat *τύχεν αὐγῆς*. Oculum dici intellexit Blass, cf. Diels, *Gorg. u. Emp.* p. 12 not. 2.

ἄτακτόν φησι τῆς φορᾶς καὶ ἀστήρικτον τοσοῦτόν τι τῇ ἡμερησίῳ βραδύνειν πορείᾳ, ὅσος νῦν καιρός ἐστιν ὁ ἑπτάμηνος. Cf. Karsten p. 423—437. Plac. V 18. Dox. 427.

d. Aristot. Phys. II 4. 196 a 20. ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς οὐκ ἀεὶ τὸν ἀέρα ἀνωτάτω ἀποκρίνεσθαί φησιν, ἀλλ' ὅπως ἂν τύχῃ. λέγει γοῦν ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ ὡς οὕτω συνέκυρσε θέων τότε, πολλάκι δ' ἄλλως. καὶ τὰ μόρια τῶν ζῴων ἀπὸ τύχης γενέσθαι τὰ πλεῖστά φησιν οὗτος. Gen. et Corr. II 7. ὁτὲ δέ φησι πεφυκέναι τὸ πῦρ ἄνω φέρεσθαι, ὁ δ' αἰθήρ, φησί, μακρῇσι κατὰ χθόνα δύετο ῥίζαις. Nam etiam in terrae visceribus aetherem et ignem latere censebat, cf. Procl. Tim. III 141. (vs. 162) πολλὰ δ' ἔνερθ' οὔδεος [1] πυρὰ καίεται (207 K.), cum propter calidos fontes tum propterea quod igni omnem durandi atque congelandi vim tribuit; qua etiam saxa, scopulos, lapides effecta putat, v. Arist. Probl. XXIV 11. Venus humore res emollit, Discordia calore exsiccat, cf. Plutarch. de Pr. Frig. 16 et hos versus ap. Simpl. de Caelo p. 507r Br.

215 ὣς δὲ τότε χθόνα Κύπρις, ἐπεί τ' ἐδίηνεν ἐν ὄμβρῳ, 209
ἠδέα ποιπνύουσα [2] θοῷ πυρὶ δῶκε κρατῦναι.

Animalia omnia ait gigni in sicco; Arist. de respirat. 14. 477 b 7. Ἐ. τὴν ἐξ ἀρχῆς αὐτῶν (scil. ζῴων etiam ἐνύδρων) σύστασιν λέγων γενέσθαι μὲν ἐν τῷ ξηρῷ φησι, φεύγοντα δ' ἐλθεῖν εἰς τὸ ὑγρόν. 477 a 32. φάσκων τὰ θερμότατα καὶ πῦρ ἔχοντα πλεῖστον τῶν ζῴων ἔνυδρα εἶναι, φεύγοντα τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐν τῇ φύσει θερμότητος.

136 Plac. V 26, 4. Dox. 438. Ἐμπεδοκλῆς πρῶτα τὰ δένδρα τῶν ζῴων [a] ἐκ γῆς ἀναδῦναί φησι, πρὶν τὸν ἥλιον † περιαπλωθῆναι [b] καὶ πρὶν ἡμέραν καὶ νύκτα διακριθῆναι· διὰ δὲ συμμετρίαν τῆς κράσεως τὸν τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος περιέχειν λόγον· αὔξεσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ γῇ θερμοῦ διαιρόμενα, ὥστε γῆς εἶναι μέρη, καθάπερ καὶ τὰ ἔμβρυα τὰ ἐν τῇ γαστρὶ τῆς μήτρας μέρη. — arbores

a. Cf. quae exponit Lucretius V 780—789. Plantas ab Empedocle ζῷα appellari testatur etiam Arist. de Plant. I 1. 815 a 15, b 16.

b. Hoc RP (ut fere Sturz et Karsten) volebant significare „antequam sol radios suos expanderat, scilicet circa terram". Sed vocabulum inepte traditum est, v. Diels Dox. 439 not. περικυκλωθῆναι veri similiter Reiske.

137 Plac. V 19. Dox. 430. Ἐμπεδοκλῆς τὰς πρώτας [a] γενέσεις τῶν ζῴων καὶ φυτῶν μηδαμῶς ὁλοκλήρους γενέσθαι, ἀσυμ- — animantia

---

1) Recte traditur οὔδεος (bisyll. leg. οὖδευς, cf. vs. 353 πόλευς). — 2) Var. lect. ἠδέ' ἀποπνέουσα, εἰ δὲ ἀποπνοίουσα, Brandis ἢ δ' ἀποποιπνύουσα, Karsten εἴδεα ποιπνύουσα, Stein αἰθέρ' ἐπιπνείουσα.

φυέσι δὲ τοῖς μορίοις διεζευγμένας· τὰς δὲ δευτέρας [b] συμφυομένων τῶν μερῶν εἰδωλοφανεῖς· τὰς δὲ τρίτας [c] τῶν ὁλοφυῶν [1]· τὰς δὲ τετάρτας [d] οὐκέτι ἐκ τῶν ὁμοίων, οἷον ἐκ γῆς καὶ ὕδατος, ἀλλὰ δι' ἀλλήλων ἤδη, τοῖς μὲν πυκνωθείσης τῆς τροφῆς, τοῖς δὲ καὶ τῆς εὐμορφίας τῶν γυναικῶν ἐπερεθισμὸν τοῦ σπερματικοῦ κινήματος ἐμποιησάσης. τῶν δὲ ζῴων πάντων γένη διακριθῆναι διὰ τὰς ποιὰς κράσεις [e].

quatuor tempora

a. Prima generatio. Emped. apud Simplic. de Caelo 512 Br.:

244 ᾗ πολλαὶ μὲν κόρσαι ἀναύχενες ἐβλάστησαν, 232
γυμνοὶ δ' ἐπλάζοντο βραχίονες εὔνιδες ὤμων,
ὄμματά τ' οἶ' ἐπλανᾶτο πενητεύοντα μετώπων.

Vs. 244 saepius commemorat Aristoteles, velut de Caelo III 2. 300 [b] 29: *καθάπερ Ἐμπ. φησὶ γίνεσθαι ἐπὶ τῆς φιλότητος κτλ.* i. e. impellente vi amoris, non, dum amor dominatur. Cf. de Anima III 6. 430 [a] 30: ubi post hunc versum adicit *ἔπειτα συντίθεσθαι τῇ φιλίᾳ.*

Paulum inflexit haec Censorinus de die nat. 4, 8 (Dox. 189): *primo membra singula ex terra quasi praegnate passim edita deinde coisse et effecisse solidi hominis materiam igni simul et umori permixtam. haec eadem opinio etiam in Parmenide Veliensi fuit, pauculis exceptis ab Empedocle dissensis* (RP 102). Cf. Zeller, *Berl. Akad.* 1878, p. 114.

Ar. Phys. II 8. 198 [b] 29: *ὅπου μὲν οὖν ἅπαντα συνέβη ὥσπερ κἂν εἰ ἕνεκά του ἐγίνετο, ταῦτα μὲν ἐσώθη ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου συστάντα ἐπιτηδείως· ὅσα δὲ μὴ οὕτως, ἀπώλετο καὶ ἀπόλλυται, καθάπερ Ἐμπ. λέγει τὰ βουγενῆ ἀνδρόπρωρα.*

b. De secundo satu. Emped. apud Simpl. de Caelo 512 Br.:

251 αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μεῖζον ἐμίσγετο δαίμονι δαίμων, 235
ταῦτά τε συμπίπτεσκον, ὅπῃ συνέκυρσεν ἕκαστα,
ἄλλα τε πρὸς τοῖς πολλὰ διηνεκῆ ἐξεγένοντο.

Cf. Arist. Phys. II 8 et Aelian. H. A. XVI 19: (Ἐ. *φησὶ ζῷα*) *γίνεσθαί τινα συμφυῆ καὶ κράσει μορφῆς μὲν διάφορα, ἑνώσει δὲ σώματος συμπλακέντα. ἃ δὲ λέγει, ταῦτά ἐστι·*

257 πολλὰ μὲν ἀμφιπρόσωπα καὶ ἀμφίστερνα φύεσθαι 238
βουγενῆ ἀνδρόπρωρα, τὰ δ' ἔμπαλιν ἐξανατέλλειν
ἀνδροφυῆ βούκρανα, μεμιγμένα τῇ μὲν ἀπ' ἀνδρῶν,
τῇ δὲ γυναικοφυῆ, στείροις ἠσκημένα γυίοις.

Cf. Lucret. V 834—839. Vocabulo *εἰδωλοφανεῖς*, quod est in Placitis, apte exprimitur abortiva infirmitas horum monstrorum, quae naturae res creare conanti exciderant imperfecta atque enormia.

---

1) Vulg. *ἀλληλοφυῶν*. Corr. Karsten.

Vs. 257. 258. plerique corrigunt: *ἐφύοντο, ἐξανέτελλον.* — Vs. 260. Vulg. *σκιεροῖς*. Panzerb. *διεροῖς*. Karsten *χλιεροῖς*. Hercher *θιμβροῖς*. Corr. Diels, *Hermes* XV 168.

c. Tertio satu orti sunt *τύποι οὐλοφυεῖς*. Simplic. Phys. 86 v. 381, 31 D.

262 *νῦν δ' ἄγ', ὅπως ἀνδρῶν τε πολυκλαύτων τε γυναικῶν* 248
ἐννυχίους ὅρπηκας ἀνήγαγε κρινόμενον πῦρ,
τῶνδε κλύ'· οὐ γὰρ μῦθος ἀπόσκοπος οὐδ' ἀδαήμων. 250
265 *οὐλοφυεῖς μὲν πρῶτα τύποι χθονὸς ἐξανέτελλον,*
ἀμφοτέρων ὕδατός τε καὶ οὔδεος αἶσαν ἔχοντες·
τοὺς μὲν πῦρ ἀνέπεμπε θέλον πρὸς ὁμοῖον ἱκέσθαι,
οὔτε τί πω μελέων ἐρατὸν δέμας ἐμφαίνοντας
οὔτ' ἐνοπὴν οἷόν τ' ἐπιχώριον ἀνδράσι γυῖον. 255

Mullach FPG I 65: *τύποι οὐλοφυεῖς* integra hominum simulacra, in quibus nulla sexus diversitas notatur, sed quae maribus aeque ac feminis habentur. Compares Platonicum illud commentum Symp. 189, et Lucretii versum V 837.

d. Quarto denique satu non amplius elementorum mixtione, sed mutuis conubiis procreata sunt animalia, v. Karsten 463. Dubium utrum ad hunc an ad primum statum referas quae sunt apud Simpl. Phys. 258 r v. *καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα τὸ Νεῖκος καὶ τὴν Φιλίαν παρὰ μέρος ἐπικρατεῖν ἐπί τ' ἀνθρώπων καὶ ἰχθύων καὶ θηρίων καὶ ὀρνέων Ἐμπεδοκλῆς φησι τάδε γράφων·*

247 *τοῦτον μὲν βροτέων μελέων ἀριδείκετον ὄγκον·* 335
ἄλλοτε μὲν Φιλότητι συνερχόμεν' εἰς ἓν ἅπαντα
γυῖα, τὰ σῶμα λέλογχε, βίου θαλέθουσιν ἐν ἀκμῇ·
250 *ἄλλοτε δ' αὖτε κακῇσι διατμηθέντ' Ἐρίδεσσι*
πλάζεται ἄνδιχ' ἕκαστα παρὰ ῥηγμῖνι βίοιο.
ὡς δ' αὔτως θάμνοισι καὶ ἰχθύσιν ὑδρομελάθροις 340
θηρσί τ' ὀρειλεχέεσσιν ἰδὲ πτεροβάμοσι κύμβαις.

e. Sequuntur haec: *Τὰ μὲν* <*ὑγρὰ*> *οἰκειότερον εἰς τὸ ὕδωρ τὴν ὁρμὴν ἔχειν, τὰ δ' εἰς ἀέρα ἀναπτῆναι ὅσ' ἂν πυρῶδες ἔχῃ τὸ πλέον, τὰ δὲ βαρύτερα ἐπὶ τὴν γῆν, τὰ δὲ ἰσόμοιρα τῇ κράσει πᾶσι τοῖς χωρίοις σύμφωνα εἶναι.* Sic Diels Doxogr. p. 431 verba corrupta refinxit.

138 A Arist. de Part. An. I 1. 642 a 17. *Ἀρχὴ γὰρ ἡ φύσις μᾶλλον τῆς ὕλης. ἐνιαχοῦ δέ που αὐτῇ καὶ Ἐμπεδοκλῆς περιπίπτει, ἀγόμενος ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν ἀναγκάζεται φάναι τὸν λόγον εἶναι, οἷον ὀστοῦν ἀποδιδοὺς τί ἐστιν· οὔτε γὰρ ἕν τι τῶν στοιχείων λέγει αὐτὸ οὔτε δύο ἢ τρία οὔτε πάντα, ἀλλὰ λόγον τῆς μίξεως αὐτῶν.*

λόγος τῆς μίξεως

Vs. 266. *εἴδεος* (i. e. *ἴδεος*) libri. — Vs. 269. *οἷόν τ'* Diels *Hermes* XV 169. Libri *οἷα τ'*. — Vs. 249. *θαλέθουσιν* Karsten pro *θαλέθοντος*. — Vs. 253. Vulg. *ὀρειμελέεσσιν*. Corr. Schneider.

ossa certis portionibus mixta De Anima I 5. 410 a 1. Οὐ γὰρ ὁπωςοῦν ἔχοντα τὰ στοιχεῖα τούτων (sc. τῶν συνθέτων) ἕκαστον, ἀλλὰ λόγῳ τινὶ καὶ συνθέσει, καθάπερ φησὶ καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὸ ὀστοῦν· 138 C

198 ἡ δὲ Χθὼν ἐπίηρος [a] ἐν εὐστέρνοις χοάνοισιν 211
τὼ δύο τῶν ὀκτὼ μερέων λάχε Νήστιδος αἴγλης,
τέσσαρα δ' Ἡφαίστοιο· τὰ δ' ὀστέα λευκὰ γένοντο
201 (ἁρμονίης [b] κόλλῃσιν ἀρηρότα θεσπεσίηθεν) [c].

a. Tellus benigna. τὼ δύο μέρη opponuntur alteris duabus partibus ab ipsa terra suppeditatis.

b. Vs. 201 addunt commentatores ut Simpl. Phys. 66 v. 300, 21 D. Simplicius ad h. l. χόανα παρὰ τῷ ποιητῇ (Iliad. 6, 470), ἐν οἷς ἡ τῶν μιγνυμένων γίγνεται κρᾶσις —, ἃ καὶ εὔστερνα ὡς πλατέα διὰ τὸ χωρητικὸν καλεῖ. μίγνυσι δὲ πρὸς τὴν τῶν ὀστῶν γένεσιν τέσσαρα μὲν πυρὸς μέρη, διὰ τὸ ξηρὸν καὶ λευκὸν χρῶμα ἴσως πλείστου λέγων μετέχειν αὐτὰ πυρός, δύο δὲ γῆς καὶ ἓν μὲν ἀέρος, ἓν δὲ ὕδατος, ἃ δὴ ἄμφω Νῆστιν αἴγλην προσαγορεύει, Νῆστιν μὲν διὰ τὸ ὑγρόν, ἀπὸ τοῦ νάειν καὶ ῥεῖν, αἴγλην δὲ ὡς διαφανῆ. Similiter Philop. de An. E, 16.

c. De aliarum partium compositione. Simpl. Phys. 7 v. 32, 5 D.

203 ἡ δὲ Χθὼν τούτοισιν ἴση συνέκυρσε μάλιστα 215
Ἡφαίστῳ τ' ὄμβρῳ τε καὶ αἰθέρι παμφανόωντι,
Κύπριδος ὁρμισθεῖσα τελείοις ἐν λιμένεσσιν,
εἴτ' ὀλίγον μείζων εἴτε πλεόνεσσιν [1] ἐλάσσων.
ἐκ τῶν αἷμά τε γέντο καὶ ἄλλης εἴδεα σαρκός.

caro nervi Plac. V 22. Dox. 434. Ἐμπεδοκλῆς τὰς μὲν σάρκας γεννᾶσθαι ἐκ τῶν ἴσων τῇ κράσει τεττάρων στοιχείων, τὰ δὲ νεῦρα πυρὸς καὶ γῆς τῶν διπλασίων μιχθέντων· τοὺς δὲ ὄνυχας τοῖς ζῴοις γεννᾶσθαι τῶν νεύρων, καθὸ τῷ ἀέρι συνέτυχε, περιψυχθέντων· ὀστᾶ δὲ δυεῖν μὲν ὕδατος καὶ τῶν ἴσων γῆς, τεττάρων δὲ πυρὸς συγκραθέντων μερῶν. ἱδρῶτα δὲ καὶ δάκρυον γίνεσθαι τοῦ αἵματος τηκομένου καὶ παρὰ τὸ λεπτύνεσθαι διαχεομένου [2]. Accuratius inquirenti nonnulla sunt obscura. Arist. de An. I 4 408 a 13. ὁμοίως δὲ ἄτοπον καὶ τὸν λόγον τῆς μίξεως εἶναι τὴν ψυχήν· οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει λόγον ἡ μῖξις τῶν στοιχείων, καθ' ἣν σὰρξ καὶ καθ' ἣν ὀστοῦν. συμβήσεται οὖν πολλάς τε ψυχὰς ἔχειν καὶ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα, εἴπερ πάντα μὲν ἐκ τῶν στοιχείων μεμιγμένων, ὁ δὲ τῆς μίξεως λόγος ἁρμονία καὶ ψυχή. ἀπαιτήσειε δ' ἄν τις τοῦτό γε καὶ παρ' Ἐμπεδοκλέους· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν λόγῳ τινί φησιν εἶναι. πότερον οὖν

1) Vs. 206. Sic corr. Panzerb. Tradita verba πλέον ἐστί Stein explicat: elementorum gravius quodque tenuiorem, levius largiorem molem habet. — 2) καὶ — διαχεομένου suppl. Diels e Galeni H. Phil. 126, Doxogr. 645. — Pugnantia componere conatur Karsten p. 452.

λόγος ἐστὶν ἡ ψυχή· ἢ μᾶλλον ἕτερόν τι οὖσα ἐγγίγνεται τοῖς μέλεσιν; ἔτι δὲ πότερον ἡ Φιλία τῆς τυχούσης αἰτία μίξεως ἢ τῆς κατὰ τὸν λόγον; καὶ αὕτη (i. e. Φιλία) πότερον ὁ λόγος ἐστὶν ἢ παρὰ τὸν λόγον ἕτερόν τι; cf. RP 132, k.

139 A. Arist. de Anima I 2. 404ᵇ 7. Ὅσοι μὲν οὖν ἐπὶ τὸ κινεῖσθαι τὸ ἔμψυχον ἀπέβλεψαν, οὗτοι τὸ κινητικώτατον ὑπέλαβον τὴν ψυχήν· ὅσοι δ' ἐπὶ τὸ γινώσκειν καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι τῶν ὄντων, οὗτοι δὲ λέγουσι τὴν ψυχὴν τὰς ἀρχάς, οἱ μὲν πλείους ποιοῦντες ταύτας, οἱ δὲ μίαν ταύτην, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς μὲν ἐκ τῶν στοιχείων πάντων, εἶναι δὲ καὶ ἕκαστον ψυχὴν [a] τούτων, λέγων οὕτω·

Similia similibus cognoscuntur

333 γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ, 321
αἰθέρι δ' αἰθέρα δῖον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀίδηλον,
στοργῇ δὲ στοργήν, νεῖκος δέ τε νείκεϊ λυγρῷ [b].

139 B Ibid. III 3. 427ᵃ 21. Οἵ γε ἀρχαῖοι τὸ φρονεῖν καὶ τ' αἰσθάνεσθαι ταὐτὸν εἶναί φασιν, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε·

cognitio et sensus

330 πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἀέξεται ἀνθρώποισιν [c], 318
καὶ ἐν ἄλλοις·
ὅθεν σφίσιν αἰεὶ 319
332 καὶ τὸ φρονεῖν ἀλλοῖα παρίσταται.

τὸ δ' αὐτὸ τούτοις βούλεται καὶ τὸ Ὁμήρου „τοῖος γὰρ νόος ἐστίν". πάντες γὰρ οὗτοι τὸ νοεῖν σωματικὸν ὥσπερ τὸ αἰσθάνεσθαι ὑπολαμβάνουσιν, καὶ αἰσθάνεσθαί τε καὶ φρονεῖν τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς κατ' ἀρχὰς λόγοις διωρίσαμεν [d].

139 C Theophr. de Sens. 10. Dox. 502. Ὡσαύτως δὲ λέγει (Ἐμπεδοκλῆς) καὶ περὶ φρονήσεως καὶ ἀγνοίας· τὸ μὲν γὰρ φρονεῖν εἶναι τοῖς ὁμοίοις, τὸ δ' ἀγνοεῖν τοῖς ἀνομοίοις, ὡς ἢ ταὐτὸν ἢ παραπλήσιον ὂν τῇ αἰσθήσει τὴν φρόνησιν. διαριθμησάμενος γὰρ ὡς ἕκαστον ἑκάστῳ γνωρίζομεν ἐπὶ τέλει προσέθηκεν ὡς

336 ἐκ τούτων <γὰρ> πάντα πεπήγασιν ἁρμοσθέντα [1] 324
καὶ τούτοις φρονέουσι καὶ ἥδοντ' ἠδ' ἀνιῶνται·

διὸ καὶ τῷ αἵματι μάλιστα φρονεῖν· ἐν τούτῳ γὰρ μάλιστα [2] κεκρᾶσθαι πάντα τὰ στοιχεῖα [e] τῶν μερῶν· 11. ὅσοις μὲν οὖν

sanguis

mixtio bona

---

1) Vs. 336. Theophr. ὡς ἐκ τούτων πάντα κτλ. Stein hos vs. subiunxit iis qui sunt 333—335. — 2) πάντα ex coni. Useneri; ἐστὶ libri, quod del. Mullach. τῶν μερῶν pendet ex v. τούτῳ.

mala ἴσα καὶ[1] παραπλήσια μέμικται καὶ μὴ διὰ πολλοῦ μηδ' αὖ μικρὰ μηδ' ὑπερβάλλοντα τῷ μεγέθει, τούτους φρονιμωτάτους εἶναι καὶ κατὰ τὰς αἰσθήσεις ἀκριβεστάτους, κατὰ λόγον δὲ καὶ τοὺς ἐγγυτάτω τούτων· ὅσοις δὲ ἐναντίως, ἀφρονεστάτους. καὶ ὧν μὲν μανὰ καὶ ἀραιὰ κεῖται τὰ στοιχεῖα, νωθροὺς καὶ ἐπιπόνους· ὧν δὲ πυκνὰ καὶ κατὰ μικρὰ τεθραυσμένα, τοὺς δὲ τοιούτους ὀξέως φερομένους καὶ πολλοῖς ἐπιβαλλομένους ὀλίγα ἐπιτελεῖν διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς τοῦ αἵματος φορᾶς. οἷς δὲ καθ' ἕν τι μόριον ἡ μέση κρᾶσίς ἐστι, ταύτῃ σοφοὺς ἑκάστους εἶναι· διὸ τοὺς μὲν ῥήτορας ἀγαθούς, τοὺς δὲ τεχνίτας, ὡς τοῖς μὲν ἐν ταῖς χερσί, τοῖς δὲ ἐν τῇ γλώττῃ τὴν κρᾶσιν οὖσαν· ὁμοίως δ' ἔχειν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δυνάμεις.

a. Parum accurate hoc Aristoteles conclusit. Empedocles enim cum res externas eo cognosci dicit, quod quae in hominis natura sint elementa in rerum natura similia sui et quasi cognata adgnoscant, animum neque ex elementis composuit neque esse omnino a corpore diversum statuit. Ad corporis naturam mixtam et compositam eas quas animo tribuere solemus facultates revocavit. Z. I[4] 725[2].

b. Versus a multis repetiti, velut a Sexto Math. I 303. VII 92. 121. Cf. Mullach FPG I 72. Eodem spectans Sext. Math. VII 115 et 120 Empedoclem ait quot rerum principia tot veritatis iudicia (κριτήρια) statuere; id quod illum non fuisse concessurum conicias.

c. „Pro re praesenti consilium succrescit hominibus h. e. ab externis rebus pendet." Qui sequitur versus, ap. Ar. Met. III 5 (cf. **RP** 102 B) plenior exstat:

331 ὅσσον τ' ἀλλοῖοι μετέφυν, τόσον ἄρ σφισιν αἰεὶ
καὶ τὸ φρονεῖν ἀλλοῖα παρίστατο,

h. e. ut quisque variato corpore mutatur, ita varie cogitat. Aristoteles comparat Homer. Od. σ, 136:

τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε,

quod imitatur Archilochus ap. Diog. IX 71.

d. Respicit libr. I 2. Emp. etiam bestiis et plantis quendam intellectum tribuebat, v. Sext. Math. VIII 286. ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς ἔτι παραδοξότερον πάντα ἠξίου λογικὰ τυγχάνειν, καὶ οὐ ζῷα μόνον ἀλλὰ καὶ φυτά, ῥητῶς γράφων·

231 πάντα γὰρ ἴσθι φρόνησιν ἔχειν καὶ νώματος αἶσαν.

De sensibus quid statuerit, refert Theophr. Sens. 7. Dox. 500. Ἐμπεδοκλῆς — φησὶ τῷ ἐναρμόττειν (τὰς ἀπορροὰς) εἰς τοὺς πόρους τοὺς ἑκάστης (αἰσθήσεως) αἰσθάνεσθαι· διὸ καὶ οὐ δύνασθαι τὰ ἀλλήλων κρίνειν, ὅτι τῶν μὲν εὐρύτεροί πως, τῶν δὲ στενώτεροι τυγχάνουσιν οἱ πόροι πρὸς τὸ

---

1) An ἤ? Cf. 502, 8 **RP** p. 145, 28.

αἰσθητόν, ὡς τὰ μὲν οὐχ ἁπτόμενα διευτονεῖν [1], τὰ δ' ὅλως εἰσελθεῖν οὐ δύνασθαι. (de visu.) πειρᾶται δὲ καὶ τὴν ὄψιν λέγειν, ποία τίς ἐστι· καί φησι τὸ μὲν ἐντὸς αὐτῆς εἶναι πῦρ, τὸ δὲ περὶ αὐτὸ γῆν καὶ ἀέρα, δι' ὧν διιέναι λεπτὸν ὂν καθάπερ τὸ ἐν τοῖς λαμπτῆρσι φῶς. τοὺς δὲ πόρους ἐναλλὰξ κεῖσθαι τοῦ τε πυρὸς καὶ τοῦ ὕδατος, ὧν τοῖς μὲν τοῦ πυρὸς τὰ λευκά, τοῖς δὲ τοῦ ὕδατος τὰ μέλανα γνωρίζειν· ἐναρμόττειν γὰρ ἑκατέροις ἑκάτερα. φέρεσθαι δὲ τὰ χρώματα πρὸς τὴν ὄψιν διὰ τὴν ἀπορροήν. 9. (de auditu.) τὴν δ' ἀκοὴν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν γίνεσθαι ψόφων. ὅταν γὰρ ὑπὸ τῆς φωνῆς κινηθῇ, ἠχεῖν ἐντός· ὥσπερ γὰρ εἶναι κώδωνα [2] τῶν ἴσων ἤχων τὴν ἀκοὴν ἣν προσαγορεύει σάρκινον ὄζον [3]. κινουμένην δὲ παίειν τὸν ἀέρα πρὸς τὰ στερεὰ καὶ ποιεῖν ἦχον. (de odoratu.) ὄσφρησιν δὲ γίνεσθαι τῇ ἀναπνοῇ· διὸ καὶ μάλιστα ὀσφραίνεσθαι τούτους, οἷς σφοδροτάτη τοῦ ἄσθματος ἡ κίνησις· ὀσμὴν δὲ πλείστην ἀπὸ τῶν λεπτῶν καὶ τῶν κούφων ἀπορρεῖν. περὶ δὲ γεύσεως καὶ ἁφῆς οὐ διορίζεται καθ' ἑκατέραν οὔτε πῶς οὔτε δι' ἃ γίγνονται, πλὴν τὸ κοινὸν ὅτι τῷ ἐναρμόττειν τοῖς πόροις αἴσθησίς ἐστιν.

visus

auditus

odoratus

Arist. Gen. et Corr. I 8. 324 b 26. τοῖς μὲν οὖν δοκεῖ πάσχειν ἕκαστον διά τινων πόρων εἰσιόντος τοῦ ποιοῦντος ἐσχάτου καὶ κυριωτάτου, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν ἡμᾶς φασι καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις αἰσθάνεσθαι πάσας· ἔτι δὲ ὁρᾶσθαι διά τε ἀέρος καὶ ὕδατος καὶ τῶν διαφανῶν, διὰ τὸ πόρους ἔχειν ἀοράτους μὲν διὰ σμικρότητα πυκνοὺς δὲ καὶ κατὰ στοῖχον, καὶ μᾶλλον ἔχειν τὰ διαφανῆ μᾶλλον. Arist. de sensu 2. 437 b 23 (cf. ib. 10): Ἐμπ. δ' ἔοικε νομίζοντι ὁτὲ μὲν ἐξιόντος τοῦ φωτός, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, βλέπειν· λέγει γοῦν οὕτως·

πόροι

316 ὡς δ' ὅτε τις πρόοδον νοέων ὠπλίσσατο λύχνον
χειμερίην διὰ νύκτα, πυρὸς σέλας αἰθομένοιο
ἅψας, παντοίων ἀνέμων λαμπτῆρας ἀμοργούς [4],
οἵτ' ἀνέμων μὲν πνεῦμα διασκιδνᾶσιν ἀέντων, 305
320 φῶς δ' ἔξω διαθρῷσκον, ὅσον ταναώτερον ἦεν,
λάμπεσκεν κατὰ βηλὸν ἀτειρέσιν ἀκτίνεσσιν·
ὣς δὲ τότ' ἐν μήνιγξιν ἐεργμένον ὠγύγιον πῦρ
λεπτῇσίν τ' ὀθόνῃσι [5] λοχάζετο κύκλοπα κούρην·
⟨αἳ⟩ χοάνῃσι δίαντα τετρήατο θεσπεσίῃσιν [6]
αἳ δ' ὕδατος μὲν βένθος ἀπέστεγον ἀμφινάοντος, 310
325 πῦρ δ' ἔξω διαθρῷσκον, ὅσον ταναώτερον ἦεν . . .

ὁτὲ μὲν οὖν οὕτως ὁρᾶν φησιν, ὁτὲ δὲ ταῖς ἀπορροίαις ταῖς ἀπὸ τῶν ὁρωμένων. Cf. Alex. ad. h. l.

1) διεκπνεῖν susp. Usener. — 2) Schneider κ. τῶν ἔσω ἤχων. κώδωνα Placitorum auctor IV 16, 1 tintinnabulum interpretatur, Zeller I[4] 724, 2 tubam. Cf. Diels Dox. p. 501. — 3) Vulg. ὄζον (? = ἄκρον). Wimmer αὐλόν. Diels olim dubitanter ὀστοῦν. — 4) Cf. Bergk, *Kl. Schr.* II 43. — „Lucernae quae laminis corneis circumdatae ventorum vim illisam velut detergent neque intra permeare sinunt.“ Diels *Hermes* XV 171. Idem *Gorg. u. Emp.* p. 11 sq. de hac Emp. opinione et de Alcmaeone eius auctore disputavit. — 5) λεπτῇσίν τ' Diels. λεπτῆς ἐν Panzerb. λεπτῇσι χθονίῃσι Scaliger cum aliquot cod. — 6) Cf. Blass, *Fleckeisens Jahrb.* 1883 p. 19.

e. Empedocles ap. Stob Ecl. I 1026

sanguis

327 αἵματος ἐν πελάγεσσι τεθραμμένη ἀντιθορόντος, 315
τῇ τε νόημα μάλιστα κυκλίσκεται ἀνθρώποισιν·
αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιόν ἐστι νόημα.

τεθραμμένη intellegenda est κραδίη, v. Censorin. d. Die Nat. 6; si alios audimus, φρήν. De omni hac opinione cf. Cic. Tusc. I 19. Plut. ap. Eus. I 8. Dox. 582. τὸ δὲ ἡγεμονικὸν οὔτε ἐν κεφαλῇ οὔτε ἐν θώρακι, ἀλλ' ἐν αἵματι· ὅθεν καθ' ὅτι ἂν μέρος τοῦ σώματος πλεῖον ᾖ παρεσπαρμένον, κατ' ἐκεῖνο προτερεῖν τοὺς ἀνθρώπους. Sed v. Z. I⁴ 725, 3.

deorum natura

Empedocles ap. Hippol. Ref. VII 31, p. 254. 140 A

338 Εἰ γὰρ ἐφημερίων ἕνεκέν τί σοι, ἄμβροτε Μοῦσα [1],
ἡμετέρης ἔμελεν μελέτας διὰ φροντίδος ἐλθεῖν,
εὐχομένῳ νῦν αὖτε παρίστασο, Καλλιόπεια,
ἀμφὶ θεῶν μακάρων ἀγαθὸν λόγον ἐμφαίνοντι. [a]

Empedocles ap. Clem. Strom. VI, p. 733 P. 140 B

342 ὄλβιος ὃς θείων πραπίδων ἐκτήσατο πλοῦτον, 354
δειλὸς δ' ᾧ σκοτόεσσα θεῶν πέρι δόξα μέμηλεν.

nihil in iis humanae figurae

Empedocles ap. Clem. Strom. V, p. 644 P. 140 C

344 οὐκ ἔστιν πελάσασθαι ἐν ὀφθαλμοῖσιν ἐφικτὸν [b] 356
ἡμετέροις ἢ χερσὶ λαβεῖν, ἧπερ τε μεγίστη
πειθοῦς ἀνθρώποισιν ἁμαξιτὸς εἰς φρένα πίπτει.

Empedocles ap. Ammon. in Arist. de Interpret. 199 v. Schol. Arist. 135 b. 140 D

347 οὔτε γὰρ ἀνδρομέῃ [2] κεφαλῇ κατὰ γυῖα κέκασταί [c],
οὐ μὲν ἀπὸ [3] νώτοιο δύο κλάδοι ἀίσσονται, 360
οὐ πόδες, οὐ θοὰ γοῦν', οὐ μήδεα λαχνήεντα,
350 ἀλλὰ φρὴν ἱερὴ καὶ ἀθέσφατος ἔπλετο μοῦνον,
φροντίσι κόσμον ἅπαντα καταΐσσουσα θοῇσιν. [d]

a. Sunt haec e libro tertio. Tzetz. Chil. VII 522. Ἐμπ. ἐν τῷ τρίτῳ τε τῶν φυσικῶν δεικνύων τίς ἡ οὐσία τοῦ θεοῦ κατ' ἔπος οὕτω λέγων (vs. 350. 351).

b. Cf. Lucr. V 101—104, tum Empedoclis ipsius vs. 81 (108 K.) τὴν σὺ νόῳ δέρκευ μηδ' ὄμμασιν ἧσο τεθηπώς.

c. Eosdem tradunt Tzetz. Chil. XIII 79. Hippol. Ref. VII 29. Ammonius praemittit haec: ὁ Ἀκραγαντῖνος σοφὸς ἐπιρραπίζων τοὺς περὶ θεῶν ὡς ἀνθρωποειδῶν ὄντων παρὰ τοῖς ποιηταῖς λεγομένους μύ-

---

1) De 338—341 v. Schneidewin *Philologus* VI 167. — 2) Vs. 347. Tzetz. οὐ μὲν γὰρ βροτέῃ κεφαλῇ. Sic Stein. — 3) ἀπὸ Merzdorf, vulg. ἀπαί.

θους ἐπήγαγε προηγουμένως μὲν περὶ Ἀπόλλωνος περὶ οὗ ἦν αὐτῷ προσεχὴς ὁ λόγος, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τοῦ θείου παντὸς ἁπλῶς ἀποφαινόμενος· seq. vs. 347—351. Cur de Apolline potissimum? Diog. VIII 57. γράψαντος αὐτοῦ καὶ ἄλλα ποιήματα τήν τε τοῦ Ξέρξου διάβασιν καὶ προοίμιον εἰς Ἀπόλλωνα ταῦθ᾽ ὕστερον κατέκαυσεν ἀδελφή τις αὐτοῦ ἢ θυγάτηρ, ὥς φησιν Ἱερώνυμος. Nihilominus dubitatur quem deum divinis illis versibus dicat, tum de omni numinis notione Empedoclea. Apud Hippolytum quidem versibus 348 et 349 subiungitur haec versus species: ἀλλὰ Σφαῖρος ἔην καὶ ἴσος ἐστὶν αὐτῷ [1]. Postea addit Hippolytus: θεὸν καλῶν τὸ ἓν καὶ τὴν ἐκείνου ἑνότητα, ἐν ᾧ ἦν πρὶν ὑπὸ τοῦ Νείκους ἀποσπασθῆναι καὶ γενέσθαι ἐν τοῖς πολλοῖς τούτοις τοῖς κατὰ τὴν τοῦ Νείκους διακόσμησιν. Ipsius nimirum versus 138 et 142 (RP p. 134) eo ducebant. Cf. Arist. Met. III 4 (RP 134, b) ὁ εὐδαιμονέστατος θεός. Inde Wirthius putat unum numen divinum ab eo absolute positum esse Sphaerum illum; de qua opinione v. Z. I[4] 736[2].

θεῖος λόγος

d. Hinc fortasse ducta sunt quae de ratione divina, qua omnia elementa et principia rerum temperentur, reperimus ap. Sext. Math. VII 122. ἄλλοι δὲ ἦσαν οἱ λέγοντες κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα κριτήριον εἶναι τῆς ἀληθείας οὐ τὰς αἰσθήσεις, ἀλλὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, τοῦ δὲ ὀρθοῦ λόγου τὸν μέν τινα θεῖον ὑπάρχειν τὸν δὲ ἀνθρώπινον, ὧν τὸν μὲν θεῖον ἀνέξοιστον εἶναι τὸν δὲ ἀνθρώπινον ἐξοιστόν. Cavendum tamen ne quam doctrinam cognitionis ab eo conditam putemus. Sequuntur apud Sextum quae RP 130 posita sunt. — Hippolyt. Ref. VII 31, p. 254. μέσον δὲ εἶναι τῶν διαφόρων ἀρχῶν δίκαιον λόγον, καθ᾽ ὃν συγκρίνεται τὰ διῃρημένα ὑπὸ τοῦ Νείκους καὶ προσαρμόζεται κατὰ τὴν Φιλίαν τῷ ἑνί. τοῦτον δὲ αὐτὸν τὸν δίκαιον λόγον τὸν τῇ φιλίᾳ συναγωνιζόμενον Μοῦσαν ὁ Ἐ. προσαγορεύων καὶ αὐτὸς αὐτῷ συναγωνίζεσθαι παρακαλεῖ.

animi in vitam terrestrem depressi

141 A Empedocles ap. Plut. de Exilio 17. (vs. 369. 371. 373. 374. 381). Hippol. VII 29 (vs. 369. 370. 372—383). Plut. de Iside 26 (vs. 377—380):

Ἔστιν Ἀνάγκης χρῆμα, θεῶν ψήφισμα παλαιόν [a], 1
370 ἀίδιον, πλατέεσσι κατεσφρηγισμένον ὅρκοις·
εὖτέ τις ἀμπλακίῃσι φρενῶν φίλα γυῖα μιήνῃ 3
† [αἵματι ἢ] ἐπίορκον ἁμαρτήσας ἐπομόσσῃ
δαίμων [b], οἵ τε μακραίωνος λελάχασι βίοιο, 4

---

1) Schneidewinus: ἀλλὰ Σφαῖρος ἔεις καὶ πάντοθεν ἴσος ἑαυτῷ. — Vs. 374. Vulgo φόνῳ. Corr. Panzerb. — Vs. 372 mutilatus et corruptus. Hippol. ὅς καί, Stein, Parmenid. 774 ἢ ὅς καὶ ἐπίορκον. Schneidewin supplevit αἵμασιν ἤ, Mull. αὔτως ἤ. Dubitandum est etiam de forma ἁμαρτήσας. — Vs. 373. Plut. δαίμονες οἵ τε μακραίωνες λελόγχασι, Hippol. δαιμόνιοί τε μακραίωνος λελάχασι. Nos cum Schneidewino.

τρίς μιν μυρίας ὥρας ἀπὸ μακάρων ἀλάλησθαι, 5
375 φυόμενον παντοῖα διὰ χρόνου εἴδεα θνητῶν,
ἀργαλέας [c] βιότοιο μεταλλάσσοντα κελεύθους.
αἰθέριον μὲν γάρ σφε μένος πόντονδε διώκει, 16
πόντος δ' ἐς χθονὸς οὖδας ἀπέπτυσε, γαῖα δ' ἐς αὐγὰς
ἠελίου φαέθοντος, ὁ δ' αἰθέρος ἔμβαλε δίναις·
380 ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται, στυγέουσι δὲ πάντες·
τῶν καὶ ἐγὼ νῦν [d] εἰμι, φυγὰς θεόθεν καὶ ἀλήτης,
Νείκεϊ μαινομένῳ πίσυνος.

ipsius migrationes — Empedocles ap. Diog. VIII 77, Clem. Strom. p. 750 P., 141 B alios multos:

383 ἤδη γάρ ποτ' ἐγὼ γενόμην κοῦρός τε κόρη τε 380
θάμνος τ' οἰωνός τε καὶ ἐξ ἁλὸς ἔλλοπος ἰχθύς.

Empedocles ap. Clem. Strom. III p. 516 P. 141 C

385 κλαῦσά τε καὶ κώκυσα ἰδὼν ἀσυνήθεα χῶρον, [e] 13
ἔνθα Φόνος τε Κότος τε καὶ ἄλλων ἔθνεα Κηρῶν, 21
αὐχμηραί τε νόσοι καὶ σήψιες ἔργα τε ῥευστά.

a. Plutarchus addit locum: ἐν ἀρχῇ τῆς φιλοσοφίας προσαναφωνήσας κτλ. Videntur haec ex carmine, quod Καθαρμοὶ inscriptum erat, deprompta esse: quo quae de animarum lapsu et migratione sentiret exposuerat et quo pacto lustrationibus ac vita sancte casteque agenda pristinus status recuperari posset. Vs. 369. Ἀνάγκης χρῆμα est fatum s. decretum Necessitatis, velut Plat. Phaedr. 248 C dicit θεσμὸς Ἀδραστείας. — Vs. 374. Voc. ὧραι apparet significari annos. Aliorum poena nescio an sempiterna. Quamquam etiam ad vivos pertinere possunt quae sunt ap. Clem. Protr. p. 23:

445 τοιγάρτοι χαλεπῇσιν ἀλύοντες κακότησιν 420
οὔποτε δειλαίων ἀχέων λωφήσετε θυμόν.

Vs. 384. ἔλλοπος ἰχθύς est mutus piscis, cf. Lucret. II 343; Plut. Symp. VIII 8.

b. Haec doctrina male intellecta est a Stob. Ecl. I 1048, p. 446 Wachsm. αὐτῆς τῆς μετακοσμήσεως εἱμαρμένη καὶ φύσις ὑπὸ Ἐμπ. δαίμων ἀνηγόρευται

Vs. 374 et 375. Orig. c. Cels. VIII 53. — Vs. 375. Hippol. φυομένους. Corr. Stein. Orig. γινομένην παντοίαν διὰ χρόνον ἰδέαν. — Vs. 377—380. Ex Plutarchi l. de Iside 26 et Hippolyti l. c. adiecit Stein. Vs. 379. φαέθοντος ex Hippol., alias ἀκάμαντος. — Vs. 381. Variant libri: ὡς, τήν, τώς. Hippol. τῶν. — Vs. 384 Saepissime c., sed memoriter et variato piscis adiectivo: ἔλλοπος, ἔμπνους, ἔμπυρος, ἔμπορος, ἄμφορος, νήχυτος, φαίδιμος. ἐξ ἁλὸς Hippol. 14, 9 D, Cedrenus (Suidas?), Proclus in r. p. (Mai Spicilegium VIII 692). — Vs. 385. Hierocl. in Carm. Aur. p. 254 ἀτερπέα χῶρον. De seq. versibus v. Stein p. 80.

402 σαρκῶν ἀλλογνῶτι περιστέλλουσα χιτῶνι 379
καὶ μεταμπίσχουσα τὰς ψυχάς. Daemones (373) propter scelera commissa ex divinis sedibus detrusi (374) tam diu per omnes mundi partes (377—380) vagantur et per omnium corporum formas mutantur (375), donec poena persoluta reditum ad superos meruerint: qua in migratione obtemperant Discordiae (Νείκεϊ μαινομένῳ πίσυνος, vs. 382). Subeunt avium, piscium, omnium animalium formas, etiam plantarum et arborum, nam haec quoque sunt animatae, v. RP 136, a. Quarum mutationum est alia praestantior alia deterior. Cf. Aelian. Hist. An. XII 7. λέγει δὲ καὶ Ἐμπ. τὴν ἀρίστην εἶναι μετοίκησιν τὴν τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὲν εἰς ζῷον ἡ λῆξις αὐτὸν μεταγάγοι, λέοντα γίνεσθαι· εἰ δὲ εἰς φυτόν, δάφνην· ἃ δὲ Ἐ. λέγει, ταῦτά ἐστιν·

438 ἐν θήρεσσι λέοντες ὀρειλεχέες χαμαιεῦναι 382
γίγνονται, δάφναι δ' ἐνὶ δένδρεσιν ἠυκόμοισιν.

c. Postremo in praestantiores adscendunt naturas. Emp. ap. Clem. Strom. IV 632 P; V 722 P:

447 εἰς δὲ τέλος μάντεις τε καὶ ὑμνοπόλοι καὶ ἰητροὶ 384
καὶ πρόμοι ἀνθρώποισιν ἐπιχθονίοισι πέλονται,
ἔνθεν ἀναβλαστοῦσι θεοὶ τιμῇσι φέριστοι,
450 ἀθανάτοις ἄλλοισιν ὁμέστιοι, αὐτοτράπεζοι,
εὔνιες ἀνδρείων ἀχέων, ἀπόκηροι, ἀτειρεῖς.

Cf. Stob. Ecl. Phys. I 60 καὶ θείας μὲν οἴεται τὰς ψυχάς, θείους δὲ καὶ τοὺς μετέχοντας αὐτῶν καθαροὺς καθαρῶς.

d. Eodem fere spectat vs. 388: Ἄτης ἂν λειμῶνα κατὰ σκότος ἠλάσκουσιν. Ante hanc vitam beatissimum se fuisse significat ap. Clem. Strom. 569 P.

390 ἐξ οἵης τιμῆς τε καὶ ὅσσου μήκεος ὄλβον
ὧδε λιπὼν κατὰ γαῖαν ἀναστρέφομαι μετὰ θνητῶν.

Lamentantis hanc vitam sunt etiam haec ap. Clem. Strom. 516 P.

400 ὦ πόποι, ὦ δειλὸν θνητῶν γένος, ὦ δυσάνολβον,
τοίων ἔκ τ' ἐρίδων ἔκ τε στοναχῶν ἐγένεσθε.

Nec differunt quae tradit Hippol. Ref. I 4. Dox. 559. Ἐ. πάντα τὸν καθ' ἡμᾶς τόπον ἔφη κακῶν μεστὸν εἶναι καὶ μέχρι μὲν σελήνης τὰ κακὰ φθάνειν ἐκ τοῦ περὶ γῆν τόπου ταθέντα, περαιτέρω δὲ μὴ χωρεῖν, ἅτε καθαρωτέρου τοῦ ὑπὲρ τὴν σελήνην παντὸς ὄντος τόπου.

e. Meminisse se ea et expertum esse fingit. Nimirum etiam eam regionem vidit, ubi oppositorum inter se principiorum, notionum, condicionum aeterna esset rixa et pugna; ap. Plut. Tranq. An. p. 474.

Vs. 402 etiam ap. Plut. de esu carn. 998 C, ubi scrib. ἀλλογνῶτι. Wakefield et Lobeck ἀλλόχρωτι, Lobeck Phryn. 607 etiam ἀλλογνῆτι. Stein αἰολόχρωτι. — Vs. 390. Vulg. ὄλβου. — Vs. 391. Clemens: ὥς φησιν Ἐμπ. ὧδε λιπὼν μετὰ θνητῶν ἀναστρέφεται. Bergk ὄλβου ὧδε λιπὼν λειμῶνας ἀν. κατὰ θν. Stein 390 ὄλβου, 391 πεσών, θνητοῖς.

393 ἔνθ' ἦσαν Χθονίη τε καὶ Ἡλιόπη ταναῶπις [1],
Δῆρίς θ' αἱματόεσσα καὶ Ἁρμονίη θεμερῶπις,
Καλλιστώ τ' Αἰσχρή τε, Θόωσά τε Δηναίη τε,
Νημερτής τ' ἐρόεσσα μελάγκουρός τ' Ἀσάφεια,
Φυσώ τε Φθιμένη τε καὶ Εὐναίη καὶ Ἔγερσις κτλ.

Quos versus Plutarchus ad bonos malosque genios hominum vitae additos refert. Opponit tenebras et lucem, discordiam et concordiam, pulchritudinem et turpitudinem, celeritatem et tarditatem cet.

animalia necare nefas

Aristot. Rhet. I 13. 1373 ᵇ 14. Ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει 142 A περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ ἔμψυχον· τοῦτο γὰρ οὐ τισὶ μὲν δίκαιον τισὶ δ' οὐ δίκαιον,

426 ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον διά τ' εὐρυμέδοντος 404
αἰθέρος ἠνεκέως τέταται διά τ' ἀπλέτου αὐγῆς.

aureum saeculum

Empedocles ap. Porphyr. de Abstin. II 21 et 27. Athen. 142 B XII 510 D (vs. 405—411).

405 Οὐδέ τις ἦν κείνοισιν [a] Ἄρης θεὸς οὐδὲ Κυδοιμὸς 368
οὐδὲ Ζεὺς βασιλεὺς οὐδὲ Κρόνος οὐδὲ Ποσειδῶν,
ἀλλὰ Κύπρις βασίλεια. 370
τὴν οἵ γ' εὐσεβέεσσιν ἀγάλμασιν ἱλάσκοντο
στακτοῖς τε ζώροισι μύροισί τε δαιδαλεόδμοις
410 σμύρνης τ' ἀκρήτου θυσίαις λιβάνου τε θυώδους,
ξουθῶν τε σπονδὰς μελιτῶν ῥιπτοῦντες ἐς οὖδας·
ταύρων δ' ἀκρήτοισι φόνοις οὐ δεύετο βωμός [b], 375
ἀλλὰ μύσος τοῦτ' ἔσκεν ἐν ἀνθρώποισι μέγιστον,
θυμὸν ἀπορραίσαντας ἐέδμεναι ἠέα γυῖα [c].

a. Describitur hic aureum quoddam saeculum, quo nullae fuerint animalium immolationes; cf. vs. 421 (364)

ἦσαν γὰρ κτίλ' ἅπαντα καὶ ἀνθρώποισι προςηνῆ,
φῆρές τ' οἰωνοί τε φιλοφροσύνη τε δεδήει
δένδρεα δ' ἐμπεδόφυλλα καὶ ἐμπεδόκαρπα τεθήλει,
καρπῶν ἀφθονίῃσι κατήρεα πάντ' ἐνιαυτόν.

communitas animalium

b. Sext. Math. IX 127. οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Πυθαγόραν καὶ τὸν Ἐμπεδοκλέα καὶ τῶν Ἰταλῶν πλῆθός φασι μὴ μόνον ἡμῖν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς εἶναί τινα κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἄλογα τῶν

---

1) Cf. Diels, *Gorg. u. Emp.* p. 21.

Vs. 426. αὐγῆς libri fere omnes, αὖ γῆς Scaliger, Becker, Roemer. — Vs. 409. Vulgatam γραπτοῖς τε ζῴοισι tuetur Z. I⁴ 734, 3. Corr. Bernays. — Vs. 414. Formam ἐέδμεναι non ferendam vidit Merzdorf l. c.

ζῴων. ἓν γὰρ ὑπάρχειν πνεῦμα (stoica admiscet) *τὸ διὰ παντὸς τοῦ κόσμου διῆκον ψυχῆς τρόπον, τὸ καὶ ἑνοῦν ἡμᾶς πρὸς ἐκεῖνα. διόπερ καὶ κτείνοντες αὐτὰ καὶ ταῖς σαρξὶν αὐτῶν τρεφόμενοι ἀδικήσομέν τε καὶ ἀσεβήσομεν ὡς συγγενεῖς ἀναιροῦντες. — καὶ Ἐμπεδοκλῆς πού φησιν·*

428 *οὐ παύσεσθε φόνοιο δυσηχέος; οὐκ ἐσορᾶτε* 416
ἀλλήλους δάπτοντες ἀκηδείῃσι νόοιο;

καὶ

430 *μορφὴν δ' ἀλλάξαντα πατὴρ φίλον υἱὸν ἀείρας* 410 — carnem edentes exsecratur
σφάζει ἐπευχόμενος μέγα νήπιος· οἱ δὲ φορεῦνται,
λισσόμενοι θύοντος, ὁ δὲ νήκουστος ὁμοκλέων
σφάξας ἐν μεγάροισι κακὴν ἀλεγύνατο δαῖτα,
ὡς δ' αὔτως πατέρ' υἱὸς ἑλὼν καὶ μητέρα παῖδες
435 *θυμὸν ἀπορραίσαντε φίλας κατὰ σάρκας ἔδουσιν.* 415

Cf. Plut. de Esu Carn. II 3 et ipsum Emp. ap. Porphyr. de Abstin. II 31:

436 *οἴμοι ὅτ' οὐ πρόσθεν με διώλεσε νηλεὲς ἦμαρ,*
πρὶν σχέτλι' ἔργα βορᾶς περὶ χείλεσι μητίσασθαι.

c. Sacrificia incruenta etiam a Pythagoreis et Orphicis commendantur, v. Plato Leg. VI 782 C. Alia quoque ad Pythagoreorum instar praecipit; cf. Theon. Smyrn. Arithm. I, p. 19 Bull., p. 15, 9 Hiller. *ὁ μὲν γὰρ Ἐμπ. κρηνάων ἀπὸ πέντε ταμόντα, φησίν, ἀτειρέϊ χαλκῷ* [1] *δεῖν ἀπορρύπτεσθαι.*

Illud vero merito admiratus est Plut. de Cohib. Ira 16, p. 464. *ἐπὶ πᾶσι τοίνυν τὸ μὲν τοῦ Ἐμπεδοκλέους μέγα καὶ θεῖον ἡγούμην, τὸ Νηστεῦσαι κακότητος.*

---

1) Codex in litura *πέντ' ἀνιμῶντας ἀτ. χ.* Cf. Vahlen ad Ar. poet. 21 et Diels, *Hermes* XV 173, qui exempli causa tales effinxit versus:

443 *κρηνάων ἄπο πέντε ταμὼν ἐν ἀτειρέι χαλκῷ*
χεῖρας ἀπόρρυψαι.

Vs. 431. *οἱ δὲ πορεῦνται λισσόμενοι θύοντες* Libri. *πονεῦνται* Hermann. *οἱ δ' ἐπορεῦνται* Bergk. *ὃς δ' ἐπαρᾶται* Lobeck. *ὗς δ' ἐβόησε* Mullach. *ὃς δ' ἀπόρουσε* Stein. *φορεῦνται* (at illi trahuntur) Diels p. 173. Idem dubit. *ἀλλάξαντε — φίλω υἱώ.* — Vs. 432. Libri *ὃ δ' ἀνήκουστος.* Bergk *θύοντος· ὁ δὲ νήκουστος ὁμοκλέων.*

Leucippus et Democritus.

Leucippus

Theophrastus ap. Simpl. Phys. 7 r. 28, 4 D. *Λεύκιππος δὲ* 143 *ὁ Ἐλεάτης ἢ Μιλήσιος* [a] — *ἀμφοτέρως γὰρ λέγεται περὶ αὐτοῦ* — *κοινωνήσας Παρμενίδῃ* [b] *τῆς φιλοσοφίας οὐ τὴν αὐτὴν ἐβάδισε Παρμενίδῃ καὶ Ξενοφάνει περὶ τῶν ὄντων ὁδόν, ἀλλ' ὡς δοκεῖ τὴν ἐναντίαν.* (Doxogr. 483, 11.)

a. Idem voc. pro *Μήλιος* legendum ap. Diog. IX 30; certe Milesius dicitur ap. Clem. Protrept. 43 D aliosque auctores.

b. Diog. IX 30. *οὗτος ἤκουσε Ζήνωνος.* Cum Eleatis coniungitur Leucippus etiam apud Arist. Gen. et Corr. I 8. 325 a 2—36. Aristoteles Leucippum primum atomos excogitasse censet. Libri eius, unde Aristoteles et Theophrastus sapientiam ipsius cognoverant, vulgo Democriteis videntur inserti fuisse; Diog. IX 46 (Democriti) *Μέγας διάκοσμος, ὃν οἱ περὶ Θεόφραστον Λευκίππου φασὶν εἶναι.* Dubitanter etiam is qui scripsit de Melisso 6, 980 a 7. *ἐν τοῖς Λευκίππου καλουμένοις λόγοις.* At fidenter Stob. Ecl. I 160. Dox. 321 b. *Λεύκιππος ... λέγει ἐν τῷ Περὶ νοῦ.* Quae verba cum ex Theophrasto hausta sint, frustra librum illum Heeren et Mullach vindicant Democrito. Simpl. Phys. 6 r. 25, 1 D. *Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης τὰ μὲν πλεῖστα συμπεφορημένως γέγραφε τὰ μὲν κατὰ Ἀναξαγόραν, τὰ δὲ κατὰ Λεύκιππον λέγων.* (Doxogr. 477.) Aristot. de Gen. et Corr. I 8 (RP 148 A). *περὶ πάντων ἑνὶ λόγῳ διωρίκασι Λεύκιππος καὶ Δημόκριτος.* Quo loco quae sequuntur, ex ipsius Leucippi sunt libro: *τοῦ ὄντος οὐθὲν μὴ ὂν φησιν εἶναι.*

libri

fueritne Leucippus fu t

Mira narrat Diog. X 13, quo loco Epicurum dixit negasse antiquis philosophis se quidquam debere: *ἀλλ' οὐδὲ Λεύκιππόν τινα γεγενῆσθαί φησι φιλόσοφον .... ὃν ἔνιοί φασι .... διδάσκαλον Δημοκρίτου γεγενῆσθαι.* Epicuri iactationi Erwinus Rhode tantum tribuit, ut oratione apud philologos Treviris 1879 habita (cf. *Jahrb. f. Philol.* 1882, p. 741) fuisse Leucippum ipse quoque negaverit. Praetulit Aristotelis et Theophrasti auctoritatem, revocavit Leucippum eique *Μέγαν διάκοσμον* illum reddidit H. Diels, in Actis Philol. Stettin. 1881 editis. Accedit quod Leucippi sententiae non omnes cum Democriteis congruunt, v. Diels

97[7]; tum quod iam ante Democritum, qui circa annum 420 floruisse putandus est, reperiuntur apud alios vestigia doctrinae atomorum, e Leucippo nimirum haustae. Detexit ea apud Anaxagoram Zeller I[4] 920; de Melisso cf. ibid. 852; de Diogene vero Apolloniate Diels l. c. 105—108.

149 A Arist. de Caelo III 4. 303 [a] 4, de Gener. Animal. II 6. 742 [b] 20. *Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης* [a]. Democriti vita

149 B Diog. IX 41. *Γέγονε δὲ τοῖς χρόνοις, ὡς αὐτός φησιν ἐν τῷ Μικρῷ διακόσμῳ, νέος κατὰ πρεσβύτην Ἀναξαγόραν, ἔτεσιν αὐτοῦ νεώτερος τετταράκοντα. συντετάχθαι δέ φησι τὸν Μικρὸν διάκοσμον, ἔτεσιν ὕστερον τῆς Ἰλίου ἁλώσεως* [b] *τριάκοντα καὶ ἑπτακοσίοις. γεγόνοι δ' ἄν, ὡς μὲν Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς Χρονικοῖς, κατὰ τὴν ὀγδοηκοστὴν Ὀλυμπιάδα· ὡς δὲ Θρασύλος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Τὰ πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Δημοκρίτου βιβλίων κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἑβδόμης καὶ ἑβδομηκοστῆς Ὀλυμπιάδος, ἐνιαυτῷ, φησί, πρεσβύτερος ὢν Σωκράτους* [c].

a. Diog. IX 34. *Ἀβδηρίτης ἢ ὥς ἔνιοι Μιλήσιος.* Abderitici sermonis proprietatem in libris Democriteis deprehendisse sibi videbantur grammatici, v. Menag. in Diog. IX 47.

b. De omni hoc loco Diels Mus. Rhen. XXXI 29. Annus Troianus certe non ad Eratosthenis rationem 1184/3; haec enim Democriti erat temporibus ignota. Thrasylus vero etiam 10 annis altius repetit ab anno 1194/3, unde annum effecit 470. At fortasse 1150 (cf. ten Brink, *Philologus* VI 589) is est annus, quem Democritus (et Ephorus?) statuit. — Diversa ap. Diodor. XIV 11. *περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον* (404) *καὶ Δημόκριτος ὁ φιλόσοφος ἐτελεύτησε βιώσας ἔτη ἐνενήκοντα* (de cuius errore Diels l. c. 31). Summa annorum variatur: 109 Lucianus, Macrob. 18 et Hipparchus ap. Diog. IX 43; paene 108 Censorin. de Die Nat. XV 10 tradit.

c. Democritum philosophum extitisse ante Socratem cernitur ex Aristotelis Met. XIII 4. 1078 [b] 20; de Part. An. I 1. 642 [a] 26. Ar. Meteorol. II 7. *Ἀναξαγόρας . . ὁ Κλαζομένιος καὶ πρότερος Ἀναξιμένης ὁ Μιλήσιος ἀπεφήναντο καὶ τούτων ὕστερος Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης.* Respici Democritum non nominatum a Platone Republ. X 583 B et Phileb. 43 D, docet Hirzel, *Unters.* I 141.

145 A Clem. Strom. I p. 357 P. *Τάδε λέγει Δημόκριτος — —, ἧ σεμνυνόμενός φησί που ἐπὶ τῇ πολυμαθίᾳ· „Ἐγὼ δὲ τῶν κατ' ἐμεωυτὸν ἀνθρώπων γῆν πλείστην ἐπεπλανησάμην ἱστορέων τὰ μήκιστα, καὶ ἀέρας τε καὶ γέας πλείστας εἶδον, καὶ λογίων ἀνθρώπων πλείστων ἐσήκουσα, καὶ γραμμέων συνθέσιος μετὲ* itinera

ἀποδέξιος[1] *οὐδείς κώ με παρήλλαξεν, οὐδ' οἱ Αἰγυπτίων καλεόμενοι Ἀρπεδονάπται*[2], *σὺν τοῖς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἐπ' ἔτε' ὀγδώκοντα ἐπὶ ξείνης ἐγενήθην."*[3] *ἐπῆλθε γὰρ Βαβυλῶνά τε καὶ Περσίδα καὶ Αἴγυπτον τοῖς τε Μάγοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι μαθητεύων.*

quos sapientes viderit aut audierit — Diog. IX 34. *Οὗτος Μάγων*[a] *τινῶν διήκουσε καὶ Χαλδαίων, Ξέρξου τοῦ βασιλέως ἐπιστάτας τῷ πατρὶ αὐτοῦ καταλιπόντος ἡνίκ' ἐξενίσθη*[a] *παρ' αὐτῷ, καθά φησι καὶ Ἡρόδοτος· παρ' ὧν τά τε περὶ θεολογίας καὶ ἀστρολογίας ἔμαθεν ἔτι παῖς ὤν. ὕστερον δὲ Λευκίππῳ*[b] *παρέβαλε καὶ Ἀναξαγόρᾳ*[c] *κατά τινας, ἔτεσιν ὢν αὐτοῦ νεώτερος τετταράκοντα. Φαβωρῖνος δέ φησιν ἐν παντοδαπῇ ἱστορίᾳ λέγειν Δημόκριτον περὶ Ἀναξαγόρου ὡς οὐκ εἴησαν αὐτοῦ αἱ δόξαι αἵ τε περὶ ἡλίου καὶ σελήνης ἀλλ' ἀρχαῖαι, τὸν δ' ὑφῃρῆσθαι·* 35. *διασύρειν τ' αὐτοῦ τὰ περὶ τῆς διακοσμήσεως καὶ τοῦ νοῦ, ἐχθρῶς ἔχοντα πρὸς αὐτόν, ὅτι δὴ μὴ προσήκατο*[d] *αὐτόν.* 145 B

a. Herodotus nec VII 109 nec VIII 120 neque usquam tale quidquam prodit. Diog. IX 35. *τοῖς τε γυμνοσοφισταῖς φασί τινες συμμῖξαι αὐτὸν ἐν Ἰνδίᾳ καὶ ἐς Αἰθιοπίαν ἐλθεῖν.* Cf. Aeliani Var. Hist. IV 29. *τὴν παρὰ Δαμασίππου τοῦ πατρὸς οὐσίαν εἰς τρία μέρη νεμηθεῖσαν τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς τρισί, τἀργύριον μόνον λαβὼν ἐφόδιον τῆς ὁδοῦ τὰ λοιπὰ τοῖς ἀδελφοῖς εἴασε. διὰ ταῦτά τοι καὶ Θεόφραστος αὐτὸν ἐπῄνει ὅτι περιῄει κρείττονα ἀγερμὸν ἀγείρων Μενελάου καὶ Ὀδυσσέως.* Diod. I 98, 3: *ὑπολαμβάνουσι δὲ καὶ Δημόκριτον παρ' αὐτοῖς* (sc. *Αἰγυπτίοις*) *ἔτη διατρῖψαι πέντε καὶ πολλὰ διδαχθῆναι τῶν κατὰ τὴν ἀστρολογίαν.* Demetr. Magnes (*ἐν ὁμωνύμοις*) ap. Diog. IX 36. *δοκεῖ δὲ καὶ Ἀθήναζε ἐλθεῖν καὶ μὴ σπουδάσαι γνωσθῆναι δόξης καταφρονῶν, καὶ εἰδέναι μὲν Σωκράτην, ἀγνοεῖσθαι δὲ ὑπ' αὐτοῦ. Ἦλθον γάρ, φησίν, εἰς Ἀθήνας, καὶ οὔτις με ἔγνωκεν.* Ibid. 37 Demetrius Phalereus negat eum Athenas venisse.

b. Leucippi *ἑταῖρος* appellatur, Ar. Met. I 4. 985 b 4. Simpl. Phys. 7 r. 28, 15 D.

---

1) De significatione cf. Herod. I 1. 207 extr.; II 101 in. — 2) Euseb. Praep. Ev. X 4 *Ἀρσεπεδονάπται.* Sturz de dial. Maced. p. 98. — 3) Haec aperte corrupta sunt, cf. Diod. apud **RP** 145 a. Numerum *ὀγδώκοντα* (*π'*) ex *πέντε* (*π*) ortum existimat Papencordt, de Atomicorum doctrina 10. Scribendum Prellero videbatur: *Ἀρπεδονάπται, σὺν τοῖσι ἐπ' ἔτεα πέντε ἐγενήθην.* Verba *ἐπὶ πᾶσιν* et *ἐπὶ ξείνης* addita esse ab eo, qui *πέντε* numeium in *ὀγδώκοντα* mutavisset, ut ne infinitum illud tempus apud solos Aegyptios Democritus moratus esse videretur. Cf. Clinton. F. H. ann. 381. Fortasse aliud quiddam latet.

c. Anaxagoram ab eo auditum esse non magis veri simile quam Pythagoreos. Quamquam est apud Diog. IX 38. *δοκεῖ δέ, φησὶν ὁ Θρασύλος, ζηλωτὴς γεγονέναι καὶ τῶν Πυθαγορικῶν. ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Πυθαγόρου μέμνηται θαυμάζων αὐτὸν ἐν τῷ ὁμωνύμῳ συγγράμματι. — πάντως μέντοι τῶν Πυθαγορικῶν τινος ἀκοῦσαί φησιν αὐτὸν Γλαῦκος ὁ Ῥηγῖνος, κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους αὐτῷ γεγονώς. φησὶ δὲ καὶ Ἀπολλόδωρος ὁ Κυζικηνὸς Φιλολάῳ αὐτὸν συγγεγονέναι.*

d. Obliviscitur hic scriptor, antea, Diog. II 14, contrarium se retulisse: (*Ἀναξ.*) *ἔδοξε . . . Δημοκρίτῳ ἀπεχθῶς ἐσχηκέναι, ἀποτυχὼν τῆς πρὸς αὐτὸν κοινολογίας.*

146 A Diog. IX 45. *Τὰ δὲ βιβλία αὐτοῦ καὶ Θρασύλος ἀναγέγραφε κατὰ τάξιν οὕτως ὡσπερεὶ καὶ τὰ Πλάτωνος, κατὰ τετραλογίαν* [a]. — libri

146 B Cic. Orat. 67. Itaque video visum esse nonnullis Platonis et Democriti locutionem, etsi absit a versu, tamen quod incitatius feratur et clarissimis verborum luminibus utatur, potius poema putandum quam comicorum poetarum [b]. — genus dicendi

a. Sequitur conspectus librorum Democriti, de quo v. Schleiermacher, Op. Omn. III. sect. III 292—305. Mullach Democr. fragm. 100—159. Fr. Nietzsche, *Beitr. z. Quellenkunde u. Kritik d. Laertius Diog.*, *Gratul.-Schr.*, *Basel* 1870, p. 22: de Thrasyli indice librorum Dem. Plurima eum scripsisse refert idem Diog. I 16. Quae nomini eius adhaerent librorum fragmenta et tituli, ad omnia fere genera artium pertinent: physicam mathematicam ethicam musicam grammaticam mechanicam meteorologiam geographiam. Cf. Seneca Ep. 90, 32. Vitruv. de Archit. praef. Agathem. Comp. Geogr. I 1 hunc inter eos nominat, quibus ducibus geographia plurimum profecerit. Item nomen Democriti creberrime legitur in Eudoxi[1] q. f. arte et in *παραπήγμασι* Gemini et Ptolemaei. Quod Thrasylus 15 tetralogias librorum Democriteorum disposuit, non obstat, quominus nonnullos incertae fidei eum recepisse credamus. Erw. Rhode in Act. Phil. Trever. Lips. 1880, p. 70[1] suspectas habet quaecunque Democriti de animalibus et plantis opiniones ferantur apud scriptores Theophrasto recentiores. Moralium vero sententiarum tantam esse turbam ac colluvionem ut diiudicari iam non queat, quae genuinae sint quae falsae (ibid. 70[2]). Austerior etiam censor est Rose, de Arist. libr. ord. 6. At Lortzing statuit, libros *περὶ εὐθυμίης* et *ὑποθήκας* Democriti esse (*über d. eth. Fragm. d. Demokr. Progr. Berl.* 1873). Cf. R. Hirzel, *Hermes* XIV 354—407. Vehementer aberrat a vero auctor Suidae v. *Δημόκριτος· γνήσια δὲ αὐτοῦ βιβλία εἰσὶ δύο, ὅ τε Μέγας Διάκοσμος* (is vero Leucippi est v. RP 143, b) *καὶ τὸ Περὶ φύσεως κόσμου.* Thrasylus grammaticus idemque mathematicus, qui *τὰ πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Δημοκρίτου βιβλίων* composuit (RP 144) vixit temporibus Tiberii, v. C. F. Hermann Ind. lect. Gotting. 1852/53.

1) *Εὐδόξου τέχνη* ed. Brunet de Presle p. 74.

b. Cf. Cic. de Orat. I 49; Dionys. Hal. de Comp. Verb. 24. Plut. Symp. V 7, p. 683. *τὸν ἄνδρα τῇ λέξει δαιμονίως λέγειν καὶ μεγαλοπρεπῶς.* Varia ornatissimae orationis exempla congessit Papencordt, de Atom. doctr. (Berol. 1832) I 19.

Democriti Abd. op. fragmenta collegit etc. F. W. A. Mullach, Berol. 1843. Cf. FPG I 330. Memorandi praeterea: J. F. W. Burchard, Democr. philosophiae de sensibus fragm., Minden 1830; *Fragm. d. Moral d. Dem.*, Minden 1834. Fr. Heimsoeth, Dem. de anima doctrina, Bonn 1835. B. ten Brink, anecdota Epicharmi, Democriti rel., *Philologus*, VI 577 (1851); Dem. de se ipso testimonia, ib. 589; VII 354; Dem. liber *περὶ ἀνθρώπου φύσιος* ib. VIII 414. Democritea, ib. XXIX 605 (1870). Ed. Johnson, *d. Sensualismus d. Dem.* etc., progr., Plauen 1868. Natorp, *Forschungen* p. 164—208.

plenum et vacuum

147 Aristot. Met. I 4. 985 [b] 4. *Λεύκιππος δὲ καὶ ὁ ἑταῖρος αὐτοῦ Δημόκριτος στοιχεῖα μὲν τὸ πλῆρες καὶ τὸ κενὸν εἶναί φασι, λέγοντες οἷον τὸ μὲν ὄν* [a], *τὸ δὲ μὴ ὄν, τούτων δὲ τὸ μὲν πλῆρες καὶ στερεὸν τὸ ὄν, τὸ δὲ κενόν γε καὶ μανὸν τὸ μὴ ὄν (διὸ καὶ οὐθὲν μᾶλλον τὸ ὂν τοῦ μὴ ὄντος εἶναί φασιν, ὅτι οὐδὲ τὸ κενὸν* [1] *τοῦ σώματος), αἴτια δὲ τῶν ὄντων ταῦτα ὡς ὕλην. καὶ καθάπερ οἱ ἓν ποιοῦντες τὴν ὑποκειμένην οὐσίαν τἆλλα τοῖς πάθεσιν αὐτῆς γεννῶσι, τὸ μανὸν καὶ τὸ πυκνὸν ἀρχὰς τιθέμενοι τῶν παθημάτων, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οὗτοι τὰς διαφορὰς αἰτίας τῶν ἄλλων εἶναί φασιν. ταύτας μέντοι τρεῖς εἶναι λέγουσι, σχῆμά τε καὶ τάξιν καὶ θέσιν· διαφέρειν* [b] *γάρ φασι τὸ ὂν ῥυσμῷ καὶ διαθιγῇ καὶ τροπῇ μόνον. τούτων δὲ ὁ μὲν ῥυσμὸς σχῆμά ἐστιν, ἡ δὲ διαθιγὴ τάξις, ἡ δὲ τροπὴ θέσις· διαφέρει γὰρ τὸ μὲν Α τοῦ Ν σχήματι, τὸ δὲ ΑΝ τοῦ ΝΑ τάξει, τὸ δὲ Ζ τοῦ Ν θέσει.*

διαφοραί

a. Plut. adv. Colot. 4, 2: (*Δημόκριτος*) *διορίζεται μὴ μᾶλλον τὸ δὲν ἢ τὸ μηδὲν εἶναι· δὲν μὲν ὀνομάζων τὸ σῶμα, μηδὲν δὲ τὸ κενόν, ὡς καὶ τούτου φύσιν τινὰ καὶ ὑπόστασιν ἰδίαν ἔχοντος.*

b. Differentia est non qualitatis sed tantummodo quantitatis. Plut. adv. Colot. 8, 4: *τί γὰρ λέγει Δημόκριτος; οὐσίας ἀπείρους τὸ πλῆθος ἀτόμους τε καὶ ἀδιαφόρους ἔτι δ' ἀποίους καὶ ἀπαθεῖς ἐν τῷ κενῷ φέρεσθαι διεσπαρμένας. ὅταν δὲ πελάσωσιν ἀλλήλαις ἢ συμπέσωσιν ἢ περιπλακῶσι, φαίνεσθαι τῶν ἀθροιζομένων τὸ μὲν ὕδωρ, τὸ δὲ πῦρ, τὸ δὲ φυτόν, τὸ δ' ἄνθρωπον· εἶναι δὲ πάντα τὰς ἀτόμους ἰδέας* (al. *ἰδίως*) *ὑπ' αὐτοῦ καλουμένας, ἕτερον δὲ μηδέν.*

Quomodo argumentatus sit Democritus, aperit Aristoteles, de Gen. et Corr. I 7, 323 [b] 10: *Δημόκριτος — φησὶ — τὸ αὐτὸ καὶ ὅμοιον*

---

1) *τοῦ κενοῦ τὸ σῶμα* ci. Schwegler.

εἶναι τό τε ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον· οὐ γὰρ ἐγχωρεῖν τὰ ἕτερα καὶ διαφέροντα πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ κἂν ἕτερα ὄντα ποιῇ τι εἰς ἄλληλα, οὐχ ᾗ ἕτερα, ἀλλ' ᾗ ταὐτόν τι ὑπάρχει, ταύτῃ τοῦτο συμβαίνειν αὐτοῖς.

148 A Aristot. de Gen. et Corr. I 8. 324^b 35. Ὁδῷ δὲ μάλιστα καὶ περὶ πάντων ἑνὶ λόγῳ διωρίκασι Λεύκιππος καὶ Δημόκριτος, ἀρχὴν ποιησάμενοι κατὰ φύσιν ἥπερ ἐστίν. ἐνίοις γὰρ τῶν ἀρχαίων ἔδοξε τὸ ὂν ἐξ ἀνάγκης ἓν εἶναι καὶ ἀκίνητον κτλ. 325^a 23. Λεύκιππος δ' ἔχειν ᾠήθη λόγους· οἵτινες πρὸς τὴν αἴσθησιν ὁμολογούμενα λέγοντες οὐκ ἀναιρήσουσιν οὔτε γένεσιν οὔτε φθορὰν οὔτε κίνησιν καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὄντων. ὁμολογήσας δὲ ταῦτα μὲν τοῖς φαινομένοις, τοῖς δὲ τὸ ἓν κατασκευάζουσιν [1] ὡς οὔτε ἂν κίνησιν οὖσαν ἄνευ κενοῦ τό τε κενὸν μὴ ὄν, καὶ τοῦ ὄντος οὐθὲν μὴ ὄν φησιν εἶναι. τὸ γὰρ κυρίως ὂν παμπληθὲς ὄν· ἀλλ' εἶναι τὸ τοιοῦτον οὐχ ἕν, ἀλλ' ἄπειρα τὸ πλῆθος [a] καὶ ἀόρατα διὰ σμικρότητα τῶν ὄγκων. ταῦτα δ' ἐν τῷ κενῷ φέρεσθαι (κενὸν [b] γὰρ εἶναι), καὶ συνιστάμενα μὲν γένεσιν ποιεῖν, διαλυόμενα δὲ φθοράν. ποιεῖν δὲ καὶ πάσχειν ᾗ τυγχάνουσιν ἁπτόμενα· ταύτῃ γὰρ οὐχ ἓν εἶναι. καὶ συντιθέμενα δὲ καὶ περιπλεκόμενα γεννᾶν· ἐκ δὲ τοῦ κατ' ἀλήθειαν ἑνὸς οὐκ ἂν γενέσθαι πλῆθος, οὐδ' ἐκ τῶν ἀληθῶς πολλῶν ἕν, ἀλλ' εἶναι τοῦτ' ἀδύνατον· ἀλλ' ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τῶν ἄλλων τινές φασι πάσχειν διὰ πόρων, οὕτω πᾶσαν ἀλλοίωσιν καὶ πᾶν τὸ πάσχειν τοῦτον γίνεσθαι τὸν τρόπον, διὰ τοῦ κενοῦ γιγνομένης τῆς διαλύσεως καὶ τῆς φθορᾶς, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς αὐξήσεως, ὑπεισδυομένων στερεῶν [c]. σχεδὸν δὲ καὶ Ἐμπεδοκλεῖ ἀναγκαῖον λέγειν, ὥσπερ καὶ Λεύκιππός φησιν· εἶναι γὰρ ἄττα στερεά, ἀδιαίρετα δέ, εἰ μὴ πάντῃ πόροι συνεχεῖς εἰσιν.

a ἄτομοι describuntur

148 B Theophrastus apud Simplic. Phys. 7^r. 28, 7 D. Dox. 483, 14. Ἐκείνων [2] γὰρ ἓν καὶ ἀκίνητον καὶ ἀγένητον καὶ πεπερασμένον ποιούντων τὸ πᾶν καὶ τὸ μὴ ὂν μηδὲ ζητεῖν συγχωρούντων, οὗτος (Leucippus) ἄπειρα καὶ ἀεὶ κινούμενα ὑπέθετο στοιχεῖα τὰς ἀτόμους καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς σχημάτων ἄπειρον τὸ πλῆθος διὰ τὸ μηδὲν μᾶλλον τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον εἶναι καὶ γένεσιν καὶ μεταβολὴν ἀδιάλειπτον ἐν τοῖς οὖσι θεωρῶν. ἔτι δὲ οὐδὲν μᾶλλον τὸ ὂν ἢ τὸ μὴ ὂν ὑπάρχειν, καὶ αἴτια ὁμοίως εἶναι τοῖς γινομένοις ἄμφω. τὴν γὰρ

b sunt in vacuo

---

1) Eleatas dicit, Melissum maxime, v. Z. I^4 557^1, Natorp, *Forschungen* p. 169. — 2) Parmenidem commemoravit et Xenophanem. Initium v. RP 133.

τῶν ἀτόμων οὐσίαν ναστὴν καὶ πλήρη ὑποτιθέμενος ὂν ἔλεγεν εἶναι καὶ ἐν τῷ κενῷ φέρεσθαι, ὅπερ μὴ ὂν ἐκάλει καὶ οὐκ ἔλαττον τοῦ μὴ ὄντος εἶναί φησι. παραπλησίως δὲ καὶ ὁ ἑταῖρος αὐτοῦ Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης ἀρχὰς ἔθετο τὸ πλῆρες καὶ τὸ κενόν, ὧν τὸ μὲν ὂν τὸ δὲ μὴ ὂν ἐκάλει· ὡς γὰρ ὕλην τοῖς οὖσι τὰς ἀτόμους ὑποτιθέντες τὰ λοιπὰ γεννῶσι ταῖς διαφοραῖς αὐτῶν. τρεῖς δέ εἰσιν αὗται ῥυσμὸς τροπὴ διαθιγή, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν σχῆμα καὶ θέσις καὶ τάξις. πεφυκέναι γὰρ τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου κινεῖσθαι καὶ φέρεσθαι τὰ συγγενῆ πρὸς ἄλληλα καὶ τῶν σχημάτων ἕκαστον εἰς ἑτέραν ἐγκοσμούμενον σύγκρισιν ἄλλην ποιεῖν διάθεσιν· ὥστε εὐλόγως ἀπείρων οὐσῶν τῶν ἀρχῶν πάντα τὰ πάθη καὶ τὰς οὐσίας ἀποδώσειν ἐπηγγέλλοντο, ὑφ' οὗ τέ τι γίνεται καὶ πῶς.

tres atomorum differentiae

a. Cur ita statuerit v. Aristot. de Caelo III 4. 303 ᵃ 10: *ἐπεὶ διαφέρει τὰ σώματα σχήμασιν, ἄπειρα δὲ τὰ σχήματα, ἄπειρα καὶ τὰ ἁπλᾶ σώματά φασιν εἶναι.*

b. Negat igitur, nisi esset inane, res moveri posse. Praeterea nisi corpora intervallis disiungerentur, futurum esse ut omnia in unum cogerentur, ut ait Lucretius I 520. *Si nil esset quod inane vacaret, omne foret solidum.* De quo argumento Aristoteles Phys. IV 6. 213 ᵃ 31: *Οὔκουν τοῦτο δεῖ δεικνύναι* (sc. *τοὺς πειρωμένους δεικνύναι ὅτι οὐκ ἔστι κενόν*), *ὅτι ἔστι τι ὁ ἀήρ, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι διάστημα ἕτερον τῶν σωμάτων, οὔτε χωριστὸν οὔτε ἐνεργείᾳ ὄν, ὃ διαλαμβάνει τὸ πᾶν σῶμα ὥστ' εἶναι μὴ συνεχές, καθάπερ λέγουσι Δημόκριτος καὶ Λεύκιππος.* Alia Democriti argumenta ibid. 213 ᵇ 4: *λέγουσι δ' ἓν μὲν* (1) *ὅτι κίνησις ἡ κατὰ τόπον οὐκ ἂν εἴη* (*αὕτη δ' ἐστὶ φορὰ καὶ αὔξησις*)· *οὐ γὰρ ἂν δοκεῖν εἶναι κίνησιν, εἰ μὴ εἴη κενόν· τὸ γὰρ πλῆρες ἀδύνατον εἶναι δέξασθαί τι. εἰ δὲ δέξεται καὶ ἔσται δύο ἐν ταὐτῷ, ἐνδέχοιτ' ἂν καὶ ὁποσαοῦν εἶναι ἅμα σώματα·* 213 ᵇ 9. *εἰ δὲ τοῦτο ἐνδέχεται, καὶ τὸ μικρότατον δέξεται τὸ μέγιστον·* 213 ᵇ 14. *ἕνα μὲν οὖν τρόπον ἐκ τούτων δεικνύουσιν ὅτι ἔστι τι κενόν* (2), *ἄλλον δ' ὅτι φαίνεται ἔνια συνιόντα καὶ πιλούμενα, οἷον καὶ τὸν οἶνόν φασι δέχεσθαι μετὰ τῶν ἀσκῶν τοὺς πίθους, ὡς εἰς τὰ ἐνόντα κενὰ συνιόντος τοῦ πυκνουμένου σώματος.* (3) *ἔτι δὲ καὶ ἡ αὔξησις δοκεῖ πᾶσι γίγνεσθαι διὰ κενοῦ· τὴν μὲν γὰρ τροφὴν σῶμα εἶναι, δύο δὲ σώματα ἀδύνατον ἅμα εἶναι.* (4) *μαρτύριον δὲ καὶ τὸ περὶ τῆς τέφρας ποιοῦνται, ἣ δέχεται ἴσον ὕδωρ ὅσον τὸ ἀγγεῖον τὸ κενόν.*

c. Nulla est alia mutatio atomorum nisi quae fit motu. Ipsae sunt *ἀπαθεῖς*, v. Plut. loc. **RP** 147 b. Arist. de Gen. et Corr. I 8. 325 ᵇ 36: *ἀναγκαῖον ἀπαθές τε ἕκαστον λέγειν τῶν ἀδιαιρέτων, οὐ γὰρ οἷόντε πάσχειν ἀλλ' ἢ διὰ τοῦ κενοῦ.* Cf. Ar. de Caelo III 7.

motio

Arist. Met. I 4. 985 ᵇ 19. Περὶ δὲ κινήσεως, ὅθεν ἢ πῶς ὑπάρχει τοῖς οὖσι, καὶ οὗτοι παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ῥαθύμως ἀφεῖσαν. 149

149 B De Caelo III 2. 300 b 8. *Διὸ καὶ Λευκίππῳ καὶ Δημοκρίτῳ, τοῖς λέγουσιν ἀεὶ κινεῖσθαι τὰ πρῶτα σώματα ἐν τῷ κενῷ καὶ τῷ ἀπείρῳ, λεκτέον τίνα κίνησιν καὶ τίς ἡ κατὰ φύσιν αὐτῶν κίνησις* [b]. *εἰ γὰρ ἄλλο ὑπ' ἄλλου κινεῖται βίᾳ τῶν στοιχείων, ἀλλὰ καὶ κατὰ φύσιν ἀνάγκη τινὰ εἶναι κίνησιν ἑκάστου, παρ' ἣν ἡ βίαιός ἐστιν* [c].

motus aeternus

a. Motus atomorum nullo a principio sed ex aeterno tempore (Ciceronis verba, de fin. I 17). Arist. Phys. VIII 1. 252 a 32. *ὅλως δὲ τὸ νομίζειν ἀρχὴν εἶναι ταύτην ἱκανήν, ὅτι ἀεὶ ἢ ἔστιν οὕτως ἢ γίγνεται, οὐκ ὀρθῶς ἔχει ὑπολαβεῖν, ἐφ' ὃ Δημόκριτος ἀνάγει τὰς περὶ φύσεως αἰτίας, ὡς οὕτω καὶ τὸ πρότερον ἐγίνετο· τοῦ δὲ ἀεὶ οὐκ ἀξιοῖ ἀρχὴν ζητεῖν.* — Cf. Arist. Gen. Anim. V 8. 789 b 2.

b. Necessitate omnia fiunt. Stob. Ecl. I 160. Doxogr. 321. *Λεύκιππος πάντα κατ' ἀνάγκην, τὴν δ' αὐτὴν ὑπάρχειν εἱμαρμένην. λέγει γὰρ ἐν τῷ Περὶ νοῦ· οὐδὲν χρῆμα μάτην γίνεται, ἀλλὰ πάντα ἐκ λόγου τε καὶ ὑπ' ἀνάγκης.*

δίνη

c. Turbo atomorum. Sext. Math. IX 113. *κατ' ἀνάγκην μὲν καὶ ὑπὸ δίνης, ὡς ἔλεγον οἱ περὶ Δημόκριτον, οὐκ ἂν κινοῖτο ὁ κόσμος.* Cf. Diog. IX 45. IX 32.

τὸ αὐτόματον

d*. Sua sponte vel casu moveri, parum accurate tradit Aristoteles, Phys. II 4. 196 a 24: *εἰσὶ δέ τινες οἳ καὶ τοὐρανοῦ τοῦδε καὶ τῶν κοσμικῶν αἰτιῶνται τὸ αὐτόματον· ἀπὸ ταὐτομάτου γὰρ γίγνεσθαι τὴν δίνην καὶ τὴν κίνησιν τὴν διακρίνασαν καὶ καταστήσασαν εἰς ταύτην τὴν τάξιν τὸ πᾶν.* Simpl. Phys. 73 v. 327, 24 D. *ἀλλὰ καὶ Δημόκριτος ἐν οἷς φησι „δεῖνον* [1] *ἀπὸ τοῦ παντὸς ἀποκριθῆναι παντοίων εἰδέων“ (πῶς δὲ καὶ ὑπὸ τίνος αἰτίας μὴ λέγει) ἔοικεν ἀπὸ ταὐτομάτου καὶ τύχης γεννᾶν αὐτόν.* Id immerito criminatur Cic. D. Nat. I 66: ***nulla cogente natura, sed concursu quodam fortuito.*** Rectius idem de Fin. I 20 commemorat concursionem turbulentam.

genera motuum

e*. Diversa motuum genera. Stob. Ecl. I 394. Dox. 319. *Δημόκριτος ἓν γένος κινήσεως τὸ κατὰ παλμὸν* [2] *ἀπεφαίνετο.* Alex. ad Metaph. I 4. p. 27, 20: *οὗτοι γὰρ* (Leucippus et Democritus) *λέγουσιν ἀλληλοτυπούσας καὶ κρουομένας πρὸς ἀλλήλας κινεῖσθαι τὰς ἀτόμους.* — Simpl. Phys. 9 v. 42, 10 D. *Δημόκριτος φύσει ἀκίνητα λέγων τὰ ἄτομα πληγῇ κινεῖσθαί φησιν.* Cf. Cic. de Fato 46. — Simplic. de Caelo 254 v 27. Schol. Arist. 510 b 30: *οἱ περὶ Δημόκριτον καὶ ὕστερον Ἐπίκουρος τὰς ἀτόμους πάσας ὁμοφυεῖς οὔσας βάρος ἔχειν φασί, τῷ δὲ εἶναί τινα βαρύτερα ἐξωθούμενα τὰ κουφότερα ὑπ' αὐτῶν ὑφιζανόντων ἐπὶ τὸ ἄνω φέρεσθαι· καὶ οὕτω λέγουσιν οὗτοι δοκεῖν τὰ μὲν κοῦφα εἶναι τὰ δὲ βαρέα.*

---

1) *δεῖνος = δῖνος.* Hanc vocem Democriteam ex tradito *δεινόν* restituit Diels p. 327. Mullach *δίνη*. Zeller I[4] 818[2] malůit *δείκελα = εἴδωλα.* — 2) Z. I[4] 795[2] susp. *πληγήν*, quia ap. Ps.-Plut. scriptum sit *πλάγιον*.

σχήματα Arist. de Gen. et Corr. I 2. *Δημόκριτος δὲ καὶ Λεύκιππος ποιήσαντες τὰ σχήματα τὴν ἀλλοίωσιν καὶ τὴν γένεσιν ἐκ τούτων ποιοῦσι, διακρίσει μὲν καὶ συγκρίσει γένεσιν καὶ φθοράν, τάξει δὲ καὶ θέσει ἀλλοίωσιν. ἐπεὶ δ' ᾤοντο τἀληθὲς ἐν τῷ φαίνεσθαι* [1], *ἐναντία δὲ καὶ ἄπειρα τὰ φαινόμενα, τὰ σχήματα ἄπειρα ἐποίησαν, ὥστε ταῖς μεταβολαῖς τοῦ συγκειμένου τὸ αὐτὸ ἐναντίον δοκεῖν ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ, καὶ μετακινεῖσθαι μικροῦ ἐμμιγνυμένου, καὶ ὅλως ἕτερον φαίνεσθαι ἑνὸς μετακινηθέντος· ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ τραγῳδία καὶ κωμῳδία γίνεται γραμμάτων* [a]. 150

paria paribus congregantur a. Atomi omnium rerum semina, Aristot. de Anima I 2. 404 a 4; cf. ed. Trendelenburg. p. 177. Simplic. de Anim. 6 r p. 26, 3 Hayduck. *πανσπερμίαν αὐτὰ προσαγορεύει ὡς πάντων σπέρματα.* Idem Phys. 105 v. 459, 26 D. Similia semper ad similia feruntur. Sext. Math. VII 117. *καὶ γὰρ ζῷα, φησίν, ὁμογενέσι ζῴοις συναγελάζεται, ὡς περιστεραὶ περιστεραῖς καὶ γέρανοι γεράνοις καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀλόγων· ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν ἀψύχων, καθάπερ ὁρᾶν πάρεστιν ἐπί τε τῶν κοσκινευομένων σπερμάτων καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ ταῖς κυματωγαῖς ψηφίδων· ὅπου μὲν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ κοσκίνου δῖνον διακριτικῶς φακοὶ μετὰ φακῶν τάσσονται καὶ κριθαὶ μετὰ κριθῶν καὶ πυροὶ μετὰ πυρῶν,* (118) *ὅπου δὲ κατὰ τὴν τοῦ κύματος κίνησιν αἱ μὲν ἐπιμήκεις ψηφῖδες εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ταῖς ἐπιμήκεσιν ὠθοῦνται, αἱ δὲ περιφερεῖς ταῖς περιφερέσιν, ὡς ἂν συναγωγόν τι ἐχούσης τῶν πραγμάτων τῆς ἐν τούτοις ὁμοιότητος.* Eandem rem aliis exemplis illustrat. Plac. IV 19, 3. Dox. 408: *Δημόκριτος καὶ τὸν ἀέρα φησὶν εἰς ὁμοιοσχήμονα θρύπτεσθαι σώματα, καὶ συγκαλινδεῖσθαι τοῖς ἐκ τῆς φωνῆς θραύσμασι. „κολοιὸς γὰρ παρὰ κολοιὸν ἱζάνει“ καὶ „ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον“. καὶ γὰρ ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς αἱ ὅμοιαι ψῆφοι κατὰ τοὺς αὐτοὺς τόπους ὁρῶνται, κατ' ἄλλο μὲν αἱ σφαιροειδεῖς, κατ' ἄλλο δὲ αἱ ἐπιμήκεις.* Cf. Magn. Moral. II 11. 1208 b 9. Eodem refer extrema verba testimonii Simpliciani **RP** 148.

generatio rerum Diog. IX 31. *Γίνεσθαι δὲ τοὺς κόσμους οὕτω· φέρεσθαι κατ' ἀποτομὴν ἐκ τῆς ἀπείρου πολλὰ σώματα παντοῖα τοῖς σχήμασιν εἰς μέγα κενόν, ἅπερ ἀθροισθέντα δίνην ἀπεργάζεσθαι μίαν, καθ' ἣν προσκρούοντα καὶ παντοδαπῶς κυκλούμενα διακρίνεσθαι χωρὶς τὰ ὅμοια πρὸς τὰ ὅμοια. ἰσορρόπων δὲ διὰ τὸ πλῆθος μηκέτι δυναμένων περιφέρεσθαι τὰ μὲν λεπτὰ χωρεῖν εἰς τὸ ἔξω κενόν, ὥσπερ διαττώμενα* [2], *τὰ δὲ λοιπὰ συμμένειν καὶ περιπλεκόμενα συγκατατρέχειν ἀλλήλοις καὶ ποιεῖν πρῶτόν τι σύστημα σφαιροειδές.* 32. *τοῦτο* [3] *δ' οἷον ὑμένα* [a] *ἀμφεστάλθαι περιέχοντ' ἐν ἑαυτῷ παντοῖα σώματα* [b]. 151 A

1) Cf. Natorp p. 164. 2) Plac. IV 19 Dox. 409, 2. Sext. Math. VII 117 p. 215, 32. — 3) *τούτῳ — ἀμφίστασθαι* E. Rohde. Cd. *ἀφίστασθαι.* Cf. **RP** 151 a *περιτείνουσι.* 151 b. *τὸν πέριξ ὑμένα.*

151 B Hippolyt. Ref. Haer. I 13. Dox. 565, 8. Ἔλεγε δὲ ὡς ἀεὶ κινουμένων τῶν ὄντων ἐν τῷ κενῷ· ἀπείρους δὲ εἶναι κόσμους καὶ μεγέθει διαφέροντας, ἐν τισὶ δὲ μὴ εἶναι ἥλιον μηδὲ σελήνην, ἐν τισὶ δὲ μείζω τῶν παρ' ἡμῖν καὶ ἐν τισὶ πλείω. εἶναι δὲ τῶν κόσμων ἄνισα τὰ διαστήματα, καὶ τῇ μὲν πλείους τῇ δὲ ἐλάττους. καὶ τοὺς μὲν αὔξεσθαι, τοὺς δὲ ἀκμάζειν, τοὺς δὲ φθίνειν, καὶ τῇ μὲν γίνεσθαι, τῇ δὲ λείπειν· φθείρεσθαι δὲ αὐτοὺς ὑπ' ἀλλήλων προσπίπτοντας. εἶναι δ' ἐνίους κόσμους ἐρήμους ζῴων καὶ φυτῶν καὶ παντὸς ὑγροῦ [c]. — 18. ἀκμάζειν δὲ κόσμον, ἕως ἂν μηκέτι δύνηται ἔξωθέν τι προσλαμβάνειν. mundi innumerabiles

a. Plac. II 7. Dox. 336. Λεύκιππος καὶ Δημόκριτος χιτῶνα κύκλῳ καὶ ὑμένα περιτείνουσι τῷ κόσμῳ (διὰ τῶν ἀγκιστροειδῶν ἀτόμων συμπεπλεγμένον Stob.). involucrum

b. Diogenes IX 32. ὧν κατὰ τὴν τοῦ μέσου ἀντέρεισιν περιδινουμένων, λεπτὸν γίνεσθαι τὸν πέριξ ὑμένα, συρρεόντων ἀεὶ τῶν συνεχῶν κατ' ἐπίψαυσιν τῆς δίνης· καὶ οὕτω μὲν γενέσθαι τὴν γῆν, συμμενόντων τῶν ἐνεχθέντων ἐπὶ τὸ μέσον. αὐτόν τε πάλιν τὸν περιέχοντα οἷον ὑμένα αὔξεσθαι κατὰ τὴν ἐπέκρυσιν τῶν ἔξωθεν σωμάτων· δίνῃ τε φερόμενον αὐτὸν ὧν ἂν ψαύσῃ ταῦτα ἐπικτᾶσθαι. τούτων δέ τινα συμπλεκόμενα ποιεῖν σύστημα τὸ μὲν πρῶτον κάθυγρον καὶ πηλῶδες, ξηρανθέντα καὶ περιφερόμενα σὺν τῇ τοῦ ὅλου δίνῃ εἶτ' ἐκπυρωθέντα τὴν τῶν ἀστέρων ἀποτελέσαι φύσιν. — 33. καὶ πάντα μὲν τὰ ἄστρα διὰ τὸ τάχος τῆς φορᾶς, τὸν δ' ἥλιον ὑπὸ τῶν ἀστέρων ἐκπυροῦσθαι, τὴν δὲ σελήνην τοῦ πυρὸς ὀλίγον μεταλαμβάνειν. Cf. Plac. I 4. Dox. 289. Lucret. V 619. Plac. III 13, 4. Dox. 378: Δημόκριτος κατ' ἀρχὰς μὲν πλάζεσθαι τὴν γῆν διά τε μικρότητα καὶ κουφότητα, πυκνωθεῖσαν δὲ τῷ χρόνῳ καὶ βαρυνθεῖσαν καταστῆναι.

c. Cf. Cic. Acad. pr. II 55; 125; Arist. Phys. VIII 1. 250 b 18. ἀλλ' ὁπόσοι μὲν ἀπείρους κόσμους τε εἶναί φασι καὶ τοὺς μὲν γίγνεσθαι τοὺς δὲ φθείρεσθαι τῶν κόσμων, ἀεί φασιν εἶναι κίνησιν.

152 Theophr. de Sensibus 61. Dox. 516. Βαρὺ μὲν οὖν καὶ κοῦφον τῷ μεγέθει διαιρεῖ Δημόκριτος. εἰ γὰρ διακριθείη καθ' ἓν ἕκαστον, εἰ καὶ κατὰ σχῆμα διαφέροι, σταθμοῦ ἂν ἐπὶ μεγέθει τὴν φύσιν ἔχειν·[1] οὐ μὴν ἀλλ' ἔν γε τοῖς μικτοῖς κουφότερον grave leve

1) Vulgo εἰ γὰρ διακριθῇ ἕνθεν ἕκαστον, εἰ καὶ κατὰ σχῆμα διαφέροι, διαφέρει σταθμὸν ἂν etc. σταθμοῦ Papencordt, διακριθείη et καθ' ἓν Diels. ἓν ἕκαστον Mullach p. 346. Zeller cum Prellero σταθμὸν ἂν ἐπὶ μεγέθει τὴν κρίσιν ἔχειν. Pro τὴν φύσιν Usener coni. τὴν διαφοράν. — Hoc dicit: si res singulae (atomi) secernantur, etiamsi figura sint diversae, ponderis tamen eandem esse ac magnitudinis ratio-

ἂν εἶναι τὸ πλέον ἔχον κενόν, βαρύτερον δὲ τὸ ἔλαττον. ἐν ἐνίοις μὲν οὕτως εἴρηκεν.

durum molle

62. ἐν ἄλλοις δὲ κοῦφον εἶναί φησιν ἁπλῶς τὸ λεπτόν. παραπλησίως δὲ καὶ περὶ σκληροῦ καὶ μαλακοῦ· σκληρὸν μὲν γὰρ εἶναι τὸ πυκνόν, μαλακὸν δὲ τὸ μανόν, καὶ τὸ μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον καὶ τὰ λοιπὰ [1] κατὰ λόγον. διαφέρειν δέ τι τὴν θέσιν καὶ τὴν ἐναπόληψιν τῶν κενῶν τοῦ σκληροῦ καὶ μαλακοῦ καὶ βαρέος καὶ κούφου. διὸ σκληρότερον μὲν εἶναι σίδηρον, βαρύτερον δὲ μόλυβδον· τὸν μὲν γὰρ σίδηρον ἀνωμάλως συγκεῖσθαι καὶ τὸ κενὸν ἔχειν πολλαχῇ καὶ κατὰ μεγάλα, πεπυκνῶσθαι δὲ κατὰ ἔνια, ἁπλῶς δὲ πλέον ἔχειν κενόν. τὸν δὲ μόλυβδον ἔλαττον ἔχοντα κενὸν ὁμαλῶς συγκεῖσθαι καὶ κατὰ πᾶν ὁμοίως [2], διὸ βαρύτερον μέν, μαλακώτερον δ' εἶναι τοῦ σιδήρου.

ceterae sensuum affectiones non in natura

63. περὶ μὲν οὖν βαρέος καὶ κούφου καὶ σκληροῦ καὶ μαλακοῦ ἐν τούτοις ἀφορίζει. τῶν δὲ ἄλλων αἰσθητῶν οὐδενὸς εἶναι φύσιν, ἀλλὰ πάντα πάθη τῆς αἰσθήσεως [a] ἀλλοιουμένης, ἐξ ἧς γίνεσθαι τὴν φαντασίαν. οὐδὲ γὰρ τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ θερμοῦ φύσιν ὑπάρχειν, ἀλλὰ τὸ σχῆμα μεταπῖπτον ἐργάζεσθαι καὶ τὴν ἡμετέραν ἀλλοίωσιν· ὅ τι γὰρ ἂν ἀθροῦν ᾖ, τοῦτ' ἐνισχύειν ἑκάστῳ, τὸ δ' εἰς μακρὰ διανενεμημένον ἀναίσθητον εἶναι [b].

sed in imaginatione

σημεῖον δ' ὡς οὐκ εἰσὶ φύσει τὸ μὴ ταὐτὰ πᾶσι φαίνεσθαι τοῖς ζῴοις, ἀλλ' ὃ ἡμῖν γλυκύ, τοῦτ' ἄλλοις πικρὸν καὶ ἑτέροις ὀξὺ καὶ ἄλλοις δριμύ, τοῖς δὲ στρυφνὸν καὶ τὰ ἄλλα δ' ὡσαύτως.

64. ἔτι δ' αὐτοὺς [3] μεταβάλλειν τῇ κράσει κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἡλικίας· ᾗ καὶ φανερόν, ὡς ἡ διάθεσις αἰτία τῆς φαντασίας. ἁπλῶς μὲν οὖν περὶ τῶν αἰσθητῶν οὕτω δεῖν ὑπολαμβάνειν.

et in figuris

οὐ μὴν ἀλλ' ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα καὶ ταῦτα ἀνατίθησι τοῖς σχήμασι. πλὴν οὐχ ἁπάντων ἀποδίδωσι τὰς μορφάς, ἀλλὰ μᾶλλον τῶν χυλῶν καὶ τῶν χρωμάτων καὶ τούτων ἀκριβέστερον διορίζει τὰ περὶ τοὺς χυλοὺς ἀναφέρων τὴν φαντασίαν πρὸς ἄνθρωπον.

---

nem. Pertinet huc Aristot. de Caelo IV 2. 308 b 35. Nec minus Arist. Gen. et Corr. I 8. 526 a 9. βαρύτερόν γε κατὰ τὴν ὑπεροχήν φησιν εἶναι Δημόκριτος ἕκαστον τῶν ἀδιαιρέτων.

1) Traditum est μάλιστα. Illud coniecit Diels p. 517. — 2) ὁμοίως πυκνόν Schneider, ὁμοίως μανόν Philippson, ὁμοίως πεπυκνῶσθαι dubit. Diels. — 3) Natorp p. 186: ἔστι δὲ τοὺς αὐτοὺς μεταβάλλειν τῇ κράσει τὰ πάθη κατὰ τὰς ἕξεις καὶ ἡλικίας. Omnino cf. Natorp. p. 184—190.

65. τὸν μὲν οὖν ὀξὺν εἶναι τῷ σχήματι γωνοειδῆ τε καὶ πολυκαμπῆ καὶ μικρὸν καὶ λεπτόν, διὰ γὰρ τὴν δριμύτητα ταχὺ καὶ πάντῃ διαδύνεσθαι· τραχὺν δ' ὄντα καὶ γωνοειδῆ συνάγειν καὶ συσπᾶν, διὸ καὶ θερμαίνειν τὸ σῶμα κενότητας ἐμποιοῦντα· μάλιστα γὰρ θερμαίνεσθαι τὸ πλεῖστον ἔχον κενόν. τὸν δὲ γλυκὺν ἐκ περιφερῶν συγκεῖσθαι σχημάτων, οὐκ ἄγαν μικρῶν· διὸ καὶ διαχεῖν ὅλως [1] τὸ σῶμα καὶ οὐ βιαίως, καὶ οὐ ταχὺ πάντα περαίνειν.

colores

a. Simplic. Phys. 119 v. 512, 28 D. *Δημόκριτος κατασκευάζειν ἐπιχειρεῖ, ὅτι τὰ χρώματα οὐ συνυπάρχει φύσει τοῖς σώμασιν ἀλλὰ νόμῳ καὶ θέσει τῇ πρὸς ἡμᾶς ἔχει τὸ εἶναι.* Theophr. de Sens. 68. 69. Dox. 519. De coloribus idem Dox. 520 sq. 73. *τῶν δὲ χρωμάτων ἁπλᾶ μὲν λέγει τέτταρα. λευκὸν μὲν οὖν εἶναι τὸ λεῖον κτλ.* 74. *τὸ δὲ μέλαν ἐκ τῶν ἐναντίων. ἐκ τραχέων καὶ σκαληνῶν καὶ ἀνομοίων· οὕτω γὰρ ἂν σκιάζειν καὶ οὐκ εὐθεῖς εἶναι τοὺς πόρους οὐδ' εὐδιόδους κτλ.* 75 init. *ἐρυθρὸν δ' ἐξ οἵωνπερ καὶ τὸ θερμόν, πλὴν ἐκ μειζόνων.* 75 extr. *τὸ δὲ χλωρὸν ἐκ τοῦ στερεοῦ καὶ τοῦ κενοῦ συνεστάναι.*

b. Hoc est in longa spatia dispersum. (Schneider: *εἰς μικρά*). Nulla enim res ex uno atomorum genere constat: omnia sunt in omnibus, v Anaxag. **RP** 123; Simpl. Phys. 73 v; Theophr. de Sensibus 67: *ἁπάντων δὲ τῶν σχημάτων οὐδὲν ἀκέραιον εἶναι καὶ ἀμιγὲς τοῖς ἄλλοις, ἀλλ' ἐν ἑκάστῳ πολλὰ εἶναι καὶ τὸν αὐτὸν ἔχειν λείου καὶ τραχέος καὶ περιφεροῦς καὶ ὀξέος καὶ τῶν λοιπῶν. οὗ δ' ἂν ἐνῇ πλεῖστον, τοῦτο μάλιστα ἐνισχύειν πρός τε τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν δύναμιν. ἔτι δὲ εἰς ὁποίαν ἕξιν ἂν εἰσέλθῃ, διαφέρειν οὐκ ὀλίγον. καὶ διὰ τοῦτο τὸ αὐτὸ τἀναντία καὶ τἀναντία τὸ αὐτὸ πάθος ποιεῖν ἐνίοτε.*

153 Aristot. de Anima I 2. 403 b 28. Φασὶ γὰρ ἔνιοι καὶ μάλιστα καὶ πρώτως ψυχὴν εἶναι τὸ κινοῦν. οἰηθέντες δὲ τὸ μὴ κινούμενον αὐτὸ μὴ ἐνδέχεσθαι κινεῖν ἕτερον, τῶν κινουμένων τι τὴν ψυχὴν ὑπέλαβον εἶναι. ὅθεν Δημόκριτος μὲν πῦρ τι καὶ θερμόν φησιν αὐτὴν εἶναι· ἀπείρων γὰρ ὄντων σχημάτων καὶ ἀτόμων τὰ σφαιροειδῆ πῦρ καὶ ψυχὴν λέγει, οἷον ἐν τῷ ἀέρι τὰ καλούμενα ξύσματα, ἃ φαίνεται ἐν ταῖς διὰ τῶν θυρίδων ἀκτῖσιν, ὧν τὴν μὲν πανσπερμίαν τῆς ὅλης φύσεως στοιχεῖα λέγει. ὁμοίως δὲ καὶ Λεύκιππος. τούτων δὲ τὰ σφαιροειδῆ [a] ψυχήν, διὰ τὸ μάλιστα διὰ παντὸς δύνασθαι διαδύνειν τοὺς τοιούτους ῥυσμούς [2], καὶ κινεῖν τὰ λοιπὰ [b] κινούμενα καὶ αὐτά, ὑπο-

anima

1) *διαχεῖν λείως* coni. Diels coll. Theophr. de Caus. Plant. VI 1. 5.
2) Id vocabulum ipsius Abderitae sermonem prodit ut *εὐλόγχων* **RP** 156. ut *μεταπῖπτον* **RP** 152 med. (Theophr. Sens. 63), cf. Sext. VII 136, **RP** 157 et Stob. Flor. I 40, **RP** 158 a.

λαμβάνοντες τὴν ψυχὴν εἶναι τὸ παρέχον τοῖς ζῴοις τὴν κίνησιν. διὸ καὶ τοῦ ζῆν ὅρον εἶναι τὴν ἀναπνοήν· συνάγοντος γὰρ τοῦ περιέχοντος τὰ σώματα καὶ ἐκθλίβοντος τῶν σχημάτων τὰ παρέχοντα τοῖς ζῴοις τὴν κίνησιν διὰ τὸ μηδ' αὐτὰ ἠρεμεῖν μηδέποτε, βοήθειαν γίνεσθαι θύραθεν ἐπεισιόντων ἄλλων τοιούτων ἐν τῷ ἀναπνεῖν· κωλύειν γὰρ αὐτὰ καὶ τὰ ἐνυπάρχοντα ἐν τοῖς ζῴοις ἐκκρίνεσθαι, συνανείργοντα τὸ συνάγον καὶ πηγνύον· καὶ ζῆν δὲ ἕως ἂν δύνωνται τοῦτο ποιεῖν [c].

a. Arist. de Anima I 2. 405 [a] 8. *Δημόκριτος δὲ καὶ γλαφυρωτέρως εἴρηκεν ἀποφαινόμενος διὰ τί τούτων* [sc. *τοῦ κινητικοῦ καὶ γνωριστικοῦ*] *ἑκάτερον* (sc. *ἡ ψυχή*). *ψυχὴν μὲν γὰρ εἶναι ταὐτὸ καὶ νοῦν, τοῦτο δ' εἶναι τῶν πρώτων καὶ ἀδιαιρέτων σωμάτων, κινητικὸν δὲ διὰ λεπτομέρειαν καὶ τὸ σχῆμα· τῶν δὲ σχημάτων εὐκινητότατον τὸ σφαιροειδὲς λέγει· τοιοῦτον* (sc. *εὐκινητότατον*) *δ' εἶναι τόν τε νοῦν καὶ τὸ πῦρ.*

b. Corpus dicit, v. Arist. ibid. 3. 406 [b] 15. *ἔνιοι δὲ καὶ κινεῖν φασι τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα ἐν ᾧ ἐστιν, ὡς αὐτὴ κινεῖται, οἷον Δημόκριτος.* 20. *κινουμένας γάρ φησι τὰς ἀδιαιρέτους σφαίρας διὰ τὸ πεφυκέναι μηδέποτε μένειν συνεφέλκειν καὶ κινεῖν τὸ σῶμα πᾶν.* Cf. Lucret. III 370.

c. Similia apud Aristotelem, de Respir. 4.

omnia animata

Plac. IV 4. Dox. 390. Ὁ δὲ Δημόκριτος πάντα [a] μετέχειν φησὶ ψυχῆς ποιᾶς, καὶ τὰ νεκρὰ [b] τῶν σωμάτων, διότι ἀεὶ διαφανῶς [1] τινος θερμοῦ καὶ αἰσθητικοῦ μετέχει τοῦ πλείονος διαπνεομένου. 154

plantarum anima

a. Plut. Qu. Nat. 1, 1: *ζῷον γὰρ ἔγγειον τὸ φυτὸν εἶναι οἱ περὶ Πλάτωνα καὶ Ἀναξαγόραν καὶ Δημόκριτον οἴονται.* Ps.-Aristot. de Plant. 1. 815 [b] 16: *ὁ δὲ Ἀναξαγόρας καὶ ὁ Δημόκριτος καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ νοῦν καὶ γνῶσιν εἶπον ἔχειν τὰ φυτά.*

b. Dubitabatur de hac opinione, v. Cic. Tusc. I 82. *Num igitur aliquis dolor aut omnino post mortem sensus in corpore est? Nemo id quidem dicit, etsi Democritum insimulat Epicurus: Democritii negant.*

εἴδωλα

Plac. IV 8. Dox. 395. Λεύκιππος Δημόκριτος τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν νόησιν γίνεσθαι εἰδώλων ἔξωθεν προσιόντων· μηδενὶ γὰρ ἐπιβάλλειν μηδετέραν χωρὶς τοῦ προσπίπτοντος εἰδώλου [a]. 155

a. Simulacra in animos dormientium per corpus delapsa irrumpunt, v.

---

1) Diels Dox. 390 [a] adnotat: *διότι ἀφανῶς E* vix recte. signa enim sunt comarum et unguium crementa, cf. Tertull. de anim. c. 51. vide Hermae vol. XIII, p. 4.

Arist. de Divin. per Somn. 2. *ὥσπερ γὰρ ὅταν κινήσῃ τι τὸ ὕδωρ ἢ τὸν ἀέρα, τοῦθ' ἕτερον ἐκίνησε, καὶ παυσαμένου ἐκείνου συμβαίνει τὴν τοιαύτην κίνησιν προϊέναι μέχρι τινός, τοῦ κινήσαντος οὐ παρόντος, οὕτως οὐδὲν κωλύει κίνησίν τινα καὶ αἴσθησιν ἀφικνεῖσθαι πρὸς τὰς ψυχὰς τὰς ἐνυπνιαζούσας, ἀφ' ὧν ἐκεῖνος* (sc. *Δημόκριτος*) *τὰ εἴδωλα ποιεῖ καὶ τὰς ἀπορροίας.* Plura de hac re apud Plut. Qu. Conv. VIII 10, 2. *φησὶ Δημόκριτος ἐγκαταβυσσοῦσθαι τὰ εἴδωλα διὰ τῶν πόρων εἰς τὰ σώματα καὶ ποιεῖν τὰς κατὰ τὸν ὕπνον ὄψεις ἐπαναφερόμενα· φοιτᾶν δὲ ταῦτα πανταχόθεν ἀπιόντα καὶ σκευῶν καὶ ἱματίων καὶ φυτῶν, μάλιστα δὲ ζῴων ὑπὸ σάλου πολλοῦ καὶ θερμότητος, οὐ μόνον ἔχοντα μορφοειδεῖς τοῦ σώματος ἐκμεμαγμένας ὁμοιότητας . . . ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ ψυχὴν κινημάτων καὶ βουλευμάτων ἑκάστῳ καὶ ἠθῶν καὶ παθῶν ἐμφάσεις ἀναλαμβάνοντα συνεφέλκεσθαι, καὶ προςπίπτοντα μετὰ τούτων ὥσπερ ἔμψυχα φράζειν καὶ διαστέλλειν τοῖς ὑποδεχομένοις τὰς τῶν μεθιέντων αὐτὰ δόξας καὶ διαλογισμοὺς καὶ ὁρμάς, ὅταν ἐνάρθρους καὶ ἀσυγχύτους φυλάττοντα προςμίξῃ τὰς εἰκόνας κτλ.* De maligno oculi coniectu, v. Plut. Qu. Conv. V 7, 6. *ἃ* (sc. *εἴδωλα*) *φησιν ἐκεῖνος ἐξιέναι τοὺς φθονοῦντας οὔτ' αἰσθήσεως ἄμοιρα παντάπασιν οὔτε ὁρμῆς, ἀνάπλεά τε τῆς ἀπὸ τῶν προϊεμένων μοχθηρίας καὶ βασκανίας· μεθ' ἧς ἐμπλασσόμενα καὶ παραμένοντα καὶ συνοικοῦντα τοῖς βασκαινομένοις ἐπιταράττειν καὶ κακοῦν αὐτῶν τό τε σῶμα καὶ τὴν διάνοιαν.*

156 Sext. Math. IX 19. *Δημόκριτος δὲ εἴδωλά*[a] *τινά φησιν ἐμπελάζειν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τούτων τὰ μὲν εἶναι ἀγαθοποιὰ τὰ δὲ κακοποιά· ἔνθεν καὶ εὔχεται εὐλόγχων*[1] *τυχεῖν εἰδώλων· εἶναι δὲ ταῦτα μεγάλα τε καὶ ὑπερμεγέθη καὶ δύσφθαρτα μέν, οὐκ ἄφθαρτα δέ, προσημαίνειν τε τὰ μέλλοντα τοῖς ἀνθρώποις θεωρούμενα καὶ φωνὰς ἀφιέντα· ὅθεν τούτων αὐτῶν φαντασίαν λαβόντες οἱ παλαιοὶ ὑπενόησαν εἶναι θεόν*[b], *μηθενὸς ἄλλου παρὰ ταῦτα ὄντος θεοῦ τοῦ ἄφθαρτον φύσιν ἔχοντος.* visa

a. Imagines animantes divinitate praeditas commemorat Cicero, D. Nat. I 29; 120. Cf. Krische 147—163.

b. Antiqui cur deos finxerint. Sext. Math. IX 24. *ὁρῶντες γάρ, φησί, τὰ ἐν τοῖς μετεώροις παθήματα οἱ παλαιοὶ τῶν ἀνθρώπων, καθάπερ βροντὰς καὶ ἀστραπὰς κεραυνούς τε καὶ ἄστρων συνόδους* (cometas) *ἡλίου τε καὶ σελήνης ἐκλείψεις, ἐδειματοῦντο, θεοὺς οἰόμενοι τούτων αἰτίους εἶναι.* Non est una quaedam anima mundi sed per mundum diffusa mentis principia (*ἀρχαὶ νοεραί*). Cyrill. c. Iul. I 4. *νοῦν μὲν γὰρ εἶναι τὸν θεὸν ἰσχυρίζεται καὶ αὐτός, πλὴν ἐν πυρὶ σφαιροει-* dei

---

1) Ita est apud Plut. Def. Orac. 17; Vit. Aemil. Paulli c. 1. Apud Sextum *εὐλόγων*. Cf. RP pag. 165 not. 2.

δεῖ, καὶ αὐτὸν εἶναι τὴν τοῦ κόσμου ψυχήν. Qua de re cf. Krische p. 157 sq. et Plac. II 3. Dox. 330 a. Δημόκριτος δὲ καὶ Ἐπίκουρος καὶ ὅσοι τὰ ἄτομα εἰςηγοῦνται καὶ τὸ κενὸν, οὔτ' ἔμψυχον (sc. τὸν κόσμον) οὔτε προνοίᾳ διακεῖσθαι,! φύσει δέ τινι ἀλόγῳ. Vulgares de dis opiniones emendat, v. Clem. Cohort. 45 B. ὅθεν οὐκ ἀπεικότως ὁ Δημόκριτος τῶν λογίων ἀνθρώπων ὀλίγους φησὶν ἀνατείναντας τὰς χεῖρας ἐνταῦθα, ὃν νῦν ἠέρα καλέομεν οἱ Ἕλληνες, [πάντα] [1] Δία μυθεῖσθαι· καὶ πάντα οὗτος οἶδε καὶ διδοῖ καὶ ἀφαιρεῖται καὶ βασιλεὺς οὗτος τῶν πάντων. Cf. Stob. Ecl. II 408.

c*. Homerum allegorice interpretatur. Diog. IX 49. (βιβλίον αὐτοῦ ἐστι) Τριτογένεια· τοῦτο δ' ἔστιν ὅτι τρία γίνεται ἐξ αὐτῆς, ἃ πάντα τἀνθρώπινα ξυνέχει. Cf. Schol. Venet. Iliad. VIII 39.

veritas et cognitio

Sext. Math. VII 135. Δημόκριτος δὲ — — „Νόμῳ —“, φησί, „γλυκὺ καὶ νόμῳ πικρόν, νόμῳ θερμόν, νόμῳ ψυχρόν, νόμῳ χροιή· ἐτεῇ δὲ ἄτομα καὶ κενόν“ [a]. ἅπερ νομίζεται μὲν εἶναι καὶ δοξάζεται τὰ αἰσθητά, οὐκ ἔστι δὲ κατὰ ἀλήθειαν ταῦτα, ἀλλὰ τὰ ἄτομα μόνον καὶ τὸ κενόν. 136. ἐν δὲ τοῖς Κρατυντηρίοις [b] καίπερ ὑπεσχημένος ταῖς αἰσθήσεσι τὸ κράτος τῆς πίστεως ἀναθεῖναι, οὐδὲν ἧττον εὑρίσκεται τούτων καταδικάζων· φησὶ γάρ· „Ἡμεῖς δὲ τῷ μὲν ἐόντι οὐδὲν ἀτρεκὲς συνίεμεν, μεταπῖπτον δὲ κατά τε σώματος διαθιγὴν [2] καὶ τῶν ἐπεισιόντων καὶ τῶν ἀντιστηριζόντων.“ καὶ πάλιν φησίν· „Ἐτεῇ μέν νυν ὅτι οἷον ἕκαστον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν οὐ συνίεμεν πολλαχῇ δεδήλωται.“ 137. ἐν δὲ τῷ Περὶ ἰδεῶν [c] „γινώσκειν τε χρή“, φησίν, „ἄνθρωπον τῷδε τῷ κανόνι ὅτι ἐτεῆς ἀπήλλακται“. καὶ πάλιν· „Δηλοῖ μὲν δὴ καὶ οὗτος ὁ λόγος ὅτι ἐτεῇ οὐδὲν ἴδμεν [d] περὶ οὐδενός, ἀλλ' ἐπιρρυσμίη [3] ἑκάστοισιν ἡ δόξις“· καὶ ἔτι· „καίτοι δῆλον ἔσται ὅτι, ἐτεῇ οἷον ἕκαστον, γινώσκειν ἐν ἀπόρῳ ἐστί.“ καὶ δὴ ἐν μὲν τούτοις πᾶσαν σχεδὸν κινεῖ κατάληψιν, εἰ καὶ μόνων ἐξαιρέτως καθάπτεται τῶν αἰσθήσεων· 138. ἐν δὲ τοῖς Κανόσι [e] δύο φησὶν εἶναι γνώσεις, τὴν μὲν διὰ τῶν αἰσθήσεων τὴν δὲ διὰ τῆς διανοίας, ὧν τὴν μὲν διὰ τῆς διανοίας γνησίην καλεῖ, προσμαρτυρῶν αὐτῇ τὸ πιστὸν εἰς ἀληθείας κρίσιν, τὴν δὲ διὰ τῶν αἰσθήσεων σκοτίην ὀνομάζει, ἀφαιρούμενος αὐτῆς τὸ πρὸς διάγνωσιν τοῦ ἀληθοῦς ἀπλανές. 139. λέγει δὲ κατὰ λέξιν· „Γνώμης δὲ δύο εἰσὶν ἰδέαι,

157

1) πάντα irrepsit e vs. posteriore. Z. I⁴ 836¹ susp. πατέρα. — 2) Dicit τάξιν, v. RP 147 extr. Vulgo διαθήκην. — 3) Hesych. ἐπιρρύσμιον, ἐπιρρέον.

ἡ μὲν γνησίη ἡ δὲ σκοτίη· καὶ σκοτίης μὲν τάδε σύμπαντα, ὄψις ἀκοὴ ὀδμὴ γεῦσις ψαῦσις, ἡ δὲ γνησίη, ἀποκεκριμένη δὲ ταύτης.“ εἶτα προκρίνων τῆς σκοτίης τὴν γνησίην ἐπιφέρει λέγων· „Ὅταν ἡ σκοτίη μηκέτι δύνηται μήτε ὁρᾶν ἐπ' ἔλαττον μήτε ἀκούειν μήτε ὀδμᾶσθαι μήτε γεύεσθαι μήτε ἐν τῇ ψαύσει αἰσθάνεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ λεπτότερον“ [1] — οὐκοῦν καὶ κατὰ τοῦτον ὁ λόγος ἐστὶ κριτήριον, ὃν γνησίην γνώμην καλεῖ [2].

a. Eadem paucis mutatis leguntur apud Galen. de Elem. sec. Hipp. I 2, I 417 K. Sext. Pyrrh. I 213.

b. Apud Diog. IX 47 idem liber memoratur; Suid. v. *Κρατυντήρια* — ὅπερ ἐστὶν ἐπικριτικὸν πάντων τῶν γραφέντων αὐτῷ βιβλίων. Natorp, p. 179, 2.

c. Eius libri nulla mentio ap. Diog.; ἰδέαι sunt atomi, v. **RP** 148. Natorp, p. 173, 3.

d. Diog. IX 72. ἐτεῇ δὲ οὐδὲν ἴδμεν· ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀληθείη. Cicero Acad. pr. II 32: *naturam accusa, quae in profundo veritatem, ut ait Democritus, penitus abstruserit;* Acad. post. I 44.

e. De hoc libro Diog. IX 47 c. not. crit. Huebneri. Natorp, p. 180, 1.

f*. Cf. Aristot. Met. IV 5. 1009 a 38. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ περὶ τὰ φαινόμενα ἀλήθεια ἐνίοις ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἐλήλυθεν. τὸ μὲν γὰρ ἀληθὲς οὐ πλήθει κρίνεσθαι οἴονται προσήκειν οὐδ' ὀλιγότητι, τὸ δ' αὐτὸ τοῖς μὲν γλυκὺ γευομένοις δοκεῖν εἶναι τοῖς δὲ πικρόν. ὥστ' εἰ πάντες ἔκαμον ἢ πάντες παρεφρόνουν, δύο δ' ἢ τρεῖς ὑγίαινον ἢ νοῦν εἶχον, δοκεῖν ἂν τούτους κάμνειν καὶ παραφρονεῖν, τοὺς δ' ἄλλους οὔ· ἔτι δὲ πολλοῖς τῶν ἄλλων ζῴων τἀναντία περὶ τῶν αὐτῶν φαίνεσθαι καὶ ἡμῖν, καὶ αὐτῷ δὲ ἑκάστῳ πρὸς αὑτὸν οὐ ταὐτὰ κατὰ τὴν αἴσθησιν ἀεὶ δοκεῖν. ποῖα οὖν τούτων ἀληθῆ ἢ ψευδῆ, ἄδηλον· οὐθὲν γὰρ μᾶλλον τάδε ἢ τάδε ἀληθῆ, ἀλλ' ὁμοίως· διὸ Δημόκριτός γέ φησιν ἤτοι οὐθὲν εἶναι ἀληθὲς ἢ ἡμῖν γ' ἄδηλον.

veritas

g*. Theophr. de Sens. 58. Dox. 515. περὶ δὲ τοῦ φρονεῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἴρηκεν (Δημόκρ.) ὅτι γίγνεται συμμέτρως ἐχούσης τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν κρᾶσιν [3]. ἐὰν δὲ περίθερμός τις ἢ περίψυχρος γένηται, μεταλλάττειν φησί· διὸ καὶ τοὺς παλαιοὺς (Hom. Il. XXIII 698, sed cf. **RP** 157 h) καλῶς τοῦθ' ὑπολαβεῖν, ὅτι ἔστιν ἀλλοφρονεῖν· ὥστε φανερὸν ὅτι τῇ κράσει τοῦ σώματος ποιεῖ τὸ φρονεῖν· ὅπερ ἴσως αὐτῷ καὶ κατὰ λόγον ἐστὶ σῶμα ποιοῦντι τὴν ψυχήν.

h*. Sentire et cogitare. Arist. de An. I 2 404 a 27. (Δημόκριτος) μὲν γὰρ ἁπλῶς ταὐτὸν ψυχὴν καὶ νοῦν· τὸ γὰρ ἀληθὲς εἶναι τὸ φαινό-

---

1) „— sed ad tenuiora descendat, in his denique vera illa ac sincera cognitio versatur“: sic fere supplendum. — 2) E. Rohde, *Vortr. Phil. Vers. Trier,* 74, not. — 3) Vulgatum μετὰ τὴν κίνησιν corr. Schneider, defendit Zeller I⁴ 821¹.

μενον· (in quibus illud, quod de auctore vel instrumento sentiendi et cogitandi referat, Zeller putat Democriteum esse, extremum ab Aristotele ei tribui, cui ceteris concessis hoc consequens visum sit) *διὸ καλῶς ποιῆσαι τὸν Ὅμηρον ὡς Ἕκτωρ κεῖτ' ἀλλοφρονέων* [1]. Cf. Arist. Met. IV 5. 1009 b 28. *φησὶ δὲ καὶ τὸν Ὅμηρον ταύτην ἔχοντα φαίνεσθαι τὴν δόξαν, ὅτι ἐποίησε τὸν Ἕκτορα, ὡς ἐξέστη ὑπὸ τῆς πληγῆς, κεῖσθαι ἀλλοφρονέοντα, ὡς φρονοῦντας μὲν καὶ τοὺς παραφρονοῦντας, ἀλλ' οὐ ταὐτά.*

i*. Pugnantia eum loqui arguit Theophr. Sens. 69. Dox. 519. *ἄτοπον δὲ καὶ τὸ πᾶσιν ἀξιοῦν ταὐτὸ φαίνεσθαι τῶν αὐτῶν αἰσθανομένοις καὶ τούτων τὴν ἀλήθειαν ἐλέγχειν, καὶ ταῦτα εἰρηκότα πρότερον τὸ τοῖς ἀνομοίως διακειμένοις ἀνόμοια φαίνεσθαι καὶ πάλιν τὸ μηθὲν μᾶλλον ἕτερον ἑτέρου τυγχάνειν τῆς ἀληθείας.*

k*. Differt a scepticis. Sext. Pyrrh. I 213. *διαφόρως μέντοι χρῶνται τῇ „οὐ μᾶλλον" φωνῇ οἵ τε Σκεπτικοὶ καὶ οἱ ἀπὸ Δημοκρίτου· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ μηδέτερον εἶναι τάττουσι τὴν φωνήν, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τοῦ ἀγνοεῖν πότερον ἀμφότερα ἢ οὐδέτερον τί ἐστι τῶν φαινομένων. προδηλοτάτη δὲ γίνεται ἡ διάκρισις, ὅταν ὁ Δημόκριτος λέγῃ „ἐτεῇ δὲ ἄτομα καὶ κενόν". ἐτεῇ μὲν γὰρ λέγει ἀντὶ τοῦ ἀληθείᾳ. κατ' ἀλήθειαν δὲ ὑφεστάναι λέγων τάς τε ἀτόμους καὶ τὸ κενόν, ὅτι διενήνοχεν ἡμῶν . . . περιττὸν οἶμαι λέγειν.*

finis bonorum — Diog. IX 45. *Τέλος δ' εἶναι τὴν εὐθυμίαν* [a], *οὐ τὴν αὐτὴν οὖσαν τῇ ἡδονῇ, ὡς ἔνιοι παρακούσαντες ἐξηγήσαντο, ἀλλὰ καθ' ἣν γαληνῶς καὶ εὐσταθῶς ἡ ψυχὴ διάγει, ὑπὸ μηδενὸς ταραττομένη φόβου ἢ δεισιδαιμονίας ἢ ἄλλου τινὸς πάθους. καλεῖ δ' αὐτὴν καὶ εὐεστὼ καὶ πολλοῖς ἄλλοις ὀνόμασι.* 158

tranquillitas — **a.** *Εὐθυμίαν* Seneca, de Tranquill. 2, 3, interpretatur *stabilem animi sedem, de qua Democriti volumen egregium est: ego tranquillitatem voco.* Senecam Democriti libro *περὶ εὐθυμίης* usum esse, demonstrare conatur R. Hirzel, *Hermes* XIV 354. Stob. Ecl. II 76. *τὴν δ' εὐθυμίαν καὶ εὐεστὼ καὶ ἁρμονίαν συμμετρίαν τε καὶ ἀταραξίαν καλεῖ· συνίστασθαι δ' αὐτὴν ἐκ τοῦ διορισμοῦ καὶ τῆς διακρίσεως τῶν ἡδονῶν.* Adde simile nomen *ἀθαμβίαν* e Cic. de fin. V 87. Nomine *εὐεστώ* item librum inscripserat, Diog. IX 46. Pauca neque ea ipsa enucleate a Democrito de virtute disputata esse ait Cic. de Fin. V 88. Nihilominus plurimae cum eius

sententiae — nomine feruntur sententiae et loci communes, quorum farraginem ex bonis et futilibus mixtam reperies apud Orellium Opusc. Gr. Vet. Sentent. I, p. 92—127 et Mullach Democr. 164—204. FPG I 340. Eorum aliquot, qui maxime Democriti esse viderentur, excerpere placuit, ut de moralibus quoque praeceptis eius gustus daretur: Stob. Flor. I 40. *Ἀνθρώποισι γὰρ εὐθυμίη γίνεται μετριότητι τέρψιος καὶ βίου ξυμμετρίῃ· τὰ δ' ἐλλείποντα καὶ ὑπερβάλλοντα μεταπίπτειν τε φιλεῖ καὶ μεγάλας*

---

1) Cf. Düntzer, *Zenodot* 45; La Roche, *homer. Textkritik* p. 31.

κινήσιας ἐμποιεῖν τῇ ψυχῇ. αἱ δ' ἐκ μεγάλων διαστημάτων κινεόμεναι τῶν ψυχέων οὔτε εὐσταθέες εἰσὶν οὔτε εὔθυμοι. Ib. III 34. *Σοφίη ἄθαμβος ἀξίη πάντων, τιμιωτάτη οὖσα.* Ib. V 24. *Ἄριστον ἀνθρώπῳ τὸν βίον διάγειν ὡς πλεῖστα εὐθυμηθέντι καὶ ἐλάχιστα ἀνιηθέντι. τοῦτο δ' ἂν εἴη εἴ τις μὴ ἐπὶ τοῖσι θνητοῖσι τὰς ἡδονὰς ποιοῖτο.* Stob. Ecl. II 76. *Εὐδαιμονίη οὐκ ἐν βοσκήμασιν οἰκεῖ οὐδ' ἐν χρυσῷ, ψυχὴ δ' οἰκητήριον δαίμονος.* Stob. Flor. VII 32. *Δίκης κῦδος γνώμης θάρσος καὶ ἀθαμβίη, ἀδικίης δὲ δεῖμα ξυμφορῆς τέρμα.* Ib. XVI 21. *βίος ἀνεόρταστος μακρὴ ὁδὸς ἀπανδόκευτος.* Plutarch. de Sanitate 24. *πρὸς τούτους* (nimium morosos) *γὰρ οἶμαι μάλιστα τὸν Δημόκριτον εἰπεῖν ὡς, εἰ τὸ σῶμα δικάσαιτο τῇ ψυχῇ κακώσεως, οὐκ ἂν αὐτὴν ἀποφυγεῖν.* Stob. Flor. VI 57. *ξυνουσίη ἀποπληξίη σμικρή· ἐξέσσυται γὰρ ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου.* Clem. Strom. II 421. *Δημ. γάμον καὶ παιδοποιίαν παραιτεῖται διὰ τὰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν ἀηδίας τε καὶ ἀφολκὰς ἀπὸ τῶν ἀναγκαιοτέρων* (fr. 186). Stob. Flor. 76, 16. *ὅτεῳ χρήματά ἐστι, παῖδα ποιήσασθαι ἐκ τῶν φίλων* (per adoptionem) *ἐμοὶ δοκεῖ ἄμεινον εἶναι· — ἔστι γὰρ ἐκλέξασθαι οἷον ἐθέλει, καὶ ὃς ἂν δοκῇ ἐπιτήδειος εἶναι καὶ μάλιστα κατὰ φύσιν ἕπηται. — ἢν δέ τις ποιῆται ἀπὸ ἑωυτοῦ, πολλοὶ ἔνεισι κίνδυνοι· ἀνάγκη γάρ, ὃς ἂν γένηται, τούτῳ χρέεσθαι.* Stob. Flor. IX 3. *ἀγαθὸν οὐ τὸ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλὰ τὸ μηδὲ ἐθέλειν.* Fr. 160. *χαριστικὸς οὐχ ὁ βλέπων πρὸς τὴν ἀμοιβήν, ἀλλ' ὁ εὖ δρᾶν προῃρημένος.* Fr. 116. *ἁμαρτίης αἰτίη ἡ ἀμαθίη τοῦ κρέσσονος.* Stob. Flor. IX 7. *ἀνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή· ψυχῆς γὰρ ἀγαθῆς πατρὶς ὁ ξύμπας κόσμος.*

Diogenes Apolloniates.

---

vita Diog. IX 57. *Διογένης Ἀπολλοθέμιδος Ἀπολλωνιάτης* [a], 159 *ἀνὴρ φυσικὸς καὶ ἄγαν ἐλλόγιμος. ἤκουσε δέ, ὥς φησιν Ἀντισθένης, Ἀναξιμένους· ἦν δὲ ἐν τοῖς χρόνοις κατ' Ἀναξαγόραν.*

a. Patria eius, si Stephanum Byz. (s. v. *Ἀπολλωνία*) audimus, est Cretae oppidum. De aetate v. Clint. F. H. ann. 468 et app. XXI, p. 449 ed. 3. Physicorum fere novissimus. Simplicius Phys. 6 r. 25, 1 D. *καὶ Διογένης δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης σχεδὸν* (scil. excepto Archelao) *νεώτατος γεγονὼς τῶν περὶ ταῦτα* (sc. *τὰ φυσικὰ*) *σχολασάντων τὰ μὲν πλεῖστα συμπεφορημένως γέγραφε, τὰ μὲν κατὰ Ἀναξαγόραν, τὰ δὲ κατὰ Λεύκιππον λέγων· τὴν δὲ τοῦ παντὸς φύσιν ἀέρα καὶ οὗτός φησιν* (dixerat de Anaximene) *ἄπειρον εἶναι καὶ ἀίδιον, ἐξ οὗ πυκνουμένου καὶ μανουμένου καὶ μεταβάλλοντος τοῖς πάθεσι τὴν τῶν ἄλλων γίνεσθαι μορφήν. καὶ ταῦτα μὲν Θεόφραστος ἱστορεῖ περὶ τοῦ Διογένους κτλ.* De Leucippi imitatione Diels Act. Conv. Philol. (Stettin 1881), 105—108. Ibidem demonstratur, Diogenem ab Aristophane in Nubibus (vs. 228 et al.) irrideri; cf. Petersen, Hippocr. scripta ad temp. rat. disposita, Hamb. 1839. E reliquiis quantum iudicare licet, Anaximenis principia videtur secutus esse, sed ita ut post Anaxagoram scripserit et antiquiorem doctrinam adversus eum munire studuerit; quemadmodum tum multi medici (et fuit Diog. medicus, RP 165 b) antiquitatis erant tenacissimi.

libri Diog. VI 81. IX 57. *Ἀρχὴ δὲ αὐτῷ τοῦ συγγράμματος* 160 *ἥδε· „Λόγου παντὸς ἀρχόμενον δοκεῖ μοι χρεὼν εἶναι τὴν ἀρχὴν ἀναμφισβήτητον παρέχεσθαι, τὴν δὲ ἑρμηνείην ἁπλῆν καὶ σεμνήν."*

In fragmentis, quae sunt a Simplicio servata, castigandis et interpretandis elaboraverunt Panzerbieter, Diogenes Apolloniates, Lips. 1830, et W. Schorn, Anaxagorae et Diogenis fragmenta, Bonnae 1829. Plura olim Diogenis scripta exstitisse, sed solum opus *περὶ φύσεως* ad se pervenisse testatur Simpl. Phys. 32 v. 151, 24 D. *ἰστέον ὡς γέγραπται μὲν πλείονα τῷ Διογένει τούτῳ συγγράμματα, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ Περὶ φύσεως ἐμνήσθη καὶ πρὸς φυσιολόγους ἀντειρηκέναι λέγων, οὓς καλεῖ καὶ αὐτὸς σοφιστάς, καὶ Μετεωρολογίαν γεγραφέναι, ἐν ᾗ καὶ*

λέγει περὶ τῆς ἀρχῆς εἰρηκέναι, καὶ μέντοι καὶ περὶ ἀνθρώπου φύσεως, ἐν δέ γε τῷ Περὶ φύσεως, ὃ τῶν αὐτοῦ μόνον εἰς ἐμὲ ἦλθε, προτίθεται μὲν διὰ πολλῶν δεῖξαι, ὅτι ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ τεθείσῃ ἀρχῇ ἐστι νόησις πολλή. Cf. 6 r. 25, 1—13 D. Secundum librum περὶ φύσεως commemorat Galenus in Hippocr. VI. Epid. XVII, a, 1006 K.

161 Simpl. Phys. 32 v. 151, 30 D. Γράφει δὲ εὐθὺς μετὰ τὸ προοίμιον τάδε· „Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, τὸ μὲν ξύμπαν εἰπεῖν, πάντα τὰ ἐόντα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἑτεροιοῦσθαι καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι. καὶ τοῦτο εὔδηλον· εἰ γὰρ τὰ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἐόντα νῦν, γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀὴρ καὶ πῦρ καὶ τἆλλα ὅσα φαίνεται ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἐόντα, εἰ τούτων τι ἦν ἕτερον τοῦ ἑτέρου, ἕτερον ἐὸν τῇ ἰδίῃ φύσει, καὶ μὴ τὸ αὐτὸ ἐὸν μετέπιπτε πολλαχῶς καὶ ἡτεροιοῦτο, οὐδαμῇ [1] οὔτε μίσγεσθαι ἀλλήλοις ἠδύνατο, οὔτε ὠφέλησις τῷ ἑτέρῳ οὔτε βλάβη [2], οὐδ' ἂν οὔτε φυτὸν ἐκ τῆς γῆς φῦναι οὔτε ζῷον οὔτε ἄλλο γενέσθαι οὐδέν, εἰ μὴ οὕτω συνίστατο ὥστε τωὐτὸ εἶναι. ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐκ τοῦ αὐτοῦ [a] ἑτεροιούμενα ἄλλοτε ἀλλοῖα γίνεται καὶ ἐς τὸ αὐτὸ ἀναχωρεῖ.“ [b]

omnia sunt ex uno

a. Arist. de Gen. et Corr. I 6. 322 b 13. καὶ τοῦτ' ὀρθῶς λέγει Διογένης, ὅτι εἰ μὴ ἐξ ἑνὸς ἦν ἅπαντα, οὐκ ἂν ἦν τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων κτλ. Respicit haec Theophrastus de Sens. 39. Dox. 510, 13. (Διογένης εἴρηκεν) οὐδὲ γὰρ τὸ ποιεῖν εἶναι καὶ πάσχειν, εἰ μὴ πάντα ἦν ἐξ ἑνός.

b. Certo temporum orbe confecto hic mundus interit, alius oritur. Simpl. Phys. 257 v: ὅσοι ἀεὶ μέν φασιν εἶναι κόσμον, οὐ μὴν τὸν αὐτὸν ἀεί, ἀλλὰ ἄλλοτε ἄλλον γινόμενον κατά τινας χρόνων περιόδους, ὡς Ἀναξιμένης τε καὶ Ἡράκλειτος καὶ Διογένης.

162 Simpl. Phys. 33 r. 153, 17 D. Θαυμαστὸν δὲ ὅτι κατὰ ἑτεροίωσιν τὴν ἀπ' αὐτοῦ (sc. τοῦ ἀέρος) λέγων τὰ ἄλλα γίνεσθαι ἀΐδιον ὅμως αὐτό φησι λέγων· „καὶ αὐτὸ μὲν τοῦτο καὶ ἀΐδιον καὶ ἀθάνατον σῶμα· τῷ δὲ τὰ μὲν γίνεται τὰ δὲ ἀπολείπει“. καὶ ἐν ἄλλοις· „ἀλλὰ τοῦτό μοι δῆλον δοκεῖ εἶναι, ὅτι καὶ μέγα καὶ ἰσχυρὸν καὶ ἀΐδιόν τε καὶ ἀθάνατον καὶ πολλὰ εἰδός ἐστι“.

principium aeternum

163 Simpl. Phys. 32 v. 152, 11 D. Ἐφεξῆς δὲ δείξας ὅτι ἐστὶν ἐν τῇ ἀρχῇ ταύτῃ νόησις πολλή („οὐ γὰρ ἄν, φησίν, οἷόντε

ratione praeditum

---

1) Schorn οὐδ' ἄν. 2) Schorn post voc. βλάβη excidisse putat ἀπὸ τοῦ ἑτέρου γενέσθαι.

ἦν οὕτω δεδάσθαι ἄνευ νοήσιος, ὥστε πάντων μέτρα ἔχειν χειμῶνός τε καὶ θέρεος καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρης καὶ ὑετῶν καὶ ἀνέμων καὶ εὐδιέων, καὶ τὰ ἄλλα, εἴ τις βούλεται ἐννοεῖσθαι, εὑρίσκοι ἂν οὕτω διακείμενα, ὡς ἀνυστὸν κάλλιστα") ἐπάγει ὅτι καὶ ἄνθρωπος καὶ τὰ ἄλλα ζῷα ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἥτις ἐστὶν ὁ ἀήρ, καὶ ζῇ καὶ ψυχὴν ἔχει καὶ νόησιν, λέγων οὕτως· „ἔτι δὲ πρὸς τούτοισι καὶ τάδε μεγάλα σημήια· ἄνθρωποι γὰρ καὶ τὰ ἄλλα ζῷα ἀναπνέοντα ζώει τῷ ἀέρι. καὶ τοῦτο αὐτοῖσι καὶ ψυχή ἐστι καὶ νόησις, ὡς δεδηλώσεται ἐν τῇδε τῇ συγγραφῇ ἐμφανέως· καὶ ἐὰν τοῦτο ἀπαλλαχθῇ, ἀποθνήσκει καὶ ἡ νόησις ἐπιλείπει" [a].

aer

spiritus

divinus

a. Theophr. Sens. 42. Dox. 511, 12. ὅτι δὲ ὁ ἐντὸς ἀὴρ αἰσθάνεται μικρὸν ὢν μόριον τοῦ θεοῦ, σημεῖον εἶναι, διότι πολλάκις πρὸς ἄλλα τὸν νοῦν ἔχοντες οὔθ' ὁρῶμεν οὔτ' ἀκούομεν. Cf. RP 162 extr. et ea quae Dox. 536 e Cicerone D. Nat. I 29 et Philodemo composita sunt.

aeris natura

Simpl. Phys. 33r. 152, 21 D. Εἶτα μετ' ὀλίγα σαφῶς ἐπήγαγε· „καί μοι δοκεῖ τὸ τὴν νόησιν ἔχον εἶναι ὁ ἀὴρ καλεόμενος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὑπὸ τούτου πάντας [1] καὶ κυβερνᾶσθαι καὶ πάντων κρατεῖν· αὐτὸ γάρ μοι τοῦτο θεὸς δοκεῖ [2] εἶναι καὶ ἐπὶ πᾶν ἀφῖχθαι καὶ πάντα διατιθέναι καὶ ἐν παντὶ ἐνεῖναι· καὶ ἔστιν οὐδὲ ἕν, ὅ τι μὴ μετέχει τούτου. μετέχει δὲ οὐδὲ ἓν ὁμοίως τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ, ἀλλὰ πολλοὶ τρόποι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀέρος καὶ τῆς νοήσιός εἰσιν· ἔστι γὰρ πολύτροπος, καὶ θερμότερος καὶ ψυχρότερος καὶ ξηρότερος καὶ ὑγρότερος καὶ στασιμώτερος καὶ ὀξυτέρην κίνησιν ἔχων, καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἑτεροιώσιες ἔνεισι καὶ ἡδονῆς [a] καὶ χροιῆς ἄπειροι. καὶ πάντων τῶν ζῴων δὲ ἡ ψυχὴ [b] τὸ αὐτό ἐστιν, ἀὴρ θερμότερος [c] μὲν τοῦ ἔξω, ἐν ᾧ εἰμεν, τοῦ μέντοι παρὰ τῷ ἡλίῳ πολλὸν ψυχρότερος. ὅμοιον δὲ τοῦτο τὸ θερμὸν οὐδενὸς τῶν ζῴων ἐστίν (ἐπεὶ οὐδὲ τῶν ἀνθρώπων ἀλλήλοισιν), ἀλλὰ διαφέρει μέγα μὲν οὔ, ἀλλ' ὥστε παραπλήσια εἶναι. οὐ μέντοι γε ἀτρεκέως γε ὅμοιον οὐδὲν οἷόν τε γενέσθαι τῶν ἑτεροιουμένων ἕτερον τῷ ἑτέρῳ, πρὶν τὸ αὐτὸ γένηται. ἅτε ὦν πολυτρόπου ἐούσης τῆς ἑτεροιώσιος πολύτροπα καὶ τὰ ζῷα [d] καὶ πολλά, καὶ οὔτε ἰδέην ἀλλήλοισιν οἰκότα οὔτε δίαιταν οὔτε νόησιν ὑπὸ τοῦ πλήθεος τῶν ἑτεροιωσίων. ὅμως δὲ

164

1) Schorn. c. πάντα. — 2) Cod. ἀπὸ γάρ μοι τοῦτο ἔθος δοκεῖ: corrupta. αὐτοῦ γάρ μοι τούτου δοκεῖ ἔθος εἶναι Panzerbieter. Recepi ea quae Usener coniecit.

πάντα τῷ αὐτῷ καὶ ζῇ καὶ ὁρᾷ καὶ ἀκούει καὶ τὴν ἄλλην νόησιν ἔχει ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πάντα."

a. Haec vox a Philippsono (Ὕλη ἀνθρωπίνη p. 205) vertitur „bona condicio interna"; Panzerbieter: gustus; Zeller: odoratus, coll. Theophr. Sens. 90; alii: sensus habitus, affectio. Cf. Anax. **RP** 120 c. — ἡδονή

b. Aristot. de Anima I 2. 405 ª 21. *Διογένης δ' ὥσπερ καὶ ἕτεροί τινες ἀέρα (ὑπέλαβε τὴν ψυχήν), τοῦτον οἰηθεὶς πάντων λεπτομερέστατον εἶναι καὶ ἀρχήν, καὶ διὰ τοῦτο γινώσκειν τε καὶ κινεῖν τὴν ψυχήν, ᾗ μὲν πρῶτόν ἐστι, καὶ ἐκ τούτου τὰ λοιπά, γινώσκειν, ᾗ δὲ λεπτότατον, κινητικὸν εἶναι.* Hoc loco usus Ritter (H. phil. I 228) statuebat, non vulgarem hunc aerem sed tenuiorem quendam et calore temperatum Diogenis illud elementum esse. At cf. Simpl. Phys. 33 ʳ. 152, 22 D. *ὁ ἀὴρ καλεόμενος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων* (**RP** 164 init.); itemque paulo infra 153, 16 D. *ἐν δὴ τούτοις σαφῶς φαίνεται λέγων ὅτι ὃν ἄνθρωποι λέγουσιν ἀέρα, τοῦτό ἐστιν ἡ ἀρχή.* Quae deinceps seq., v. **RP** 162. — anima

c. Hinc videntur de ipso eius principio falsae opiniones ortae esse, v. Z. I⁴ 239. Ut de Nicolao Damasceno Simpl. 6ᵛ. 25, 8 D. *Νικόλαος μέντοι τοῦτον ἱστορεῖ μεταξὺ πυρὸς καὶ ἀέρος τὸ στοιχεῖον τίθεσθαι.* Illud mireris, esse cum etiam Simplicius his accedat, ut 44 ʳ. 203, 1 D. *μίαν φύσιν ὑποτιθέντες ἐκ ταύτης γεννῶσι τὰ πάντα, ὡς Θαλῆς μὲν ὕδωρ, Ἡράκλειτος δὲ πῦρ, Ἀναξιμένης δὲ ἀέρα, Διογένης δὲ τὸ μεταξύ.*

d. Cetera animalia torpent propter densitatem atque umorem aeris. Plac. V 20 Dox. 432. *Διογένης μετέχειν μὲν αὐτὰ* (sc. *τὰ ζῷα*) *τοῦ νοητοῦ καὶ ἀέρος, διὰ δὲ τὸ τὰ μὲν πυκνότητι, τὰ δὲ πλεονασμῷ τῆς ὑγρασίας .... μήτε διανοεῖσθαι μήτ' αἰσθάνεσθαι, προσφερῶς δ' αὐτὰ διακεῖσθαι τοῖς μεμηνόσι, παρεπταικότος τοῦ ἡγεμονικοῦ.* Diels monet, post *ὑγρασίας* intercidisse verbum velut *ἐμποδίζεσθαι* (Reiske) vel *χρῆσθαι* (Wyttenbach).

165 Simpl. Phys. 33ʳ. 153, 13 D. *Καὶ ἐφεξῆς δείκνυσιν ὅτι καὶ τὸ σπέρμα τῶν ζῴων πνευματῶδές* [a] *ἐστι, καὶ νοήσεις γίνονται τοῦ ἀέρος σὺν τῷ αἵματι τὸ ὅλον σῶμα καταλαμβάνοντος διὰ τῶν φλεβῶν· ἐν οἷς καὶ ἀνατομὴν ἀκριβῆ τῶν φλεβῶν* [b] *παραδίδωσιν.* — vis per omnes corporis partes diffusa

a. Clem. Paedag. I 105 D.

b. Descriptio illa venarum ab Aristotele posita est in Hist. Anim. III 2, explicata a Panzerbietero p. 72. Ostendebat quo modo venarum per totum corpus distributarum ope aer ille calidior et rationis particeps, in omnes partes derivatus, omnium et sensuum et cogitationum causa exsisteret. Nec pugnant quae de principatu animi i. e. animae vitalis statuisse fertur. Plac. IV 5. Dox. 391. (*τὸ ἡγεμονικὸν λέγει εἶναι*) *Διογένης ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας, ἥτις ἐστὶ πνευματική.*

sensus

Theophr. Sens. 39. Dox. 510. *Διογένης δ' ὥσπερ τὸ ζῆν καὶ τὸ φρονεῖν τῷ ἀέρι καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀνάπτει· — — τὴν μὲν ὄσφρησιν τῷ περὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀέρι· τοῦτον γὰρ ἄθρουν εἶναι καὶ σύμμετρον τῇ ὀσμῇ· τὸν γὰρ ἐγκέφαλον αὐτὸν μανὸν καὶ τὰ φλεβία, λεπτότατον*[a] *δ' ἐν οἷς ἡ διάθεσις ἀσύμμετρος, καὶ οὐ μίγνυσθαι ταῖς ὀσμαῖς· ὡς εἴ τις εἴη τῇ κράσει σύμμετρος, δῆλον ὡς αἰσθανόμενον*[b] *ἄν.* 166

a. Diels susp. *φλεβία λεπτά, ἧττον δὲ οἷς.*

b. Simili ratione reliquos sensus ex aere derivat, velut § 40: *ἀκοήν, ὅταν ὁ ἐν τοῖς ὠσὶν ἀὴρ κινηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἔξω διαδῷ πρὸς τὸν ἐγκέφαλον κτλ.* 40—42. De linguae vi Plac. IV 18. Dox. 407.

affectus

Theophrastus Sens. 43. Dox. 511. *Ἡδονὴν δὲ καὶ λύπην γίνεσθαι τόνδε τὸν τρόπον. ὅταν μὲν πολὺς ὁ ἀὴρ μίσγηται τῷ αἵματι καὶ κουφίζῃ κατὰ φύσιν ὢν καὶ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα διεξιών, ἡδονήν· ὅταν δὲ παρὰ φύσιν καὶ μὴ μίσγηται συνιζάνοντος τοῦ αἵματος καὶ ἀσθενεστέρου καὶ πυκνοτέρου γινομένου, λύπην. ὁμοίως καὶ θάρσος καὶ ὑγίειαν καὶ τἀναντία. κριτικώτατον δὲ ἡδονῆς τὴν γλῶτταν· ἁπαλώτατον γὰρ εἶναι καὶ μανὸν καὶ τὰς φλέβας ἁπάσας ἀνήκειν εἰς αὐτήν.* — 44. *φρονεῖν δ', ὥσπερ ἐλέχθη, τῷ ἀέρι καθαρῷ καὶ ξηρῷ· κωλύειν γὰρ τὴν ἰκμάδα τὸν νοῦν· διὸ καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις καὶ ἐν ταῖς μέθαις καὶ ἐν ταῖς πλησμοναῖς ἧττον φρονεῖν. ὅτι δὲ ἡ ὑγρότης ἀφαιρεῖται τὸν νοῦν, σημεῖον διότι τὰ ἄλλα ζῷα χείρω τὴν διάνοιαν· ἀναπνεῖν*[1] *τε γὰρ τὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἀέρα καὶ τροφὴν ὑγροτέραν προσφέρεσθαι.* — § 44 extr., Dox. 512, 1. *τὰ δὲ φυτὰ διὰ τὸ μὴ εἶναι κοῖλα μηδὲ ἀναδέχεσθαι τὸν ἀέρα παντελῶς ἀφῃρῆσθαι τὸ φρονεῖν.* 167

cogitare

mundi generatio

Plut. Strom. ap. Euseb. Pr. Ev. I 8, 12. Dox. 583. *Κοσμοποιεῖ δὲ οὕτως· ὅτι τοῦ παντὸς κινουμένου καὶ ᾗ μὲν ἀραιοῦ ᾗ δὲ πυκνοῦ γενομένου, ὅπου συνεκύρησε τὸ πυκνόν, συστροφὴν ποιῆσαι, καὶ οὕτω τὰ λοιπὰ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, τὰ κουφότατα τὴν ἄνω τάξιν λαβόντα τὸν ἥλιον ἀποτελέσαι.* 168A

Diog. IX 57. *Οὐδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίνεσθαι οὐδ' εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεσθαι· τὴν γῆν στρογγύλην, ἐρηρεισμένην ἐν τῷ* 168B

---

1) Priores *διαπνεῖν.* Corr. Schneider.

μέσῳ, τὴν σύστασιν εἰληφυῖαν κατὰ τὴν ἐκ τοῦ θερμοῦ περιφορὰν καὶ πῆξιν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ.

168 C Plac. II 8, 1. Dox. 337. Διογένης Ἀναξαγόρας μετὰ τὸ συστῆναι τὸν κόσμον καὶ τὰ ζῷα ἐκ τῆς γῆς ἐξαγαγεῖν ἐγκλιθῆναί πως τὸν κόσμον ἐκ τοῦ αὐτομάτου εἰς τὸ μεσημβρινὸν αὑτοῦ μέρος.

168 D Stob. Ecl. I 508. Dox. 341. Διογένης κισηροειδῆ τὰ ἄστρα, διαπνοίας δὲ αὐτὰ νομίζει τοῦ κόσμου, εἶναι δὲ διάπυρα. sidera

Archelaus.

---

vita Diog. II 16. Ἀρχέλαος Ἀθηναῖος ἢ Μιλήσιος [a], πατρὸς 169 Ἀπολλοδώρου, ὡς δέ τινες Μύδωνος, μαθητὴς Ἀναξαγόρου, διδάσκαλος [b] Σωκράτους. οὗτος πρῶτος ἐκ τῆς Ἰωνίας τὴν φυσικὴν φιλοσοφίαν μετήγαγεν Ἀθήναζε καὶ ἐκλήθη φυσικός, παρὸ καὶ ἔληξεν ἐν αὐτῷ ἡ φυσικὴ φιλοσοφία, Σωκράτους τὴν ἠθικὴν εἰσαγαγόντος. ἔοικε δὲ καὶ οὗτος ἅψασθαι τῆς ἠθικῆς [c]· καὶ γὰρ περὶ νόμων πεφιλοσόφηκε καὶ καλῶν καὶ δικαίων. παρ' οὗ λαβὼν Σωκράτης τῷ αὐξῆσαι αὐτὸς εὑρεῖν ὑπελήφθη.

a. Plerique eum dicunt Atheniensem.

b. Plato Xenophon Aristoteles Archelai nusquam mentionem faciunt. Quod sequitur vb. *μετήγαγεν* non dicit primum illum advexisse philosophiam sed Atheniensium primum philosophiae operam dedisse.

c. De moribus eum disputasse refertur etiam apud Sext. Math. VII 14. Theophrasti librum *περὶ τῶν Ἀρχελάου* singularem recenset Diog. V 42.

doctrina Simpl. Phys. 6 v. 27, 23. D. Ἀρχέλαος ὁ Ἀθηναῖος, ᾧ 170 καὶ Σωκράτη συγγεγονέναι φασίν, Ἀναξαγόρου γενομένῳ μαθητῇ, ἐν μὲν τῇ γενέσει τοῦ κόσμου καὶ τοῖς ἄλλοις πειρᾶταί τι φέρειν ἴδιον [a], τὰς ἀρχὰς δὲ τὰς αὐτὰς [b] ἀποδίδωσιν ἅςπερ Ἀναξαγόρας. οὗτοι μὲν οὖν ἀπείρους τῷ πλήθει καὶ ἀνομογενεῖς τὰς ἀρχὰς λέγουσι, τὰς ὁμοιομερείας τιθέντες ἀρχάς.

a. Coniungit Anaxagorae principium cum Anaximeneo. Plac. I 3. Dox. 280. *Ἀρχέλαος ἀέρα ἄπειρον καὶ τὴν περὶ αὐτὸν πυκνότητα καὶ μάνωσιν. τούτων δὲ τὸ μὲν εἶναι πῦρ τὸ δὲ ὕδωρ.* Hippol. RP 171. *οὗτος τῷ νῷ ἐνυπάρχειν τι εὐθέως μῖγμα.* Hermias, Irris. 11. Dox. 653. *Ἀ. ἀποφαινόμενος τῶν ὅλων ἀρχὰς θερμὸν καὶ ψυχρόν.* Singulare quiddam, si modo verum, est in Stob. Ecl. 1 56 Dox. 302 b. *Ἀ. ἀέρα καὶ νοῦν τὸν θεόν, οὐ μέντοι κοσμοποιὸν τὸν νοῦν.*

b. Augustin. Civ. Dei VIII 2. *Anaxagorae successit auditor eius Archelaus. Etiam ipse de particulis inter se similibus quibus singula quaeque fierent ita putavit constare omnia ut inesse etiam mentem diceret, quae corpora aeterna i. e. illas particulas coniungendo et dissipando ageret omnia.* Cf. Clemens, Protrept. 43 D.

171 Hippol. Ref. Haer. I 9. Dox. 563, 14. *Οὗτος ἔφη τὴν μῖξιν τῆς ὕλης ὁμοίως Ἀναξαγόρᾳ τάς τε ἀρχὰς ὡςαύτως· οὗτος δὲ τῷ νῷ ἐνυπάρχειν τι εὐθέως μῖγμα. εἶναι δὲ ⟨δύο⟩ ἀρχὰς τῆς κινήσεως ⟨ἃς⟩*[a] *ἀποκρίνεσθαι ἀπ' ἀλλήλων τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν. καὶ τὸ μὲν θερμὸν κινεῖσθαι, τὸ δὲ ψυχρὸν ἠρεμεῖν.* — 563, 24. *ἐπικλιθῆναι δὲ τὸν οὐρανόν φησι, καὶ οὕτως τὸν ἥλιον ἐπὶ τῆς γῆς ποιῆσαι φῶς καὶ τὸν ἀέρα ποιῆσαι διαφανῆ καὶ τὴν γῆν ξηράν. λίμνην γὰρ εἶναι τὸ πρῶτον.* — 564, 2. *περὶ δὲ ζῴων φησίν, ὅτι θερμαινομένης τῆς γῆς τὸ πρῶτον ἐν τῷ κάτω μέρει, ὅπου τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμίσγετο, ἀνεφαίνετο τά τε ἄλλα ζῷα πολλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι, ἅπαντα τὴν αὐτὴν δίαιταν ἔχοντα, ἐκ τῆς ἰλύος*[b] *τρεφόμενα· ἦν δὲ ὀλιγοχρόνια. ὕστερον δὲ αὐτοῖς καὶ ἐξ ἀλλήλων γένεσις συνέστη. καὶ διεκρίθησαν ἄνθρωποι ἀπὸ τῶν ἄλλων, καὶ ἡγεμόνας καὶ νόμους*[b] *καὶ τέχνας καὶ πόλεις καὶ τὰ ἄλλα συνέστησαν. νοῦν δὲ λέγει πᾶσιν ἐμφύεσθαι ζῴοις ὁμοίως· χρῆσθαι γὰρ ἕκαστον καὶ τῶν ζῴων τῷ νῷ*[1]*, τὸ μὲν βραδυτέρως τὸ δὲ ταχυτέρως.*

principia

mundi generatio

a. Vocabula *δύο* et *ἃς* supplevit Diels, ut loco corrupto succurreret. Ritter: *εἶναι δ' ἀρχὴν τῆς κινήσεως τὸ ἀποκρίνεσθαι.* At cf. Diog. II 16.

b. Diog. II 16. *Ἔλεγε — — τὰ ζῷα ἀπὸ τῆς ἰλύος γεννηθῆναι· καὶ τὸ δίκαιον εἶναι καὶ τὸ αἰσχρὸν οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ.* Res tam diversae mire coniunguntur. Videtur is locus, qui etiam Hippolyto praesto fuit (Dox. 564, 6—8), male intellectus esse. Certe non propriam quandam de moribus doctrinam condidisse putandus est; v. Z. I⁴ 931[5].

---

1) *ζῴων τῷ νῷ* ed. Diels. Vulg. *τῶν σωμάτων ὅσῳ.* H. Ritter: *τῷ σώματι ὁμοίως.* Usener: *τῶν ζῴων τῷ νοῆσαι.* Cruice: *ἕκαστον σῶμα τῷ νόῳ* (del. *καὶ τῶν*).

Hippo.

principium: umidum

Alex. Aphrod. in Arist. Met. I, 3. p. 21, 17 Bonitz. Ἵππωνα [a] ἱστοροῦσιν ἀρχὴν ἁπλῶς τὸ ὑγρὸν ἀδιορίστως ὑποθέσθαι, οὐ διασαφήσαντα πότερον ὕδωρ — ἢ ἀήρ. 72

a. Samius aut Rheginus vel Metapontinus. Vixisse eum Periclis aetate et a Cratino ea comoedia, quam *Πανόπτας* inscripsit, derisum esse, demonstravit e scholiis Th. Bergk de reliq. Com. Att. (Lips. 1838), 164—181. Disputat de Hippone: Backhuizen von den Brink Var. Lect. ex Hist. Philos. Antiq. L. B. 1842, 36 sq. Schleiermacher Op. philos. III 405. Aristoteles Met. I 3 Hipponem una cum Thalete nominat, nisi quod 984 [a] 3 addit *Ἵππωνα οὐκ ἄν τις ἀξιώσειε θεῖναι μετὰ τούτων διὰ τὴν εὐτέλειαν αὐτοῦ τῆς διανοίας*. Ad quem locum Scholiasta Paris. ap. Brandis p. 534 [a] 24 adnotat: *ἔλεγε γὰρ μηδὲν ἕτερον εἶναι παρὰ τὰ φαινόμενα φυσικὰ πράγματα, ὅθεν καὶ ὡς μηδὲν ἄλλο τι παρὰ τὰ αἰσθητὰ δοξάζων εἶναι ἄθεος ἀπεκλήθη*. Cf. ib. p. 740 [b]. 798 [b].

cum Thalete iungitur

anima

Arist. de Anima I 2. 405 [b] 2. *Τῶν δὲ φορτικωτέρων καὶ ὕδωρ τινὲς ἀπεφήναντο* (sc. *τὴν ψυχήν*), *καθάπερ Ἵππων. πεισθῆναι δ' ἐοίκασιν ἐκ τῆς γονῆς, ὅτι πάντων ὑγρά· καὶ γὰρ ἐλέγχει τοὺς αἷμα φάσκοντας τὴν ψυχήν, ὅτι ἡ γονὴ οὐχ αἷμα· ταύτην δ' εἶναι τὴν πρώτην ψυχήν.* 173 A

ex umido igneum

Hippol. Ref. Haer. I 16. *Ἵππων δὲ ὁ Ῥηγῖνος ἀρχὰς ἔφη ψυχρὸν τὸ ὕδωρ καὶ θερμὸν τὸ πῦρ. γενόμενον δὲ τὸ πῦρ ὑπὸ ὕδατος κατανικῆσαι τὴν τοῦ γεννήσαντος δύναμιν συστῆσαί τε τὸν κόσμον. τὴν δὲ ψυχὴν ποτὲ μὲν ἐγκέφαλον λέγει, ποτὲ δὲ ὕδωρ· καὶ γὰρ τὸ σπέρμα εἶναι, κατὰ τὸ φαινόμενον ἡμῖν, ἐξ ὑγροῦ, ἐξ οὗ φησι ψυχὴν γίνεσθαι.* 173 B

Cum de generatione et de fetu quaerit (Censor. de D. Nat. 5—7, cf. Dox. 189—197) aut animam e sanguine constare docet, Empedoclem videtur respicere. Omnino illud est inferioris aetatis, quod pro aqua cautius dicit *τὸ ὑγρόν*.

